

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

MATBUAT BASIN derkeen... MEDYA

ANI

4. CİLT

BEDİİ FAİK

DOĞAN
KİTAP

MATBUAT BASIN derkeen... MEDYA

IV. KİTAP

MATBUAT
BASIN
derkeen...
MEDYA
IV. KİTAP

Yazan: Bedii FAİK

Yayın hakları: © Doğan Kitapçılık AŞ
1. baskı / haziran 2003 / ISBN 975-293-114-6
Bu kitabın 1. baskısı 2 000 adet yapılmıştır.

Kitaba katkılarından dolayı gazetesine teşekkür ederiz.

Kapak tasarımı: DPN Design
Baskı: Altan Matbaacılık

Doğan Kitapçılık AŞ Hürriyet Medya Towers, 34544 Güneşli-İSTANBUL
Tel. (212) 677 06 20 - 677 07 39 Faks (212) 677 07 49
www.dogankitap.com
www.dk.com.tr

MATBUAT BASIN derkeen... MEDYA

IV. KİTAP

B e d i i F a i k

Yazı müdürü Hikmet Çağlayan'ın sesi,

“Sokağa çıkma yasağı var, yerinizden kıpırdamayın. Size bir askerî araba gönderip aldıracaklar” dediği zaman ben çıkmak üzereydim.

Arabayı çıkarıp çoktan parlatmaya başlamış şoföre içeri girmesini söylerken hayli de telaşlıyım. Bir an önce gazeteye ulaşmak istiyorum. Bir askerî darbe veya ihtilal veya devrim adı her neyse onu, ancak gazeteye varır varmaz bir film seyredercesine rahatça görebilecek, tanıyabileceğim sanki!

Biz savaş görmemiş bir kuşağız. İkinci Dünya Savaşı'nı film izler gibi uzaktan, birincisini de ancak kulaktan biliyoruz. İngiliz işgalini babalarımız anlatır, Yunan zulmünü de ağabeylerimiz söylerdi. Hele ihtilal, onu Fransa'daki en şöhretlisinin ışığında, Dalton'lu, Robespierre'li bir şiddetle Marie-Antoinette'li bir merhametin gölgesinde, Zapata olup Meksika'ya, Cromwell olup İngiltere'ye uzansa da hep yabancı sayıyor, hep bizim dışımızda görmeye ve bilmeye alışmış bulunuyorduk!

Halbuki şimdi tam yüreğimizin üstüne oturmuş, radyolarımızda “Dikkat... Dikkat...” diye bağırان bir ses oluvermişti!

27 Mayıs 1960'ta, sonradan Türkiye'ye ait olduğunu öğrendiğimiz o sesle birlikte, Türkiye'deki zaten mevcut olan ikiye bölünmüşlük, gene madde olarak aynen vardır, ama mana olarak tam anlamıyla yer değiştirmiş gibidir.

Sıkıntı çektiren, azap veren, astığı aştık kestiği kestik olan taraf, artık sıkıntı çeken, azap duyan ve asılıp kesilmek korkusu içinde titreyen taraf oluverecek ve karşıdaki yanı ise, yıllar boyu tatmadığı bir sevince, hasret kaldığı bir rahata ve neredeyse bir daha eline geçmeyeceğine inandığı pek çok hürriyete kavuşacaktır!

Tahterevallinin havadaki ucu yere değmiş, yerde yapışmış gibi duran ve hiç yükselmeyecekmiş sayılan öbür uç havaya fırlamıştır!

Elbette gene sosyal bir dengesizlikti bu! Gene birtakım patlamalara, çatlamalara gebe, gene bir sürü dalgalanmalara ve taşmalara hazır bir sosyal yapı idi ama o sabah, hatta ondan uzun süre sonraya kadar, bunu görebilen azdır ve hemen itiraf edeyim ki bunların arasında ben yoktum!

Şimdi kırk yıl sonra şöyle geriye baktığım zaman, önmü müthiş bir engelle kesilmiş, yatağında köpük köpük mahpus kalan bir nehrin, kendisini zapt eden o engelden “Dikkat... Dikkat...” diye kurtulmasıyla birlikte, gümbür gümbür taşıp akışını görür gibiyim! Bu nehrin tekrar kendi yatağının çerçevesi içine dönmesi için elbet zaman lazımdı. Önce etrafa taşacak, yayılacak ve sonra tabii seyrine kavuşup yatağına dönecek!

Ben bu nehrin içindeydim, belki de onun su kütlesinden bir bölümü oluşturmaktaydım. Engel yıkılır yıkılmaz coştuk elbet, taşık elbet ve kendi yatağımızdaki gerçek karakterlerimizden de saptık elbet!

Gazeteye gelip de bir iki saat sonra, Harbiye’de ordu adına bir basın toplantısı yapılacağı söylenmiş ve ben de hemen koşmuştum.

Sonradan adının Orhan Kabibay olduğunu öğrendiğimiz, gömlekli, ince vücutlu ve mütebessim bir albay, Harbiye’deki ordu merkezine yığılmış, yerli yabancı bir alay gazeteciye sadece,

“Dilediğinizi yazabilirsiniz, biz Türk milletinin elinden alınan hürriyetleri ona vermek için bu hareketi yaptık, buyrun” diyor ve bazı sorular yöneltmeye davranan yabancı meslektaşlarımıza, haberlerinc ve yorumlarına hiçbir kayıt koymadıklarını eklerken, yerlilere de “Yazın beyler, ne düşünüyorsunuz” deyip çekiliveriyordu!

DP amblemi yerleştirdiği bastonunu halkın gözlerine dürtte dürtte, sadece DP övgüsü yapıp, ancak DP yanlısı olabilen bir Bayar'a ben "DP'nin avukatlığını yapıyor" diye yazdığım için, hem de sadece bu avukatlık sıfatını yakıştırmam sebebiyle, kapalı mahkeme celselerinde altı ay hapse mahkûm edilmişim.

Nehrin yatağı önüne alın işte bir taş!

Çok değil, yirmi beş gün önce, ateşler içinde yanan halime bile hiç aldırılmadan, Tahkikat Komisyonu denilen ve imparatorluğun "Kürt Mustafa Divanı"ndan dahi daha belalı bir yetkiyle donanmış heyetin önünde, tam bir hafta, bazen günde on saati geçen bir sorgu işkencesine uğramış bulunuyordum.

ırmağın tam önüne alın bir başka taş daha!

Gazetelerimiz kazınıyordu, alın bir taş daha! Gazetelerimiz kapatılıyor, mühürleniyordu, buyrun bir alay taş yığını daha! Kâğıtlarımız kesiliyor, herkese tanınan reklam yapma hakkı dahi elimizden alınıyor, herkese bölüştürülenden bize yalnız dirsek düşüyordu; taş mı istiyorsunuz, koyun bunları da! Tamamı yazılmamış, daha kafamda dahi tam şekillenmemiş kitabımın yayımlanması, hem de yorumu devlet radyosunda geceler boyu yapılarak yasaklanıyordu! Haydi alın ırmağın önüne size bir kucak taş daha! Ankara cezaevi, yaşlı başlı Ratip'ten gencecik Beyhan'lara, körpecik Ceylan'lara kadar gazetecilerle dolup taşıyordu, alın size bir yığın taş daha!..

Sekseninden sonra Hüseyin Cahit bu hapisten nasibini almış, nice profesör, öğrenci, edebiyatçı aynı rüzgârdan paylarını alarak, karanlıklara tıkulmuşlardı... Taş mı, alın hepsini de koyun ırmağın önüne!

Ve eveet, sonra bir mayıs sabahı çekiverin o taş engeli nehrin önünden, nehri artık tutabilir misiniz?

Bir de baktık, kendimizi Bayar'a avukat deme yasağından sıyrılmış görmenin rahatlığı içinde bu defa ona zalim demek, hain demek sınırsızlığına oturtmuşuz! Bir de baktık "can ve mal güvenliği" demekten korkar ve bunu dediğimiz için cezalanırken, bunları yapanlara "Hay canınız çıksın, hay malınız kurusun" deme serazatlığına gelmişiz!

Ve bir de baktık, muhalefette kötü kasıttan, İsmet Paşa'da

çirkin hesaptan ve basında münafıklıktan başka bir şey görememiş olanlar, ümitlerinin bir ucunu aynı İnönü'ye, öbür ucunu da muhalefetin ve basının boynuna dolama hesabına düşmüşken dahi, hiçbirine hak veremeyen bir katılık içindeyiz!

İşte taşmaktı bu! İşte yatağından alabildiğine kenarlara, yakışıksız uçlara, su istemeyen tarlalara, sudan ancak zarar görecektir ekinlere kadar köpüre köpüre taşmak buydu!

Böyle bir taşkınlığın elbet övünülecek bir tarafı yoktur. Bunu hiçbir zaman da yapmadım. Yıllar geçtikçe hep daha çok hayıflanmışımdır da...

Eski deyimle "zebunküşlük" yani düşene vurmamak, ayıbın dahi ötesindedir. Bunu bilmezlerden de değilim. Ama düşen, kaderini kendi kendine ısrarla ve hiçbir uyarıya aldırmadan inatla çizince, durumun da biraz farklı olması tam gerekmez bile, hayli de haklı noktalara kadar ister istemez varıyor!

Basında böyle olmayanlarımız dahi yok muydu? Elbette vardı. Ama bunların büyük çoğunluğu, o nehrin içinden değil, dışındaki taş koyanlardan veya onlara yakın olanlardır. Bir küçük azınlığı da o taşlardan çok daha az nasip almış "orta yolcular"dan oluşmuştur.

Ama bence, o nehrin taşkını içinde olup gerçek karakterlerinin dahi dışına yayılmış olmaktan da kötüsü var:

Bu, bir ihtilali görüp yaşadktan sonra, ihtilalin nasıl kara bir çıkmaz olduğunu ya anlayamayarak yahut da bu defa kendine yaraması ihtimaline dayanarak, arkasından gelen ikinciye hatta üçüncüyü desteklemektir ki, bunu da ilk kimin yapmadığı, hem de tek başına olarak buna kimin yatmadığı da belgelerin koynunda yatıyor.

27 Mayıs'tan sonraki 12 Mart'tır! Onun en namlı plancısı ve uygulayıcısı olan Sadi Koçuş, hareketlerini tepeden tırnağa anlattığı *12 Mart* adlı kitabının 33. sayfasında bakınız ne diyor:

"13 mart gününden itibaren bütün gazeteler bu konuyu inceliyorlardı. Yalnız *Dünya*'da Bedii Faik muhtıraya karşı çıkmıştı. Hatta karşı çıkmakla da kalmamış, yayılım ateşe geçmişti. Bunun dışında yalnız muhtıradan memnun olanlar değil, muhtıradan nefret ettiği muhakkak olan,

düşürülen iktidarın en güçlü kalemleri bile kahraman orduya övgü düzmekte birbirleriyle yarış ediyorlardı. Ve bu hal her gün biraz daha dozunu artırarak devam etti.

Sayın Bedii Faik'in bu hareketini ne kadar beğenmemişsem de ileri sürdüğü fikirlere de elbet o kadar karşı idim."

Hımm... Demek ki ben 27 Mayıs taşkınlığından, gide gide 12 Mart'ın karşısına fütursuzca ve tek başıma dikilme sağlığına kadar varabilmişim !

Pekiy ya 27 Mayıs ve sonrasında bilmedikleri olayların sadece kulak dolgusu söylentilerine dayanarak dahi durmadan beni itham etmiş olanlar nereye gelmişlerdir ? İşte Sadi Koçaş'ın dahi alayla ele aldığı noktaya, yani:

"Bedii Faik dışında, yalnız muhtıradan memnun olanların değil, düşürülen iktidara en yakın güçlü kalemlerin bile bir ihtilale övgü düzmekte birbirleriyle yarış ettikleri" bir civıklık platosuna!..

Ben, 27 Mayıs'ta çok ileri bir coşku gösterdiğimi kabul ediyor ve bunu aldığım derslerin en tesirlisi ve acısı sayıyorum. Hem de bu itirafı rahatlıkla yapmaktayım.

Umarım ki, onlar da 27 Mayıs'a rağmen 12 Mart'ın, 12 Mart'a rağmen de 12 Eylül'ün yardakçısı olmanın ayıbını görmüş ve dersinden de faydalanmış olsunlar ! Laf sırası gelmişken bir noktaya daha dokunup, hemen olayların seyrine yöneleceğim:

Solcularımızın bir kısmı ve solculukları solculuk taslamanın ötesinde olmayan yeni yetme tosuncuklarımızın da hepsi, Ecevit'in 12 Mart'a hemen karşı çıktığı iddiasını sık sık tekrarlıyorlar. Buradaki "hemen"i hemen kaldırırlar ve araya Nihat Erim'in başbakanlığa getirilişine kadar geçen uzunca bir süreyi koyarlarsa, ancak gerçeğe yaklaşmış olurlar !

Ecevit 12 Mart'ın ilk günlerinde ve haftalarında ne çok seslidir, ne de hatta fazla tepkili ! Ama vaktaki, CHP'de onun tam karşıtı bir Nihat Erim başbakan yapılmıştır, "umudumuz" işte ancak o anda 12 Mart'ı görebilmiş ve bu defa da "Bana karşı yapılmıştır" diyecek kadar komikçe ileri gitmiştir. İşte hepsi bu !

Ben 27 Mayıs ve biraz sonrasını *İhtilalciler Arasında Bir Gazeteci* adlı kitabımda pek çok labirente fener uzatmaya çalışarak yazdığım için bunları sizlere pek fazla tekrarlama-

yacağım. Basınla ilgili anılarla dolmasına özen gösterdiğim bir kitapta, elbet 27 Mayıs'ın da daha çok basınla ilgili bölümlerini mümkün mertebe aktarmaya gayreti içinde olmam gerekir diye düşünüyorum.

* * *

Evet ilk günler, haftalar ve hatta aylar silahlı kuvvetlerimizi övmekle geçmiştir. Her üniformanın ardında bir kurtarıcı görüyor, bunlardan hiçbirinin insanî zaafılardan bir tekiyle dahi ilişkili olabileceğine ihtimal dahi vermiyorduk.

Dünya'nın yayın hengâmesinde, ilk aylarda hem bu vardır, hem de ondan daha fazlasıyla, devrilen iktidara yüklenme hırsı görülür! Daha sonra gide gide biz birinciye, yani 27 Mayısçıları ne yaparlarsa doğru, ne derlerse isabetli sayma sarasını terk ettik ve sadece ikincide, geçmiş iktidarı hançerlemekte kaldık!

Bu sürede, her ikisini de fazla keskin olmamaya çalışarak yapan arkadaşlarımız vardır. Sadece birinciye yani ordu övgüsünü yapıp, geçmiş iktidarı okşayamasalar da, az incitmeye çabalayan meslektaşlarımız da eksik olmadığı gibi, ordu övgüsünde kerhen, ama eski iktidar safında dikilmekte dirençli arkadaşlarımız da eksik değildir!

Hem orduyu övmek, hem de geçmiş iktidarı iğnelemek politikasını keskin olmamaya çalışarak yapanlar *Cumhuriyet* ve *Milîyet*'ti. Devrilen iktidarı mümkün mertebe kollayarak, orduya gülümsemeyi de ustaca elde tutana *Yeni Sabah*'ı örnek olarak gösterebilirim! Eski saflarında, yani DP platosunda dikilmenin gayreti içinde ter döken, acı çeken adeta inleyene de en belirgin örnek *Son Posta*'dır. *Vatan* bizim kadar batıcı değilse de, bize en çok yaklaşımdır! Nasıl ki, o günlerde DP'li birtakım gençler tarafından çıkarılmakta olan *Yeni İstanbul* da, DP safında direnmek ve orduyu da iğnelemekte, *Son Posta*'nın yanında, hatta zaman zaman da önünde sayılabilir!

Bizim 27 Mayısçılarla ilk tersleşmemiz, benim "Hemen seçime gidilmeli" diye yazmam üzerine başladı. Gerçi büyük bir reaksiyon göstermemiş, sadece komite adına geldiklerini söyleyen iki arkadaşları, "Aman daha çok başlangıcındayız,

temizlenecek o kadar pislik var ki, bu enkazı tam olarak değilse de, büyük ölçüde kaldırmadan nasıl seçime gidilir? Komitedeki arkadaşların selamları ve saygılarıyla dedikleri şudur ki..." yollu bir telaş göstermenin pek ötesine geçmemişlerdi ama bu gösteri bize yetmişti.

Ve birkaç gün sonra Gürsel'in davetine uyarak Falih Rıfkı Bey'le birlikte Ankara'ya gittiğimiz zaman, ziyaret ettiğimiz İnönü'nün ilk sorusu,

"Seçim yazına bir reaksiyon gösterdiler mi?" demek olmuş ve benim "Sadece vakti çok erken bulduklarını söylüyorlar" deyişime karşı da,

"Bu yolda, kırıp dökmeden ısrarcı olmakta fayda var, bunu ben de yapacağım" demişti.

Sanırım bir iki hafta sonraydı ki, o da,

"Seçimin yapılmasında inanılmayacak kadar büyük ve çok fayda vardır" demiş, halka büyük ümit ve rahatlık verirken, komite üyelerini de bir hayli sarsmıştır! İnönü'ye karşı açık bir reaksiyon gösteremiyorlardı ama bize aksedenlerden bu tedirginliği ayan beyan görüyorduk.

Başlangıcında, insanî zaatların hemen topundan uzak görmeye pek teşne olduğumuz üniformalılarımızın böylece görüntüleri yavaş yavaş değişiyordu.

27 Mayıs sabahı ve daha sonraları, makine dairemizin kapısına getirdiği erlerle paket paket gazeteyi halka dağıtmak üzere alıp götürdüğünü söyleyen bir üsteğmene, nihayet dayanamayıp,

"Helal olsun bir şey demiyorum ama üsteğmenim, ben hâlâ bu mübareğin kâğıdını temin etmekte güçlük çekiyorum, bugün son olsun, keseceğim" deyişime hayretler içinde bir süre gözlerini gözlerime dikerek bakmış,

"Bedii Faik Bey, siz bir ihtilal olduğunuzu unuttunuz galiba!" dedikten sonra da "Kâğıt sıkıntınızı bunları al emrini veren valiliğe söylersiniz, bana değil!" diye homurdanıp gitmişti. Tabii gene yüzlerce gazeteyi de peşinden taşıtarak...

İstanbul valisi, kibarlığı ve medenî davranışları daima ön planda olan General Refik Tulga idi. Göreve başladığı sabah, daveti üzerine kendisiyle tanışma imkânını bulmuştum. Tabii hiç vakit geçirmeden hemen ona gittim. Her zamanki inceliği içinde beni karşılayıp dinlerken daha ilk cümlemde,

“Nasıl? Ben mi gazete almaları emrini vermişim?” diye sözümü kesmiş ve özel kalemindeki yüzbaşıya o üsteğmenin hemen bulunmasını emretmiştir!

Üsteğmenin bulunup bulunmadığını bilemiyorum ama, bir daha gelmedi ve başka gelen de olmadığı gibi, bu sayede *Dünya*’ya hâlâ eski iktidar havasıyla kâğıt tahsis etmekte direnen Seka’nın engeli hemen paramparça oldu!

Ve birkaç gün sonra, Harp Akademisi’nden birkaç arkadaşıyla beni ziyarete gelen Kurmay Albay Selçuk Atakan ise, gözlerimi büsbütün açıyordu. Atakan’ı birkaç senedir tanımaktaydım. Üzerimde daima mert ve söz esirgemez, ama gene de sevimli kalmayı başaran bir asker etkisi yaratmıştır. O gün arkadaşlarıyla odama gelip, daha kahvelerini tamamlamadan,

“Sana çok mühim bir ricamız olacak, akademideki bütün arkadaşlarımız bunu senden bekliyorlar” demiş ve merak içinde,

“Neymiş o?” dememle birlikte de gümbür gümbür içini dökmüştü. Mesele, pek çok genç subayın, geceleri Beyoğlu’ndaki eğlence yerlerini, gazinoları, pavyonları, barları ziyarete dadanmaları ve üniformalarından aldıkları güçle, hiçbir ödeme yapmadan eğlenmeyi hak saymalarıydı!

Selçuk hemen bir yazıyla, işte bunun çirkinliklerini ve yakışıklılıklarını belirtirsem kendilerine büyük yardımım olacağını söylüyordu ve dün akşamdan itibaren, inzibat subayları ve astsubaylarıyla Beyoğlu’nda daha sıkı bir denetleme kurduklarını anlattuktan sonra da eklemişti:

“Bir de sen dokunursan, şimdi sana anlatamayacağım bazı iç durumlarımız dolayısıyla, bize ve olayları önlemeye çok yararlı olursun.”

Yıllar yılı, herhangi bir gazinoda “gazoz” içmenin ötesinde bir ödeme imkânı olmayışının kıvrantısı içinde sıkılmış ve bu yüzden de bütün gazino, pavyon, gece kulübü garsonlarının ağzında adları “gazozcu”ya çıkmış çocuklar, belli ki daha çok bu isyanla patlamışlar, ama bu defa da aşırıya kaçmaya yönelmişlerdi!

Tabii hemen yazdım ve merkez komutanından ordu komutanına kadar her kadememin bu konuda dikkatli olmalarını ve 27 Mayıs hareketini sarsıp itibarsız etmeye yönelik bu

gibi davranışlarda bizzat subaylarımızın da birbirlerini uyarıp engellemekte hiç duraksamamaları gereğini anlattım.

Bana söylendiğine göre, tek tük istisnalar dışında, çirkinlik durmuştur. Ama aldığım tehdit mektuplarının sayısında da inanılmaz bir çoğalma başlamıştı! Hemen hepsi de subay olduklarını söylemeyi elden bırakmadan, geçmiş iktidar zamanında çektikleri sıkıntıları anlatıyor ve şimdi "kendi devirlerinin" geldiği bir sürede, biraz eğlenmeyi onlara çok gören benim gibi "anlayışsızlar"a lanet yağıdırıyorlardı. İçlerinde ilk fırsatta "bana da günümü göstereceklerini" söyleyen pek fazla değilse de, devrin "kendi devirleri" olduğunu söylemekte hemen hemen birleşmiş haldeydiler!

"Bizim devrimiz", bu sözü ve inancı artık sık sık duyacağız. Ve nihayet tepeden tırnağa kadar hepsinin ağzında sakız olması karşısında da önce yüzlerini buruşturan, sonra ağızlarını açıp söylenmeye yönelen ve en sonunda "Türk Silahlı Kuvvetler Birliği" örgütlenmesiyle, Millî Birlik Komitesi'ni kendilerinden ayırıveren ordu hareketine kadar da sürdüğünü göreceğiz!

* * *

Türkiye'de 27 Mayıs hareketine karşı çıkabilen ferdi vahid yoktur! Sonradan uydurulmuş birtakım yakıştırmalara hiç aldırmayın; ne ordunun içinden, ne de politikacılar başta olmak üzere sivillerin arasından bir ses yükselbilmiştir.

İhtilalin ilk günü "3. Ordu'dan ne haber?" diye birbirlerine soran, hatta bu soruyu Harbiye'de Albay Kabibay'a yönelten gazeteciler olmadı değil! 3. Ordu Komutanı Orgeneral Ragıp Gümüşpala'nın, ilk bağlılık ve "mutabakat" bildirilerinde adı geçmeyince, özellikle DP'li basın hemen ümitlenmişti. Ama hayır, bu, sadece bir gecikmeden ibarettir ve hatta bu yüzdendir ki, rahmetli Gümüşpala 27 Mayıs'a bağlılık iddiasında lüzumundan da fazla ileri gitmek zorunu duymuştur! İhtilalin üçüncü günü Ankara'ya çağrıldığı zaman, Anadolu Ajansı'na memleketin ne kadar kötü ve zalim bir idareden kurtulduğuna dair upuzun bir beyanat sunmakla kalmamış, 27 Mayıs'ın bütün hazırlık safhalarındaki kendi katkısını da gururla söylemiştir!

Nitekim pek kısa bir süre sonra da hemen Genelkurmay başkanı oldu !

Sonradan Adalet Partisi'nin başına geçmiş olmasına bakarak, rahmetli generalimizin daima DP yanlısı olduğu için bu sıfatı kuşandığını sanan veya meseleyi öyle göstermeyi ne hikmetse uygun bulan "tarih dolandırıcıları"nı iğnelemek için bunları söylüyorum ! Yoksa Gümüşpala'yı yermek veya ona dudak bükme değil maksadım.

Gümüşpala, sonradan Adalet Partisi'nin başına geçmekle de elbet büyük cesaret göstermiş ve çok ama çok değerli bir hizmet yapmıştır. Fakat Adalet Partisi'nin, ille de DP yanlısı insanlar seçilerek kurulduğunu ve ancak onların malı olduğunu söyleyegelenlere en güzel cevabı da gene bizzat Gümüşpala teşkil eder ! O kadar ki, kurulmakta olan AP'yi onun liderliğine düğümlemek isteyenler, teşebbüse geçtiğini yazar ve yayarken dahi, verdiği demeçlerde bunu durmadan yalanlıyordu ve bunların pek sıklaşması karşısında da bir gün dayanamayıp patlayıvermişti:

"Bir siyasî parti kurmayı düşünmüyorum bile. Eğer politikaya atılırsam, benim yerim İnönü'nün yanında ve onun partisi saflarındadır."

Hatırlarsanız, çok partili hayat başlarken rahmetli Demirağ'ın partisine katılanlardan çoğunun aynı zamanda da İsmet Paşa'ya bağlılık telgrafı çekmeye özen gösterdiklerini sizlere anlatmıştım. Tam aynı hali burada da yaşar gibi olmuştur ve Gümüşpala da, bir yandan bu beyanat azameti sürerken, öbür yandan Adalet Partisi'nin başına geçivermiştir !

Kaderin onu arzusu dışına sürüklediğini söylemek de mümkündür, davranışlarının ardında bir "politik taktik" ve incelik olduğuna akıl yatırmak da ! Ama hangisi olursa olsun, rahmetli Gümüşpala, demokrasinin tekrar hareket kazanmasında ve hız almasında büyük rol oynamış ve hizmet yapmıştır.

Burada gene bir paranteze gerek var:

27 Mayıs sadece hükûmeti devirmiyor, Parlamento'yu kapatıyordu. Devleti, Atatürk'ün cumhuriyetini kesiyor, yenisini kurmaya yöneliyordu. Yani yalnız DP'ye değil, bütün siyasî partilere de karşı oluyordu.

Eee... Hiçbirinden niye ses yoktur ? Hatta tam tersine, CHP bayram etmekte değil midir ?

Ne gariptir ki, bunu görmeyen, göremeyen veya görmezlikten gelenlerin çoğu daha sonra başka bir ihtilal patlayıp da Demirel'i tutuklayarak bir ordu tesisine götürdüğü zaman, onun bu gidişini "şapkasını alıp gitmek" damgasıyla karalamaya çalışacaklardır!

27 Mayıs'ta partisinin susturulmasına, Parlamento'nun feshine ve Atatürk'ün dizi dibinde kurduğu cumhuriyetin ilgasına hiç ses çıkarmayıp evine kapanmayı uygun bulması, İnönü'nün şapkasını alıp gitmesi sayılmaz, hatta yalnız onun mu, partiler olarak diğerlerinin ve bütün bir Parlamento'nun hâlâ şapkaları başlarında donları kıçlarında sayılır da, Demirel'e gelince onunki "hemen şapkayı alıp gitmek" sayılmalıdır!

27 Mayıs'a politikacılar kanadından karşı konmalı mıydı? Ve konabilir miydi? Elbette hayır, bunun meseleyi kana bulamaktan başka bir yararı ve sonucu olamayacağı muhakkaktır! Ama böyle bir mazereti, yalnız 27 Mayıs için geçerli sayıp da, diğer benzerleri için hiç kaale almamak da, en azından insafsızlıktır! İşin ahlaksızlık tarafı belki daha da yüksek ama, ben insafsızlık demeyi yeterli buluyorum!

Tarih, parlamentolarının feshine karşı durarak, gidip yerlerine oturan ve oradan ancak cesetlerinin çıkarılabileceğini haykıran demokrasi kahramanlarını atlamamıştır!

Hem böyle olamamak, hem de böyle olamamayı kendinde aslaa görmeyip karşıdaki hedefe yükleme pişkinliğine dalmak da, herhalde onun atlayacağı bir ibret tablosu olmasa gerek!

Böyle bir tabloya, güzel bir çerçeve olabilecek küçük bir anekdotu da hemen buracıkta sizlere aktarayım:

27 Mayıs'ta öğleye doğru, Falih Rıfkı Atay, Moda'daki evine doluşan çoğu Moda Kulübü'nden arkadaşlarıyla sohbet ederken, Sadrazam Said Paşa'nın oğlu Vehbi Said ve Sami Serozan beyler sorarlar:

"Pekiy... Ya İsmet Paşa? Bir Parlamento'nun feshine ve başta kendisi olduğu halde bütün arkadaşlarının milletvekilliğine son verilmesine onun da tavrı koyması gerekmiyor mu?"

Atay'ın cevabı:

"Gerekmesine gerekir ama, İsmet Paşa'nın böyle bir tavrı,

suskunluk şeklinde ifade buyurmasına bir engel tanıyacağını da hiç sanmıyorum!"

* * *

27 Mayıs'ın bir "komite" tarafından tertiplenip, gerçekleştirildiği hemen yayılmıştı. Fakat bu komitenin kimlerden ibaret olduğu uzun süre açıklanmamıştır. Bu yüzden de önüne gelenin kendisini komiteden biri gibi göstermesi, tanıtmaması ve hatta bundan faydalanması kolaylaşmış oluyordu ama, ne yaparsınız ki bir komitenin açıklanmasına itiraz eden ordu mensuplarının da pek haksız olduklarını söylemek güçtü. Hele başlangıçta bu hatta imkânsız gibidir.

Bir defa, komite üyeleri orduyla ilişkilerini kesmeyeceklerine göre, bu halin ordu içinde birtakım kırgınlıklara, ayrışımara varacağından korkulmuştur. Sonra, bir zümre hâkimiyetinin ucu şahsî menfaatlara kadar uzanan bir çirkinliğe gelip dayanacağı endişesi vardı. Ve en sonunda da, herkesin toplanmasına imkân olmayan bir komiteye, asıl gerçek rol sahiplerinin girmek istememesi karşısında ikinci derecede kişilerin girmesi gibi bir gariplikten çekiniliyordu.

Fakat kısa bir süre sonra önüne gelenin kendisini komiteden sayıp göstermesinin zararları ve çirkinlikleri yanında, bütün bu endişeler ateşe düşmüş yağ topağı gibi eridi ve bir komitenin ilanı gerektiğine, itirazcıları bile gönül yatırverdiler!

Başlangıçta bu komitenin, iki üyesi hemen belli olmuştur; biri Gürsel, diğeri Türkeş'ti bunların. Biri ihtilalin başı olarak seçilmiş ve tanıtılmış, diğeri de sözcüsü ve "baş"ın baş-danışmanı olarak adeta ilan edilmişti.

Komitenin dar tutulacağını ve olsa olsa en fazla yirmi kişiden ibaret olacağını ilk söyleyen de gene Alparslan Türkeş'tir. Ama sonra bu sayı hemen hemen iki katına yaklaştı ve tam otuz sekiz kişiyi buldu.

Bu yükselişte, üç profesörün yaptığı geçici anayasanın büyük payı olduğu açıktır. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Hüseyin Nail Kubalı ve Muammer Aksoy'dan ibaret bu triumviranın marifetine göre, Millî Birlik Komitesi Millet Meclisi'nin bütün yetkileriyle donatılıyor, Türk milleti adına hâkimiyet hakkını kullanıyor, Anayasa'nın hatta Parlamento'ya tanıdı-

ğı yetkilerin dahi üzerinde bir azametle yükseliyordu.

Bu yetki hengâmesinin, çekingen duranları dahi coşturduğu ve duraksama halindekiileri dahi bir adım öne fırlattığı açıktır.

Ve böylece de Türkes'in verdiği ilk sayı bir kat yükselivermiştir.

Doğrusu ya, komitenin ilanıyla birlikte hayli de şaşırmsızdır.

Hele Orgeneral Fahri Özdilek'in komitede rütbesinden dolayı hem de başkan yardımcısı olarak ilanına, özellikle İstanbul basını ne kadar şaşsa azdı da ! Zira, 27 Mayıs sabahına kadar İstanbul'da hem 1. Ordu, hem de Sıkıyönetim komutanı olan Özdilek, öğrencilere karşı ateş emrini vermiş, buna ait belgeler gazetelerde yayımlanmış ve ihtilalin sabahı da iki Orhan'ların; Albay Orhan Kabibay ile Binbaşı Orhan Erkanlı'nın, tevkif edileceği tehditlerine kadar varmaları sonucu, ihtilale uymayı ancak kabul edebilmiş bir zattı !

Halbuki komitenin ilanıyla birlikte ne görüyorduk ? Zarla zorla ihtilali kabul buyurmuş ve omzundan topuklarına kadar devrilen iktidarın öcüsü, umacısı kesilmenin boyaları akan bu zat, birden aslan kesilmiş veya öyle olduğu, içyüzünü bizden iyi bilen silah arkadaşları tarafından bize söylenir olmuş bir ihtilal başkancığıdır !

Tabii böylece de artık komiteden, her kim olursa olsun ona ait hiçbir övünüşe, gerinişe, nakledilen hiçbir menkıbeye veya kahramanlık teranesine inanmamız çok güçleşmiş, gide gide de eriyip yok oluvermiştir.

Fakat Özdilek'le oluşan bu soğukluk, komitenin ilanına hiçbir zaman taraftar olmayanları daha da haklı çıkarmışsa da, o meçhul bırakılışın mahzurları düşünülürse, gene de isim ilan edilmesinin daha faydalı olduğu görülür !

Ben o meçhul günlerin acısını çekenlerdenim. Hani, herkesin kendisini komiteden saydığı günlerin...

Bunlardan biri de General Muharrem Kızıloğlu idi. Ve Gürsel, ihtilalin başına oturur oturmaz kendisini İçişleri bakanlığına getirivermişti !

Kızıloğlu Paşa'mız göreve başlar başlamaz ihtilalin pek çok valiyi işten uzaklaştırması hareketine inat yaparcasına, bakanlığın bütün merkez kadrosuna hemen kanat germiş ve

hiçbirine dokunmamıştır. Tabii bu, kendi takdiri idi ve niha-yet ihtilalciler arasında bir meseleydi. Ama Kızıloğlu'nun kanat gerdikleri arasında bir İçişleri müsteşarı da bulunmasaydı, hatta bizim için de işin üzerinde durulacak bir tarafı bulunmayacaktı.

Bu müsteşar beyi ne yazık ki iyi tanıyorduk ve acısını çekenlerdendik. İstanbul'un imarı meselesindeki yolsuzlukları yazmamıza engel olmak için yaptıklarını unutmamıza imkân olmadığı gibi, vali ve emniyet müdürlerini sık sık bir tehdit silahı gibi üzerimize çevirmesine de defaatle şahit olmuştuk!

Tabii hemen bir açık mektupla Kızıloğlu Paşa'ya seslendim ve müsteşarının görevini kötüye kullandığına dair ispat hakkı istedim!

Yazımın çıktığı gün cevap İstanbul Valisi General Refik Tulga'dan gelmiştir:

"İçişleri bakanımızdan aldığım emre göre, yarın ilk uçakla Ankara'ya sizi ben götürüleceğim."

Sekiz uçağı için sabahın erken saatinde meydana geldiğim zaman yanımda belgelerle dolu bir çanta vardı ve Refik Paşa ile yardımcısı Albay Zeki İlder hazır beklemekteydiler. Paşanın canı sıkılan bir halde İlder'le konuşması dikkatimi çekmişse de, uçağı yürürken komutanını selamladıktan sonra bana da iyi yolculuklar dileyen albayın birden kulağıma eğilerek,

"Merak etmeyin, endişe edilecek bir şey yok, hiçbir şey yapamazlar, bildiklerinizi açıkça söyleyin" demesine doğrusu bir mana verememiştim. Niye endişe edecektim ki? Ve gerçekten de ne yapabilirlerdi ve niye yapacaklardı ki? Ama ihtilalci bu ve elle tutulan asıl gerçek oydu ki, İçişleri bakanının emriyle Ankara'ya, İstanbul'un askerî valisi tarafından götürülüyordum.

Size seksen yıllık bir ömrün bütün çileleri, badireleri, tatları, acıları, ateşleri ve buzlarıyla yoğrulmuş bir yorgunluk içinde hemen söyleyeyim mi? O günler artık benim de kendimi öyle bir acı çemberinden geçip gelmiş hissettiğim ve bu duygu nasırlaşmasıyla gamlanmaya bile adeta üşendiğim günlerdir ki, elbet ne İçişleri bakanı umurumdaydı, ne vali, ne de bir başkası!

Ankara'ya varır varmaz, Vali Tulga'yı bekleyen araba bizi doğru İçişleri Bakanlığı'na götürdü ve hemen Bakan Kızıloğlu-

lu'nun makamına alındık.

Tulga'yı hararetle karşılayan bakan, valinin beni takdimini bir süre soğuk soğuk dinledikten sonra elimi sıkmak lüt-funda bulundu ve sonra hemen çağırdığı bir subaya:

“Beyi Hâkim Albay Çokgüler'e götürünüz” deyip makamına yöneliverdi. Ben Refik Tulga'yı selamlayarak subayın pe-şi sıra yürüdüm.

Hâkim Albay Çokgüler adı gibi çok mu, yoksa az mı güler-di, hiç belli olmuyordu. Zira öylesine yorgun bir hali vardı ve yorgunluk öylesine üzerinden süzülüp akmaktaydı ki, değil gülmek, o anda nefes almak bile ona adeta bıkkınlık veriyor gibiydi.

Uykusuzluktan bakmaya bile üşenen gözlerini yüzüme çevirirken, dudaklarına tebessüm olduğunu sandığım bir bükülüğü yerleştirmeye çalışarak,

“Buyrun oturun” demek inceliğini de göstermişti.

Hemen çantamı açıp, bir yığın belgeyi önüme sıralamaya başladım.

Hâkim albayın bu defa gözleri fazla aralanmış, hatta üzer-lerindeki uyku ağırlığından silkinir gibi, çokça açılmışlardı. Bir süre önümdeki kâğıt yığınının dikilmiş bu gözler belli ki artık iyi görüyorlardı ve Çokgüler'in dudaklarındaki tebes-süm sandığım o bükülüğün hemen yok olup, yerini bir gergin-liğe bırakmıştı.

“Buyrun efendim” dedim, “sorularınıza hazırım.”

Kenarda duran kırmızı bir dosyadan, kâğıda yapıştırılmış bir gazete kupürü çıkardı. Baktım, benim bakana yazdığım açık mektup.

“İçişleri bakanına, müsteşar hakkında bilgileriniz olduğu-nu ve ispat hakkı tanınırsa bunları vereceğınızı yazmışsınız, şimdi ifadenizi alacağım.”

Tekrarladım:

“Buyrun, hazırım.”

Ama dedim ya, hâkim öylesine yorgundu ki, sorguya ne-reden başlayacağını kestiremeyen bir bıkkınlık içinde, İstan-bul imarındaki bazı yolsuzlukları sıralayarak konuşmaya gi-rişmemle birlikte, gözleri kapanmaya başlamış ve durmadan şakaklarını sıkan elleri, nihayet oldukları yerde donmuş gi-bi başını sararak öylece kalmıştı.

Tabii hemen sustum ve susmamla birlikte yorgunluğu yüreğimi parçalamaya başlamış muhatabım,

“Bedii Faik Bey” dedi, “öyle yorgun öyle yorgunum ki, bana lütfen bir yardım yapınız, bütün bildiklerinizi yazılı olarak gönderebilirsiniz...”

Ve bir kâğıdı adeta zorla önüne çekerek, üzerine ifademi göndereceğim adresi yazdı ve bana uzatırken,

“Anlatacaklarınızın en ufak bir dikkatsizliğe uğramasını istemediğim için bunu yapıyorum” dedikten sonra da zorlanarak ayağa kalkıp elimi sıkarken ekledi:

“Halimi görüyorsunuz, kaç gündür burdayım unuttum galiba.”

Bu çalışkan ve nazik hâkim, daha sonra kurulan soruşturma heyetlerinden galiba birincisinin başkanı olmuş ve orada da gecesini gündüzüne katarak çalışmasıyla tanınmıştır.

Uzatılan mecalsiz eli sıkıp odadan çıkarken ferahladığımı saklayamayacağım. Yorgun ve bitkin bir hâkime saatler belki de gün boyu ifade verme yerine, bildiklerimi rahatça yazıp gönderme teklifi bana bir piyango gibi görünmüştü.

Ama kapıdan çıkar çıkmaz, iki nöbetçi erden birinin, önüne düşerek beni başka bir odaya götürmesiyle biraz şaşırdığımı da saklayamam.

Bu defaki oda hem çok büyük, hem de hayli şatafatlı bir makam ve toplantı salonu gibiydi.

Er kapıyı açıp beni içeri sokarken,

“Burada bekleyeceksiniz efendim” demiş ve çekilmişti.

Rahat bir maroken koltuğa oturdum ve uyuklayarak beklemeye koyuldum.

Ne gelen var, ne giden...

Aklıma ünlü Tahkikat Komisyonu’nun sorgu arası bekletmeleri geliyor... Ama bu oda öyle tek tahta iskemleli, çıplak bir gariban yuvası değil, inadına duvardaki tabloları, rahat koltukları, kanepeleriyle tam bir devlet varlığıyla dolu! Etrafımı süzüyorum; Tahkikat Komisyonu’ndaki odada tek iskemleden bıksam, ancak döşemeye oturabilir, ancak yer tahtalarına sığınabilirdim. Burada, işte koltuğumdan kalkıp bir başkasına geçiyorum ve karşımdaki kanepenin kollarını açmış beni kucklamaya hazır, dilersem ona uzanabilirim...

Ama saatler geçip de vakit öğleye dayandığı halde kimse-
nin gelmemesi karşısında, itiraf edeyim ki bulunduğum lüks
odanın rahatlığı, yerini Tahkikat Komisyonu'nun sıkıntısına
bırakmaya başladı.

Hemen kapıyı açıp dışarıya baktım, aaa kapıda aynı er, bu
defa yanında bir başkası olduğu halde dikiliyor.

"Baksana oğlum" diyorum, "biraz su bulabilir misin?"

Hemen hazır ola geçip söylüyor:

"İçerde var komutanım."

Döndüm baktım, masanın üzerinde gerçekten dolu bir
sürahi ile kristal bardaklar var.

Bu defa,

"Pekiy... Her kimse amiriniz, ona söyleyiniz ki, beş dakika
sonra çıkacağım ve hâkim albayın verdiği görevi yapmak için
İstanbul'a dönmek zorundayım" demem üzerine, bu sefer
öbür er,

"Baş üstüne" diyerek koştu.

Beş on dakika sonra, bir muhabere binbaşısının geldiğini
görüp hemen ayağa kalktım. Gerçekten bana öyle gelmiş fa-
lan değil, tepeden tırnağa sevimlilik üzerinden akan bir zat-
tı bu. Elimi hararetle sıkıştı ve beni tanımak için hemen
koştüğünü söyledikten sonra da hemen sormuştur:

"Size bir şey ikram etmediler mi? Hemen emredin söyle-
yeyim."

"Binbaşım dedim, burada ne bekliyorum, neyi ve kimi
beklemekteyim bilmeden saatler geçiyor. Siz lütfen ikramı
bırakın da biliyorsanız bunu söyleyin, yok bilmiyorsanız
da lütfen sorup öğrenin, bana yapacağınız en güzel ikram
budur."

Ama öğrendim ki, sevimli binbaşı da benim burada ne için
tutulduğumu bilmemektedir. O sadece arkadaşlarıyla top-
landığı odaya bir erin gelip benim gitmek istediğimi söyleme-
si üzerine, sırf benimle tanışmak için koşup gelmiştir.

Fakat öylesine neşeli bir mizacı vardı ki, bu bilinmezliği
anlatırken dahi keyiflenmiş gibiydi.

"Aaaaam... Hiç aldırmayın, eğer yukardakilerden biri sizi
burada unutmuşsa, hiç mesele yok, az sonra yemek bile ge-
tirtirim, birlikte yer, sohbete devam ederiz... Yoook bir mak-
satla sizi tutuyorlarsa nasıl olsa az sonra gelip onu anlatır-

lar, rahat edersiniz ama bu defa sohbet kesileceği için ben sıkılırım” dediği zaman gülmekten kendimi alamamıştım.

Eğer beş on dakika sonra bir astsubay gelip binbaşının istendiğini söylemeseydi, hayli de keyifliydim doğrusu! Binbaşı çok ince askerlik hikâyeleri anlatıyor, hele muhabereciliğe ait pek çok fıkrayı birbiri peşi sıra gerçekten ustalıkla taklitler yaparak naklediyordu. Ama kader, onu da bana çok görmüş ve tekrar sessiz bekleyişim başlamıştır.

Bu defa tam öğleden sonra saat iki idi ve artık açlıktan midem de hafif yanmaya başlamıştı ki, orta boylu, sivil giyimli bir zat geldi ve geciktiği için özür diledikten sonra,

“Sizi” dedi, “orduevine yemeğe götürme emri aldım.”

Abartılı bir tavırla saatime bakmam üzerine de,

“Haklısınız, çok geç ama bu sıralarda saate hâkim olamadığımızı en iyi gene sizin takdir edeceğinize inanıyoruz” diyerek kapıyı açıp bana yol gösterdi.

Öğle yemeğine götürme emri!.. Demek yemekten sonra da buradayım... Ve kim bilir belki de akşam da! Ama neden? Onu bilmiyorum, kimseden de öğrenemiyorum.

Bizi orduevine götürecek arabanın kapısını açan şoförü hemen tanıdım, Millî Emniyet’in elemanlarından... Bir ara Fevzi Lütfi Bey İçişleri bakanı iken, onun şoförlüğünü de yapmıştı. Hiç çaktırmadan hafifçe gülümser gibi yaptı ve sonra başını çevirdi. Arabanın arka camında hasır taklidi bir perde var. Artık iyice eminim, bu Millî Emniyet’in arabalarından biri. Bu perdeli arabaları gören her gazeteci gibi bunu elbet ben de biliyorum.

Nitekim yanımdaki zatı, oturduğu yerde şöyle tepeden tırnağa süzüp merakını çektikten sonra hemen sordum:

“Kaç yıldır Millî Emniyet’tesiniz?”

Hafifçe kızardı ama cevap vermemelik de edemedi:

“Dokuz yılını tamamladım.”

Orduevine varıncaya kadar bir daha hiç konuşmadık. Ve orduevine girer girmez, talih bu defa bana gülmüş, ne gülmesi, hatta kahkahayı basmış ve İçişleri Bakanı Muharrem Kızıloğlu Paşa’ya da maalesef yalnız dil çıkarmakla kalmamış, kaderine doğru da hafifçe tükürmüştür.

Tam karşıdaki masalardan birinde Albay Faruk Güventürk oturuyor ve etrafındaki arkadaşlarına hararetle birta-

kım şeyler anlatıyordu ki, beni görür görmez yerinden fırladı.

“Burada ne arıyorsun ? Seni görünce gözlerime inanamadım.”

Kucaklaşırken,

“Hiç de isteyerek gelmiş değilim, getirtildim” der demez de adeta gürlemiştir:

“Getirtildin mi ? O da ne demek ?”

Yanımdaki Milli Emniyet elemanı gerçekten şaşırmişti. Faruk Güventürk onu o anda fark etmiş gibi, hırsıyla sordu:

“Sen de kimsin ? Yoksa polis falan mısın ?”

Adam iyice sarsıldı:

“Ben efendim, görevliyim. Beyefendiyi yemeğe getirmek emri...”

Güventürk büsbütün sinirlenmiş gibiydi artık.

“Ne görevi bu ? Çek git yerine, beyefendiyi biz ağırlarız” dedikten sonra, adamı göğsünden bir güzelce de itti!

Bu defa,

“Şey” dedi zavallı, “İçişleri bakanımızın emriyle... Beyefendi henüz sorguda...”

Ama bu defa sözünü tamamlayamamış ve Güventürk’le birlikte yanımıza gelmiş olan iki albay da parlamışlardır:

“Sen laftan anlamaz mısın efendi, çek git dediler. Git ve paşana orduvevinden beni def ettiler, misafir de orada kaldı diye anlat da bakalım ne yapıyor görelim.”

Ve Güventürk, sapsarı bir yüzle kapıya yönelen adamın arkasından bağınyordu artık:

“O Kızıloğlu haddini bilsin, biz kıtalarımızın başında ihtilali desteklerken, Kızıloğlu’nu İrfan Solmazer dürtükleye dürtükleye buradan zorla alıp iş başına götürüyordu !”

Gerçekten donup kalmıştım. Güventürk o tarihte daha albaydır. Çevremi saran subayların en yüksek rütbesi de albaydan öte değildi. Ama işte İçişleri bakanlığı payesinin üstünde, rütbesi de sanırım korgeneral olan bir Kızıloğlu’ndan emirlerindeki bir unsur gibi de bahsedebiliyorlardı !

Donup kalmış bir sessizlik içinde, masaya oturup yemeğimi şaşıtığım bir iştahla yedim. Güventürk salona giren her subayı çağırarak beni tanıtıp, hemen başlıyordu:

“Bizim Kızıloğlu başından büyük işlere şimdiden kalkış-

miş bile..." Ve sonra, Ankara'ya getirilişimi ve İçişleri bakanı tarafından adeta tutaklanmış gibi bir işleme uğratıldığımı hıristan köpürüp hınçtan kızarak durmadan anlatıyor da anlatıyordu...

Orduevinin yemek salonunu saran bu hava, yayıla dağla Kızıloğlu Paşa'mızın da kulağına gitmiş veya götürülmüş olmalı ki, az sonra bir yüzbaşının, sağında oturan albayın kulağına eğilerek bir şeyler fısıldamasıyla albayın Güventürk'e dönüp,

"Az sonra kapıdan geçecekmiş, haydi dışarı çıkalım" demesi bir oldu.

Güventürk bana,

"Kalk Bediüciğim, şu işi kökten halledelim" demeseydi, benim meseleyi kendimle ilişkili sayacağım pek yoktu ama, hele yanımdaki albayın,

"Gel üstat, cümbüş olabilir, kaçırma!" demesiyle hemen yerimden fırladım.

Orduevinin kapısında başlarında Faruk Güventürk olduğu halde, beş on subayın arasında dikiliyorum. Birisini bekliyoruz, bu Kızıloğlu olabilir, bana ad söylenmedi ama öyle sanıyorum. Hoş başkası da olabilir ya... "Bakalım kim?" deyip sabırla dikiliyorum.

Az sonra, ilerde bir yüzbaşının eliyle Güventürk'e bir işareti oldu ve az sonra da kırmızı plakalı bir arabanın önümüzde durmasıyla, Kızıloğlu'nun dışarı atlaması bir oldu.

Sabahın erken saatinde, azametinden yanına varılmaz bir halde gördüğüm paşa, öyle bir cevvalleşmişti ki, acaba başkası mı diye yüzüne bir daha bakmak ihtiyacını duydum.

İlk iş olarak hemen Güventürk'e koşmuş ve iki elini birden uzatmıştı. Ama Güventürk, biraz laubaliliğe kaçır gibi görünen bir asta, otoriter bir üst nasıl yaklaşırsa, tam öyle bir kasilış içinde elini uzatırken,

"Merhaba" demiştir, "ben de tam seninle konuşmak gereğini duymuştum paşam."

Ve diğer subaylara doğru saygılı bir sevgi hamlesi göstermeye yeltenen Kızıloğlu'na beni gösterip,

"Bedii Faik Bey'i tanımışsınız sanıyorum paşam" diye ekleyerek, konuşacağı konunun ne olduğunu pekâlâ anlatmış da oluyordu.

Kızıloğlu hemen elimi kuvvetle kavradı ve birden ne dese beğenirsiniz:

“Serbestsiniz, gidebilirsiniz...”

İşte o zaman Güventürk'ün, Kızıloğlu'na doğru homurdanmaya başlamış arkadaşlarından biraz öne çıkarak ve paşanın tam göğsü dibine kadar sokularak bağırışını ibret ve dehşetle seyrettik:

“Paşam, senin şu yaptığın iş midir? Sanki isteseydin tutabilir miydin ki?”

Ve sapsarı bir yüzle hemen arabasına yönelen Kızıloğlu'nun arkasından daha da yüksek sesle bağırdı:

“Bütün bunların bir hesabı olacak elbet. Keyfi idareye son vermek için yapılmış bir ihtilali, keyfinin malı saymaya kalkışmak ne demekmiş, sana da bunu göstereceğiz!”

Hep birlikte orduevine bu sefer kahve içmeye yönelirken, kendi kendime söylüyorum artık:

“İhtilal hazretleri! Sizi yakından tanımakla şeref duydum efendim!”

Evet, bu sahne benim için 27 Mayıs'ın röntgen filmidir!

Nasıl ki, aylar ve aylar sonra bir korgeneralin gene albaylardan ibaret bir avuç subaya, “Çocuklar artık beni orgeneral yaparsınız değil mi?” dediğini duyduğum zaman da elim aynı röntgenin tomografisi gelmiş olacaktır!

Akşam uçakta yine Vali Tulga'yla beraberiz. Tabii sitem ediyorum:

“Aşkolsun paşam, beni neredeyse tutuklatacak, en azından birkaç gün bırakmayacakmış! Siz bunun farkında olmadınız mı?..”

Sözümü kesip, dostlarımla düşmanlarımdan fazla olduğunu söylemekle yetinmişti ama, ben birkaç gün sonra İstanbul'a gelen Güventürk'ün beni ziyaretinde, meselenin doğrusunu öğrenmekte gecikmedim.

“Maksadı” diyordu Güventürk, “sana gözdağı vermek ve böylelikle de bir daha kendi çevresine dil uzatılmasını önlemek! Bunu, birtakım ters tûrs işlerini gördürmeye kalkıştığı Milli Emniyet'ten çocukları sorgulayan arkadaşlar tespit ettiler. Yazının çıktığı gün, müsteşarı ve diğerlerini makamında toplayarak ‘Hiç aldırmayın, ben onu yazdığına pişman edince her şey sütlüman olur’ dediğini artık iyi biliyoruz.”

Ve kahvesini yudumlarken eklediği parçayı da hiç unutamam:

“Yakında gidecek, hem de bir daha arkasına bakamadan...”

Ve öyle de oldu!

* * *

27 Mayıs'ın basınla ilk sürtüşmesi, meşhur “resim ticareti” meselesinden doğmuştur.

Yassıada'yı mahkeme yapmışlar ve Ordu Film Merkezi elemanlarının dışında hiçbir gazete fotoğrafçısını almamayı kararlaştırmışlar ve böylece de mahkemeye ait fotoğrafları gazetelere, hem de artırma yoluyla satmaya kalkışmışlardır.

İlk artırmaya çek defterlerini ceplerine sokan iki arkadaşımız, *Hürriyet* için Erol Simavi ile *Hayat* dergisi için Şevket Rado hararetle koştular. Birincinin kendi parası çok, ikincinin de arkasında Yapı ve Kredi Bankası olduğu için imkânları elbet sınırsızdı.

Ben, artırmaya katılmamakla kalmadım, aynı sabah yapılanın “iğrenç” bir ticaret ve bir ihtilalin dahi malı olamayacak kadar çirkin ve ters bir hareket olduğunu yazdım! Hiçbir şekilde resim satın almayacağımızı ve mahkemeyi resimsiz nakledişimizi, her gün bir ordu ayıbı olarak göstermeyi tercih ettiğimizi de eklemeyi unutmadım!

Aynı sabah, telefonda asker olduğu pek fazla belli bir ses tehditler savurmuş ve özellikle “iğrenç” gibi bir sıfatı bir ihtilale yakıştırmamanın karşılığını hemen alacağımı söylemiştir.

Artık her şeyi söylemek serbestti ve orospuya bile orospu denebiliyordu ya, ben de tabii öyle yaptım ve sesin sahibine, “iğrenç”i bile hayat suyu saydıracak ne kadar sıfat varsa sıralayıp telefonu kapattım!

Akşama doğru sonuç görülmüştür. Erol Simavi'nin yüz bin liraya (o zaman bu bir servet değilse de pekâlâ mütevazı bir evin bedeli idi) aldığı fotoğrafın bir benzerinin ve Şevket Rado'nun yine on binler, elli binler ödeyerek aldıklarının da hatta daha güzellerinin “İrtibat bürosunun saygılarıyla...” notu ilişik olarak gazetemize gönderildiğini gördük ve tabii

biz de resimli çıkmak imkânını bulduk!

İhtimal, fotoğraflara iliştilmiş o saygı notunu da beni telefonda tehdit eden zata koydurmuşlardır diye düşündüğümü de hâlâ hatırlarım.

Bu resim satışı tam bir ayıp ve fiyasko olarak ihtilalin zimmetine hemen geçmiş ve çok şükür çabucak fark edilerek de derhal kaldırılmıştır!

Bir de *Düşüklerin Getirilişi* adlı bir film vardır ki, onun hikâyesi daha da acıdır ve en az elli yıl sonra Yassıada avukatlarından bir politikacının, olayı bana mal etmeye kalkıştığı söylendiği zaman deliye döndüğümü de unutamam.

Devrilen iktidar mensuplarını, Ankara'da tutuklanıp Harbiye'ye kapatılmış olanları oradan, İstanbul'da yakalananları da buradan, ite kaka, hakaretler yağdırıp hatta bazılarını dürtükleye yumruklaya, Yassıada'ya getirmişlerdi.

İlk günlerin, ayların heyecanı içinde, bunları bizlere anlatanlar da gene elbet ordu elemanlarıydı! Bu sevk işleminin başı olduğunu söyleyen General Kenan Esengin'in, "Şuna şöyle patlattım, bunu böyle itekledim..." diye sürüp giden nakil şecaati, benim odamda az tekrarlanmamıştır!

Fakat sonra, hangi rüzgâr esmişse esmiş ve birdenbire karar verilmiştir ki, hayır bütün sanıklar giydirilip kuşatılacak ve son derece ciddi bir hava içinde, kendilerine hiç dokunulmadan, hatta vakar içinde Yassıada'ya getirilişleri (!) filme alınacaktır!

Bu senaryoyu aynen filme çektiler de! Bir Celal Bayar'ın itiraz ettiğini duymuşuzdur. Hatta intihar teşebbüsüne bu zorlama rol teklifinin sebep olduğu da söylenmiştir!

Filmi elbet Ordu Film Merkezi çekiyordu. Başlarında bir albay vardı ve pek çok elemanı olduğunu da işitiyor, çeşitli olaylarda da görüyorduk! Bu film merkezi, pek çok makam gibi, daha ilk gününden itibaren de doğruca komiteye bağlanmıştır.

Film, bütün sinemalarda gösterime sokuldu. Paralı mıydı, bedava mıydı hatırlamıyorum. Ama başlangıçta hiç ses çıkarılmadan seyredilmiş durmuşken, birden sanırım Melek Sineması'ndaki bir seansta, Menderes'in görülmesiyle hayli yüksek bir alkış sesinin duyulması üzerine, işi daha fazla uzatmanın zararları görülerek kaldırılmıştır.

Benim bu filmle ilgim, onun devam etmesiyle tepkilerin de oluşup doğabileceğini ihtilalcilerimize hatırlatmamdan ibarettir! Nitekim Melek Sineması'ndaki alkış olayını da bana duyuran, irtibat bürosu başkanı o tarihte albay olan Namık Kemal Ersun'du ve,

"Haklı çıktınız Bedii Bey, hemen kaldıracacağız" diye ekleyen de odur!

Ama iki yıl kadar önce, Londra'daki evime *Hürriyet* gazetesinden olduğunu söyleyen bir genç telefon ederek,

"Düşüklerin Yassıada'ya getirilişleri filmi siz hazırlamışsınız, bunu bize söyleyen (burada Yassıada'yla ilişkili bir avukatın adını vermişti), 'Tafsilatı ondan alın' dediği için de sizi aradık" der demez nasıl sarsıldığımı kestirebilirsiniz sanıyorum. Ve,

"Halt işlemiş! Bakınız böylece kaç şeyi bilmiyor size sıralayayım" diye bağdırdıktan sonra saydım:

"Bir defa filmi çeken Ordu Film Merkezi'dir. Oraya hiçbir sivil ne müdahale edebilir, hatta ne de girebilirdi. Sonra benim, bu filmin bırakınız hazırlatılmasını, oynatılmasında bile değil, sadece kaldırılmasında payım vardır! Ve nihayet, bir ihtilali yapanlar, eğer benim 'Eski iktidardakilerin hepsini giydirip kuşatın da filmlerini çekip, itina ile getirilmişler gibi yapalım' demek kadar azametli bir teklifimi kabul edecek derecede emrimde idiyseler, topunu birden bana resim satmaya kalkıştıkları zaman denize atmam veya beni bir müsteşarı tenkit ettim diye tutuklamaya kalkıştıkları anda falakaya yatırmam gerekmez miydi?"

"Ne diyeyim, haydi beni tanımaz veya anlayamazsın, gözünün önünde ve burnunun dibinde bütün atraksiyonlarını görüp ciğerinde hissettiğin bir ihtilali olsun biraz tanısana be adam!" diye bağırmaı o anda gerçekten her şeyden fazla istemişimdir.

Falih Rıfkı Atay'dan dinlemiştim:

Atatürk İzmir Kordonu'nda bir lokalde arkadaşlarıyla içip sohbet etmektedir. Bir aralık biraz nefeslenmek üzere izin alıp dışarı çıkan rahmetli Salih Bozok ile Yaver Rusuhî'yi birkaç vatandaş sıkıştırır:

"Memlekete çok büyük kötülük yapıyorsunuz!"

İkisi de şaşırmıştır. Bozok hemen sorar:

"Neymiş yaptığımız kötülük bakalım?"

"Tabii" derler vatandaşlar, "Gazi'ye içki içiriyor ve ömrünü kısaltıyorsunuz!"

İşte o anda Salih Bozok'un parlayışı gerçekten güzeldir:

"Ulan der, Gazi'ye biz mi içiriyoruz? O halde İzmir'i de biz aldırдық, öp bakayım elimi!"

Gıyabımda ahkâm kesen o politikacı-avukata ben de pekâlâ seslenebilirim sanıyorum:

"Yaaa... İhtilalcileri bu kadar bükebiliyorsam, üçü dışında hepsini idamdan kurtaran da benim öyleyse, öp elimi baki-iim!"

* * *

27 Mayıs'ın ilk günlerinde, pek çok subayın, kendi çevrelerinin dürtüsüyle veya kendi kıtalarına dayanır gibi görünen bir havayla, bazı görevleri adeta zorla kuşandıkları, bazı yerleri, makamları kendiliklerinden işgal ettikleri rahatlıkla söylenebilir.

Nitekim geçici anayasa açıklanıp, Millî Birlik Komitesi kurulur kurulmaz, pek çok makam bu ilk anın işgalcilerinden alınarak, layık görülmuş olanlara verilmiştir.

Bunların en göze batanları da tabii radyoevleriydi ve mesela İstanbul Radyosu, komite kurulduktan hatta çok sonralara kadar, daha doğrusu Havacı Albay Turan Çağlar gelinceye kadar, arkadaşlarınca kendisine Fişek Kenan dendiğini duyduğumuz bir binbaşının tam anlamıyla hükmü altındaydı!

Hakçası istenirse, Binbaşı Kenan Bey'in sertliği ve gerçekten barut gibi bir asabiyetle sarıltı otoritesi, ilk günlerin ve haftaların tam gereği sayılabilir. Ama giderek ihtilal yatışıp rahatladığı halde, aynı barutun sık sık patlaması ve aynı asabî otoritenin önüne geleni kırıp geçirmesi tabii büsbütün göze batıcı oldu.

Mesela sabahın dokuzunda eli arkasında, ana kapının ardındaki mermer holde volta atıp, geç kalan elemanları haşlamayı pek seven bızım Kenan Binbaşı, görevi hiç de saate bağlı olmayan sanatçı ve beyefendinin beyefendisi, ipincecik Refik Fersan'a da gürlür gürlemez, zavallı şakkadak düşüp

bayılır bayılmaz, bardak taşmış ve Vali Tulga kendisini hemen vilayete davet etmiştir!

Vali Tulga önce o günlerde Bağdat Konservatuvarı'ndaki görevinden ayrılarak radyoevine dönmüş olan Mesut Cemil'i çağırır ve olayı dinler. Sonra program müdürü Faruk Yener'i davet edip, bir de ondan dinler. Ve bu iki sivil eleman ne demişlerse demişlerdir ki, Kenan Binbaşı'yı dinleyip yandaki odaya aldıktan sonra, beni de aramak gereğini duyar...

Vilayet binasına çok yakın olmamız sayesinde beş dakika sonra Tulga'nın odasındaydım.

Tabii Refik Fersan olayını hemen duymuş ve çok da üzül-müştüm. Gerek Refik Bey, gerekse eşi Fahire Fersan Hanım'la uzakça bir akrabalık ilişkilerimiz de vardı. Ve ben ne için davet edildiğimi bilmeden, pek nazik valimize olayı anlatmaya hazırlanıyordum ki Tulga, bana ermiş gibi görünen bir acelelilikle:

"Bedii Faik Bey, sizden ihtilal adına bir ricamız olacak; şu radyoyu yalnız bırakmayın ve orada otoriter ve dürüst olmanın ötesinde bir icraat yapmasına imkân olmayan arkadaşımıza lütfen yardımcı olun" deyivermez mi?

"Aman paşam ben kendi işimin çokluğundan bezginim ve ona doğru dürüst yetişemiyorum, radyoya nasıl uzanabilirim?" deyip peşinden bir alay sıkıntımı sıralamışsam da Refik Paşa diretti:

"Lütfedin, her gün ve her saat orada olmanıza gerek yok tabii. Ama izin vererseniz, şimdi yan odada bekleyen arkadaş çağırıp sizinle tanıştıracak ve kendisine yardımcı olacağınız müjdesini vereceğim."

Artık daha fazla direnmem mümkün değildi. Çaresiz kabul ettim ve hemen Albay Zeki İlter'le birlikte odaya gelen Kenan Binbaşı'yla tanıştırıldım.

Refik Paşa kendine has incelikle binbaşıya, yardımcı olmayı kabul etmekle nasıl bir fedakârlık yaptığımı ve bu gayretin kıymetini takdirde kusur edilmeyeceğinden emin olduğunu söylerken ben sıkıntımı belli etmemeye çalışarak "Fişek"i süzüyorum! Gerçekten otoriter bir tip bu! Ama aslaa sevimsiz de değil!.. Aceleci ve sabırsız olduğu, nefesinin git-tikçe sıklaşıp, vücut ağırlığını bir kalçasından ötekine aktarıp durmasından da belli.

Refik Tulga'nın diskuru biter bitmez, binbaşı hemen bana dönüp,

"Buyrun gidelim." deyivermesin mi?

Hiç istifimi bozmadan,

"Teşekkür ederim binbaşım ama" dedim, "ben buraya paşanın emri üzerine hemen geldim. Sokaktan toplanmış değilim ve en az sizinki kadar ağır bir işim olduğuna göre de, hemen gelemeyeceğim gibi, işimi ayarlamadan ne zaman veya ne zamanlarda radyoya gelebileceğimi söyleyemem dahi!"

Baktım, Albay Zeki İlter gülümsüyor. Refik Paşa ise hafif kızardı ve hemen atıldı:

"Binbaşım, ben 'Bedii Faik Bey emrinizdedir' demedim, 'Size yardımcı olacaktır' dedim! Bunun nasıl olacağını elbet kendileri kararlaştıracak ve ancak kendi dedikleri gibi olacaktır, anlaşıldı mı?"

Binbaşı hemen esas duruşa geçip atıldı:

"Baş üstüne paşam."

Sonraları binbaşıya karşı, paşanın yanında itiraz edişimden dolayı Tanrı'ma hep şükretmişimdir! Böyle yapmayıp hemen davetine uysaydım, herhalde aynı saatte radyoya gitmemle dönüp gelmem bir olacaktı ve çok sevdiğim ve daima yakın ve nazik ilgisini gördüğüm Refik Tulga Paşa'yı belki de üzmüş olacaktım.

Halbuki onun biraz sert müdahalesi sayesinde binbaşı durumu tartmış ve bana karşı hep ilgili ve dikkatli olmuştur. Odasındaki ilk konuşmamdan sonra da tavsiyelerime hep uydu ve bir daha Refik Fersan benzeri bir olaya aslaa sebep olmadı!

Bu radyo macerasında ilk ve tek sarsılışım, bir sabah beni hararetle karşıladıktan sonra,

"İyi ki geldiniz ve tam da zamanında geldiniz, önce şu mektubu okuyun sonra konuşalım" demesiyle başlamış ve bana Erzurum damgalı bir zarfı uzatıp, bunun bacanağından (belki de kayınbiraderiydi) geldiğini söylerken, üzerinden taşan heyecanla merakım büsbütün artmıştır.

Alelaide bir akraba mektubuydu bu. Uzun uzadıya Erzurum'daki halk söylentilerini naklediyor ve mektubun tam orta yerinde, altları kumandan binbaşı tarafından kırmızı kalemle çizildiği anlaşılan, aşağı yukarı şu satırlar yer alıyordu:

“Burada en tehlikeli söylenti, gâvur gibi olan dinsiz subayların bu ihtilali yaptığının gittikçe yayılmasıdır. Bana kalırsa, radyolarda hemen mevlitler okutmalısınız, hatta her gün Kuran okutarak bu dedikoduyu silebilirsiniz. Bunu sizden bekliyoruz. Böylece bizim gibi ihtilali destekleyenlere de büyük yardımınız olacaktır...”

Mektubu okuyup kendisine uzatır uzatmaz, kumandan ayağa fırladı ve hemen kararını da açıkladı:

“Bunu muhakkak yapmalı, hatta daha da fazlasını yapmalıyız! Hemen Refik Paşa’ya gidecek ve hangi camilerde mevlit okutabileceğimizin ve hangilerini naklen radyoda verebileceğimizin hazırlığına başlanmasını isteyeceğim.”

Binbaşı tam anlamıyla “fitili almış”tı.

Nitekim az sonra kapıyı vurup odaya giren yakışıklı bir subayın,

“Bir dakikaya kadar Ankara hazır, telefonu kaldırabilirsiniz” demesiyle birlikte masasındaki telefonlardan birine öylesine bir hız ve hışımla hamle yaptı ki, bazı eşyanın yerlere yayılmasını ikimiz de önleyemedik. Ve iki üç “alo”dan sonra Ankara’daki muhatabına gerçekten de ulaştı ve gülemeye başladı:

“Hürmetler albayım, az önce Fikret Albay’ıma da arz ettiğim mesele için rahatsız ettim. Her türlü hazırlığa hemen başladık. Ankara Radyosu için de tabii aynı şey bahis konusu olduğu için...”

Konuşma pek uzun sürmemiş ve “Emredersiniz... Emredersiniz... Saygılar...” yollu klasik bir bitişten sonra, binbaşı büsbütün coşmuş ve,

“Dinsiz subaylar ha! Alçak herifler, ben size dine asıl bağlı olanın kimler olduğunu göstereyim de görün bakın...” derken, bu defa beni yeni görmüş gibi gözlerini açarak nasılsa,

“Değil mi üstat, bunu öyle bir göstermeliyiz ki parmak ısırma-lılar...” diyebilmişti!

Hayli kuvvetli bir “Fesubhanallah”ı koyverdiğim nefese katıp, biraz duraksadıktan sonra:

“Bana kalırsa yersiz bir telaş bu. Bir akraba mektubuna dayanarak, ortalığı velveleye vermeye hakkınız olmadığı gibi, istediklerinizin hepsini yapsanız, onların da en az yapılmadıkları zaman kadar sakıncaları vardır!”

Susup yüzüne baktığımı hiç unutamam. Binbaşım biraz sarsılmıştı ama hemen toparlanarak,

"Hayır" dedi, "o sadece bir akraba mektubu değil, tam bir istihbarattır. Bunu iyi biliniz."

Hiç duraksamadan,

"Telaşınızın ve öfke ile kalkışınızın yersiz olduğunu siz de iyi biliniz" dedim ve sıralamaya başladım:

"Camilerden mevlit nakli yaparken, cemaatten 'Yaşasın Menderes' diye bir bağırta kopmayacağını temin edebilir misiniz? Ne yapacaksınız, her ferdin yanına bir er mi yapıştıracaksınız? Bir başka camiden 'Kahrolsun ihtilal, kahrolsun ordu' diye bir böğürtü kopsa ve bu radyodan bütün ülkeye yayılmış olsa, az önce konuştuğunuz Ankara'daki zevat sana rahmet mi okurlar sanıyorsun? Hem siz bir iktidar değil, ihtilalsiniz. Filan yerde bir avuç insan şöyle hüküm vermiş, filan yerde bir başka grup böyle davranmış diye 'Aman elden oylar kaçıyor' telaşına düşemezsiniz! Bırakınız o bataкта politikacılar tepinsin! Siz halka karşı zorlama yaranmaların değil, onun yaralarının sarılması telaşının içinde olmak ve öyle kalmak zorundasınız!"

Söyledim de söyledim artık. Ama o, aceleci davrandığının artık ne kadar farkında olursa olsun, okunu yaydan çıkarmış olduğu ve işi taa Ankara'yı dürtmeye kadar vardığı için, yola devam kararında olduğunu belli eden bir tavırla,

"Ordunun gücü" dedi, "bütün mahzurları bertaraf edebilir, bunu unutmayın."

İçimden "Tanrım" diyorum, "ben neredeyim, bu zat nerede?"

Ve dayanılmaz bir bıkkınlık içinde tam "Nasıl biliyorsunuz öyle yapın" demekteydim ki, kapıyı hızla açan nöbetçi erin,

"Dikkat!" diyen ihtarıyla sarsıldık ve Vali Tulga'nın kapıda gözükmesiyle birlikte de ayağa fırladık!

Askeri vali mutat inceliği ile elimi sıkarken,

"Sizi burada bulamasaydım gerçekten üzülecektim" dedikten sonra, kumandana dönüp:

"Ankara'yı adeta telaşa düşürmüşsünüz. Hemen hazırlıklara girişip iki üç gün içinde sonuca varmamız isteniyor. Nereden çıkardınız bu dinî yayın meselesini? Ve böyle bir me-

selenizi bana iletmeden Ankara'ya bildirmek gibi bir yanlış nasıl ve niçin yaptınız?"

Binbaşı gene sarsılmıştı ama, Ankara'nın kendi fikrine uygun davranmasından da gururlu gibiydi. Hemen cevabı vermiştir:

"Ankara da aynı fikirdeydi paşam hatta onlar tam bu meseleyi düşünmekteyken telefon etmem karşısında ferahladılar da..."

Refik Paşa bana dönüp hemen sordu:

"Meseleyi biliyorsunuz sanıyorum. Herhalde size de danışılmıştır."

Hiç duraksamadan:

"Biliyorum ama paşam dedim, her taraf alarme edildikten çok sonra öğrendim ve artık düşündüğüm mahzurları sıralamanın da bir manası kalmadı. 'Hayırlı olsun ve Allah kabul etsin' demekten başka bir sözüm de yok artık!"

Paşanın sıkıntısı yüzünden kolayca okunuyordu:

"Düşündüğünüz sakıncaları dinlemek isterim."

Binbaşının telaşla benden önce atılışı, hâlâ gözlerimin önündedir:

"Bedii Bey camilerdeki kalabalıktan ihtilali yeren bir ses çıkar ve bu radyodan yayılırsa, diye endişe ediyor!"

Refik Paşa'nın birden dikleşip parlamasını da şu satırları yazarken gene görür gibiyim. Binbaşıya dönüp sormuştu:

"Siz böyle bir mahzuru hafife mi aldınız ve alıyorsunuz?"

Çaresiz konuşmak zorundaydım artık ve bu sefer anlayışına güvendiğim, daha yetkili bir muhatap bulmanın rahatlığı içinde büsbütün açıldım:

"Önce sorayım paşam, sizler ebediyen kalma peşinde misiniz, yoksa bir an önce gitme hesabında mı?"

Ve cevabı hiç beklemeden devam ettim:

"Binbaşının bir akrabasından aldığı mektupta, Erzurum'da 'dinsiz subaylar' lafı dolaşmaktaymış... Diyelim ki, Ankara'daki beylerin, paşaların da ceplerinde buna benzer mektuplar var. Ne çıkar bundan? Bir iktidarı devirdiniz, ona bağlı bir kitleyi elbette tedirgin ettiniz. Bunların hemen size bağlanmalarını, hemen kendilerini devirip sarsanları iyi gözlerle görmelerini nasıl beklersiniz? Elbette 'dinsiz' de diyecekler, 'gâvur' da... Siz böyle misiniz? Ona bakmalı ve yolu-

nuza devam etmelisiniz! Bu yola devam, dinsiz olmadığınızı ispata kalkışan bir telaş ve endişeyle olamaz, olmamalıdır. Yarın başka bir yerden korkak olduğunuz rivayetleri fişkırsa ne yapacaksınız? Cesur olduğunuzu ispat için Beyazıt Kulesi'nden aşağı atlamaya yahut isteyenle dövüşe hazır olduğunuzu söylemeye mi geçeceksiniz? Ben binbaşıya söyledim, siz ihtilalsiniz, halka dayalı iktidar değil! Sizin işiniz, halk nabzına şerbet olamaz, 'Aman oylar kaçıyor' telaşıyla, söylentilerin veya iddiaların endişesine kapılıp, yaranma gayreti hiç olamaz!"

Refik Paşa sessizce dinliyordu ve radyo kumandanı da kıpırtılar içinde olsa da, ona uymak zorunda kalmış haldeydi.

Ama bu kadar menfilikten sonra biraz da müspete yönelip, hiç değilse ucundan kenarından bir parçacık yapıcı olmak için,

"Neyse bunları keselim, ok yaydan çıkmış artık. Bence gene de işin içinden vakarla ve hiçbir tehlikeye değmeden çıkılabilir" dememle birlikte paşa atıldı:

"Nasıl? İşte onu bekliyorum."

"Bence gayet basit pašam dedim, camilerdeki mahzur açık olduğuna ve önlenmesi de mümkün olmadığına göre, bir mevlidi stüdyoda okutur, banda alırız. Hem bunu, bu defa tam Türk musikisinin gereklerine ve kaidelerine uygun olarak, mesela Mesut Cemil Bey'in yönetimi altında yaptırabiliriz. Hatta Münir Nurettin Bey gibi bir ses hazinesinden dahi faydalanarak, bugüne kadar hiç yapılmamış bir yenilik ve güzellik içinde tutabiliriz. Camilerden yapılan nakillerdeki bir yığın öksürük gürültüsü ve arada bir parlayan şimşek gibi yerli yersiz coşku çığlıkları, sözde dinî vecd feryatları olmadan... Hatta gerektiği yerlerde dinî musikimizden parçaları, fona hafifçe yerleştirerek..."

Evet, her ikisi de coşmuştu artık. Refik Paşa binbaşıya dönerek,

"Tamam... Harika" dedi, "ne gerekiyorsa hemen yapalım."

Sonra ellerimi tuttu, hararetle teşekkür ettikten sonra da,

"Lütfen sonucu almadan ayrılmayın" dedi.

Paşa ayrılır ayrılmaz binbaşı da hemen sormuştur:

"Nereden başlıyoruz?"

"Tabii önce Mesut Cemil'den" dedim ve üstat gelir gelmez

de, karşıdaki odayı açtırıp onu da oraya sürükledikten sonra, kapıyı kapatıp meseleyi kendisine açtım. Her şey onun istediği şekilde olacaktı.

Önce biraz duraksadı, düşündü ve sonra birden:

“Tamam Bedii Beyciğim” dedi, “gerçekten çok güzel olabilir. Yalnız bir zorluk Münir Nurettin’i ikna edebilmek ki onu da herhalde ‘o’ yapabilir” Başıyla karşı odadaki kumandanı işaret ediyordu ve hemen de eklemeyi unutmamıştı:

“Aman Bedii Beyciğim, Refik Fersan Bey’in başına gelen çirkinlik gibi bir akıbetten Münir’i önce Allah korusun, sonra da lütfen siz hazreti ikaz edin...”

“O işi bana bırakın” dedim ve gerekeni de hemen yaptım ama, öğleden sonra saat 14 olarak seçtiğimiz toplantı saatinde, Münir Nurettin Bey Mesut Cemil’in odasına girerken gene de sapsarıydı. Gerçi kumandan onunla telefonda benim yanımda konuşmuştu ve çok da nazik davranmıştı ama, Refik Bey’in serencamını duymuş olan Münir Nurettin haklı olarak hâlâ tedirgindi. Ancak Mesut Cemil’in, Behçet Kemal’in, Necmi Rıza ve benim neşeli tavırlarımızdır ki, kendisini rahatlatmış ve nitekim istediği çayı yudumlarken kulağıma eğilerek,

“Aman Bedii Beyciğim şu iş bitinceye kadar ayrılmayın” diye fısıldamaktan kendini alamamıştır.

Mevlidi okuyacakları Münir Nurettin, Necmi Rıza ve Zeki Altın olarak ayarlamıştık. Mesut Cemil Bey dinî musikimize ait “durak”lardan, “naat”lardan gerçekten dokunaklı parçaları seçip, gereken yerlere yerleştirdi ve mevlit, rahatlıkla iddia edebilirim ki, Süleyman Çelebi’den zamanımıza kadar gelenlerin en güzeli, en tesirlisi ve en ulvîsi oldu. Sonundaki dua da tam bir Türkçe’dir. Behçet Kemal’le birlikte yazmıştık ve her satırında durup tartışa tartışa meydana getirmiştik!

Yayın başladığı zaman da ben radyodaydım. Gelen tebrik telefonlarından santralin kilitlendiğini görmüştük ve kumandanın odasında çaylarımızı içerken, Kenan Binbaşı coşku içinde Ankara’dan kendisini arayıp kutlayan kumandanlarına laf yetiştirmekte güçlük çekiyordu.

Bu bandın ihtilalden sonra radyo arşivinden çalındığına dair Baki Süha’dan bir şeyler işittiğimi hatırlıyorum. Ona

göre, Münir Nurettin, mevlithanlığı kendisine uygun bulmadığı için, kayıt yapmak bahanesiyle aldığı bandı yok etmişti. Ama gene hatırladığıma göre, spiker Selahattin Küçük de bandın birkaç kopya olduğunu söyleyerek beni ferahlatmıştı. Fakat daha sonra, Ankara'dan da nakledilen yayını pek çok meraklının evlerindeki bantlara kaydedebildiklerini işitip, büsbütün rahatladım.

Bu olayın bence önemi ne mevlidin şöyle veya böyle olması, ne duanın Behçet'in veya bir başkasının coşkusu taşıyıp taşımayışındır. Ben askerlerimizin, politikacılarda hemen ayıpladıkları bir zaafı, kendilerine gelince ya hiç fark etmez yahut da marifet sayar olduklarını göstermesi bakımından olayı önemli bulurum.

Bu zaaf azalmamış, tam aksine çoğalmıştır da...

Bizim mevlitten sonra 27 Mayıs'ın ilk işi, subay ve astsubayların camilerde üniformalarıyla gözükmelelerinin faydasına inanmak ve pek çok ilde bunun telkinlerini yapıp uygulanmasına geçmek olmuştur.

27 Mayıs akşamı halka seslenen ihtilalin başı Gürsel'in sesinde dualı bir yakarış pek yoktur ama 12 Eylül'ün Evren'inde babasının imamlığını haykıran bir "âbî rû" apaçıktır.

12 Mart'ın ortasında "Aman Demirel iktidara gelmesin de..." telaşıyla, İsviçre'deki büzüldüğü köşeden Erbakan'ı teminatlar vererek çıkaran da gene aynı 12 Mart'ın kendisi değil miydi?

"Şu politikacıların cuma namazı gösterişleri yok mu, hepsini cami kapısında pataklamak geliyor içimden" diye bağırmasıyla ünlü bir albay bilirim. 27 Mayıs'ta boy gösterme telkinleri yayılır yayılmaz camiden çıkmaz olmuştur.

Hayri Alpar'ın da yakın dostlarındandı. Arada bir gidip, pek zevk aldıkları meyhaneye de uğramaz olduğunu anlatırken Hayri hep hırslanır,

"Hayret" derdi, "aşlında şimdi o tam cami kapısında pataklanacak halde ama farkında değil."

Atatürk, çevresindeki çok yakınlarına,

"Bakın çocuklar" dermiş, "ordu tam bir emir ve kumanda ocağıdır. Orada bir emirle devirir, bir emirle kaldırırınız. Yalnız irtica müstesna! Onu, yalnız onu, emirle kaldıramaz, ne kadar güçle kumanda ederseniz edin dinletemezsiniz.

Onun içindir ki, orduya irtica değil sokulmak, hatta yaklaştırmamalı dahi!"

Falih Rıfkı Bey bunu anlatırken, gittiği her kıtada pek gösterişli namaz atraksiyonlarına girişmiş olan bir kumandanı anlatmış ve Atatürk'ün olayı öğrenir öğrenmez derhal emekliye ayrılması emrini verdiğini söylemişti. Emrinin üstüne bir de eklemiş:

"Mümkünse Ankara'dan da uzaklaştırm!"

* * *

27 Mayıs'tan özetin özeti halinde bahsederken dahi, Milli Birlik Komitesi üyelerinin meşhur yeminlerini atlayarak geçmek, onun tarifini noksan bırakmak demektir.

"Bir karşılık beklemeden, ahlak, adalet, hukuk ve insan hakları prensiplerinden ve vicdanî kanaatlerimden başka bir sınırla bağlı olmaksızın kendimi Türk milletine adadım."

Doğrusu ya, yemin töreninin radyolardan nakledilen havası kadar, yeminin içeriği de hepimizi heyecanlandırmıştı.

Yemindeki "bir karşılık beklemeden" sözünün herkese göre değişen "izafî" bir değer taşıdığını ve mesela hayat boyu kuşanılan bir senatörlüğün ve dokunulmazlığın bir karşılık olup olmadığını, o heyecan içinde fark edenimiz olduğunu da pek sanmıyorum.

Milli Birlik Komitesi'ni teşkil edenler, bu yemin atraksiyonunun, umduklarının da üzerinde bir tesir yaratması karşısında büsbütün rahatlayıp, iyiden iyiye kabarmışlardır da denebilir.

O günlerin dağdağası içinde, ordu mensubu demek bizler için "hatasız kul" demek olduğundan, biz bu yeminin sadece "asaleti" üzerinde duranlardandık!..

Hoş, milletvekili yemini de pek tumturaklıdır ama, neredeyse tutulmamak ve ille de aksini yapmak üzere söylendiği inancına düşmemize ramak kalmış halde değil miyiz?

Ama hakçası istenirse, komite yemincileri o heyecanlı günlerde, milletvekili çalınının çoook çok ilersindeydiler ve sarırum yere basmıyorlardı. Nitekim bu havalanışlardır ki, devirdikleri Menderes'in "dikensiz gül bahçesi" arzu buyurarak, Meclis'i "muhalefetsiz" kılmaya özenmesi gibi, bunlar da

doğruca kendi ocaklarını, orduyu, kendileri için dikensiz gül bahçesi yapma hevesine hemen kapılmışlardır!

Böylece, ihtilallerin klasik tırpanı hemen işler ve bizimkini de peşinden sürükler!..

Evet ihtilalin ikinci ayı henüz dolmuşken, “ordu tasfiyesi” başlayıvermiş ve başta 235 general olduğu halde 7 000’i aşkın subay emekliye sevk edilmiştir!

Gerçi komitecilerimiz bu harekete “tasfiye” denilmesine hemen infial gösterirler ve yaptıkları işlemin orduyu gençleştirme ve bir nöbet değişimi olarak görülüp söylenmesini isterler ama, gide gide bu iddialarına kendileri de inanmaz olacak ve bu defa işi “gönüllü bir ayrılış” şekline sokmak için çırpınacaklardır!

Hemen bir kanun çıkardılar, 42 sayılı bu “marifete” göre, Emekli Sandığı yasasında bir defaya mahsus olmak üzere bir değişiklik yapıyor ve ayrılacak subayların emekli maaşları, yüzde elliden seksene varıyordu. Ve bunun ardından da hemen birer ayrılma isteği beyanı önlerine uzatılarak, gönüllü oldukları izlenimini uyandırmak hesaplanıyordu. Herhangi biri böyle bir beyanda bulunmadığı halde gene de emekliye sevk edilecek olursa, yeni haklardan faydalanamayacaktı.

Evet, böylece 7 000’i bulan bir emekliler ordusu yaratabilmişlerdir ama, ne bunun bir tasfiye olmadığı iddiasını tutturabilmişler ne de bir gençleştirme hareketi sayılmasını temin edebilmişlerdir. Tam aksine, az sonra Emekli İnkılap Subayları (Eminsu) adı altında toplanıp örgütlenen bu kitle, tam anlamıyla karşılarına dikilmiştir. Milli Birlik Komitesi’nin kısa zamanda hırpalanıp itibar kaybetmesinde, kendi icraati kadar, bu tasfiye elemanlarının da payı vardır ve büyüktür.

Ordu tasfiyesi, yurdumuzda o vakte kadar gelenek halinde olan “ordunun işlerine dışardan karışmamak” geleneğinin ve inancının sarsılmasına da başlangıç olmuştur.

Sivil hayata sürülmüş binlerce genç emekli subayın hemen mücadeleye girişmeleri, elbette böyle bir sonucu doğuracaktı.

Kaldı ki, tasfiyeyi yapanlar dahi, biraz da suçluların telaşı içinde, yaptıklarının doğruluğunu anlatırken, orduya dair pek acayip iddialar sıralamaktaydılar ve böylelikle de geniş

bir tartışma zeminini açmakta ilamaşallah hayli behre sahibiydiler.

Bunların en göze batanı tasfiyenin haftasında Gölcük'e gelen ihtilal başı Gürsel'in sözlerinde parıldar. Şu iddiaya ve laf yumağına bakınız:

"Ordu tasfiyesi dahi eski iktidarın malıdır! Demokrat Parti iktidarı, ordumuz ile canı gönülden alakadar olmadı. Şahsi menfaatleri için ordunun menfaatlerini heder ettiler. İhsan dağıtır gibi rütbe dağıttılar. Kadro yokken kadrolar icat ettiler. Misal olarak söyleyeyim; kara ordusunda general kadrosu 50 iken, ordumuzda 240 general bulunmaktaydı. Kadro olmadığı için, tabii böylece generallere rütbelerine layık olmayan işler veriliyordu. İnkılabı yaptık, şimdi artık idarei maslahat ve menfaat için ve şu tarafın bu tarafın hatırı için rütbe dağıtılmayacak, kadro ihdas edilmeyecektir. Vicdansızlık ve haksızlık olmasın, hayatları da teminat altında bulunsun diye, generalleri emekliye sevk ederken bir kanun çıkardık, eskiden yüzde elli olan ücreti yetmişe çıkardık, bu bazı yan desteklerle sekseni buluyor ve belki de aşıyor. Kara ordusunda albay kadrosu 1 200 iken şimdi 2 600 albay bulunuyor. Şu- raya buraya dağıtılan albaylar, yirmi beş-otuz yıl hizmet görmüş iken, oğlu yaşındaki bir kaymakamın emrinde bulunuyorlardı ve bu da onlara ağır geliyordu. Bütün bunlar üniforma için saygısızlıktı ve işte şimdi bunları düzelttik!"

Gürsel'in konuşmasını Anadolu Ajansı'nın bülteninden okuyan Falih Rıfkı Bey,

"Bunu olduğu gibi koyun ama, bir yorum yapmayın. Ben- ce kurcalandıkça altından orduyu üzecek sonuçlar çıkabilir" dedikten sonra, acı acı gülerek eklemişti:

"Düşünsene, 'Eski iktidarın layık olmadıkları halde general yaptıkları kimlerdir?' sorusu dahi bir orduyu çileden çıkarmaya yetip artarken, şu Cemal Ağa'nın sözlerinde daha neler neler var!.."

Bizler ve başka arkadaşlarımız da daha fazla üzerinde durmadık ama, NATO'daki görevinden ayrılırken, şerefine verilen orduevi ziyafetinde, Amerikalı general en ağırını da söyleyivermişti:

"Eğer Türkiye'ye bir Rus atom bombası düşseydi ancak bu kadar tahribat yapabilirdi!"

Bunun en açık delillerinden biri olarak, CENTO'daki askerî durumumuzu size gösterebilirim:

CENTO'daki Daimî Güvenlik Kurulu'nda memleketimizi temsil eden Korgeneral Enver Aka, bu tasfiye listesine konarak emekliye ayrıldığı anda, yerine geçecek dil bilir tek korgeneralimiz kalmadığı için, tümgeneral aranmış, o da kalmadığı için tuğgeneral istenmiş veee onun da kalmadığı görülerek Kurmay Albay Emin Aytekin'e gelinmiş ve açıkça adeta mecbur olunmuştu ama bu defa da, kuruldaki her biri korgeneral olan Amerikan, Pakistan ve İran görevlilerinin rütbe denksizliği iddiaları karşısında toplantılara paydos denmek zorunluğu doğmuştur.

Evet, bir ordu tasfiyesiydi ki bu, dinamizm, gençleştirme, tıkanan yolları açma iddiaları arasında, ordumuzda yabancı dil bilen tek general de bırakılmamıştı!

Bütün bunlar olurken, ülkede Millî Birlik Komitesi, sözüm ona bir parlamentonun yerindeyse veya dengi sayılıyorsa, hükûmet olarak da gene sözüm ona bir heyet de vardır. Üstelik bu, isim falan değiştirmemiş, tam tamına hükûmet adını almıştır!

İcraat yapar mı? Veya yapabilir mi? Rutin işler, evrak sevkleri, ufak tefek tayinler velhasıl "umunı adıye" dediğimiz işler icraat sayılırsa, evet! Onun dışında ancak birbirleriyle çekişmişler ve içlerinden bazılarının komiteye yaranma hamleleri karşısında, ağırbaşlı olanlar iğrenip durmuşlardır!

Kendisini komitenin en yakın adamı gibi gösterme merakında Adalet Bakanı Abdullah Polat Gözübüyük başı çeker! Bu tarz yağcılıklar karşısında infial edenlerin en belirginini de şüphe yok, Ekrem Alican'dı. Üstelik Alican, Gürsel'in en güvendiği kabine üyesi idi ve Gürsel Paşa'nın daha ihtilalin başına geçmek üzere İzmir'den uçakla Ankara'ya gelirken onun adını, yanındaki Albay Agasışen'e yazdırdığı herkes tarafından biliniyordu. Ama Ekrem Bey, gerçekten vakurdur ve gerçekten hayatının hiçbir devresinde bu vakarı bozmadır! Adalet Bakanı Abdullah Polat Gözübüyük'ün, komitenin bazı üyeleriyle, özellikle Türkeş'le pek sıkı fıkı olması ve bu ilişkiyi, diğer arkadaşları içinde bir üstünlük gibi göstermeye kalkışması, elbet de Ekrem Alican'ı fazlasıyla rahatsız ediyordu. Bu duyguda yalnız da değildi ama, bu kabi-

nedeki ilk uyuşmazlık işaretini o vermiştir ve Ankara'daki evinde kendisiyle konuşma yapan bir arkadaşımıza, hem de yanında komite üyeleri Madanoğlu ve Osman Köksal olduğu halde, hükûmeti her biri ayrı telden çalan bir saz topluluğuna benzetmekten çekinmemiştir.

O, bunları söylerken öbür tarafta Ticaret Bakanı Cihat İren doğruca Gürsel'e haber vererek Alman İktisat Bakanı Erhard'dan yabancı uzmanlar istiyordu. Adalet Bakanı Gözübüyük ise yazdığı bir kitaba, adının yanına "Adalet Bakanı" unvanını da yerleştirerek bastırmakta ve barolardan adliye binalarına, avukat yazıhanelerinden hâkim ve savcı maaşlarına kadar her yere sürüp satmanın sıtmasıyla sarsılmaktaydı!

Burada hemen duralım:

Yıllar ve yıllar boyu, nice bakanında, çeşitli şirket ortaklığından, müteahhitlik hizmetlerine kadar bir alay uygunsuzluğu görüp kanıksar olmuş bir yeni nesle, bir bakanın yazdığı kitaba bakanlık unvanını koymasındaki yanlış ve çirkinliği anlatmak elbette zordur. Ama o yıllarda dahi, bu çirkindi, ayıptı ve bal gibi "nüfuz ticareti" sayılacak gradodaydı. Nitekim, hiç vakit geçirmeden hemen yazdık ve adalet bakanını tartakladık!

Yazıma gönderdiği cevapta ihtilalin adalet bakanı tam anlamıyla kekelemekteydi ve daha ağır bir cevabı aldığı günün akşamı da, komitenin genel sekreterliğini yapan Orhan Erkanlı'nın telefondaki sesi,

"Tepeden turnağa haklısınız, hemen görevden alacaktık ama, daha köklü bir değişikliğe karar verildiği için iki gün gecikecek, lütfen sabredin ve bekleyin" diyor ve böylece de hükûmetin topyekûn değişeceğini açıkça bildiriyordu.

Nitekim iki gün sonra kabine değişmiş ve işin tuhafı sanki birincisi partizanlık yapmış veya yapabilirmiş gibi, ikincinin tamamen tarafsız unsurlardan oluştuğu açıklanmıştır.

Bu yeni kabineyle birlikte görebildiğimiz ilk ve tek yenilik de, Demokrat Parti'nin, kongresini kanunî süre içinde yapmadığı gerekçesiyle mahkemeye verilmesi ve Ankara 5. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından kapatılmasıdır.

Gülmeyiniz. Evet, ihtilal, devirdiği iktidarın dayandığı partiyi bizzat kapatmamış, meydana salınışından aylar sonra

onun mahkemece kapatılması gibi bir inceliği (!) yeğlemişti!

Zapata, ihtilale zarar verecek birtakım gaddarlık yapanları sorguya çekerken hepsinin başı Ramirez'e sorar:

"Manuel'i kim astı?"

Bir ağızdan cevap verirler:

"Cellat!"

* * *

İhtilal, kendine göre ordu tasfiyesini yapmış, kurduğu kabinenin ilkini atıp, ikincisini hatta eskitmeye başlamıştı ama, bunlar olur ve aylar birbiri peşinden yuvarlanıp gelirken, bir heyetimiz –hani Avrupa'ya veya Amerika'ya vapur bacası boyanmasını veya çöp yakım tesislerinin incelenmesini görsünler diye gönderip de unuttuğumuz heyetler gibi– adeta kaybolmuş haldedir!

Bu, ünlü anayasa otoritelerimizin 27 Mayıs sabahı hemen halkalanarak kurdukları "Anayasa Komisyonu" idi. Ve o ihtilal sabahından itibaren kendilerinden (daha doğrusu çalışmalarından) hiçbir haber alınamamıştı!

Hepsi ordinaryüs profesör, profesör ve pek azı da doçenttir. Şüphesiz ve çok şükür hayatta idiler, hatta sık sık emirlerine aldıkları askerî uçaklar veya limuzinlerle Ankara-İstanbul arasında mekik dokuduklarını da biliyorduk ama yapacakları anayasanın ilk maddesini daha oluşturup oluşturmadıklarını bilmiyorduk.

Akla hemen gelen, bunca yıllık öğretim görevleri sırasında uzman oldukları anayasa konusunda bir fikre varmış olmalarının gerektiği ve işin bu kadar uzatılmasının anlamsızlığı idi ki, bu durgunluğa karşı basında homurdanmaya başlayanlar görüldüğü gibi, tembelliğin halk ağzına kadar yayılmaya başladığı da artık belli oluyordu. Ve nihayet ordu mensuplarının da şikâyetlerini duymuyor değildik. Yalnız Milli Birlik Komitesi, profesörlerimizin kaybindan şekva etmez ve hatta memnundur!

Bir anayasanın henüz taslak olarak dahi ortalığa salınmaması demek, ihtilalcilerimizin yerlerinde kalması demekti, demokrasinin üzerine çekilen şalın durması demekti. Git-tikçe tadı fazlaşan bir saltanatın sürmesi demekti!

Nitekim bir küçük fıkra ile, Anayasa Komisyonu'nu teşkil eden profesörlere klasik telgraf ağzıyla,

“Sıhhatinizin işarı” diye seslenmem üzerine, ilk tepki Millî Birlik'ten gelmiş ve hemen gazeteye gelen ikisi, Fikret Kuytak ile Akkoyunlu, “Aman profesörleri rahat bırakalım, lütfen biraz sabır, geç olsun da güç olmasın, eksik ve ters olmasın” hikmetini ısrarla tekrarlamışlardır!

Yıllar önce *İhtilalciler Arasında Bir Gazeteci* adlı kitabı yazarken yaptığım güçlü bir vicdan muhasebesini, şimdi o profesörler heyetini anlatırken bir daha yapmak zorunu duyuyorum. Ama otuz beş yıl önce o kitabı yazarken vardığım sonuca şimdi şu satırları yazarken de erişebiliyor ve söylemeden geçemiyorum.

Beni zorlayan, profesörler heyetinin başındaki Ord. Prof. Sıddık Sami Bey'e karşı duyduğum saygı ve özellikle sizlere de naklettiğim hani şu radyo danışma kurulundan Menderes tarafından çıkarıldığım zaman gösterdiği örnek davranışın içimdeki minnet duygusu idi. Ama ne yapayım ki, üstadın şu Anayasa Komisyonu'nda ortaya saldıgı hüviyetin çarpıklığı öylesine yürek yakıcıdır ki, böyle bir tarihi çirkinliği şahsî hislerin gerisine itmek hâlâ mümkün olamıyor!

Bir defa Sıddık Sami Onar, Anayasa Komisyonu başkanlığında “mütekellimi vahde” yani tek söz sahibi olma hevesine şahsen pek kapılmamışsa da, heyetin ve ülkenin onu öyle görmesi hırsına iyiden iyiye dalmıştır! Toplanan profesörler heyetinde kendisinden başka üç ordinaryüs profesör daha vardı. Bunlar Ord. Prof. Muammer Raşit Sevig, Ord. Prof. Vasfi Raşit Sevig ve Ord. Prof. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu idiler! İki Sevig'ler üstelik kendisinden daha yaşlı, daha kıdemli oluyorlardı. Ama her ikisi de aylar önce emekli olmuşlardı ve Onar'a böylelikle de bir dayanak uzatmış haldeydiler. Tabii o da bunu kullandı ve heyette “emekli profesör” bulundurmanın yanlışlığı (!) üzerinde durarak, her ikisinin de hemen uzaklaştırılmasını istedi. Öteki ordinaryüs profesör Hıfzı Velidedeoğlu'nun da askerleri razı etmede kendisine hayli destek verdiği de unutulmamalıdır! Hatta Velidedeoğlu'nun Muammer Raşit Sevig Hoca için “Pek fazla Atatürkçü değildir”, Vasfi Raşit Sevig Hoca için de “Güzel çocukları kadın-

lardan daha ilginç bulur" dediğini ben Orhan Erkanlı'dan dinleyenlerdenim!

Her neyse, askerler ikna olmuşlar ve her iki yaşlı başlı ordinaryüs profesör heyetten çıkarılır çıkarılmaz, yerlerine üç genç hemen getirilmiştir. Bunlar Prof. Bahri Savcı, Prof. İlhan Arsel ve Doç. Muammer Aksoy'du. İki çıkarılmış, ne-dense yerlerine üç getirilmişti.

İkisinin anayasa hocası olmasına karşılık doçent olanı ise medenî hukuk hocasıydı. Ama onun buna karşılık, heyet üyelerinin hiçbirinde olmayan bir başka sıfatı vardır ki, seçilmesinin hangi tamah rüzgârının etkisiyle olduğunu hemen görmeye de yeter:

Aksoy CHP üyesi idi! Ve evet hepsi şöyle böyle, çok bilgili, az idrakli, çok seviyeli, az irtıfah, ne olurlarsa olsunlar, ama ille de hiçbir partiyle ilgili ve ilişkili olmayan ilim adamlarından kurulmuş bir heyetin tek partili üyesi olmayı bu Muammer Aksoy tosunumuz başarmış bulunuyordu! Tamah rüzgârı dedim, tesir rüzgârı değil, zira heyetten çıkan iki kişinin yerine üç hocayı alma, Aksoy'un partisi tarafından yapılmış bir tesirin sonucu değil, ihtilalcilerimizden bazılarının CHP'ye doğru fazla bükülmüş kalplerinden doğmuştur ve bunlar ki Sami Küçük ve Fikret Kuytak idiler, ilk iş olarak hamamın namusunu kurtarmak hesabıyla Aksoy'dan CHP'den istifasını isteme oyununu da bal gibi oynamışlar, o da buna hemen uymuştur!

Tabii onun delişmenliğe kadar varan coşkun tabiatı, bu parti istifasını sahi zannederek, ilerdeki heyet çalışmalarında işi "parti düşmanlığı"na kadar götürecektir ve dostlarını hayli sinirlendirip üzecektir.

Her ne hal ise, anayasamızı hazırlayacak heyet, şu üç yeni elemanının da katılmasıyla sözde ahenklenmiş ve güya tam bir dikensiz gül bahçesi oluvermiştir. İhtilalcilerimiz için, artık bu on kişilik bilim karnından doğacak çocuğu beklemekten başka yapacakları bir şey de kalmıyordu.

Heyet başkanı Sıddık Sami Onar ve baş yardımcısı Hıfzı Veldet Velidedeoğlu için ise, keyiflerinden uçacak hale geldikleri rahatlıkla söylenebilir.

Nasıl ki bu kanatlanışla, hemen oteldeki odasına kapanan Sıddık Sami Onar Hoca, ihtilalin fetvasını yazmaya koyul-

muş ve yazdıkça kanadına kuvvet gelip havalanırken, havalandıkça kalemine kudret gelerek döktürmüştür.

Ah ! Keşke ayakları yerde kalabilseydi de o hallere düşmeseydi !

“O haller” ne midir ? Bir heyet başkanının yazdığı fetvayı arkadaşlarına bizzat okumaya başlar başlamaz, “Tevazu... Tevazu, lütfen biraz tevazu...” diye başlayan hoşnutsuzluk mırıltılarının “Oldu mu hoca, bu ne hal ?” diye bağırmalara kadar varan bir protestoya hedef olmasıdır !

Zira, Sıddık Sami Bey 27 Mayıs’ın hemen hemen sadece kendisinin 28 Nisan Olayları sırasında bir polis komiseri tarafından yere düşürülmesinden çıktığını ve yalnız çıkmakla da kalmayıp ancak bu sayede meşruiyet kazandığını bir fetva olarak yazacak kadar kendisinden geçmiş bulunuyordu !

Bu fetva bildirgeyi halk eskârı, son şekliyle bildiği için, onun ilk halindeki övünüş ve kendini beğenmişliği öğrenememiştir. Eğer o fetva ilk şekliyle çıkmış olsaydı, herhalde dünya ihtilal edebiyatının en güçlü bir mizah şaheseri olmak vasfını, Caracas, Filipinler yahut Uganda’da dahi elinden alabilecek babayiğit çıkamazdı !

Rektör Onar’ın şüphesiz canı çok sıkılmıştı. İhtilalin en sağlam (!) meşruiyet dayanağını cılızlaştırmaya kalkışanları hoş görmesine elbette imkân yoktu ama oylama sonucu da ortadaydı ve maalesef kendi fetvasına kendinden başka oy veren çıkmamıştı.

Bu fetva yenilgisinin Onar’ın hızını kestiği rahatlıkla söylenebilir. Nasıl ki, heyet üyelerinin de Onar’ın tesirini pek önemsemeyen bir tutumu daha kolay kucaklamalarına da yol açtığı açıktır.

Nitekim asıl büyük patırtı, anayasa taslağına Onar’ın meslekî kuruluşları ve korporasyonları partilerin de üstünde bir yere oturtması teklifi üzerine çıkmıştır. Bu tezi, partisinden henüz istifa etmiş ve eder etmez de parti düşmanlığına soyunmuş olan Muammer Aksoy hemen desteklemiş, so-lumuzca gide gide demokrasinin ağababası yapılmış olan Velidedeoğlu hemen övmüş ve kabulündeki faydaları yarısı kırmızı, yarısı siyah bir belagat hegemonyası içinde sıralamıştır ama, başka arka çıkan olmamıştır. Tam aksine, Prof. Tunaya ile genç doçent Giritli karşı çıkmışlardır. Ve hele

Doç. İsmet Giritli'nin, partileri demokrasinin vazgeçilmez unsurları sayan, buna karşılık korporatif bir bünyedeki anayasanın pek kolaylıkla faşist damgası yiyebileceğini haykıran konuşması üzerine, Prof. Bahri Savcı, Prof. Şen-soy, Prof. Kubalı ve Prof. Sarıca da aynı fikri parlatıp destekleyince, Onar ve çevresi bir daha yenilgiye düşmüş ve oylama 6-4 parti karşıtlarının aleyhine sonuçlanmıştır!

"Vur fakat dinle" demişler. Gençlere de benzeriyle seslenmek isterdim:

"Öv, ama biraz dinle de sonra yap bunu."

Alçakça bir suikasta hedef olmuştur diye elbette Muammer Aksoy'a yanılacaktır. Yapanlar elbette ne kadar yapılabilirse o kadar da lanetlenecektir. Ama bu yanlışın altından, bir demokrasi kahramanı Aksoy, bir hürriyet ve insan hakları alemdarı Aksoy çıkarmak... Yok, o kadarı ancak İslamiyet'in "üşkuru mevtaküm bil hayır" (ölülerinizi hayırla yâd ediniz) düsturuyula yürüyebilir!

O anayasa komisyonunda, CHP'den gelme tek üye olan Aksoy, arkadaşlarını bir korporatif bünyeli anayasa fikrine getirmek için CHP ile DP arasında yenilik ve eskilikten başka bir fark olmadığını söyler ve "Biri tezekse, öteki de b...tur" diyecek kadar parti düşmanlığına girişirken, Türkiye'nin nice aydını, yazarı partilerin demokrasi için vazgeçilmez unsurlar olduğu iddiasının peşinde mürekkep harcaayıp nefes tüketiyorlardı!

İhtilalin başı veya başkanı Cemal Gürsel'e "Parti fikrini, birtakım korporasyon yaveleriyle silmeye, hatta geri plana itmeye kalkışan bir anayasa haberlerini alıyoruz, buna izin vermeyin, verirsiniz de altından kalkamayacağınız belalara kucak açacağınızı bilin" diye haykıran Falih Rıfkı Atay'dı! Birlikteydik, heyecanı soluğunun sıklaşmasından, asabiye-ti, terk ettiği sigaraya benim elimdekini görerek uzanmaya kalkışından belliydi. Gürsel Paşa dahi ondaki bu coşkuya kapılmış ve aynı heyecan içinde "Daha işin çok başındayız, sabırlı olun, ama öyle bir şey önüme gelince de benim nasıl patlayacağımı görün" demiştir!

Onar, Velidedeoğlu ve Aksoy'un karşılarına çıkan olmasaydı da, onların istedikleri anayasa çabucak kotarılp kabul edilseydi, demokrasiyi uzun süre rüyalarımızda bile zor gö-

receğimiz muhakkaktı. Allahtan karşı konulmuş ve Allahtan sayısız anlaşmazlık çıkmış ve böylece de iş Allahtan uzamıştır. Hemen hepimiz Anayasa Komisyonu'nun işi macun macun uzatmasına başlangıçta hep kızıyoruz. Ama işte şimdi bunun hayırlı olduğu hükmüne varabiliyoruz!

İş uzadıkça Millî Birlik Komitesi içindeki ayrılıklar çoğaldı, onlar çoğaldıkça işlerin sarpa sardığı görülüp çekişmeler arttı ve sonunda 14'ler, 23'ler bölünmesi derken bir kurucu meclis fikri hemen parladı ve anayasa o profesör heyetinden alınıp, bu heyete verilerek, en azından demokratik bir raya oturtuldu!

Aslında 61 Anayasası'nın, Kurucu Meclis'çe yapıp kabul edilen şekliyle, Ord. Prof. Onar, Ord. Prof. Velidedeoğlu ve Doç. Muammer Aksoy'u da kurtardığı açıktır. Nâzım'ın ağzıyla söyleyeyim: kapkara bir "faşisto-demokrato" damgayı suratlarına yemekten, bu anayasanın karaya hiç bulaşmayan hüviyetiyle kurtulmuşlardır!

Kaderin cilvesine gene de aldırmanın, faşistoyu ihtilal liderinin önünde yere vuran bir Falih Rıfkı Atay, bu ülkede zor hatırlanır da, külahlarından donlarına kadar karalara bürünmüş bir faşisto-demokrato sürüsü, el çabukluğu ile soyulup istenen kılık kıyafet üstlerine yapıştırılarak kahramanlar geçidine kolayca sokulur!

Her neyse biz komisyonumuza dönelim yine.

Hiç şüphe yok, özellikle Sıddık Sami Onar, komisyondaki son ve en önemli yenilgisini hazmedecek halde değildi. Hele biri eski asistanı olan iki genç adam tarafından, siyasi parti fikrinin komisyonda savunularak, kendisinin aksi tezinden fazla taraftar bulması, onu gerçekten öfkelenlendirmiştir. O günlerde Millî Birlik Komitesi yeni kurulmuş haldeydi ve henüz hayli acemi bir davranışlar hengâmesiyle dalgalanmanın üzerine çıkabilmiş değildi. Onların bu hallerinden de en fazla Hıfzı Veldet Velidedeoğlu Hoca ile Prof. Kubalı faydalanmakta ve temaslarını fazla sıklaştırmayı adeta görev saymaktaydılar. Anayasa Komisyonu artık İstanbul'a nakledildiği için de bu temaslar, her istedikleri anda emirlerine verilen askerî uçaklarla yapılmaktaydı. Bir şey daha var: iki profesörümüz hiçbir zaman aynı uçağa binip birlikte gitmemişlerdir.

Birbirlerini gözledikleri mutlaktır ve biri uçak istedi mi, öteki bir iki saat sonra hemen bir ikinciye ister ama, birlikte asla gitmezler! Nasıl ki, komitenin aynı elemanlarını da seçmiş değillerdir ve biri bir gruba koşarken, öteki kendi grubuna koşmayı aslaa ihmal etmez ve değiştirmez!

İşte Sıddık Sami Hoca da, komisyondaki yenilgisinin o ağır yeisi içindeyken, birdenbire bu uçak kolaylıklarını fark etmiş ve o da telefona sarıldığı gibi, Milli Birlik Komitesi'ne Ankara'ya gelmek istediğini bildirmiştir. Ve hemen kendisini almaya gelen askeri uçakla Yeşilköy'deki askeri havaalanından saygıyla uğurlanarak, Ankara'yı şerefletirdi de... Onun maksadı, elbette askerlerin şu kanadı bu kanadı diyerek kendine özgü bir ayırımcı temas değildi. Rektörümüz doğruca, artık beraber olamayacağını anladığı iki elemanı, Prof. Tarık Zafer Tunaya ile Doç. İsmet Giritli'yi Anayasa Komisyonu'ndan çıkarmaya gidiyordu. Nitekim bir saat içinde bunu başarmış ve hatta yerlerine kendi kürsüsünün iki genç doçenti, Vakur Versan ile Lutfi Duran'ı yerleştirmeyi de başararak, aynı uçakla ve gene saygı ile uğurlanarak İstanbul'a dönmüştür!

Evet, 28 Nisan sabahı bir polis tarafından itilmesini ihtilalin meşruluğu için en kuvvetli sebep sayan adam, beş ay sonra iki profesörün ayağına gizlice çelme takmakta hiçbir sakınca görmüyordu.

O kadar ki, iki elemanlarının birdenbire çıkarılmasını, komisyona çirkin bir müdahale sayıp saymadığını başkan sıfatıyla bildirmesi gereğini kendisine hatırlatan Prof. Bahri Savcı'ya karşı,

"Onları ben tayin etmedim ki, tayin edenler azletmiştir. İşte bu!" cevabını rahatlıkla verebilmiştir!

Fakat bütün bu tartışmalar ve anayasanın çıkmasını adeta ümitsizliğe düşüren bir uzatma, elbette başka bir sonucu da beraberinde getiriyordu:

Bu, önce şu Anayasa Komisyonu'nun ve sonra da onun yarattığı tesirle üniversite hocalığının kamuoyu önünde hayli yıpranması yoludur ki, bu yoldan ilk yürüyen de gene askerler olmuş ve gide gide üniversitemizi allak bullak eden 147'ler olayına kadar uzanmışlardır!

Bir tuhaflık daha söyleyeyim mi? Milli Birlik Komitesi

bir gece içinde tam 147 üniversite hocasının görevine son verirken, aynı askerlere daha önce istemediği iki hocayı attırmış bulunan Sıddık Sami Bey bağıırıyordu:

“Üniversiteye dokundurmam!”

Haydi bir tuhaflığa daha dokunalım:

Anayasa Komisyonu 15 ekim 1960'ta, yani aşağı yukarı altı ay sonra, hazırladığı taslağı Milli Birlik Komitesi'ne verebildiği zaman, tasarrının son sayfasında ne vardı bilir misiniz? On üyeden onunun da ayrı ayrı ve sıra sıra muhalefet şerhleri!..

Evet, aylar boyu çekişe didine, oflaya puflaya hazırladıkları bir tasarıya bir tanesi olsun tam uyumlu değil, iki tanesi bile aralarında olsun birleşebilmiş halde olamamışlardı!

Ordu tasfiyesinden sonra sıranın üniversiteye geldiği söylentisi de işte tam bu günlerde başlamıştır.

27 ekim akşamı, tıpkı 27 Mayıs'ta olduğu gibi, telefonun sesiyle sıçradım. Karşımda gene aynı yazı müdürü arkadaşım vardı:

“Efendim, şimdi Ankara teleksle şu haberi geçiyor: ‘Üniversiteden tam 147 öğretim üyesi çıkarıldı.’”

Sadece,

“Kati mi?” diyebildiğimi iyi hatırlıyorum.

Elbette kati idi ve karar ertesi sabah gündelik gazetelerle birlikte *Resmî Gazete*'de de çıkmış ama komite çoğunluğunun hiçbir kötü akis olmayacağına dair inançlarını ve özellikle meselenin kahramanlığına soyunmuş olan üç yüzbaşı üyenin, Solmazer, Esin ve Özdağ'ın çalımlarını allak bullak eden bir gürültüyle karşılanmıştı!

Daha beş ay önce tek hocasına dokunmanın dahi bir ihtilalin haklılığına yeter dayanak olduğu, neredeyse fetvasına geçecek olan aynı üniversiteydi bu. Ve şimdi bir değil, beş değil, tam 147 hocası birden, hem de haklarında hiçbir açıklama yapılmadan yerden yere vurulunca, buna “reform” denebiliyordu.

Olay basında ve gençlik üzerinde öyle bir şiddetle patlamıştır ki, ordu tasfiyesini bile kazasız belasız atlattıkları fikrine iyiden iyiye saplanmış olan komitecilerimiz tam anlamıyla telaşa düşmüşlerdir.

Hele gençliğin, bu hareketi nankörlük ve skandal sayan

bildirileri ve geride kalan üniversite hocalarının olayı hiddetle kınamaları karşısında bu telaş paniğe dönüşmüş ve hele hele bütün üniversite rektörlerinin aynı günde istifa etmeleri karşısında, panik koyulaşıp perişanlığa yönelmiştir.

Bütün bunların üzerine, o vakte kadar fazla büyük çıkışı pek görülmemiş Teknik Üniversite Senatosu'nun hemen toplanarak "üniversite ilmi hüviyetinin tam anlamıyla zedelenmiş" olduğunu ilan etmesi ve gençlik kuruluşlarının müthiş bir mitinge hazırlanmaya başladıkları haberlerinin yayılması karşısında, komitenin o üç yüzbaşı üyesi hemen İstanbul'a koşmuşlar ve sabahtan geceyarılarına kadar gençliği yatıştırıp bir reform inancına saplandırmak için dökmedik dil bırakmamışlardır.

Ama bu hareketlerinin, bir mitingi ancak tehditle önlemlerinin ötesinde hiçbir tesiri olmadı. Daha ziyade, meselenin asıl sahipleri oldukları fikrini uyandırmaya yaramıştır.

Şu üniversite tasfiyesinde, komiteyi kimlerin kandırdığı üzerinde uzun süre dedikodu yapılmış, profesörler, doçentler üzerinde pek çok spekülasyonlar olmuş ama elhaak askerler ne kadar sıkışmış olurlarsa olsunlar, aslaa ad vermemişler, aslaa sır açıklamamışlardır!

Bir haklarını da teslim edelim ve şayet gammazlık olmuşsa ki, başta 147'ler olduğu halde pek çok üniversite hocasının kanaati bu merkezdeydi, yapanları ilahî adalete bırakalım. Ama hakçası odur ki, Türk basını, 147'ler meselesinde, ordu tasfiyesinde olduğundan da büyük ve ileri bir sağlık ve sağlamlık göstermiştir.

Yazılanlar ortadadır ve bırakın alkışlayanı, protestosunu veya infialini mırıltı veya dırıltı tertibi bir idarei maslahata ilıştiren hemen hemen tek kişi dahi yoktur! Temas çabalarıyla işi düzeltme atılımları da ayrı.

Tam bu noktada, konuyu o günlerde capcanlı dokusuyla anlatabildiğim için, *İhtilalciler Arasında Bir Gazeteci* adlı kitabımdan aktarmama izninizi bir nebze isteyeceğim:

"Günlerden pazardı ve 147'ler olayı kırk sekiz saattir yurdu beşik gibi, bir baştan ötekine adeta sallıyordu. Kapı çalındığı zaman gözlerim hemen saate kaydı: sabahın 7.30'u idi ve gelen de Prof. Dr. Cihat Abaoğlu!

Onu hiç bu derece üzgün ve yorgun görmemiştim. Her za-

manki neşesini düşürmüş değil, sanki hiçbir zaman taşımamış gibiydi, ki bu üzgün çehreyi sonraları aylar ve yıllar boyu bu konuda onun adı daima kötülendikçe hep acı acı hatırlayacak ve şaşacaktım.

Daha benim 'Nedir şu tasfiye ?' dememe vakit bırakmadan,

'Gerçekten fena oldu' dedi, 'diğerlerini pek bilemem ama bizim fakültede öyle terslikler var ki...'

Ve arkasından da henüz giyinik olmadığımı fark ederek:

'Haydi çabuk giyin de Orhan Erkanlı'ya gidelim. Rahatsız olan eşini ben tedavi ediyorum, uğramam zaten lazım, sen de gelirsen şu meseleyi konuşur, bir şeyler yapılmasını isteriz.'

Orhan Erkanlı Levent'te pek mütevazı bir evde oturuyordu ve bize kapıyı açtığı zaman, başında bir buz torbası vardı. Haftanın birkaç günü baş ağrısı çekenlerden olduğum için, bu derece can sıkıcı bir olayın böyle ağırlı bir başla tartışılmasındaki imkânsızlığı düşünerek, şahsen hemen vazgeçmiştim ama, kendisi konuyu açtı.

Evet, mesele ona göre de tatsızdı, bilhassa istenmeyen bir mecraya dökülmüş, ucu kaçırılmıştı. Ama geri dönmek de en az bunun kadar mahzurlu olabilirdi. Bu defa ihtilalin prestiji bahis konusu olacaktı. Fakat buna rağmen her iki taraf için de zararsız bir formül bulunmasını o da istiyordu.

Kendisine eğer komitedeki arkadaşlarıyla bugün hemen konuşmak imkânı varsa, ertesi sabah bizim gazetede, basındaki arkadaşlardan gelmelerinde fayda gördüklerinin de katılmasıyla bir toplantı yapabileceğimizi söyledim.

Hemen bu teklife sarılmıştır.

'O halde' dedi, 'biraz sonra şu ağrım hafifler hafiflemez Dolmabahçe'ye gider, Ankara'daki arkadaşlarla telefonla konuşur, buraya gelebilecek olanları hemen çağırırım. İstanbul'da bulunanlar da zaten gelirler... Demek ki size öğleden sonra 2-2.30'da telefon edebilirim.'

'Ben gazetede olacağım' dedim, 'yalnız bu arada basın hiçbirinizin peşini bırakmayacağına ve iki gündür yapıldığı gibi, sert beyanlar tekrarlandıkça hava büsbütün kararacağına göre, bunu hemen kesmek lazımdır. Bence öğleden sonra gazetecilere, hata olmuşsa bir komisyon marifetiyle he-

men incelenip düzeltilebileceği söylenmeli ve meseledeki gerginlik hafifletilerek ertesi günkü toplantı şayet olabilirse, bu iyimserlikle başlamalıdır.'

Erkanlı hak vermekte hiç duraksamamıştır. Nitekim aynı gün 14.30'da Dolmabahçe'deki irtibat bürosundan çıkar-ken, etrafını saran gazetecilere,

'Biz hata yapmayız demedik, eğer bir hata olmuşsa bu düzeltilebilir' diyor ve bunun nasıl yapılacağı sorusuna da,

'Bir komisyon marifetiyle konunun incelenmesinin pekâlâ düşünülebileceğini' söylüyordu.

Bu sözleri söylemeden beş dakika önce de beni aramış ve ertesi gün öğleden sonra bizim gazetede yapılacak toplantıya Kabibay, Soyuyüce, Esin, Solmazer ve kendisinin katılacağını, bizlerden de Falih Rıfkı Atay, Nadir Nadi ve benim katılmamızı yeterli bulduklarını bildirmişti.

Doğrusu bu şartlar altında pazartesi sabahı gazeteye gelirken, meselenin düzelmekte olduğuna inanmamam için bir sebep yok gibiydi. O gün öğleden sonra bizde toplanılacağını kendilerine bildirip gelmelerini rica ettiğim Falih Rıfkı Bey olsun, Nadir Nadi olsun, memnuniyetlerini bildirirken belki benden de iyimserdiler.

Gerçi bir gece önce Üç Silahşorlar gibi, gençlik yurtlarına ve öğrenci kuruluşlarına hışımla dalan ve tabancalar üzerine el bastırarak bazı hocalarına ait dosya bilgileri vermiş olan üç yüzbaşının, Özdağ, Esin ve Solmazer'in çalışmalarından hemen haberdar olmuştuk. Ve bu gayret, esmeye başlayan ümitli havaya hayli bulut katmaktaydı ama, bu üç gencin büyükleri tarafından hizaya getirilmelerinin kolaylığını da hemen peşi sıra kurmaktaydık!

Öğleden sonra tam 14'te önce Kabibay, Erkanlı, Soyuyüce, az sonra da yanında Esin ve Solmazer olduğu halde Vali Tulga geldiler. Tulga'nın gelişi bize daha da çok ümit vermişti.

Sonradan öğrendik ki İstanbul'un general valisi, genç komite üyelerinin sinirliliklerini fark ettiği içindir ki, herhangi bir sürtüşmeyi önlemek üzere bilhassa gelmiştir.

Tartışmalar tam üç saat sürdü. Ve Tulga, Kabibay, Erkanlı, Soyuyüce işin daha yapıcı ve düzeltme tarafıslı olarak, Esin ve Solmazer de direnme, aslaa dönmeme cephesinin savunucusu olarak gözüktüler. Buna rağmen Kabibay, iti-

razcılara hiç aldırmadan, bir bildiri taslağı hazırlamak üzere, masamın olduğu köşeye geçmemiz için başıyla bir davet yaptı ve beraberce bir bildiri hazırladık. Ancak aynı saatlerde komitenin Ankara'da kalmış olan diğer parçası da Ankara Üniversitesi Senatosu'yla bir toplantıya başladığı ve aynı gün iki bildirinin çıkması ve hele birbirleriyle zıtlaşması gibi bir tehlike belirdiği için beklemek zorunda kalmıştık.

Bizim Milli Birlik Komitesi tarafından hemen yapılmasını istediğimiz, meselenin üniversite muhtariyeti esprisi içinde yeniden ele alınacağı ve bu espriye yüzde yüz uyulacağı idi. Bildirinin esası da bunu perçinlemekteydi.

Kabibay, bir süre Ankara'nın işaretini bekledikten sonra sabırsızlanmış ve onları beklemektense, bizim bildiriye onlara bildiriminin daha uygun olacağını, böylelikle de hatta onlara yardımcı olacağımızı söylemiştir. Ve hemen söylediğini yaptı da.

Nitekim ertesi gün Milli Birlik Komitesi'nin bildirisi olarak açıklanan yazı, İstanbul'da hazırlanmış olandır! 147'ler olayının üniversite muhtariyeti esprisi içinde ele alınıp düzeltileceğini açıklıyordu. Ve aynı saatlerde de ihtilalin başı olarak Gürsel Paşa'mız 'Hatadan dönmek fazilettir' demekle, bütün şüpheleri de eritiyordu!

Ne bilelim, o üç genç komite üyesinin herkesi, hepimizi yenebileceğini kestirmekten o kadar uzaktık ki, aynı akşam Falih Rıfkı Bey, Nadir Nadi ve ben, çok iş başarmış insanların göğüs kabartısı içinde, kadehler tokuşturmuş ve birbirlerimizi kutlamışızdır.

Her ikisinin de,

'Senin atılımcılığın olmasaydı, biz fazla bir şey yapamadık' deyişlerini dinlerken, ayaklarım yerde miydi, pek hatırlıyorum.

Ama çok değil, sekiz on saat sonra onlar yere degecek, hem de canımı acıtırmasına dösemeye vuracaktır!

Bizler sevinçle kıpırdanırken, Yüzbaşı Özdağ Bey, işi öylesine ilerletmiştir ki, bizim kendimizi bir iş başarmış sanmamıza yarayan meşhur bildirimizle, Özdağ'ın, tam aksini söyleyip bütün incir çuvallarını berbat eden demeci aynı zamanda çıkıyor ve ortalığı allak bullak edip, şaşkınlığı son haddine vardırıyordu. Neler demiyordu ki:

‘Üniversitede reform gerekli idi. Bütün üniversite ve Türk aydınları bunu bekliyorlardı. Bu operasyonu üniversite yapamazdı. Zira şimdiye kadar kendi kalbi ve beyni üzerinde operasyon yapan bir hasta görülmemiştir. Üniversite reformunu Milli Birlik Komitesi’nin yapması kadar tabii ve zorunlu bir işlem bulunamazdı.’

Ve sonunda da daha da müthiş bir hikmet:

‘Bu hareket tarihe 27 Mayıs devriminin en müspet eseri olarak geçecektir. Böylece üniversite sıhhatte kavuşmuştur!’

Bildiğiniz gibi tam aksi olmuş, 147’ler olayı, yani üniversite tasfiyesi, 27 Mayıs’ın en kötü marifeti sayılmış ve bu hüküm yapıldığı günden başlayarak, artarak, kabarak sürüp gitmiştir.

Ve hiçbir hastanın kendi kalbi ve beyni üzerinde ameliyat yapamadığı iddiası karşısında da bir emekli inkılap subayı haklı olarak gürelemişti:

‘Yaa... Demek kendi kalbi ve beyni üzerinde operasyon yapan bir hasta olamayacağını biliyordunuz da, ordu tasfiyesinde bunu neden hatırlamadınız?’

Fakat işin asıl tuhafı, koskoca Gürsel’den başlayarak, şu üç yüzbaşı komite üyesi dışında, hemen hepsi, aksi bildiri-
lere imza koyup meselenin düzeleceği ilanını yaptığı halde, işin bir türlü o üç genç üyenin elinden alınamayışdır!

Bunda onların yenilmez bir gücü olduğu fikrine gidip saplanmak mı, yoksa geridekilerin samimiyetsizliklerine gelip düğümlenmek mi daha akılcıdır?

Elbette ikincisi! Mutlaka ve mutlaka ikincisi!

Ve işte bu 147’ler meselesindeki tafraları, üstünlükleri, tesirleri velhasıl adına ne dersiniz deyin, tutturduklarını gerçekleştirmiş olmaları var ya, bu üç küçük rütbeli ihtilalcii büsbütün coşturmuş ve hele basının üniversite tasfiyesine karşı çıkması önünde biraz daha hırslandırıp, köpürterek, üçünü de bir ağızdan bağırtmıştır:

‘Babıâli’den de geçeceğiz!’”

* * *

Gerçekten daha sonra, Babıâli’den de geçildi ama bu onlara nasip olmadı. Zira onlar yollarını bizim yokuşa doğru

ayarlamakta iken, başka bir güç; sonradan adını "Türk Silahlı Kuvvetleri Birliği" olarak alacak olan asıl ordu çekirdeği, onların üzerinden geçmiş ve bu için yanına daha on bir arkadaşlarını da katarak hepsini yurtdışına gönderivermiştir! Daha doğrusu gönderilmelerinin gerektiğini başkanlarına hissettirmiştir!

Yerlerinde kalabilseydiler, onların Babıâli geçişi pek mi farklı olurdu bilinemez ama, sonradan Ahmet Yıldız'ın başını çektiği geçit resmi bir tasfiye şeklinde olmamış, doğruca çalışan gazetecilerin haklarını koruyup kollamak kalıbı içinde kalmıştır!

Bu konuyu daha sonra biraz deşmek kaydıyla keseyim de, ben şimdi sizlere ordunun gün be gün Millî Birlik Komitesi'nin marifetlerinden yüz buruşturarak ve nihayet ille de onlardan ayrı durmak gereğini duyarak, "Türk Silahlı Kuvvetleri Birliği"ni meydana getirmesindeki haklılığı göstermesi yönünden, yüzlerce sebep arasından bir tekini, mesela bir israf selinin gümbürtüsünü aktarayım.

Hem de o tarihlerde daha o selin kahredici ıslaklığı kurumadan yazdığım bir yazıyı aynen aktararak.

"Cadillac'tan Uçağa" başlığını taşıyan bu yazıyı yayımladığım gün Ahmet Muhip hayattaydı. Telefondaki tatlı sesinin dost ahengini şu anda duyar gibiyim:

"Millî eğitim bakanı olsaydım, bu yazını okuma kitaplarına koyardım."

Aslında onun bu iltifatı, millî eğitim hengâmesinin kitap kayırmacılığı arasına birkaç paragraf yerleştirmenin fersah fersah ötesindeydi şüphesiz! Her neyse, Muhip'in hatırası önünde eğilerek, yazının can alıcı yerlerini aktarıyorum:

"27 Mayıs'ın biraz da Cadillac saltanatı adıyla sembolleştirilen 'resmî israf'a karşı yapıldığı, daha ilk gününden itibaren açıklanmış gibiydi... Gerçi üniversite 'fetva'sında böyle bir konu yer almamış ve 27 Mayıs'ın nedenleri arasına onun sonradan bitme filozofları da böyle bir sebep koymamışlardır ama, ihtilalcilerimiz devlet malının sere serpe kullanılmasına karşı olduklarını nutuklarında ve yazılarında o kadar sık tekrarlamışlardır ki, 27 Mayıs'ın tablosu yapılmak istense, Cadillac'ı durduran bir tank, şüphesiz en yakışanlarından biri olurdu!

Yalnız böyle bir tablonun altına sadece tarih atmak yetmez! İlle saatleri de yazmalıdır. Zira ilk günlerde veya ilk saatlerde 27 Mayıs böyledir de, vakit ilerledikçe tıpkı bir foto-romanın çeşitli sahneleri gibi, o Cadillac ile tankın içindekiler değişir, sonra biçimleri, duruşları değişir ve derken araçların kendileri de değişir.

Tanktaki adam, önce Cadillac'ı nefretle durdurur, sonra kapılarını açıp havalandırır, daha sonra... Aaa... Bir de bakarsınız tankını bırakmış, Jeep'e mi... Yo... Doğruca Cadillac'a binmiş! Üstelik de tanka verdiği yeni görev, artık içinde kendisinin kasılıp oturduğu Cadillac'ın karşısında durmak, önünü kesmek değil, onu desteklemek, yan bakanlar olursa ancak onlara dönmek!

Ve daha da sonra, Cadillac'lar yetmez olur, Buick'ler, Mercedes'ler, Dodge'lar hafif kalır, yerlerini uçaklar alır!

Artık o 'Cadillac'ı tutuklayan tank' tablosunun sadece yazısı kalmıştır. Sokak sokak bir gösterişin, çoktaan ipliği pazara düşmüş yersiz bir çalımın kartviziti gibi, otomobil kapılarında hâlâ da sallanıp durmaktadır:

'Resmî hizmete mahsustur.'

Bu, sözde kılı kırk yaran bir 'beytülmal' dikkatinin vatandaş gözüne çakılması için düşünülmüştü.

Bu, sözüm ona 27 Mayıs'tan sonra hiç kimsenin devlet vasıtalarını, keyfinin ve zevkinin asfaltında koşturamayacağını ilan için yapılmıştı!

Kimdi o müthiş propaganda uzmanı bilmem ama 27 Mayıs'ın daha onuncu günü dolarken, şu haber bütün gazetelere ustalıkla sürülmüş ve ertesi günü de üstünde müspet yorumlar yapılmaya başlanmıştı:

'Resmî saltanat arabaları satılarak milyonlarca tasarruf sağlanacak.'

Ve arkasından boy boy fotoğraflar, listeler basmaya başlamıştık. Aman efendim ne çok da resmî araba vardı ve bunun edebiyatı ne kadar da kolay ve tesirli idi:

'Vatandaş ayağına pabuç bulamazken...'

Evet, yağma yoktu artık! Arabaları satacaktık, hiçbir şey yapamazsak vatandaşa papuç alacaktık!

Gecelerini gündüzlerine katan ve eski devirlerin şu israfı karşısında kanları beyinlerine sıçramış bulunan komite

üyelerimiz varken, bir daha israf ha! Bir daha saltanat haa!

Aslında o günlerin bin bir olayı ve çeşit çeşit meselesi arasında bu otomobil hikâyesi de pek rahatlıkla 'olmuş bitmişler' arasına katılarak unutulabilirdi. Bir süre böyle oldu da. Ama vaktaki aynı Milli Birlik Komitesi'nin üyesi ve Ankara valisi olan General İrfan Baştuğ bir otomobil kazası sonucunda vefat ediverdi, o zaman gözlerimiz fal taşı gibi açılarak gördük ki, o nutukların, 'paydos' bağırışlarının ardında yatan gerçek tam tersidir:

MBK üyesi, son nefesini Cadillac'ta vererek, Cadillac'a karşı olan bir ihtilalin asıl tablosunu kanıyla çizivermişti!

Tanrı'ya şükürler olsun, bir uçak kazası olmamıştır. Yoksa Haktealâ, MBK üyelerinin sözleriyle yaptıkları arasındaki farkı ille de birer kaza ile anlatma yoluna devam buyursaydı, Türkiye topraklarına her gün bildircinlar gibi uçak sürülerinin düşüp çakılmaları gerekecekti!

Zira hiçbir devirde MBK idaresi süresinde olduğu kadar uçak kullanma laubaliliği, askerî uçaklara baba malı gibi hükmetme ve emretme fütursuzluğu yapılmamıştır.

'Vatandaş ayağına pabuç bulamazken' başbakanın veya bir bakanın lüks otomobile binmesi, ihtilalcilerimizin kanına dokunmuştu ama, sıra kendilerine geldi mi, aman efendim 'ulvî görevlerin' ifası sırasında üç kuruşluk benzinin ve bir 'basit' uçağın lâfı mı olur?

Ve böylece, mesela Prof. Hıfzı Veldet Bey Ankara'da komitecilerle temas arzusu mu izhar buyurmuşlardır? Emirlerine hemen bir askerî uçak!..

Yoksa komiteciler konuşup dururken bir fikri danışma gereği duymuşlar ve akıllarına Prof. Hüseyin Nail Kubalı Bey mi gelmiştir? Aman efendim, bir askerî uçak, hemen üstadı almalı ve gak dedikçe fikir, guk dedikçe adam isteyen yeni tip zümrüdüankalarımıza götürmeli!"

Bu uçak hırsı ve keyfinin nerelere kadar vardığını göstermesi bakımından pek dikkate değer şu satırları Abdi İpekçi ile Ömer Sami Coşar'ın 27 Mayıs'ı anlatan kitaplarının 497. sayfasından aynen alıyorum:

"... Erkanlı Meclis'e geldi. Muayede salonunda o akşam yapılacak toplantıyı bekleyen arkadaşlarından Kabibay ve Esin'i buldu. Onlara meseleyi açtı. Bir süre sonra yanlarına

gelen Solmazer, Atatürk'ü anma törenine katılmak üzere İstanbul'dan gelen öğrencilerden altısının kaldığını, onları geri yollamak için tayarre (uçak) verilip verilmeyeceğini Erkanlı'dan soruyordu. Erkanlı şu cevabı vermişti:

'Zırt pırt tayarre olmaz. Trenle gitsinler.'

O sırada Numan Esin, biraz önce Kadri Kaplan'ın (MBK üyesi) İstanbul'a gitmek için tayarre istediğini, öğrencilerin de onunla gidebileceğini hatırlatmış, Erkanlı da 'Olur' demişti."

Evet, işte böyle... Bir komite üyesi İstanbul'a gitmek istedi mi, otomobili yetmez buluyor ve uçağa da Havayolları'ndan yer kapatarak değil, emrine Hava Kuvvetleri'nden bir uçak isteyerek bunu yapıyordu!

Bu tarih nedir? 1960 kasımının başı! Yani ihtilal olalı beş buçuk ay ancak geçmiş! Başka?.. Ha... Evet öyle ya, kasım ayı eski iktidara ait soruşturmaların iyice hızlandığı, yolsuzluk dosyalarının hararetle düzenlendiği, belgelerin dizilip, ifadelerin ayıklandığı aydır!

Tarihi isterseniz, hatta günü gününe denk getirelim:

Komitede o uçak tartışmasının, uçak "zırt pırt"larının yapıldığı aynı 11 kasım 1960 günü, belediyedeki yolsuzlukları inceleyen bir mülkiye müfettişi, şoför Hulusi'nin ifadesini alıyordu:

"Geçen yıla ait görev defterinde pazar günleri yaptığın kilometreleri hesapladık, 600'ü geçiyor. Halbuki buna ait benzin kayıtları farklı. Doğruyu söyle, devlet vasıtalarını şahsi işlerde kullanma emrini kimlerden alırdın?"

* * *

14'ler meselesi olarak bilinen tasfiye, daha doğrusu "kendi kendini kemirip yeme" hareketi, aslında hiçbirimizin beklediği bir davranış değildi. Hatta içimizde bunu hayalinden geçiren dahi olmamıştır sanırım. Bu yüzdendir ki genel bir şok etkisi yapmış, şaşkınlığın dağılması hayli uzun sürmüştür.

Olayı, bizzat ihtilalin başkanı Gürsel açıklıyordu. Sabahın alacakaranlığındaki ilk haber bülteninden akseden sesi, hayli yorgun, hatta kırgın ve bıkkın gibiydi.

Demokrasiye bağlılık gereği, ona karşı birtakım davranış-

larını ve hazırlıklarını gördükleri on dört arkadaşlarını, aralarından koparıp yurtdışı görevlere göndermek zorunu duyduklarını anlatan kuru bir konuşmaydı bu. Başlarında Türkeş olmak üzere bu on dört Millî Birlik üyesinin isimlerini sayıyor ve sonra da geriye kalanları soyadlarının hurufat sırasıyla tekrarlıyordu!

14'ler olayının Türk basını açısından asıl önemi, hareketten bir hafta kadar önce "Babıâli'den de geçeceğiz!" iddialarına uyularak, bir basın kanunu hazırlandığının duyulmasıyla, hareketin iç içe bir hale gelmesidir!

Komitenin kurulduğu günden beri basın yayın genel müdürlüğünü tam anlamıyla kuşanmış olan Ahmet Yıldız'ın bir süredir "Öyle bir kanun getireceğiz ki, Babıâli'deki patron hâkimiyeti hemen son nefesini verecek" yollu övünmelerini gerçi duymayan kalmamıştı ama, biz gazete sahipleri olarak, bir telaşı yersiz bulmakta ve meselenin Ankara'daki muhabirler marifetiyle yayılan bir temenniden ibaret olduğuna daha çok inanmaktaydık! Biraz da uyutulduğumuzu itiraf edeyim. Zira hangi komite üyesine meseleyi açmış ve dikkatli olunmasını istemişsek, "Canım efendim, gazete sahiplerine danışılmadan böyle bir kanun nasıl yapılır, yapılsa nasıl kabul görür?" yollu cevaplar almışsızdır!

Nitekim Orhan Erkanlı, 14'lerin kader gecesi –tabii başına gelecekleri bilmiyordu– benimle yaptığı telefon görüşmesinde, komitede tasarının aleyhinde kuvvetli bir cereyan olduğunu söylemiş, Ahmet Yıldız'ın adamakıllı sıkıştırılmaya başlandığını bildirmişti. Tasarının sadece Bülent Ecevit, Aydemir Balkan, Sadun Tanju ve Nilüfer Yalçın'la istişare edilerek hazırlandığını da o gece söylemiş ve Babıâli'den geçmeye en hevesli İrfan Solmazer'i bile tatmin etmediğini ekleyerek, beni hayli şaşırtmıştı. İrfan Solmazer'in, komitenin diğer üyelerine dönerek,

"Arkadaşlar müsaade buyurunuz da, şu kanun tasarısını bir de gazete sahipleri ve yazarları görsün" demesi üzerine, Ahmet Yıldız'ın çaresiz bir halde derhal İstanbul'a giderek bunu yapacağını söylemesini de bana adeta bir müjde gibi sunan Erkanlı, kaderin cilvesi, ertesi sabah Meksika'ya gitmek üzere bavul hazırlarken, Ahmet Yıldız ise, gerçi gene İstanbul'a doğru yola çıkıyordu ama verdiği sözü tutmak için

değil, 14'leri hareketinin dikkatleri başka yöne çekmesinden faydalanıp tasarısını büsbütün ağırlaştırmak için!

Burada bir gerçeği hemen söylemeliyiz:

Babıâli, kabiliyetlere ve kendini kabul ettiren bükülmez istidatlara daima imkân açmıştır ama, çalışana o tarihe kadar en küçük bir teminat tanımadığı da meydanda idi. Ve ne patronlar, şüphesiz komite üyelerine anlatıldığı kadar gad-dar ve desiseci, ne de çalışanlar gene onların sandığı kadar birer fırtına idiler ama, çalışan zümre mukadderatının patronun iki dudağı arasında durduğu da inkâr edilmez bir gerçektir!

Milli Birlik Komitesi'ni oluşturanların pek çoğu gazeteci olarak, daha çok Ankara bürolarındaki muhabir gençleri tanıyorlar ve onların çoğunluğu tarafından kendilerine "ağabey" denmesinden hoşlanıyor ve böyle bir hitabı yapmaları mümkün olmayan gazetecilerden de adeta uzak duruyorlardı.

Doğrusu genç muhabirlerin çoğu, hele iki kadehten sonra nasıl aslan kesilirler pek bilinen şeydir. Hepsi neler yazabilecek, ne cevherler yumurtlayacaklardır ama, ah şu patronlar bırakmaz ki! "Allah seni inandırsın ağabey... Eski iktidarın öyle foyalarını bulup çıkarıyordum ama, gel de gazeteye koydurabilirsen koydur..."

Hakçası şudur ki, bunları söyleyenlerin kendilerinde vehmettikleri cevherler aslında çakıl taşı da olsa, dumanı daima ateş olan yerden çıkarma zekâsını gösterdikleri için, haklı görülmeleri de o oranda kolaylaşıyordu! Nitekim Ahmet Yıldız da bu kolaylıktan iyice yararlanmış ve çalışan haklarını korumada dilediği noktalara kadar ulaşabilmiştir.

Aslında biz böyle bir tasarının çalışanları teminata kavuşturan hiçbir maddesine karşı değildik. Ama kulağımıza mesela her gün için yüzde beş faizli ücret gecikme cezası gibi bir ölçüsüzlük ve bilançomuz on lira kârla dahi kapansa, herke-se ikişer maaş verme zorunluğu gibi bir insafsızlık ve niha-yet başka gazetelerde geçmiş upuzun hizmetlerin tazminatını son çalışan gazeteye yüklemek gibi bir Karakuş hüküm-cülüğü duyulunca telaşlanmadık desem elbet yalan olur.

O günler, 14'lerin gidişleriyle birlikte, Gürsel'in bir Kuru-cu Meclis istemesi üzerine, bu görevi üstlenmiş bulunan Prof. Turhan Feyzioğlu'nun hummalı bir faaliyete geçtiği

günlerdir. Ve endişelerimizi duyan her komite üyesi de böylece bize karşı bir kolaylığa yapışmış haldedir.

“Merak etmeyin, bizden kabul görmez, zaten yakında bu görevi yüklenecek olan Kurucu Meclis de bunu elbette inceleyip...”

Nasıl ki, Liman Lokantası'nda İstanbul'daki iş çevrelerinin Gürsel şerefine düzenledikleri bir yemekte, fırsatı ganimet bilerek, Falih Rıfkı Atay, Nadir Nadi ve ben cumhurbaşkanıyla bir konuşma yapıp durumu anlattık. Kurucu Meclis'in hazırlanmakta olduğu şu günlerde, pek çok acayip maddeleri olan böyle bir kanunun yangından mal kaçınılırcasına komitece kabul edilmesinin yanlışlığını anlattık. Doğrusu ya, Gürsel de tam bizim gibi düşünüyordu.

“Haklısınız” demiştir, “olmaz böyle şey. Anlattığınız maddeler adeta gülünç! Değil Kurucu Meclis'ten, komiteden bile geçecek şeyler değil bunlar. Müsterih olunuz!”

Bu teminat bize yetmişti ve rahatlığımız Kurucu Meclis'in toplanmasına bir gün kalana kadar da sürdü. Ama tam o gün Ankara'dan aldığımız bir haberde, Millî Birlik Komitesi'nin o gece sabaha kadar fasılasız çalışarak elindeki bütün tasarıları kanunlaştıracığı bildiriliyordu.

Hemen Atay'la birlikte radyo kumandanlığını arayarak Alb. Turan Çağlar dostumuz aracılığı ile devlet başkanına ve komitenin tasarıya karşı olduklarını bize bizzat söylemiş bütün üyelerine durumu bildirdik!

Aldığımız mesajlar inanılmayacak cinsten olmadığı kadar, kuşkularımızı dağıtmayacak gibi de değildi:

“Şerefî askeriyemiz üzerine söz veriyoruz ki, olmaz böyle bir şey!”

Nitekim bu güvenledir ki, Nadir Nadi Bey'e telefonla durumu naklettiğim zaman:

“Mersi Bedii, çok rahatladım” demiştir.

Halbuki, kolay inanılmaz ama, biz bu ağdalı sözleri alıp avunurken, Devlet Basımevi'nin makineleri Ahmet Yıldız kanununu basmaya başlamış bile!..

Ve kanunun yayımlanmasıyla birlikte, daha o sabah, İstanbul'un dokuz gazetesinin sahipleri *Dünya*'daki benim odamda toplanarak, üç günlük bir boykot kararı aldık ve gazetelerimizi kapattık!

Menderes devrindekilerin bütününde ve ihtilalin o iğrenç resim satışında olduğu gibi, bu boykot bildirisi de benim kalemimden çıkmış ve arkadaşlarımın her zamanki tasviple-riyle perçinlenmiştir.

Bugün düşününce bu boykot kararının dahi bize pek faydalı dersler verdiğine inanıyorum.

Önce Babiâli'de ve sonra bütün yurttaki sınıf kavgasına teşne ne kadar çok nasipsizin var olduğunu bu olay ortaya sermiştir. Ve gene bu olaydır ki, yıllar yılı kendilerini iftiraya veya haksızlığa uğramış saydırabilmiş, nice cezaevi kaşarlarının, aslında kıpkızıl birer proletarya ihtilalcisi oldukları ve asla boş yere damgalanmadıkları ortaya çıkmıştır!

Bunun dışında bilir bilmez birtakım kişiler, sersem sepet atılımlar yapmış yahut kendilerini bir şeyler sanarak arabuluculuklara soyunmuşlardır ki, onlarınki işin sadece güldürücü faslını teşkil eder.

Aldığı sıra numarasıyla 212 sayılı kanun olan Yıldız kanunu karşısında Babiâli'de kopan fırtınayı, en iyi tahlil edenlerden biri *Kim* dergisi sahiplerinden Orhan Birgit idi. Kanunu övenlerin tutumunu "Babiâli'de kazan kalktı" diye ele alıyor ve bütün sol çıkışların canına okuyordu.

Ona karşılık, komite devrinde memleketi gazetesiz bırakmanın tehlikesine inananlarca alelacele çıkarılan gazete uydurmasında, sevinçten büsbütün dört köşe olmuş Aziz Nesin vardır! "Bu bal gibi sınıf kavgasıdır ve böylece özlenen gerçek kavga başlamıştır" derken, günlerinin geldiğine iyiden iyiye inanmış kızılıkların klasik coşkusu içindeydi!

Dokuz gazetenin boykotu (*Akşam, Cumhuriyet, Hürriyet, Dünya, Yeni Sabah, Yeni Gazete, Tanın, Milliyet, Son Posta*) elbet büyük akisler yapmıştır. Ahmet Yıldız'ın hayli sıkıntılı saatler ve günler geçirdiği gözlerden kaçmıyor ve hemen İstanbul'a koşan hazret, bu defa bizlerle temasın zorunluğuna inanmış bulunuyordu ama, bunda çok yaya olduğu cevabını da tabii fazlasıyla almakta gecikmemiştir. Kendi deyimiyle "ilk beni" aramıştı. Telefondaki sesi hayli de kırık ve buruktu. Tesadüf, o anda istihbarat bölümümüzde olduğum için telefon oraya bağlanmış, böylece hakkındaki düşüncelerimi söylemem, koruyuculuğuna soyunduğu arkadaşlarının huzurunda geçmekteydi.

Tabii ilk sorum, bugüne kadar aklının nerelerde olduğunu sormak olmuştur. Hafifçe dışımsı, ince ve tannan sesiyle, bunların hepsini buluştuğumuz zaman konuşup anlatabileceğini söylemeyi yeğliyor ve ille de önce o buluşmayı istediğini pek belli ediyordu. Böylece, komiteye verdiği sözü yerine getirmiş olacak ve çoktaaan Kurucu Meclis dedikodusuna dalmış arkadaşlarına ihtimal kanunu bizlere de beğendirdiğini kolayca anlatmak imkânını yakalayacaktı.

Kendisini bir süre dinledikten sonra,

“Bugüne kadar kimlere danıştıysa, gene onlara başvurmasını” söyleyerek telefonu, koruyuculuklarına soyunduğu arkadaşlarımin gözlerine bakarak ve o gözlerdeki uyuşma isteğine hiç aldırmayarak, yüzüne kapattım!

İşte o aynı akşamdır ki, bizlerden ümidini kesen komite aslanları, General Güventürk’ü tahrik etmişler ve ev ev, işçi, mürettip, baskı elemanı toplayıp çalışanlara bir gazete çıkarma gayretine düşmüşlerdir. Güventürk’e başlıca yardımcı olarak da Hal Müdürü Binbaşı Turgut Budak seçilmişti. Şüphesiz en fazla üzülen de Vali Tulga idi.

Çalışan arkadaşlar, komiteden gördükleri desteğin hızı ve Yıldız’ın teşvikleriyle, bizlere karşı hemen bir yürüyüş düzenlemekte hiç vakit kaybetmemişlerdir. Güventürk’ün 66. Tümen’i adeta emirlerinde gibiydi. Ve Hal Müdürü Binbaşı Budak’ın da, şayet kapılarımıza pencerelerimize hıyar veya domates fırlatmayı yeğleseler, emirlerinde olacağı besbelliydi! Ama onlar pankartı tercih etmişlerdir. Bence, keşke zerzevata yönelseydiler! Zira meslek hayatımın büyük sızılardan birini o pankartlardan birindeki cümleden almışımdır. “Size lop, bize cop!” deniyordu ve hazini bu pankartı taşıyan *Dünya* mensubu idi!..

Ben ki, her mahkemede kanundaki bir hakka dayanarak, değil yalnız kendi yazdıklarımı, onların yaptıklarını dahi “Ben böyle emir verdim” diyerek hep üstüme almışımdır. Ve bir tek *Dünya* çalışanı gösterilemez ki mahkûm olsun, tutuklansın, zorlansın!.. Onlara cop ha!.. Ve hele bana da lop ha?.. Acaba Tahkikat Komisyonu matbaasını mühürleyip, kendisini apar topar Ankara’ya sevk ederken dahi, tınaklarıyla duvarlara tutunurcasına “Bırakınız da çocukların maşalarını vereyim” diyen ben değil miydim yoksa! Ve acaba

Menderes'in kâğıt işkencesi içinde kıvrılırken, reklam almak kadar, vermesi yapması dahi engellenen ve hiçbirine bu acıları hissettirmemek için çırpınan da başkası mıydı?

Galiba rahmetli Hicabî Dinç bana "lop" sunmak için haftanın dört günü makamına çekiyordu. Ve her sıkıyönetim, benim gazetemi kapatırken, maksadı bir askerî lopu tabağıma bırakmaktan ibaretti. Ve ben bu lopları şapır şupur mideye indirirken, arkadaşlarım ensesi bu, kıcı şu denerek durmadan cop yiyorlardı!

İçim kaskatı, tırnaklarım avuçlarıma gömülü, o sabah ağlamışımdır!

Vali Tulga o akşam gazete sahiplerini vilayete davet ederek uzlaştırmacı bir konuşma yapmayı uygun bulmuş, bu konuda Gürsel'den direktif almıştı. Özel kalem müdürü pek nazik ve sevimli Orhan Göktürk bütün gazete sahiplerini teker teker telefonla davet etmiş, bütünü de uygun bulduklarını söylemekle yetinmişlerdir. Hepsisi de hemen beni haberdar etmek nezaketini gösterdiler.

Benim telefonum çaldığı zaman Erol Simavi de odamdaydı. Orhan Göktürk'ün kendine has inceliği ile naklettiği daveti dinledikten sonra,

"Paşaya söyleyiniz" dedim, "diğer arkadaşlarım ne düşünürler bilmem, ama ben vilayet kapısında bize söven o pankartlar durdukça (yürüyüşten sonra hepsini vilayetin duvarlarına dizmişlerdi) oradan içeri adımımı atmam ve hiçbir kuvvetin de beni buna zorlayabileceğine inanmıyorum. Önce o pankartları kaldırırsınız, sonra gelirim, işte bu kadar."

Çok değil, on dakika sonra aynı Göktürk pankartların tamamıyla toplatıldığını bildiriyor ve biz Erol Simavi ile birlikte Refik Tulga'nın anlayışlı dost meclisinde, ihtilal idaresine sitemler, teessüfler yağıdırmak üzere vilayet kapısından giriyorduk!

Kaderin halkasını tamamlayayım:

Çok değil, bir iki yıl sonra o loplu coplu pankartı taşıyan arkadaşım *Dünya*'da yazı müdürü oldu. Yıllar boyu da ağırbaşlı bir hizmet verdi. Gazeteden ayrılma kararına varıp da bana bunu söylerken, ne demiştir bilir misiniz?

"Ben *Dünya*'dan daha uzun yıl, *Vakit* gazetesine emek verdim. Şimdi oranın tazminatını size yükleyemem. Bu hak-

sızlığa karşıyım ve lütfen hesabımın, buradaki emeğimin karşılığı ödenecek şekilde hazırlanmasını emredin.”

Şimdi, mesleğin yaşlı başlı ağabeyleri sırasına girmiş olan gencin adı Kayhan Küreman’dır ve vicdana uymayan bir kanun maddesinin kolay saltanat süremeyeceğinin ilk örneğini vermiştir. Nasıl ki, Yekta Ragıp Önen de açtığı tazminat davasının daha duruşması başlamadan, hafif yaşarmış gözlerle sabah odama gelip, “Hayır... Bütün gece uyuyamadım. Hakkı Tarık Bey’in gazetesine verdiğim otuz beş yıllık emeğin karşılığını sizden alamam.” diyerek davasını hemen geri almıştır!

Vicdan, ne yapsanız depreşir, ne etseniz onu tutamaz, engelleyemezsiniz! Tabii gerçek vicdandan bahsediyorum, yumruk iriliğindeki kanlı kas hengâmesinden veya kafatasına hapsolmuş, salata bile olmaya elverişsiz oynak peluzeden değil!

O lolla copla başlayan kaderin halkasını haydi daha da tamamlayalım:

Gene çok değil, bir yıl sonra Gazeteciler Sendikası’nın çıkardığı ilk bültenin kapağında üç gazete sahibinin resimleri vardır; Ercüment Karacan, Doğan Nadi ve benim.

Altındaki yazıda da şu güzel hak bilirlilik:

“Davamıza destek olan genç patronlar.”

* * *

212 sayılı kanunun gazeteciliğin çalışanlar faslına büyük bir güven getirdiği inkâr edilemez. Sendika fikrini kuvvetlendirip, büyük bir dayanışma ruhu yarattığı da mutlaktır. Ama hemen söylenmeli ki, kanundaki pek aşikâr tek yönlülüğün ve gazete sahipliğine karşı, önce ihtilal tilkilerinin, onların hemen peşi sıra da ihtilalde bitleri kanlanmış sol densizliğin rüzgârlarını arkasına alan çalışan gazeteciler sendikalizmi, kendini iyi dengeleyememiş, nerede durup, nerede koşacağını iyi kestirememiş ve sonunda bugünkü etkisiz durumuna gelmiştir. Hele gazete patronluğunun, gazeteciliği hiç bilmez, ama para kazanmayı çok iyi bilir ellere doğru kayıp gitmesi karşısında, kendini nasıl koruyacağını hiç hesaplamadan, işadamı patronun karşısına da, gazeteci Nadir

Nadi'nin veya yazar Bedii'nin, Doğan'ın yahut da başyazar Falih'in veya Ahmet Emin'in karşısına çıkabildikleri gibi dikileceğini sanınca, ibre hemen patrondan yana yatmaya başlamıştır!

212 sayılı kanunun bütün bir geçmişi kaplayan tazminat maddesi, bizim devremizde en fazla en fazla vicdanlarına bunu sığdıramayanların kayasına çarpıyordu. Patronlar faslından bir iki istisna dışında bir karşılık görmemiştir. Ama sonra, işadamlığı aklının gereği, 212'deki bütün tek yönlülükler, patron tedbirlerinin taşlarına çarpıp paralanmışlar ve sonunda toplu sözleşmeler bile ortadan kalkar olmuş, sendika teminatının, sendika dayanışmasının yerini, patrona güvenme, patrona dayanma, patrondan, ancak da patrondan umma parolaları alıvermiştir!

"Ya bana güvenirsiniz yahut da sendikaya, hangisini yeğlediğinizi bilmek istiyorum" diyen bir patrona verilen cevabı, aynı gazetenin beş altı elemanı, Londra'da beni ziyarete geldikleri zaman ballandıra ballandıra anlatmışlar ve "Sonunda tulum halinde patrona güven çıktı" diye övünmüşlerdi.

Ben sanırım en uzun süre de gazete sahipleri sendikası başkanlığı yaptım. Böyle bir tercih oylamasını içlerinden geçiren arkadaşlarım olduğunu düşünemiyorum bile. Eğer böyle biri çıksaydı, ilk çatışmaya kendi sendikasında uğrayacağı muhakkaktı. Bizim devremizde bir *Hürriyet* gazetesi bir süre kadrosunu sendika dışında tutmuş, ama bunu ne zorlama ne oylamayla yapmış, sadece kadronun isteği üzerine öylece bırakmıştır. Nitekim Orhan Erkanlı'yı ihtilalden sonra müessese müdürü yapar yapmaz, Erkanlı'nın ilk işi bütün kadroyu sendikaya katmak oldu ve Erol Simavi gık dahi demedi!

Gazeteciler Sendikası'nda büyük hizmetler vermiş çocukların hepsini sevmişimdir. Hele yönetim daha çok gençlere, aralarına kol işçilerini de katıp coşan gençlere geçtiği zaman, bana daha da keyif vermiştir. Ziya'lar, Taylan'lar, Koçak'lar devresi, İpekçi'ler ve benzerleri devresinden daha tesirli ve bence güçlü idi. Sanırım ufuktaki tehlikeyi de gene onlar biraz sezebilmişler, hele büyük basın sanayileşmesinin neyi silip süpüreceğinin bilinmezliğini bir kısmına ne zaman anlatmaya kalksam bana hep hak vermişlerdir.

Ama onlarda da, ille işçi haklıdır, ille işçinin dediği olmalıdır fikri müdürü elbette hâkimiyetini sürdürmüş durmuştur!

Sendikalizmi, haksız da olsa işçiyi haklı bulup gösterme noktasına getirip düğümlemekte en büyük pay sanırım Abdi İpekçi'nindir.

Bir örneği hiç unutamam:

Birkaç gün önce Gazeteciler Cemiyeti'nde yapılan bir istişare toplantılarına, o sırada orada bulunmam karşısında nezaket göstererek benim de katılmamı istemişlerdi. Konu, 212 sayılı kanunun açıklık getirmediği bir noktaya, idare müdürlerinin de fikir işçisi sayılıp sayılmayacağı meselesine bir aydınlık getirmektir. Bir köşede oturup, konuşulanları merakla dinledim. Hemen herkes tek noktada birleşiyordu: "İdare müdürleri tamamen patron tarafındırlar, fikir işçisi sayılmamalı!" Bu konuda en çok örneği de bizzat Abdi İpekçi vermiş, arkadaşlarından tereddüt içinde olanlar kalmışsa, onları da birleşilen noktaya çekmiştir.

Tuhaflık bu ya, bu toplantıdan üç gün sonra ben, gazetesinin idare müdürü ile bir ihtilafa düştüm ve adam ayrılmak zorunda kaldı. 212 sayılı kanuna göre, istifa etsen de, kovulmuş gibi tazminat isteme hakkı doğduğu için de beni dava etti. Hem de, tıpkı bir fikir işçisi gibi!

Eh! İdare müdürlerini sendika bile fikir işçisi saymadığına göre, hiç mesele yoktu ve davanın reddedileceği mutlaklı.

Hayır, efendim dava açılmış ve hâkimin Gazeteciler Sendikası'ndan mütalaa istemesine karşı sendika ne demiştir bilir misiniz?

"Doğrudur, idare müdürü sendikamızca fikir işçisi sayılmaktadır." İmza mı? Tabii Abdi İpekçi! Ve kendisine sordum mı? Elbette sordum! Aldığım cevap mı?

"Ağabey kusura bakma, sendika fikrini patrona karşı her vasıtayı kullanarak güçlendirmek zorundayız, bizi anlamalısın!"

Size tam zıddı bir örnek de vereyim hemen:

Necmi Onur adında bir muhabir arkadaş bizde çalışmış, bir iki yıl sonra da sanırım *Hürriyet*'e geçmişti. Bir gün baktım çıkageldi:

"Efendim" diyordu, "bir ricam var: *Hürriyet*'ten ayrıldım,

üç ay sonra *Yeni Sabah*'ta işe başlayacağım. Bu süre zarfında sarı basın kartımı kaybetmemem için sizle bir anlaşma yapmış gibi olayım. Biliyorum *Dünya*'ya dönemem ama bana söz verilen kadro boşalıncaya kadar sarı kartım elimden gitmesin."

Ağlamaklı idi, "Ne olur herkes bunu yapıyor, bu iyiliğinizi hiç unutmayacağım, esirgemeyin" derken gözyaşlarını tutamamıştı da...

Yapacağımın kanunsuz olduğunu elbette biliyordum. Devleti "Bende çalışıyor" diye kandıracaktım... Ama bu Babıâli'de o kadar çok yapıyordu ki... "Adaaaam..." dedim ve imzayı bastım!

Meğer bu arada pek yaş bir tahtaya da basmış değilmişim? Bir iki ay sonra, Necmi Onur Efendi'nin sekiz on yıllık bir kıdem tazminatı hesabını taşıyan mahkeme davetiyesi gelmesin mi?

Önce itiraf edeyim kendi kendime "Oh olsun yalan söyler misin? Çalışmayan herifi çalışır gösterir misin, bu sana ders olsun" demişimdir. Ama sonra hırsım köpürdü ve nihayet, Gazeteciler Sendikası'na durumu açık açık bildirmeye karar verdim. Hiç değilse arkadaşlarının gradosunu öğrenmelerine yarayabilirdi.

O devrede de sendika başkanı Hıfzı Topuz. Hemen kendisini telefonla arayarak bir konuyu görüşmek istediğimi bildirdim. Büyük nezaket göstererek, "Ben sana gelirim" dedi ve bir saat kadar sonra da geldi.

Meseleyi duyar duymaz gösterdiği reaksiyonla Abdi'nin sözlerini artık siz karşılaştırın:

"Haklısın, yerden göğe haklısın Bediicğim" demiştir, "bu ahlakdışı bir davranıştır. Biz üyelerimizin bu çeşit hareketlerden ne kadar uzak dururlarsa, o kadar saygın olacaklarına inanıyoruz. Hemen hallederim, hiç üzülme, durumu da sana derhal bildireceğim."

O gün, evet aynı gün Necmi Onur davasını apar topar geri çekmiş, bana bir de "boş bulunup bu işi nasıl yaptığına" hâlâ şaşırtı yolunda bir özür mektubu göndermiştir.

Sonradan öğrendim ki, Hıfzı Topuz sadece davayı durdurmamış, özür dilenmesi gereğini de kendisine bildirmiştir!

Sendika fikri, patrona karşı her vasıtayı kullanmayı mu-

bah sayıp, haksızlıkları bile haklı bulma sıtması içinde, yani Abdi İpekçi'nin anlayışıyla, titreye ateşlene bugüne geldi! Bugün güçlü mü kendi söylesin! Hatta var mı? Onu da!..

Halbuki Hıfzı Topuz anlayışında kalabilseydi bence böyle bir sorgulamaya gerek bile olmayabilirdi!

* * *

Pencereden dalgın dalgın matbaanın önünde uzanan Narlıbahçe Sokağı'na bakıyorum... Birden kocaman siyah bir limuzinin köşeyi dönüp bize doğru geldiğini gördüm. Önündeki plakadan askeri araç olduğu anlaşılıyor. Merakla eğilip gözlüyorum. Bir emir subayı şoförün yanından hemen fırlayıp arka kapıyı açtı ve bir de baktım, koltuğu altında generallere has asa olmak üzere Güventürk Paşa çıktı. Subaya gayet ciddi birtakım talimat verdikten sonra da bizim kapıdan giriyor... Merdivenden çıkarken,

"Bedii Bey yerinde mi? Bana sade bir kahve getirin" diye neşeli bağırışını duyuyorum...

Kendisini "Hayrola pašam, hangi rüzgâra borçluyuz bunu?" diye karşılıyordum ki, odaya dalıp koltuğa yayılırken,

"Hayri de buradaysa onu çağır lütfen de birlikte konuşalım" dedi.

Hayri Alpar, Faruk Güventürk'ün benden biraz daha kıdemli arkadaşdır, bu yüzden de senlibenlidirler. Nitelim odama girerken,

"Ne o" dedi, "bir kat daha çıkmaya nefesin mi yetmez oldu, yoksa pašalık ancak bir kat merdiven çıkmaya mı izin veriyor?"

İkisinin hararetle kucaklaşmalarını seyrederken, Hayri'ye takıldım:

"Ashında seni hiç görmek bile istemiyordu ama güçlkle razı ettim."

Ama buna karşılık Güventürk çok doğru bir çıkış yapmıştır:

"Aman Hayri'nin ne kadar alıngan olduğunu bilmez gibi davranma, valla sahi sanır da sevdiğim iki arkadaştan birinden olurum."

Gerçektı bu! Ben bütün hayatım boyunca Hayri Alpar ka-

dar rutubetten değil nem kapmak, sırlıslıklam ıslanmak tertibinden alingan, sinek kanadının vızılıtsından ima çıkar-mak değil, kulak zarı patlamışçasına irkilen bir ikinci adam görmedim! Ama bu ampul teli kadar ince alinganlığa karşı, gününde ise pekâlâ hem şakacı olabilir, hem de şaka kaldı- rıcılıkta hayli sağlam yapılmışçasına davranabilir! Nitekim o anda da, galiba günündeydi ve paşaya dönüp,

“Ah! Keşke sende de biraz alinganlık olsaydı da, şu Milli Birlik'teki arkadaşlarına sırt dönebilseydin!” deyiverdi.

Ve Güventürk'ün cevap vermesine vakit bırakmadan ga- zetelerimizin boykotuna karşı tavır koymasını ele aldı ve söy- ledi de söyledi.

Böylece de az sonra öğrendik ki, Faruk Güventürk'ü bizim boykota karşı davranmaya sevk eden bizzat Gürsel'dir ve bu hızladır ki, kumandası altındaki 66. Tümen tam kadro, ga- zete çalışanlarının desteklenmesi için seferber edilmiştir!

Doğrusu konuşmayı ibretle, hatta biraz da dehşetle dinli- yor ve hiç söze karışmak niyeti taşıımıyordum. Ama birden şeytan beni dürtmüş gibi soracağım tutuverdi:

“Pekiy şimdi 66. Tümen'deki muhterem arkadaşlarınız ve kadronuz, bizlere karşı hangi hissi aziz ve niyeti muazzezi besliyorlar öğrenebilir miyim?”

Paşa birden ayağa kalkıp ne dese beğenirsiniz?

“Sahi Bedüiçğim, ben de sana onu söyleyecektim, iyi ki bahsi açtın, sana karşı biraz kızgın mı desem, buruk mu, yoksa kuşkulu mu, bir tuhaflar işte...” deyivermez mi?

Benden önce, gene Hayri ayağa fırlayıp atılmıştır:

“Nedenmiş o? Ne yapılmış ki...”

“Dur” dedi paşa, “sinirlenmeyi bırak da anlatayım.”

Ve anlattı... Meğer arkadaşları *Yeni İstanbul* gazetesini ne zaman açsalar, beni hicveden yazılar görüp, *Dünya*'da bun- ların cevaplarını arar ve bulamayınca da paşaya,

“Sizin arkadaşınız şu Bedii Faik bunlara niçin cevap vere- miyor anlayamıyoruz” diyerek sitemlerde bulunurlarmış!

Hiç sesimi çıkarmadım. Sadece Hayri,

“Bunu biz de kendisine söylüyoruz ama” dedi, “Aldırma- yın' deyip geçiyor. O çocuklara karşı ne hikmetse bir dur- gunluğu veya zaafı var!”

Olay doğrudur. *Yeni İstanbul*'u Habip Edip Bey çoktan bı-

rakıp, İsviçre'ye çekilmiş, o güzel kadro çoktaan dağılıp yayılmıştı. Bir Mithat Perin, *İstanbul Ekspres'i* kurup, gerçekten hareketli bir gazete yapabilmiş, yanında Osman Karaca gibi gene gerçekten başarılı bir arkadaş belirmiş, hatta Abdi İpekçi gibi bir kabiliyet bile o potada pişirilmiş ve daha nice değerli genç yetişmiş ama ihtilalle birlikte onlar dahi birer tarafa dağılmışlardı.

Yeni İstanbul'u, başlarında Gökhan Evliyaoğlu olduğu halde genç bir kadronun devraldığını, DP'nin son devresinde duymuş ve her gazete gibi başarılı olmalarını dilemişizdir. İhtilalle birlikte sıkıntıya düşen basın grubu arasında DP'yi tuttukları için elbet *Yeni İstanbul* da vardı. Aralarında *Dünya*'dan gitme bir arkadaş da vardır: Bizim eski *Yeni İstanbul*'da dizgi operatörü olan İsmail'in bana gelip de "Oğluma bir gece işi verersen, hukuk tahsiline çok yardımcı olursun" diye uzattığı oğlu Hami.

Hami'yi doğruca gece sekreteri yapmıştım. Bir tecrübesizi böyle bir göreve vermek cesaret işiydi ama, beni bir zerre dahi mahcup etmedi ve ciddiyetle çalışıp durmaktayken bir gün odama gelip, ayrılmak istediğini söyledi ve *Yeni İstanbul*'daki arkadaşlarına katıldığını neden sonra öğrendim.

Çıktıkları günden itibaren hep bana çatmışlardır. Ve ihtilalle birlikte dozlarını da hayli artırmış bulunuyorlardı.

Başta Hayri Alpar olmak üzere, hemen bütün yazı kadrosu bu duruma kızar ve arada bir bana açık açık,

"Şunlara bir cevap verseniz... Şunlara ders vermenin zamanı daha gelmedi mi?" yollu çıkışlar yaparlar, ama ben her seferinde,

"Bırakın yazsınlar" demişimdir. Hele ihtilalden sonra, hakkımdaki bir yazıya isyan eden bir arkadaşın (Erdoğan Bazer):

"Bu kadarı artık fazla, siz yazmayacaksanız bırakın da bizim yazalım" demesi üzerine:

"Bakın çocuklar, bunlar DP'li, şimdi karşılarında kim var? Ordu. Ona çatabilirler mi, hayır! Pekiy ne yapacaklar? Bana yüklenip, benim omuzlarımdan askerlere erişmişçesine biraz rahatlayacaklar... Yaptıkları bu! Hem içlerinde bizden biri, sizin bir arkadaşınız da var! Aldırmayın yazsınlar, nihayet ya yorulurlar yahut da asıl hedefi vurma gününe kavuşup benim başımdan düşerler!"

Hep böyle demişimdir ve buna gerçekten inanmışımdır da! Bir tek cevap dahi vermedim. Halbuki onlar, bu sükû-tumu ihtimal aczime yorarak, her gün biraz daha coştular. Ben o tarihlerde kırkıma yaklaşmaktayım ama, *Yeni İstanbul*'un aslanları bana ne hikmetse "Kırk beşlik küçük bey" adını yakıştırmışlar, hep böyle seslenmeye başladılar! "Kırk beşlik küçük bey şunu yaptı... Kırk beşlik küçük beye göre..." Nihayet daha da azdılar ve başladılar elbiselerimi, çamaşırlarımı kurcalamaya! "Çamaşırlarını dahi İngiltere'den alır... Donları, gömlekleri, fanilaları İngiliz markalı kırk beşlik küçük bey!" Sonunda bu çamaşırhane ağzını pek de beğenmiş olmalılar ki, artık başka bir şey demeden, hemen her ele alışlarında,

"Çamaşırları bile İngiliz etiketli kırk beşlik küçük bey" diye söze girmeyi vazgeçilmez bir tutum yapıp, akıllarınca keyiflendiler de keyiflendiler!

Doğrusunu isterseniz, bir süre sonra hiçbirini okumuyordum ve hiçbir gün de aklımdan cevap vermeyi geçirmemişimdir.

Ama şimdi ne görüyordum? 66. Tümen komutanı bir general arkadaşımın, tıpkı gazetedeki arkadaşlarım gibi tepkisini! Ve tümenindeki subayların meseleyi benim aczime getirip düğümlediklerini!

Aslına bakarsanız, eğer Faruk Paşa kendisine "Canım paşam, ben onlara dört satır yazarım, bir daha ismimi anamazlar" deyişime karşı,

"Hadi canım sen de, yap da görelim. Ben arkadaşlarıma Bedii böyle diyor işte, ben de inandım desem bana şeyleriyle gülerler" demeseydi, doğrusu ya yine de sessiz kalacaktım.

Ama ne yalan söyleyeyim Güventürk'ün tavrı önünde öfkelendim ve hemen Hayri'ye dönüp,

"Haydi Hayriciğim, sen paşayı odana götür, ben bir şeyler düşünüp yazdıktan sonra size katılırım" der demez de hemen sermürettibi çağırıp, yeni bir küçük fıkra yazacağımı ve sayfadaki yeri ayırmasını söyledim.

Benden bahseden pek çok yazıda, röportajda, hatta TV programında yıllar boyu nakledilen bir fıkradır bu ve çoğu yerde noksan veya değişik çıkmış aslı şudur:

"Okurlarım merak etmiş soruyorlar:

'Yeni İstanbul yazarları, sizin çamaşırlarınızın markalarını nasıl ve nereden bilebiliyorlar?'

Cevap vereyim:

Mesele, karılarının gevezeliğinden ibarettir!"

Yazının çıktığı gün, yani ziyaretinden bir gün sonra, Faruk Güventürk gene gazeteye geldi. Bu defa yanında bir alay subay vardı. Beni ertesi akşam 66. Tümen'de verecekleri yemeğe çağırıyorlar ve öyle abartılı sözler söylüyorlardı ki, sıkkınlığımı fark eden Hayri, hepsini gene hayli küçük odasına sürüklemiş ve benim kaçmama imkân açmıştır.

Yeni İstanbul'daki çocuklar mı? Onlar tahmin ettiğim gibi, bir daha adımı anmadılar!

Mücadelelerini gene sürdürmüşlerdir ama, artık benim sırtımdan değil! Ve ben onları bana çattıkları zaman nasıl anlayışla süzmüşsem, sonrasında da öyle kaldım!

* * *

General Faruk Güventürk'le ilintili bir başka olayı anlatmanın da tam sırası galiba.

Bu da, Necip Fazıl'ın kavgacılığı, polemikçiliği veya hırçınlığından ne zaman söz açılrsa veya benim kalem dövüşlerimden ne zaman bahsedilecek olsa, hemen ortaya atılan bir örnektir ki, içyüzü bambaşka ve gerisi önünden çok daha değişik bir olay yumağıdır!

Şimdi aynen, olduğu gibi, sağduyunun ışığına çıkarıyorum:

Sabahın hayli ilerlemiş bir saatinde idi. Yazılarımı tamamlamış, bir aspirinle ağrıyan başımı düzeltmeye çalışıyordum.

Radio kumandanı Kur. Alb. Turan Çağlar ile denizci Kur. Alb. Zarif Çetindağ'ın geldiklerini haber verdiler. Her ikisini de ihtilalin bana kazandırdığı değerler olarak tanıyor ve gerekten de seviyorum. Turan Çağlar daima içten, daima nazik, daima dikkatlidir. Zarif Çetindağ da tam ismi gibi her zaman zarif ve güler yüzlü bir ciddiyet içinde...

Fakat hayır, odama girip uzattığım eli tutan muhataplarım, şimdi bambaşka! Her ikisinin de yüzleri allak bullak!

Sesleri asabiyetten titremekte ve solukları öyle düzensiz ki, kendimi tutamayıp bağıyorum:

"Hayrola... Nedir bu haliniz? Ne oldu? Oturun lütfen."

Turan Çağlar, gerçi gene biraz gülmeye çalıştı ama, yüz adaleleri sanırım isyan ettiler ve tersine gözleri sulanır gibi oldu. Zarif Albay'ın ise, teklif ettiğim kahveyi başıyla kabul lenmenin ötesinde, ilk reaksiyonu,

"Akademiden geliyoruz. Bütün akademi ayaklanmış vaziyette, çok kötüyüz Bedii Bey" demek oldu!

Heyecanlanmamak mümkün değildi. Memleket günbe-gün ihtilal ortamından normale doğru yavaş da olsa ilerlemeye başlamış, bir Kurucu Meclis'imiz oluşmuş ve bu, profesörlerimizin aksine, yapmakla görevli olduğu Anayasa'yı hızla tamamlamaya koyulmuştu!

Harp Akademisi'ni ayaklanmaya götürecek ve elbette yepyeni olayları da peşinden sürükleyecek bir ortama kaymamız için hiçbir sebep yoktu!

Ama Turan Çağlar'ın uzattığı gazeteyi ve her tarafı kırmızılarla çizilmiş başyazıyı görür görmez, bir yumruğun yüreğimi kavrar gibi olduğunu hemen hissettim.

Gazete *Son Posta* idi. Ve bir hafta kadar önce Balmumcu'daki askerî tutuklular evinden salıverilmiş olan Necip Fazıl'a tutunarak akli sıra hamle yapıyordu! Üstat da hapisten kurtulmanın keyfi içinde döktürüyor da döktürüyor! Ve tam o günkü yazısı "Yakası kızıl zindancı, seni asla unutmayacağım!" başlığı altında ve malum; hedefi de ihtilal ve ordu!

Harp Akademisi'nde okumakta olan gençler yazıyı okur okumaz, her şeyi bırakmışlar ve *Son Posta*'ya doğru bir yürüyüş düzenlemeye koyulmuşlardır.

Durumu gören Akademi kumandanı, tabii yatıştırma teşebbüsüne girişir, ama infialin arttığını görür görmez de önce örfî idare kumandanına, arkasından da Millî Birlik Komitesi'ne haberi ulaştırır! Bu defa, komiteye bağlı gruplardan bir demet albay, orduya bağlı olanlardan da bir başka demet yüksek rütbeli subay Akademi'ye koşmuşlar ve artık silahlarını da kuşanmış ve nutkun birini dinler dinlemez diğerine geçerek daha da ateşlenmiş olan gençlere, her şeyin orduca halledileceğini, kendilerinin herhangi bir harekete girişmesine gerek olmadığını anlatmaya çalışmışlardır.

Fakat nafile! Akademi'ye, yakalarına o kırmızı çuhayı takma şerefini kazanmak için girmiş olan gençler, her nasihat önünde bağırırmaktadırlar:

"Doğru *Son Posta*'ya! Hedef *Son Posta*!"

Albay Zarif Çetindağ'ın olayı anlatırken, heyecandan kıpkırmızı bir çehreyle,

"Bedii Bey, düşününüz her şeyin altüst olması işten bile değil. O gençleri *Son Posta*'nın önüne kadar getirmek ve bu ateşle orayı yerle bir etmelerini önleyememek!.. İnanır mısınız, askerlik hayatımda ilk defa astlarım önünde yalvarır gibi konuştum" deyişini şu anda karşımda dururmuşçasına capcanlı hatırlıyorum.

Ama Allaha göre davranmışlar ve onunla birlikte bütün kurmay albaylar gençlere hem hak vermek hem de bu desteğin yanı sıra daha sabırlı olmayı, öfkeyle kalkmak yerine, bir gün, iki gün sonra yapılacakları gözleyip, şayet tatmin olmazlarsa, o zaman yürümeyi tavsiye etmişlerdir!

Turan Çağlar, "Aslında bu bir iki gün içinde ne yapılacağını henüz pek kestirebilmiş değiliz ama, şimdilik biraz yatışır gibi oldular ya, onu bile fali hayır sayıyoruz" derken, ben de hayli de ümitsizdi!

İster istemez,

"Pekiy benden umduğunuz veya istediğiniz ne?" demek zorunu duydum.

Ve işte o zaman bakların geri kalanı meydana çıktı:

Akademi'de birbiri ardına söz alarak arkadaşlarını ateşleyen gençlerden birinin bir sözü, iki albayı sarsmış ve uyarmıştır. Bu genç bir yüzbaşıdır ve "Göreceksiniz arkadaşlar bunun arkası gelecek ve Necip Fazıl denilen o iblisin kustuğu gayzı, matbuatta paylaşanlar olacağı gibi, onun karşısına hiç kimse çıkmayacak yahut çıkamayacaktır."

Mesele hemen anlaşılmıştı. Sakin sakin:

"Şimdi Akademi'ye mi dönüyorsunuz, o halde o gence ve arkadaşlarına söyleyiniz, Babıâli'de Necip Fazıl'ı hiç kimse onların yaptıkları kadar ciddiye almadığı için ve bunun yanı sıra onun küfür edebiyatına düşmekten çekinildiği için hazret çoğu zaman cevapsız bırakılmıştır! Bunu onun saçmalıklarına uyulduğu veya bu sapıtkanlıkların kabul edildiği anlamına almak hataların en büyüğüdür ve Babıâli'yi hiç

bilmemek, hiç tanımamak demektir!"

Sözlerimi tamamlar tamamlamaz da ayağa kalkıp ekledim:

"Şimdi ordu olarak, örfî idare veya başka bir kuvvet olarak sizler neler yapabilirsiniz bilmem ama ben kendime düşer saydığım bir görevi, Necip Fazıl'a cevap vermeyi, hemen yapacağım. Bunu sırf *Son Posta*'yı kurtarmak uğruna ve bir lağım çukuruna düşmüş değerli bir şeyi çıkarmak için ellerimi bir necaset kuburuna daldırır gibi yapacağım, bunu iyi bilin. Üst tarafı artık sizlere kalmış, selametle!.."

Tam kapıdan çıkıyorlardı ki, Turan Çağlar'ın elindeki hayli iri telsiz cihazı cızırdadı ve sonra müthiş kalın bir asker sesi,

"Albayım, hemen gelmelisiniz, Güventürk Paşam da geldiler" dedikten sonra pek anlayamadığım birtakım isimler sıralamaya başlamıştı ki, her iki albay da merdivenleri koşarak indiler!

Necip Fazıl'la hâlâ bazılarının içyüzünü bilmeden yazıp çizdikleri o çirkin kavgam böyle doğmuştur. O günden beri de, Necip'i yarı aziz saydıkları için, bilhassa sağcılarımız tarafından hep Necip lehine yorumlarla bezenip kurcalanıyor! Bunlardan biri basındaki kavgaları yazdığını sanarak bir kitapta toplamış olan rahmetli Tekin Erer'dir. Kitabında meselelerin içyüzünden zerreyi dahi bilemediği için, benim iki üç yazıdan sonra kavgayı bırakmama dayanarak "Necip Fazıl'ın biraz ağır bastığı" hükmüne varmış ve kitabı okuyan Faruk Güventürk ile Turan Çağlar'ı hayli sinirlendirmiştir. Ben sadece güldüm ve *Tasvir*'den beri tanıdığım Tekin'e "Hükmüne bir şey diyemem ama o kavga sadece gazete sahifelerine aksettği kadarıyla ele alınacak cinsten değil, bunu da istersen sana anlatırım" demem üzerine koşup bana gelmiş ve anlattıklarını karşısında, ağzı bir karış açık, bir yeni kitap düşündüğünü ve buna *Bir de Kulisler Vardı* adını vereceğini, anlattıklarının o kitabı için bulunmaz nimet olduğunu söylemiştir. Ya sağlığı elvermedi ve ömrü vefa etmedi yahut da sağcılığı, hani o Necip Fazıl'ın kumarhanede yakalansa "İnceleme yapıyor, kumarın ne kadar kötü bir şey olduğunu gençlere iyi anlatabilmek için burada bulunuyordum" demesinde dahi keramet bulacak kadar gülünç sağcılığı, onu engelledi!

Her neyse o gene nur içinde yatsın da ben size meselenin öbür halkasını da anlatayım:

Benim Necip Fazıl'a karşı koymam, elbette Akademi'de olumlu karşılanmıştı. Ama onun pek tabii olan karşı saldırıya geçişi, gençlerin sinirlenmelerini büsbütün artırmış ve "Son Posta ile şu mürşit bozuntusunu haklamaktan başka çare yok!" nutukları gene alevlenmiştir. Bu arada benim yazımdaki küfre yaklaşmış ağırlıkları bağıra çağıra okuyarak, gençleri yatıştırmaya çabalayan Zarif Çetindağ ve birkaç arkadaşı, hayli başarılıdır ama, hayır bazı gençler ve asıl tuhafı onların yanı sıra bu defa Akademi hocalarından da bir bölümü, *Son Posta* yürüyüşünün yapılmasını ve bu defa Necip Fazıl'ın kendilerine teslimini istemenin tek yol olduğunu haykırmaya başlamışlardır.

Bana bunlar haber verildiği için değil, sırf girdiğim kavganın gereği olarak ben ikinci yazımı da yazdım ve bu defa biraz daha alaycı bir havaya yöneldim!

Ve işte o gün de, Faruk Güventürk'ün daveti üzerine gittiğim 66. Tümen'de öğrendim ki, Harp Akademisi'nde hâlâ elli kadar genç, başlarında bazı hocaları olduğu halde, tabancalar üzerine yemin ederek, harekete kararlı olduklarını göstermişlerdir.

Faruk Güventürk'ün odası kurmay subaylarla doluydu, beni hemen yanındaki koltuğa davet etti. Odadaki sigara dumanı öylesine yoğundu ki, Turan Çağlar ile Zarif Çetindağ'ı, Havacı Remzi'yi ve Binbaşı Budak'ı neden sonra fark edebildim.

Faruk Güventürk bana hoş geldin dedikten sonra, yazılma arkadaşları adına teşekkür ettiğini tekrarladı ve,

"Bediiciğim" dedi, "yazıların gerçekten büyük bir yatıştırma yaptı. Ama şu iblisin şirretliği bir türlü dinmediğine ve dinmeyeceğine göre, başka yollar da düşünmek zorundayız! Herhangi bir fikrin var mı?"

Hiç duraksamadan,

"Valla..." dedim, "bence Necip Fazıl'ı tanımadığınız için bunlar oluyor. Bu herife yol göstermek, yazdığı müesseseye vereceği zararı anlatmak kabil değildir ve böyle olduğuna göre, karşılıklı daha bir süre yazışınız. Nihayet bıklır ve ardı kesiliverir, başka bir yolu yok bence bunun."

Ama Akademi'den henüz gelmiş bir albay hemen atılmıştır:

"Haklısınız Bedii Bey ama arkadaşlar, bu iblisin ille de özür dilemesi yolunda gittikçe katılaşıyorlar."

Dedim ya, Necip Fazıl'ı tanı mıyorlardı. Onun sinir ve akıl gradosunu normal sükûnet ölçülerine vurmak gibi bir de yanılgıları vardı.

Albay devam etti:

"Öyle sanıyorum ki, önce 'Ben kurmayları aslaa kastetmedim' dese bize yeter, Akademi'deki ateşi hemen hafifletiriz ve üst tarafı da artık gelir."

Tam "Siz Necip Fazıl'ın nasıl bir..." diye söze başlıyordum ki, bir başka albayın alaylı bağırması duyuldu:

"Ne yani, kurmayları kastetmedim de gardiyanları mı kastettim diyecek?"

Hemen herkes güldü ama biz Faruk Paşa ile birbirimize bakiştık ve paşa hemen atıldı:

"Niye olmasın? Bedii sen hapiste yattın, gardiyanların yakalarında da kırmızı bir işaret yok mudur?"

Gülerek:

"Vardır" dedim, "posta pulu kadar buruşuk bir kırmızı çuhaları vardır onların da."

Ve Güventürk masaya yumruğunu indirdi:

"Şimdi tükürdüm canına işte!"

Ve o telefona uzanırken, başka bir albay, pek mantıklı ve bence son derece akılcı bir uyarıyı yapmıştır:

"Dur paşam, Necip Fazıl da olsa, bir insanın hapse girmesinde asla rolü olmayan bir biçare gardiyanı hedef almanın ne kadar saçma, hatta ne kadar küçültücü olduğunu herhalde bilir ve anlar. Bence başka bir yol aramalıyız."

Evet, pek mantıklı, pek akılcı bir tespitti bu ama akıl ve Necip Fazıl, mantık ve Necip Fazıl ne ölçüde uyuşabilirlerdi ki?

Nitekim paşa "Ben kabul ettireyim de sen gör bakalım, küçültücü mü yoksa büyültücü mü sayıyor!" dedi ve az sonra karşısında olduğu söylenen Necip Fazıl'a tam anlamıyla gürledi. Önce öylesine bir hakaret seli boşaltmıştır ki, Necip'in ünlü yüz tiki kim bilir hangi rakkaseye taş çıkartan bir göbek faslındaydı. Ve ardından da kestirip atıverdi:

"Bana bak, gırtlığına basa basa mülevves kalemini sana yuttururum. Hemen oturacak 'Ben hapishanedeki gardiyanları kastediyordum. Kırmızı yakalıdan maksadım bu' diyeceksin, anladın mı?"

Telefonu hınçla kapattığı zaman, yüzünün kırmızılığını gören bir albay:

"Aman paşam, lütfen sakın ol, Necip Fazıl'ı hizaya sokalım derken, senin sağlığını hizadan çıkarmayalım" deyip herkesi güldürmüştür.

Ve ondan sonra tahmin yürütme faslı bir süre sürmüş, "Yapar mı yapmaz mı? Sence yapacak mı?" yollu sorular doluşup durmuş ve paşanın hepimizi yemeğe daveti üzerine söylenti kesilmiştir.

Doğrusunu ister misiniz? Ben Necip Fazıl'ın bana karşı o gardiyanlar şamandırasına tutunacağına inanmamışımıdır. Bundaki küçüklüğün farkında olmamasına imkân yoktu! Kendisini, hapisten çıkmış bir Necip Fazıl'ı, gardiyanları sorumlu tutacak ve onlara kinlenip hesap soracak bir seviyeye getirmek, bence akli ne gradoda olursa olsun, Necip Fazıl'a dahi yakışan bir küçüklük değildi!

Ama hiç sesimi çıkarmadım. Ve iyi ki de öyle yapmışım, zira hazret ertesi günü o gardiyanlar dubasına sıkıca yapışmış ve hiç utanıp sıkılmadan ve yüksekte konuşma tavrında en ufak bir değişme olmadan "Ben gardiyanları kastettim" diyebilmiştir!

Aslında benim için bu da büyük fırsattı ve Necip Fazıl'a bu yönde söyleyeceklerim çok daha acıtıcı, okur yönünden de çok daha eğlendirici olabilirdi. Fakat ne çare ellerim kollarım bağlanmıştı. Ayrılırken,

"Aman Bedii" diyordu Güventürk, "bu herif yola girerse, sakın dürtükleyip tevil yoluna saptığını falan söyleme, hele kurmayların ve ordunun kastedildiği iddiasını artık lütfen unuttururum!"

Gerçekten de Necip Fazıl'a sen gardiyanları kastetmiş olmazsın demek, kurmayların kastedildiği fikrini ille de ayakta tutmaya kalkışmak olacak, böylece meselenin yatışması daha da zorlaşacaktı.

Nasıl ki, ertesi günkü yazısını okuyan iki kurmay adayı yüzbaşı, benim tatmin olup olmadığımı sormuşlar ve "İnan-

mamak için fazla sebep görmüyor ve madem öyle, ben de kendi ateşimi kesiyorum" demem üzerine de rahatladıklarını bildirmişlerdir.

Halbuki bu arada Necip Fazıl, bu defa askerlerden hüccet almanın rahatlığına da düştü ve daha bir süre bana karşı gayz kusmayı sürdürdü!

Tekin Erer ve benzeri ağzı açık Necip Fazıl hayranlarını, onun bana karşı ağır bastığı inancına ve sevincine götüren işte ondaki bu son yaygara faslıdır!

Aslında umurumda bile olmamıştır. *Son Posta* kurtulmuştu ya... Hatta belki de Necip Fazıl bile büyük bir badireden kurtulmuştu ya... Ben ona bakıyordum!

Ne tuhaftır, aynı *Son Posta*'nın patron yavrusu küçücük Çetin Emeç, tam o tarihte "irapta bir mahallinin var olduğunu" gösterme hevesiyle eline kalemi almış ve bana söylemediğini bırakmamıştır! İşin tuhafı, küçük yaşında yaptığı bu marifeti, palazlanıp *Hürriyet*'in başına oturtulduğu zaman da şecaat arz etmesi gereğine inanarak tekrarlamış ve bizim uydurduğumuz o kırmızı yaka tutamağını üstelik bana karşı kullanmaya kalkışmıştır!

Halbuki işin içyüzünü Feyyaz Tokar vasıtasıyla kendisine anlatmıştım. Her şeyi de biliyordu ve beni yanlış anladığına hayıflanıp durduğunu defaatle de her gördüğüm yerde tekrarlamaktaydı.

Rahmetli Tokar, *Hürriyet*'teki yazısını görür görmez kúp-lere biner ve hemen telefona sarılır. Ne cevap almıştır bilir misiniz?

"Farkındayım, gene hata ettim ama, Allahtan Londra'da ve diliyorum ki okumamış olsun!"

Ve işte bu cevap üzerinedir ki, Feyyaz Tokar bana,

"Ağabey, ilk fırsatta sen de lütfen şu kâğıt faslını da yaz artık" demiştir.

Onun kâğıt faslı dediği, kendi aracılığı ile benim, hamle yapmaya çabalayan *Son Posta*'ya verdiğim iki bobin kâğıdın hikâyesidir. Kâğıt sıkıntısı gırtlaklarına dayanmıştı ve Feyyaz bana,

"Bu sıkıntıyı en iyi sen anlarsın, lütfen bir şeyler yap" demiş ve ben de hemen kâğıt bobinlerini göndermiştim. İhtilali anlattığımı *İhtilalciler Arasında Bir Gazeteci* adlı kitabımda,

Necip Fazıl bahsine dokunurken şu kâğıt meselesine hiç değmeyişim Feyyaz'ı pek duygulandırmıştır. Halbuki işte sonra, tam aksine yazmamı bu sefer kendisi istiyordu.

Ruhu şad olsun, istediğini şimdi yerine getiriyorum.

Yani, efendim özeti şu: Necip Fazıl'ın *Son Posta*'da bana sövdüğü yazılar, benim gönderdiğim kâğıda basılmıştır!

* * *

Artık bir Kurucu Meclis'imiz var. Millî Birlik Komitesi, elindeki kanun yapma yetkisini ona bırakmıştır ve yalnız CHP rozetli bir Turhan Feyzioğlu tarafından kurgulandığı için değil, üyelerinin yüzde doksanını CHP merkezi dürtüklediği için, bal gibi de parti damgalıdır!

Ama hakçası istenirse çalışıyorlardı. Profesörlerimizin aylar boyu, macun macun uzatıp salkım saçak dağıttıktan sonra bir türlü toparlayamadıkları Anayasa'yı, bunlar daha ilk gününden itibaren bir raya oturtmuşlar ve hızla da tamamlamaya koyulmuşlardı!

Yurdun ihtilal havasından sıyrılır olmasında, Kurucu Meclis'imizin payı ve ağırlığı inkâr edilemez.

Doğruca kendi seçtiği bir meclisi başında görmesi, Türk halkı için henüz on dört-on beş yıllık bir tattır ama, onu iyi algıladığı ve devamlı olarak ruhunun damağında tuttuğu da açıktır. Hele kapalı kapılar ardında kanun yapıp ortaya salan bir üniforma katılığı, ona bu tadı daha çok aratmış ve ancak Kurucu Meclis'ledir ki, pek hafif de olsa tekrar duyurmaya başlamıştır.

Kurucu Meclis'in kuruluş çalışmaları sırasında pek çoğumuza üye olmamız teklif edilmiştir. Bir kısmımız kabul etti, bir kısmımız da ret. Ne kabulü ters bulmak, ne de reddi marifet saymak mümkündür. Gerçek odur ki, Kurucu Meclis'e koşan meslektaşlarımız nasıl orada canla başla hizmet vermişlerse, yerlerinde kalmayı yeğleyenler de onlar kadar hizmette kusur etmemişlerdir.

Bir an önce demokrasiye dönmek, bir an önce seçime ulaşmak! Bu, hangi siyasî düşüncede olurlarsa olsunlar, her iki tarafın da hedefi oldu mu kavuşmamak kabil midir?

Nitekim Anayasa tamamlanır tamamlanmaz, memleket

ufkuna bir seçim güneşi hemen oturmuş ve ruhları ısıtmaya başlamıştır.

Ama hakçası istenirse, bazılarımızı çok fazla, hani tutuşturacak kadar fazla ısıtmış olmalıydı ki, seçim kanunu hazırlanırken, doğruca CHP'lilerden ibaret bu tutuşmuşlar bölümü, her şeyi kendi iktidarlarına göre ayarlamak hirsında şaheserler yarattılar!

Mesela Seçim Komisyonu başkanlığına CHP'li seçim uzmanı Şefik İnan Bey'in seçilmesi az bulunmuş, yanındaki üyelerin hemen tümünün de CHP yanlısı olması sağlanmış. Nasıl ki, Anayasa Komisyonu başkanlığına gene bir CHP'li Enver Ziya Karal ve üyeliklerine de, başta İnönü kontenjanından Meclis'e sokulmuş olan Soysal'lar, Avcioğlu'lar olmak üzere tüm CHP'liler yerleştirilmişti.

Hiç inkâr edilmesin, Kurucu Meclis'in Anayasa Komisyonu da, Seçim Komisyonu da, iktidarın CHP'den başkasına gitmesine imkân görmeyen ve böylece de biri yapmakta olduğu Anayasa'yı, diğeri de hazırlamakta olduğu seçim kanununu sadece bu hedefe göre ayarlamaya çabalayan iki unsurdurlar!

Bir örnek vereyim mi? 61 Anayasası'nın 53. maddesi! Bu madde, bildiğiniz gibi, Anayasa'da yer alan bütün sosyal ve ekonomik hakların ancak devletin mali gücü olduğu takdirde ve nispette gerçekleşmesini emreder ve doğruca Mümtaz Soysal ve Doğan Avcioğlu tarafından son anda getirilip ısrarla konulması sağlanmıştır. Neden? Çünkü CHP iktidara gelecek ve şu sosyal ve ekonomik haklar hengâmesi onun başına yığılacaktı! Bir tutamak, bir kaçamak, bir bahane, bir can simidi mutlaka konmalı ve parti rahatlatılmalıydı!

Bunun böyle olduğunun ispatını da daha sonra gene kendileri yapmışlardır:

İktidar CHP'ye geçmeyince, aynı haklar konusunda devletin gücü imkânı var yok hiç aramadan, rakiplerini sıkıştırmanın akul almaz atraksiyonlarına giriştiler!

Nasıl ki seçim kanununu hazırlarken, aklına bir "millî bakiye" izmaritçiliğinin kırıntısını bile getirmemiş olan aynı Şefik İnan da, CHP'nin seçim kaybı önünde apışıp kalmış ve sandığın tahta kıymığından oy çıkarmanın gülünçlüğüne kadar yürümüştür!

Yıllar sonra Doğan Nadi ve Kemal Zeki Gençosman'ı ye-meğe çağırılmışım. Tatlı tatlı içip sohbet ederken, Doğan o günlerde Anayasa'nın bazı maddelerinin değişmesi gerektiğini söyleyen AP'yi kastederek,

"Sahi Kemal Zeki sen Kurucu Meclis üyesiydin, bu Anayasa söylendiği gibi bizim ülkeye biraz bol mu?" deyivermişti.

Tepeden tırnağa CHP'li olan Kemal Zeki arkadaşımızın esmer çehresini büsbütün koyu gösteren beyaz uzun saçlarını şöyle bir salladıktan sonra verdiği cevap mızrak gibidir:

"CHP iktidarını çantada keklik olarak görmeseydik, siz o Anayasa'nın bugünkü halini çok arar ve zıbın kadar dar bile sayabilirdiniz!"

Seçimden hemen sonra Falih Rıfkı Bey'i ziyarete gelen Fuat Sirmen daha da sunturlusunu söylüyordu:

"Kurucu Meclis'ten, en az bir devre için eski yeni hiçbir demokratın seçime giremeyeceği kararı çıkartılmalıydı. Ama bizi yüzde yüz kazanacağımızın güveni yok mu, işte o gaflette düşürmüştür!"

* * *

Evet artık gene pek çok partimiz de var. Bunların ikisi, hemen de büyük önem kazanmış halde. Birincisi Orgeneral Gümüşpala'nın çevresinde halkalanan Adalet Partisi, diğeri de Ekrem Alican'ın liderliğindeki Yeni Türkiye Partisi. CHP'yi saymıyorum, o önem kazanmış değil, önemin ta kendisi olmuş gibidir.

Hele kendilerine göre, rüzgâr mı? CHP'siz esemez, esse sayılmaz, sayılmaya kalkılırsa da mutlaka bozulmalıdır.

Faruk Nafiz ünlü *Akan* piyesinde "Yurt demek Türk demektir, Türk demek de yurt demek" der ya... CHP'lilerimiz bunu genişletip kendilerinde düğümlemişlerdir.

Yurt demek de CHP demek, Türk demek de CHP!

Gide gide, mecbur kaldıkları koalisyonlarda ortaklarına üstün görünme yırtınışıyla, "CHP + ordu = iktidar" formülünü ortaya atıp hemen her gün tekrarlayacak kadar kendilerinden geçtikleri de görülecektir!

Evet ama bu güven, tavra, çalım, fiyaka adına ne dersiniz deyin, iş seçime geldi mi aslaa ve kata yürümemiş ve yurtla

kendini bir, orduyla varlığını denk ve devletle adını eşit sayan "kudreti azime" halk mehengine ne zaman vurulsa itibar görememiştir!

1961 seçimleri ki, yalnız CHP'nin kendi kudretini değil, ordu başta hemen hepimizin, büyük bir basın ordusunun, sapasağlam bir aydınlar, üniversiteler desteğinin rüzgârını da ardına almıştı. Gene de yürüyememiş, iktidar ipini göğüsleyememiştir!

Demokrasi oldu olalı, hiçbir parti 1961 seçimlerinde CHP'nin sağladığı kadar büyük bir destek görmemiştir derssek, hiç de abartma yapmış olmayız. Ama gene demokrasi oldu olalı, hiçbir partinin de bu derece müthiş bir desteğe rağmen seçim kaybettiği görülmemiştir demek de gene abartı olmaz herhalde!

Bu partinin kaderine "seçim kaybı" sanki ilahî bir damga gibi vurulmuştu. Nasıl ki tam karşısında olan hangisiyse, adı ister DePe, ister A.Pe hatta affedersiniz isterse kahpe olsun, onun kaderine de ille bir kazanç mührü yapıştırılmış gibidir!

Şu 1961 seçim sonucuna bakınız:

CHP oyların yüzde 36'sını alabilmiş ve 173 milletvekili çıkarmıştır.

Bu rakamlarda üniforma desteği var, basın yaygarası var, üniversiteler ağırlığı var, korku payı var, askerî yönetimden bir an önce çıkma telaşı var!

Buna karşılık rakiplerine bakalım:

AP oyların yüzde 34'ünü almış ve 158 milletvekili, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi yüzde 14 alarak 65 milletvekili, YTP ise yüzde 14'le 54 milletvekili kazanmışlardır.

Bu rakamların, özellikle AP faslında ise, süngü engeli vardır, bir alay tevkif vardır, bizlerin kalem engellemesi vardır, aydınların, üniversitelerin yüz geri çevirme gayretleri vardır!

Tabii ne olmuştur? Bu derece tersi düşünülmüş, hatta ne düşünülmesi, tam aksi sonucu, tepsilere dizilip fırınlara sürülmüş bir seçim, fırının kapağı açılır açılmaz bütün emeklerin, tehditlerin hatta koskoca bir ihtilalin hemen hemen boşa gitmiş olduğu sonucunu verince, hepimize hafakanlar basmıştır!

“Hepimize” diyorum; niye saklayayım ben de bunların arasındaydım, hatta apaçıktır ki, başlardaydım!

Seçim kampanyası sırasında AP'nin İzmir il başkanı, arkasından İstanbul il başkanı ve Eminönü yönetim kurulu üyeleri tutuklanıp Balmumcu'ya gönderildikleri ve Amasya'da, Konya'da, Bursa'da, Balıkesir'de bir dizi AP'li ve YTP'li ellerine kelepçeler vurularak cezaevlerine tıklıldıkları, hatta AP başkanı Gümüşpala'nın eşi dahi takibata uğradığı zaman, bütün bu baskı ve şiddetten sadece CHP lehine sonuç çıkacağı tersliğine kolayca düşmüş olan bizler, kendi yanılığımızı hiç hesaba katmaksızın, halk yanılığının sözüm ona tahlillerine girişiyorduk!

1961 seçim sonuçlarından en az CHP kadar, ordu da sıkıntılı ve üzüntülü idi. Hele CHP karşıtı bütün güçleri ve kitleleri, ayağa kalkmamacasına yere serdikleri iddiasıyla CHP'ye destek vermiş MBK'cilerinki tam bir matem görüntüsüdür. Ve bu kara buğu, onların üzerinden uzun süre kalkmayacak ve bir kısmını Ali Fuat Başgil olayında en belirgin örneği görülen bir şiddete doğru yönlendirecektir!

Başgil olayı, seçim sonrasının sanırım en önemli hadisesidir ve yepyeni bir anayasamız daha mürekkebi kurumamış halde dumanları tüte tüte ortadayken, onu hiç fütursuzca ayaklar altına alabildiğimizin tarihi örneğidir.

Yıllar ve yıllar sonra, her askeri hareket kendisini tutuklayarak bir yerlere tıktı mı, böyle bir gidişi dahi Demirel için “şapkasını alıp gitmek” şeklinde yorumlayanlar, şimdi lütfen sıkı dursunlar.

Başta İsmet Paşa olmak üzere, 27 Mayıs'ta evlere büzülen hiçbir lider için “şapkayı alıp gitmek” yorumunu yapamayanlar, bakalım buna ne derler:

Prof. Ali Fuat Başgil bir yıldır oturduğu İsviçre'den AP saf-larına katılarak Samsun'dan senatör seçilmişti. İsviçre'deyken ihtilali şiddetle kınayan bir kitap yazdığı duyulmuş, daha doğrusu AP'lilerce ustalıkla duyurulmuştu. Kitabı gören yoktu ama bu söylenti Başgil etrafında pek itibarlı bir hale oluşturmuş ve Başgil adı, hele seçimden sonra AP'nin pek tabii bir cumhurbaşkanı adayı olarak iyiden iyiye yerleşmişti. Doğrusunu isterseniz, yüzde 36'lık bir oy gücü ile CHP'nin ne kendi adayını, ne de şayet Gürsel'e yönelecekse onu seç-

tirebilmesine imkân olmadığı gibi, AP ile YTP oyları, ki bu iki parti seçimle birlikte birbirlerine büsbütün yaklaşmışlardı, bir Başgil için yetip de artıyordu bile!

Bre aman, devlet başkanlığına AP'den biri ha!.. İhtilalin seçimle bal gibi yenilmiş görünmesi yetmezmiş gibi, bir de kırbaçlanması ha!.. Olacak şey değildi bu.

Gerçi Anayasa'mıza yüzde yüz uyar, demokrasi kurucusu İnönü'müzün iddialarıyla yüzde yüz uyuşur ve bir ihtilalin kendi kurduğu Kurucu Meclis'le oluşmuş demokrasi ve hürriyet iddialarına da tam tamına denk gelirdi ama, hayır efendim, askerlerimiz demokrasiyi kendilerine dokunmadığı ölçüde ve sürede benimsemekte, İnönü başta olmak üzere demokrasi kurucu ve savaşırlarımızın hepsi de insan haklarını, demokrasiyi ve Anayasa'yı ancak kendi istikametlerinde buldukları oranda sevmektedirler! Ve böyle olunca da Başgil'in cumhurbaşkanlığı pek çok kafayı allak bullak edivermiştir işte!

Milli Birlikçiler, meseleyi İstanbul'da halletmek istemişler ve Sıkıyönetim Komutanı Cemal Tural Paşa'ya bir arkadaşlarını, Karavelioğlu'nu göndermişlerdir. İstekleri Başgil'in trenden iner inmez tevkif edilmesi idi. Ama General Tural, işi Kurmay Başkanı Emin Aytekin'in pek dirayetli yönetimine bırakmayı yeğleyerek, Çorlu'ya gitti ve Aytekin de Milli Birlik üyesini ve daha sonra ona katılan diğerlerini de bir güzel geri çevirdi!

Komite İstanbul'da ancak Gürsel'in büyük destekçisi Faruk Güventürk'ü tahrik edebilmiş ve o da Çankaya'ya telefonunu açarak,

"Paşam Meclis'e gidecek, cumhurbaşkanlığı locasına oturacaksınız. 66. Tümen şu anda alarında ve son erine kadar emrindedir!" demek ateşliliğini göstererek, Ankara'yı daha da heyecanlandırmıştır!

Bu heyecanladır ki, Güventürk'ün atağı ile duygulanmış Gürsel, gözleri hafifçe yaşlı, etrafını çevreleyen birkaç Milli Birlik üyesine ne düşündüklerini sormuş ve hayli ateşli bir iki konuşmadan sonra, bütün parti liderlerinin bir araya getirilerek bir protokol imzalatılmasına karar verilmiştir!

Adına "Çankaya Protokolü" denilen bu ayıp belgesine göre, hiçbir parti cumhurbaşkanlığı için aday göstermeyeceği

sözünü verecek, böylece de Ali Fuat Başgil derdi bitip meydana sadece askerî adaya, Gürsel'e kalacaktı!

23 ekim gecesi saat 23.50'de Adalet Bakanlığı'nda İsmet İnönü, Gümüşpala, Ekrem Alican ve Osman Bölükbaşı tarafından imzalanan bu protokole göre, partiler yalnız aday göstermemekle kalmıyor, böyle bir kimseyi desteklemeyecekleri sözünü de imzalıyorlardı.

Yani efendim, son dakikada bir müstakil falan çıkar veya böyle biri ayarlanıverirse, o dahi önleniyordu!

Dedim ya, yeni anayasanın dumanı tütmektedir ve o anayasada partilerin ve vatandaşların hakları lüzumundan da fazla bir detay inişiyle anlatılmaktadır... Ama ne gam, ordu aksini istiyor (hoş aslında liderlerden yalnız İnönü'nün partisi de pekâlâ aynı havayı hem de bağıra çağıra çalıyordu) ya... Tabii hemen kalemler kavranmış ve imzalar basılmıştır!

Yok... Yok... Gerçekten de buna "şapkayı alıp gitmek" denmez! Bu, donu gömleği ortada bırakıp, yarı çıplak bir meydana salınıştır ki, acımadan bakabilseniz, gülmeden olmazsınız!

Tuhafı, Gümüşpala'nın partisine döner dönmez,

"Zorla da olsa, böyle bir ayıba katlanmak ağırıma gidiyor" dediği bilinir, Alican'ın aynı ayıbı kendi zimmetinin en ağır faslı saydığı sade konuşmalarında değil, bir yazısında da vardır ve Bölükbaşı'nın da kendisine yıllar sonra dahi ne zaman Çankaya protokolü dense,

"Haa şu mu? Demokratik bıkrimizin ciheti askeriyece izaile belgesidir o" cevabını yapıştırdığı çok anlatılmıştır da, sadece İsmet Paşa'nın, sonradan dahi bu konuda herhangi bir kusur üstlendiği görülmemiştir!

Tabii partisinin ve etrafının da! Ama 12 Mart'ta istifa mı etti veya ettirildi, hemen Demirel'in şapkasına göz dikilmeli ve o, askerî bir kancada takılı dursa dahi elinde sayılmalı!.. Yahut 12 Eylül'de bilmem ne bozana mı tıkıldı, hemen onun ve yalnız da onun şapkasına takıp, o bir askerın elinde veya orduvevlerinden birinin çengelinde dursa dahi, ille elinde farz olup kaçmanın sembolü sayılmalı!

Tilki ne zaman yaralı bir aslan görse,

"Püf" dermiş, "küçücük bir kurşunla postu deldirmiş!"

Bir gün kürkçülerin kurduğu tuzığa düşer ve yalvarmaya başlar:

"Maksadınız kuyruğumu satmak değil mi? Kesin razıyım, ama canımı bağışlayın."

Adamlar çoktaan razı... Kuyruğu kesmiş ve tilkiyi salıvermişler.

Zavallı, ormanın yolunu tutar. Ama kurnaz tilki bu ya, ki-me rastlasa kuyruğunun sorulmasına meydan vermeden bağırır:

"Sen benim kuyruğu bırak da, git aslanın postuna bak, nasıl delik deşik!..."

* * *

Her seçim millet anlayışının, görüşünün, eğiliminin bir mehengidir ve şüphesiz bu seçim de öyleydi ama, açıkça söylenebilir ki, 1961 seçimleri demokrasiyi anlamakta ve hazmetmekte Türk aydınının, halkın ne kadar gerisinde kaldığını göstermesi bakımından da ayrı bir mehenktir.

Buradaki "aydın" deyimine askerler de dahildir. Ve yalnız Milli Birlik Komitesi'ni ve çevresini oluşturan asker grubu değil, ona karşı olan, onun yaptıklarını yanlış bulan asıl ordu ağırlığı da dahil!

Bütün yırtınmalarımıza rağmen, halk, DP yerine zuhur edenleri silip yok etmemiş ve hele İsmet Paşa'yı ve partisini de baş tacı ettiğini göstermemişti ya, mahvolmuş gibiydik!

Milli Birlik Komitecilerimiz içinde, seçimin kendilerine ve dolayısıyla orduya karşı bir meydan okuma olduğu yorumuna kadar işi vardırırlar çok olduğu gibi, Harp Akademisi'nde her gün bir iki toplantı yapmakta olan ordu mensuplarımız arasında da, seçim sonuçlarını ülke için tam bir felaket sayanlar gırladır artık!

Tabii üniversitelerimizde de öyle... O tarihte bugünkü gibi, kahvehane açmaktan daha kolayca açılıp, bir vakıf perdesinin ardına tıktığı para hışırıtısını, bilimsel bir lafebeliği ile örttüğünü sanan üniversite enflasyonu yoktu; iki üniversitemiz vardır ve her ikisinin de profesör ve öğrenci çoğunluğu seçim sonuçlarını millî bir rezalet saymaktadırlar!

Galiba gene en salim taraf gazetelerimiz idi. Biz, yani Dün-

ya, biraz da *Vatan* dışında, arkadaşlarımızın hemen hepsi seçim sonucunu pek göklere çıkaramasalar da, oldukça iyi karşılamışlardır. *Yeni Sabah*, *Son Posta* ve *Yeni İstanbul* gibi biraz göklere doğru yükseltmeye çabalayanlar da vardı ama, ne olsa daha ne sıkıyönetim kalkmış, ne de askerlerimizde kışlaya dönüş emaresinin gölgesi bile belirmiş olmadığı için, onlar da haklı olarak ihtiyatı elden bırakmadan hareket etmekteydiler!

Hiç şüphe yok yanlış ve hatta biraz da tuhaf ama, biz *Dünya*'da seçim sonucunu, sadece istediği olmayan insanın kırılışı ve isyanı içinde ele almış ve tekrar DP zulmünün gelip boyunlarınıza sarılacağı gibi bir his çalkantısı içinde yorumlamışızdır.

CHP'den ve yandaşlarından tek farkımız, bizim bu sonuçta, karşı tarafın başarısından çok, CHP'nin ve etrafının yanlışlarında ve tersliklerinde daha çok ağırlık bulmamızdadır.

Bundan dolayı da, eski DP'nin yerine zuhur edenlerden çok, gide gide CHP'nin husumetini kazanmışızdır.

Ali Fuat Başgil olayını az önce sizlere naklettim. Bu, Milli Birlik çevrelerinin seçim sonucuna duydukları isyanın tam bir tatbikatı idi ve Ali Fuat Başgil, değil senatör seçildiği Samsun'a şöyle bir uğrayabilmek, Ankara'da karnını doyurmak için bir lokantaya dahi sokulamadan, MBK'nin iki general üyesi, Fahri Özdilek ve Sıtkı Ulay tarafından senatörlükten zorla istifa ettirilerek, apar topar İstanbul'a gönderilmiş bulunuyordu!

Pekiy ya Milli Birlik Komitecilerinin bu davranışına, alet olamayacaklarını söyleyerek, onları tersleyen ordu mensupları? Onlar ne yaptılar? Ali Fuat Başgil'in etrafında halka oluşturup "Milli iradeye dokunamazsınız" mı demişlerdir? Yoksa İstanbul'a bir paket gibi sevk edilmiş bu milli irade mahsulünü "Hayır biz seni tanıyoruz" diyerek tekrar asıl yerine mi sevk etmişlerdir? Yoo!.. MBK'yi terslemişler veya ayıplamışlardır ama, sonuçtan pekâlâ memnundurlar da!

Memnundurlar, zira onların da bir kısmı "Neden İsmet Paşa'ya değil de, eski DP yerine zuhur edenlere yönelindi?" "Yoksa gene eski iktidar devri mi?" kırılganlığı ve kızgınlığı içindeyken, bir kısmı da, önemli olanın İsmet Paşa'lı olup olmamak değil, eski DP taklitçileriyle uğraşmak olduğu fikriy-

le, seçim sonucunun tam karşısında idiler!

Yakın tarihimizde 27 Mayıs ihtilal devresine ait bir belge vardır ki, ne kadar incelense değer ve ne kadar ders alınsa azdır!

Adına "21 Ekim Protokolü" denen bu belge, tam bir askerî harekât kararı idi ve bir Ali Fuat Başgil'in silinmesi, bir ilin seçilmişlerine ters bakılması tertibinden hareketleri dahi demokratik tatlılıklar saydıracak kadar acı ve müthiş bir sonucu hedefliyordu: doğruca Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni feshetmeyi!

Evet, övünüle övünüle, gerine gerine ilan edilip yapılmış bir seçimden tam altı gün sonra, Harp Akademisi'nde toplam 38 adet Silahlı Kuvvetler mensubu (10 general, 28 albay), o seçimi saymamaya ve "iktidarı milletin hakiki ve ehliyetli temsilcilerine tevdi etmeye" karar veriyorlardı!

O tarihte Genelkurmay başkanımız Orgeneral Cevdet Sunay'dır. Aslında "21 Ekim Protokolü"nü imzalamadan önce, İstanbul'daki general ve albaylar, fikirlerini sorduklarını ve Prof. Naci Şensoy dışında hepsi tıp profesörü olan hocaların verdiği ilhamla, görüşlerini yazılı bir belge haline getirmiş ve Cevdet Sunay'a sunmuşlardır da... Sunay'ın kendisine sunulan muhtıradaki görüşleri tebessümle okumasından memnuniyetini anlamak gerçekten kolaydı da... Hele İnönü'nün seçim yenilgisinden duyulan üzüntünün belirtildiği paragrafı sesini hafifçe yükselterek okuması ve durmadan baş sallaması, huzuru ancak CHP'nin kazancına bağlamakta Genelkurmay başkanının da, kendilerinden geri olmadığını bazı belgecilere göstermiş ve hepsini sevin-dirmişti!

Ve biraz da bu hızladır ki, bu temastan iki gün sonra, Akademi'de toplanmışlar ve "21 Ekim Protokolü"nü resmen ve törenle imzalamışlardır!

İmza töreninde Orgeneral Cemal Tural bulunamamıştı. Onun imzasını almak üzere Tuğgeneral Faruk Gürler görevlendirilmiş ve Tural da adeta sevinçle imzayı basmıştır. Böylece de rütbesi dolayısıyla en başta yer almıştır!

Onlar da 38 kişiydiler ya, bu 38 sayısının, ülkemizin üzzerinde durduğu 38'inci enlemle birlikte bir kader çizgisi oluşturduğuna inanacağı gelir insanın!

27 Mayıs'ta iktidara el koyan MBK'nin sayısı da 38 idi ! Sonra Cemal Gürsel'in cumhurbaşkanlığı görevine devam edemeyeceğinin tıbbî raporunu düzenleyen hekim sayısı da 38 olacaktır ! Ve işte bir seçimden hemen sonra iktidara el koyma kararı alanların imza sayısı da gene 38 !

Size hayli kısa ve kesin olan bu protokolün içeriğini de vereyim ki, gözler biraz daha irileşsin:

“ 1) Aşağıda açık imzaları bulunan Türk Silahlı Kuvvetleri mensupları 21 ekim 1961 günü saat 14.30'da toplanmışlar ve gündemlerinde mevcut konuları müzakare ederek ittifakla aşağıdaki karara varmışlardır:

a) Türk Silahlı Kuvvetleri 15 ekim 1961 günü yapılmış olan seçimden sora gelecek yeni Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanmadan önce fiilen DURUMA MÜDAHALE EDECEKTİR.

b) İktidarı milletin hakiki ve ehliyetli mümessillerine tevdi edecektir.

c) Bütün siyasi partiler faaliyetten men edilecek, seçim neticeleriyle Millî Birlik Komitesi feshedilecektir.

d) Bu kararın uygulanması 25 ekim 1961'den sonraki bir güne TEHİR EDİLEMEYECEKTİR.

e) İşbu zabıt varakası üç nüsha olarak tanzim edilmiş ve bütün üyeler tarafından imza edilmiştir.”

Askerî müdahaleleri uzun süre âdet haline getirmiş bazı Güney Amerika veya Afrika ülkelerinde dahi, bir ihtilal belgesinin bu kadar kesini ve kendisinden geri dönülemeyeceğini bu derece açık bir keskinliğe bağlayanı sanmam ki bulunsun !

Mesela bizde ondan beş ay kadar sonra imzalanmış bir “9 Şubat Protokolü” daha vardır ki, bunun kesinliği yanında o tül perde sayılabilecek kadar esnektir ! Ve hele tam tamına başka bir ihtilal kararı, kaskatı bir müdahale belgesi olan bir “Havacılar Protokolü” daha vardır ki, sonu “İhtilal Türk milletine hayırlı olsun” cümlesiyle noktalanmanın ötesinde, ne bir tarih kesiciliği, ne de bir dönmezlik haykırmacılığı vardır !

Pekiy ama şu “21 Ekim Protokolü” madem bu kadar kesindi ve dönülmez bir nitelik taşıyordu, neden uygulanmamıştır ?

İlk akla gelen İsmet İnönü engelidir elbet! Fakat hayır, “21 Ekim Protokolü”nün suya düşürülmesinde, İnönü’nün bile-rek, isteyerek, yani kendi iradesi içinde oluşmuş bir engeli engellemesi yoktur! Ama yine de engellerin belki en başında onu saymakta bir hata da yoktur.

Bu engelleme, onun varlığıyla, adıyla, tarihi şöhretiyle iradesi dışında vücut buluyordu da ondan!

Protokolü imzalayanların içinde, İnönü varmış yokmuş hiç umursamayanlar elbet vardı ve az değildi. Ama bir kısmının da, tekrar eski DP havası içinde kalmanın bunaltısına ek olarak yine İnönü’süz bir iktidarı içlerine bir türlü sindiremedikleri de açıktır.

Protokolün, bütün siyasî partilerin kapatılacağı kararını taşıması, gerçi CHP’nin diğerlerinden ayrılmadığını ve İnönü varlığının hiç kaale alınmadığını gösteren bir katılık idi. Ama böyle bir genelleştirmeye bir kısım imzacıların çarnaçar uydukları da adlarından dahi pek bellidir! Mesela General Güventürk’ü pek belirgin bir örnek olarak bunların başına koyabilir ve en azından iki amiral ile yedi sekiz kurmay albayı sıralayabiliriz.

Fazla detaya ne hacet, meseleyi daha da ayan beyan açma kolaylığı var elimizde:

Eğer seçimleri İnönü ve partisi kazansaydı “21 Ekim Protokolü” imzalanacak mıydı?

Elbette hayır!

Buna sonraları, “evet” diyenler olmuşsa da gerçek kocaman bir “hayır”dır!

Nitekim Genelkurmay Başkanı Cevdet Sunay, ki asıl o, “21 Ekim Protokolü”nü engellemenin mihrakı hatta planlayıcısıdır, bu gerçeği hemen görmüş ve Cumhurbaşkanı Gürsel’e, hiç ama hiç vakit geçirilmeden İnönü’ye başbakanlığın verilmesi gerektiğini bildirmiştir.

İnönü kabineyi kurma görevini alır almaz da, protokol imzacılarının bir kısmında hoşafın yağı hemen kesilirken, diğerlerinde de “Hele biraz daha duralım ve görelim” havasının uyandığı inkâr edilemez!

Hele protokolü imzalamadan önce, gidip fikrini aldıkları ve hareketlerine hiç de karşı olmadığı intibai içinde geri döndükleri bir Sunay’ın ve Genelkurmay’ın, hükûmeti ve icra-

atını bekleme gerektiği yolundaki telkinleri gittikçe yoğunlaştınca, protokolün ne tarih kesiliciliği kalmıştır, ne de başka bir ağırlığı!

Sadece, ordu içinden yüzlerce, binlerce gözün İnönü'ye ve kurduğu hükûmete en küçük bir hoşgörüyü dahi yer vermeyen bir dikkatle bakıp, politikanın gayyasına büsbütün girmeleri gibi bir sonuç kalmıştır!

"21 Ekim Protokolü"nün, kendi kestiği son tarih olan 25 ekim 1961'i aşmasıyla birlikte, onun tarihe gömüldüğü gerçeğini hemen gören büyük bir kurmay çoğunluğuna karşılık, uygulamanın suya düşmesini bir türlü gönlüne yatıramayan ve bunu daha çok içlerindeki döneğin ve kaypakların varlığına bağlayanlar da az değildi elbet.

Birinciler, asıl görevlerine fazla şevkle değilse de, giderek ısınarak ve sağlık kazanarak devam etmişler, ikinciler ise hırslarından bir türlü kopamadan ve toplantı yapma, "durum muhakemesi" düzenleme huylarını bir türlü bırakamadan, tabir caizse, gide gide kendilerini yemişlerdir!

Fakat "21 Ekim Protokolü"nün suya düşmesini sadece Sunay'ın zeki ve gerçekten ustaca düzenlenmiş yatıştırmasına ve İnönü'nün tarihi ağırlığına bağlamak şüphesiz yine de eksiktir. Bunların yanı sıra basının tutumunu da hemen koymalıyız. Zira İnönü'nün başbakanlığını, Türk basını adeta tam bir bütün olarak olumlu karşılamasaydı ve bunu yepyeni bir devrenin ülkenin siyasî ufkuna yerleşmesi olasılığının küçük de olsa bir işareti saymasaydı, engelicilerin işi aslaa o derece kolay olamazdı!

Basın, bu desteği "21 Ekim Protokolü"nün hiç farkında bile olmayarak da göstermiştir. Hiçbiri onu bilmiyordu elbet! Bilinseydi, yine öyle davranılır mıydı? Kesin bir şey söylemek zor! Ama hiç değilse yarımızın yeni bir ihtilale destek olmakta hayli duraksayacağını rahatlıkla söyleyebilirim!

İnönü ve yakın çevresi, şüphe yok, 15 ekim seçimlerinden sonra orduda görülen asabiyeti ve hatta hazırlıkları iyi fark etmişler ve bu kıpırdanışın daha çok kendi çıkarlarına olduğunu görmüşlerdir. Ama bu ne kadar muhakkaksa, böyle başlamış bir kıpırdanmanın, daima böyle kalacağını ve ancak hep bu yönde yürüyeceğini sanmak gibi bir yanılsa ve kendini beğenmişliğe düştükleri de açıktır.

Basını da böyle gördüler ve onun da İnönü etrafında hal-kalanmanın ötesindeki bir tutuma, hiç değilse uzun bir süre giremeyeceğini farz ettiler.

Onlara göre basının büyük çoğunluğu olarak DP'ye karşı olanlarımız, dolayısıyla İnönü'yü desteklemekle yükümlü, diğerleri de koalisyon olarak İnönü'nün yanında yer almış partilerinin varlığı sebebiyle yine İnönü'yü desteklemekle zorunlu sayılınca ortaya tam bir dikensiz basın bahçesi çıkıyordu! Hele bu ikinciler, İnönü'deki askerî hareketleri önleme kudretini gördükçe ve öğrendikçe, bu bahçe büsbütün güllerle bezenmiş olacaktı!

Başlangıçta biraz böyle olmuştur da... Ama İnönü ve çevresinin, seçim sonuçlarıyla birlikte ordudaki rahatsızlığın bir yüzünü, kendi lehlerine olan tarafı görüp, öbür bölümü atlamaları, gide gide havayı karartmış ve önce orduda, sonra da basında akis bulmaya başlamıştır.

Bir noktayı hiç gözden kaçırmayın lütfen: İnönü, bir koalisyon hükûmeti kurmaya "duçar" idi! Böylece de DP yerine kurulmuş AP ile ve gene eski DP'lilerden oluşmuş bir YTP ile birlikte hükûmet oluşturunuyordu!

Aksiliğe bakınız ki, Türk halkının da, sivil asker aydınının da, hatta gazetecisinin, hocasının, allamesinin de hiçbir koalisyon deneyimi, fikri, hatta anlayışı veya en ufak bir yatkınlığı yoktur! Evet, seçim sonucunun bu kapıdan başkasını açmadığını elbette biliyorduk ama, işte o kadar! Ondan sonrasında, bambaşka bir hoşgörü adabı, apayrı bir "diğerkâmlık" yani bazı hakları kullanmamak, bazı çıkarları kollamamak ve bazı kusurlara göz yummak gibi, o vakte kadar tanımadığımız bir nitelik zincirinin boyunlarımızda sallanması gerektiğini ise hiç bilmiyorduk! Daha da doğrusu, bunları düşünebilsek de kabul etmiyorduk, edemiyorduk!

Asıl talihsizlik, koalisyona duçar olmaktan daha da çok, on yıllık DP iktidarıyla CHP muhalefetine yarattıkları kavga kamplaşmasından, amansız bölünme keskinliğinden ve nihayet bunların sonucu doğmuş bir ihtilalin şamatasından hemen sonra koalisyona düşmemizdedir!

Koalisyon ne istiyordu? Hoşgörü! Bu bizlerde kalmış mıydı ki?..

Parlamento'da sıra kapakları koparılıp milletvekillerinin başlarına yağdığı o korkunç çekişme günlerinde dahi "Hayır Paşam" başlıklı bir yazımda İsmet Paşa'nın bu çekişmeyi kaşımaması gerektiğini yazdım diye İnönü'nün çevresi tarafından pazarlıkçılıkla itham edilen ben değil miydim?

Bu kanlı kavgalardan CHP'nin de kârlı çıkamayacağını söyleyerek daha serinkanlı ve hesaplı bir muhalefet tavsiyesinde bulundu diye Falih Rıfkı Atay'a "Gölge etmeyin" diye çıkışmaya kalkışanlar da CHP'li değil miydiler?

Hoşgörü ha? Onu nerede görmüşlerse, partizanlarımız ezmişler ve ille de bir çıkar hesabına bağlamanın oyununa geçmişlerdir.

Partülerinden çıkarılmış pek çok elemanın akıbetinde bunu kolayca görebilirsiniz.

Adnan Menderes en küçük bir hoşgörü duygusu ve anlayışı taşısaydı, DP'nin haysiyet divanı bir giyotin gibi çalışabilir miydi?

Ve CHP'de de "ille de iktidar" hırsı ve hıncı ayaklanıp da bütün iyi duyguları kötü, bütün hayırhah tavsiyeleri maksatlı sayma tersliğini getirmeseydi, bir alay değerli elemanın kopması veya koparılması mümkün olabilir miydi?

Bırakınız koalisyonun istediği daha fevkalade, daha aşırı hoşgörüyü ve diğerkâmlığı, bizler demokrasinin gereği olan normalin normali istekleri bile karşılamaktan, anlamaktan öylesine uzaklara koşmuş, öylesine açılmıştık ki, soluklarımızın sadece düzelmesi için bile zaman gerekliydi! Üstelik de o en tabii demokrasi adabından dahi bizi ite kaka uzaklara götürmeyi marifet saymış olanlar, şimdi bizlerden "koalisyon hoşgörüsü" istemek, koalisyon edebi, terbiyesi, fedakârlığı beklemek durumundaydılar!

Tabii gene taşkın nehir, yatağına dönünceye kadar bir alay zarar olmuş, bir sürü terslik, bir dizi yanlışlık yapılmıştır.

Rahmetli Çerkez Hasan'ın (Hasan Amca) bir sözünü hiç unutamam. Eski "İtilafçı"lardan olan, bu yüzden de bir alay "hükümet darbesi" teşebbüsüne katıldığı için idama mahkûm edilmiş, ama gene de İttihatçı Cemal Paşa tarafından kurtarılarak, Suriye cephesine götürülmüş Hasan Amca, son derece sevimli ve deryadil bir zat idi. Kendisini cepheden

tanıyan Falih Rıfkı Bey, onu gazetenin gece amirliğine getirmiş, böylece de eski günlere ait güzel anılarını dinleme fırsatını bana kazandırmıştı.

İsmet Paşa'nın ilk koalisyon heyecanı içinde çırpındığı o günlerde, her zamanki gibi sabah kahvesini odamda içmeye gelen işte bu Hasan Amca,

"Bak" demişti, "sana bir hikâye anlatacağım. Adamın biri karısını hep dövermiş. Günün birinde karısı ölüverir. Adam tekrar evlenmeye kalkışır ama bu defa dövmesi zorlaştırsın diye güçlü kuvvetli bir kadında karar kılar..."

Sözü burada kesip maviş maviş yüzüme bakan Hasan Amca bir süre,

"Eeeee... Sonra?" dememi beklemiş ve ardından gülmesini kahkahaya dönüştürerek cevap vermişti:

"Ee'si hiiç... Bu defa adam karısından dayak yemeye başlamış!"

Ve "Bu kadar mı?" diye sormama karşılık da, işte asıl o düşündürücü cümleyi söylemiştir:

"Biz, elimize gelen demokrasiyi döve döve öldürdük ya... Şimdi yenisini daha güçlü kuvvetli yapalım da dayak atmak olmasın derken, sıra bizim ondan dayak yememize geldi!"

Gerçekten de öyle olmuş, yeni demokratik devrede rejim, hepimize, herkese, davranışının tersliği veya ağırlığı ölçüsünde dayak atmaya başlamıştır!

Kurucu Meclis'imizin bal gibi bir reaksiyon eseri olan Anayasa'sında ana tema, elimize kolay hırpalanmayacak, değil dayak hatta fiske bile yemeyecek, bir demokrasi sağlamlığı vermek değil miydi?

Rejim neden çekmiş, nerede çok hırpalanıp sille yemiştir orayı onarmalı diye yola çıkılmadı mı?

Demokrasimiz en çok çoğunluk despotizminden mi dayak yemişti? Elbette evet! O halde öyle bir seçim kanunu yapalım ki, hiçbir parti tek başına iktidar olmasın!

Cuuup! Çoğunluk despotizminden kaçarken, haydi doğruca çoğunsuzluk anarşisine! Çoğunluk baskısından sıyrıalım derken, haydii doğruca çoğunsuzluk pelteliğine!

Sen misin bana yıllar boyu çoğunluk sopasıyla dayak atan, şimdi ben sana bir çoğunsuzluk sillesi patlatayım da gör gününü!

Bunu söyleyen demokrasidir ve arkasını da hiç duraksamadan ve gözyaşı falan dinlemeden, hep getirmiş durmuştur! Hâlâ da getiriyor...

İktidarın, bir radyoyu tek taraflı, hem de en akıl almaz küçüklüklere düşerek kullanmasından kaçıp kurtulalım derken, TRT'nin en az on beş yıl sürmüş devletlik taslamasına toslamadık mı?

"Yargıya dokuna dokuna düştüğümüz demokrasi dayakçılığını yok edelim" diye yola çıkarken, bu defa Danıştay'ın, bir para basma dışında, her türlü devlet yetkisini kuşanıp, icrayı işlemez, asıl devleti avanak avanak bakmaktan öteye geçmez hale getirişine duçar olmadık mı?

"Aman grev hakkı olsun, aman toplu sözleşme güveni gelsin" diye çıkılan yolun sonunda, neredeyse bir işçi devleti, bir sendika imparatorluğu aşırılığına kadar gelip dayandığımız devreler az mıdır?

Profesörlerimize "kara cüppeli" denemesin, öğrencilerimize "çapulcu" diye bağırılmasın diye çıktığımız gezinin sonunda da, gide gide cüppelerini devletin başına dolamaya kalkışan profesörlere ve çapulculuğu ayıp olmaktan çıkarıp vatanseverlik saydırmaya kalkışan öğrenci yığınlarına da gelip dayanmadık mı?

"Demokrasinin intikamcı dersleri sürüyor" dedim. Alın medyayı! Politika sultası altında inleyen, susturulup kapanan bir basın karalığına bir daha uğramayalım deyip yola düzülmüşüzdür ama, vara vara, medya terörüne gelip dayanmışızdır!

Devleti, hapishaneci bir devlet anlayışından çıkarıp barışçı ve şefkat duygularıyla lebalep bir devlet halinde görme iştiağıyla daldığımız geçidin sonunda da, hapishanelerin devlet kesildikleri, mahkûmların otorite sayıldıkları bir açmaza ve çıkmaza düşmedik mi?

Aman aydınlarımıza dokunulmasın, aman hür tefekküre yan bakılmasın deyip hamle eyledik, ardından ülkeyi yabancılara jurnal eden, hapishane densizliklerine ve şirretliklerine kapılarında boy göstererek destek olan, nerede bir orostopolluk varsa, orada kanat gerici, nerede bir kahpelik varsa, orada övücü ve devleti kahredici, bir sözde aydınlar sürüsüne ulaşmadık mı?

İsmet Paşa'nın, o ilk koalisyon başbakanlığında "Beytül-male (yani devlet malına) dokundurmam!" diye bağırışı hâlâ kulaklarımda! Evet yeni demokratik devrede yola böyle de çıkmışızdır ama, gide gide vardığımız yer, beytülmale dokundurmayanı Diyojen gibi fenerle aramak ve beytülmalin ağzına İMF iksirinden damlalar sunarak, ruh teslimini geciktirme gayretinden ötesi değil!

Her neyse bu örnekleri sıraları gelince daha da yakından görebileceğiz elbet. Biz gene dönüp, demokrasinin suratlarına çarptığı o ilk intikam kırbacına, yani koalisyona gelelim:

Doğrusu bu ya, hemen hepimiz şu yeni şartı yadırgayıp nasıl uyacağımızı bir türlü kestiremeden bocalayıp dururken, gene bir kişi, İsmet Paşa, onu kırk yıllık dostu gibi karşıladı ve hemen de koluna giriverdi!

Tuhafı şu ki, İsmet Paşa'nın bu yüzde yüz demokratik uyumunu dahi yadırgamışız, hatta uygunsuz, yakışıksız bulmuşuzdur!

Ve yalnız bizler mi? Doğruca koalisyonun öbür kanadını teşkil edenler de bu yadırgamanın, gocunmanın içindeydiler!

AP İnönü ile koalisyona giriliyor diye, içinden neredeyse tam olarak çatlayacaktı. Bu yüzdendir ki Genel Başkan Gümüşpala hükümete girmemiş, partinin başında yatıştırıcı bir rol oynamayı yeğlemiştir. Pek çok partili de kaldırdıkları kazanı, uzun süre ellerinden bırakmamışlar, içlerinden kovulanlar olduğu gibi partilerinden ayrılanlar da çıkmıştır.

İsmet Paşa koalisyonu o derece rahatlıkla karşılamıştı ki, hemen hiç pazarlıkçı olmamış ve aslaa daha fazla bakanlık tamahına düşmemiş ve AP'nin hemen istediği mesela İçişleri Bakanlığı, Tekel Bakanlığı, İmar ve İskân Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı, Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı gibi bir kısmı büyük bir kadro alımı ve dolayısıyla kitile tatmini imkânı ile donanmış bakanlıkları hiç duraksamadan vermiştir!

Ve bunları, yani kabinenin bir yarısını yalnız vermekle de kalmadı, hepsine tam anlamıyla da kanat gerdi ki, kendisine yönelen burukluğun ve kızgınlığın bir kaynağı da bu olmuştur!

Şüphe yok, İnönü'nün bu davranışı da rejim gereği idi, normaldi ve yadırganmaktan çok önce, takdir görmese bile, beklenilip seyredilmeyi ve öğrenip faydalanmayı gerektirecek nitelikteydi ama, bunu da yapamamışsızdır. Bu terslikte de yalnız değildik üstelik! Partisinin içinde bizim gibi düşünenler olduğu gibi, bakanları arasında da böyleleri vardı. Mesela İzmir teşkilatından, mesela Ankara ilçelerinden, mesela hatta Malatya'dan bu yolda gazeteye telgraflar yağdığını bilirim. Bakanları arasından da Avni Doğan merhumu başta sayarken, biraz hafif sesli ve fısıltılı da olsa Hıfzı Oğuz Bekata'yı ve Sahir Kurutluoğlu'nu söyleyebilirim.

"İnönü'nünkü normal, bizdeki yadırgama hayli anormaldi" dedim ama, bugün yıllar ve yıllar sonra gelmiş olduğum şu noktada dahi, onun bazı davranışlarını da içime sindirmekten uzak olduğumu itiraf edeyim.

Mesela hükûmeti kurar kurmaz, ilk icraat olarak Ahmet Demir'i emniyet genel müdürlüğüne getirişi vardır ki, buna öbür dünyada dahi isyan edebilirim sanıyorum.

O İsmet Paşa ki, Heybeli'deki evinde, kendisine Ahmet Demir'in İstanbul emniyet müdürlüğünden çektiklerimizi "Seni tutar pencereden atar, sonra da bir intihar zaptı tuttururum" deyişine varıncaya kadar anlattığım zaman, dinlemiş dinlemiş ve sonunda,

"Benim bunlardan hiç haberim olmamıştır, olamazdı da..." demişti.

Ve işte şimdi artık haberli haldeydi ama, yine de onu, hem de bu defa emniyet genel müdürü olarak seçiyordu!

İşyanımı gören Falih Rıfkı Bey sormuştu:

"Ne sonuca varıyorsun? Heybeli'de sana söylediğinin doğru olmadığına mı, yoksa anlatılanları unuttuğuna mı?"

"Ne diyeceğimi bilemiyorum" demem üzerine de meşhur kahkahasını atarak eklemişti:

"Üzerinde hiç düşünme, İsmet Paşa 'Benim işlerim vardır, adamlarım yoktur' der, pek de boşuna söylememiştir. Seyret bakalım, Ahmet Demir'in tayini, paşanın işi gereği mi, yoksa onu adamı saymasının sonucu mu?"

Falih Rıfkı Atay, engin tecrübesinin sonucu pek çok konu gibi bunu da olurundan alabiliyordu ama, ben öyle değildim. Hele pencereden atılıp da cesedi bir zabıt varakasının kâğıt

yorganıyla örtülecek olan da Falih Rıfkı Bey değildi! Nitekim Aziz Nesin de öyle değildir ve o da Ahmet Demir'in tayin haberini duyar duymaz kaleme sarılmıştır. Yalnız kaleme de değil, Marmara Lokali'nde üniversite gençlerinin düzenledikleri bir panelde, o da yanı başındaydı. İsmet Paşa'nın koalisyon hükûmetini hayli iğneledikten sonra, sözü Ahmet Demir'e getirmiş ve kendisine yapılanları birer birer sıralamıştı. Çektiklerini mizahî bir şekerle bulamış olmasaydı, sanırım olayın Beyazıt Meydanı'na taşmasına engel olamazdık!

İsmet Paşa koalisyonu galiba biraz sevmişti de...

Bu duygumu söylediğim zaman, Adalet bakanı olan Sahir Kurutluoğlu'nun,

"Hakkınız var, bana da öyle geliyor" demekle yetinmesine karşılık Devlet Bakanı Avni Doğan Bey,

"Hem de nasıl" demişti, "bence bayılıyor, zira hem rakipleriyle oynamak, hem askerlerle dans etmek, hem de bizlere çalgı çaldırmak, İsmet Paşa'nın kafasında dolaşan tilkilerin hemen hepsine iş imkânı demektir."

Ankara'da evindeki yemekte öbür devlet bakanı Hıfzı Oğuz Bekata ise,

"Bana kalırsa, İsmet Paşa koalisyonun hem öğrencisi, hem de profesörü" demişti, "perşembe günü öğreniyor, cuma günü öğrendiklerini bizlere öğretmeye çalışıyor!"

İstanbul'a dönüşümde Bekata'nın sözünü naklettığım Falih Rıfkı Bey gülmüş ve,

"Yook" demiştir, "bence sadece öğrenip öğretmek değildir yaptığı, hafta sonlarında orduevinin önünde mutlaka çember çevirip askercilik falan da oynuyordur ki, onları da gözden kaçırmamalı!"

Sözlerindeki isabet kısa bir süre sonra alnımıza çarptı da...

İsmet Paşa bir hafta sonu başbakan sıfatıyla İstanbul'a yaptığı ilk ziyarette, hemen Harp Akademisi'ne gitmiş ve yaptığı bir konuşma ile tam aksine askerler üzerinde buz gibi tesir uyandırmıştır.

Baştan aşağı gizlice teype alınan bu konuşmasında İnönü, halkın ordudan soğuduğunu ve tekrar orduyla halk kaynaşmasının ancak kendisi tarafından başarılabileceğini söylemekteydi...

O günlerde bu konudaki ordu rahatsızlığını ve kırınglığını anlatırken, bir kurmay albayın,

“Orduya dönüp ‘Sizi ancak ben halkla kaynaştırırım’, koalisyon ortaklarına dönüp ‘Sizi de ancak ben kurtarıp koruyabilirim’ oyunu İsmet Paşa’ya ne kazandırır bilmem ama, orduyu kazandırmayacağından eminim” deyişini Avni Doğan Bey’le birlikte dinlemiştik. Aynı albayın yanındaki Hava-cı Kurmay Albay Turan Çağlar da bizleri uğurlarken eklemeden olamamıştı:

“İsmet Paşa şu bahsettiği gücü ordu için kullanmadan önce, partisi için kullansa da halkla CHP’yi kaynaştırıp kırk yılda bir seçim kazansa diyor bütün arkadaşlar!”

Arabada Avni Doğan Bey’in,

“Bütün bunları, tabii en münasip bir dille kendisine nakledeceğimden hiç şüphe etmeyiniz. Ama gene hiç şüphemiz olmasın ki, önem vermeyecektir, ihtimal inanmayabilir de...” deyişindeki kırıklığı ve burukluğu unutamam.

Nitekim İnönü ordu rahatsızlığına dair kendisine ulaştırılan hiçbir habere, bilgiye itibar etmemiş, hatta bir tanesi İlhami Sancar’a ulaştırılmış, bir diğeri Selim Sarper’e verilerek kendisine iletilmesi istenmiş iki adet dosyayı incelemediği gibi, özetlerini de elinin tersiyle iterek maskaralık saymıştır!

Ama ne oldu? İnatla Harp Okulu’na gitti, feci şekilde istis-kal gördü! Ne oldu? Şişli’deki Atatürk Müzesi’nde çıkan bir yangını kasıtlı sayarak protesto yürüyüşüne çıkan gençlerin yaptığı taşkınlıklarda İstanbul’un general valisi Tulga’yı kusurlu bulup, “basiretsizlik”le itham eden bir telgraf çeker çekmez, son derece sert bir cevap aldı. Ne oldu? Cumhuriyet tarihinde bir validen bir başbakana öylesine sert bir cevap geldiği rüyalarda bile görülmemişken, susmak zorunda kaldı! Ne oldu? Refik Tulga, Harp Akademisi’nde ayakta alkışlanırken, İnönü’ye esef telgrafları yağdı!

Haa... Bu arada İnönü açısından bir müspet davranış olmuş, 66. Tümen’i ziyaretinde komutan General Faruk Güventürk tarafından kendisine 66. Tümen rozeti törenle takılmıştır!

General Güventürk, İsmet Paşa’nın geleceğini hiç vakit kaybetmeden basına duyurmuş ve gereken davetleri hemen

yapmıştı. Biz Hayri Alpar'ın gitmesini uygun bulduk. Gazeteler ne derece ilgi gösterir bilinmezdi ama, bizlerin İnönü'ye karşı bir saygısızlık göstermiş gibi görünmemiz hiç de hoş değildi elbet.

Hayri dönüşünde töreni anlatırken, Faruk Güventürk'ün kendisini paşaya özellikle gösterip "Efendim, *Dünya*'dan Hayri Alpar" dediğini, buna karşılık İnönü'nün de, elini sıkarken,

"Bedii Bey buralara gelmez mi?" deyip, sonra birden hatırlamış gibi,

"Öyle ya... Falih'le birlikte, onlar, bize kim soğuksa oradadırlar" diye ekleyişini kırk bir sesle anlatmıştı.

Üzülmemek mümkün değildi. Ama Falih Rıfkı Bey'i de üzmemek için ona bir şey söylememeye karar verdim. Bir hatam Hayri Alpar'a "Bu aramızda kalsın" demeyi ihmal etmemdedir. Daha doğrusu Hayri'nin de öyle düşünüp Falih Rıfkı Bey'i üzmemek isteyeceğini düşünmüştüm sanıyorum. Ama Atay, İnönü'nün iğnelemesini ertesi gün gene Hayri'den öğrenir öğrenmez, odama gelerek,

"Bak" demişti, "sana bir şey söyleyeceğim. İsmet Paşa'nın çevresinde, onu devamlı olarak yanlış bilgilerle donatmaya kalkışanlar olduğu mutlak artık! Bunların içinde bize karşı olanların varlığı da ortada! Bana bu vız gelir, gerekince kimle ve nasıl savaşaçağımı bilir ve buna ancak ben karar veririm. Ama sen gençsin ve çok hassassın, böyle olaylar önünde aşırı üzüntülere de hemen düşebiliyorsun. Söyleyeceğim şu, bunu da rahat karşıla, olağan say ve aslaa da dert etme!"

Ve âdeti veçhile "Haydi şimdi bana şekeri az bir kahve söyle" der demez de eklemişti:

"Atatürk'ün sağ olduğu devrede de vardı ama, onun ölümünden sonra İsmet Paşa'nın yakın çevresinde hiçbir zaman bana dost olanlar veya olabilecek cinsten olanlar bulunmamıştır. Ben bunu hep Atatürkçülüğümün sağlık ve sağlamlık ölçüsü olarak saymışımdır. İnönü zaman zaman çevresine uyan bir tavra girer, hiç aldırmam. Ama onlar da güvenmesinler, çevresini aşır, onların tam aksine davrandığı da olmamış şey değildir, buna da hiç aldırmam! Hayri bana senin çok üzüldüğünü söyledi. Lütfen sen de benim gibi karşıla! Unuttun mu, ben evimde enfarktüs tıkaçı ile boğu-

lan kalbimin acıları içindeyken, karyolamın ayakucunda dikilerek, arkadaşlarım bana dediler ki karşımızdakiler seni bal gibi kazanmışlardır diyebilmişti. İşte gene o aynı arkadaşları veya daha yenileri yahut daha da yakınları, ona bizler hakkında besbelli bir şeyler söylüyorlar. Bırak söylesinler... İnanmış, bu onun meselesi! İnanmamış, bu da onun işi... Biz, her iki halin de dışında ve uzağındayız!"

Her sözü gibi, Falih Rıfkı Bey'in bu uyarması da elbet üzerimde büyük tesir yapmıştı. Ama niye saklayayım kırıklığımı, hüznümü ve isyan ile kıvranışımı, tam olarak kaldıramamış, tam anlamıyla silememiştir.

Anılara çok yer ve değer veren, aslında aslaa şikâyetçi de olmadığım tabiatımın gereği buydu.

"Benim işlerim vardır, adamlarım yoktur" prensibi bir devlet adamı olarak İsmet Paşa'ya elbet uygundu. Devlet adamı olmanın ihtimal vazgeçilmez şartlarından biri de budur. Daima görev şuuru içinde kalmak, bu şuurun gerektirdiği yolda ilerlerken, hatır gönül, yakın uzak tanımamak, şapkalar çıkarılıp önünde eğilinecek bir devlet adamlığı sağlığı ve sağlamlığı da sayılabilir elbet!

Ama, biraz duygusal yazarlar için, görev şuurunun saçakları, salkımları da mutlaka vardır ve bunlar o şuuru tam olarak hırpalamadıkları ölçüde makbul olan bir his yığınının ibarettir! Seversiniz, yazarken bu duygudan arınmanız şart değildir. Sayarsınız, beğenirsiniz bunlardan da soyunmanız asla gerekli değildir. Anılarınız vardır, onları yüreğinizde taşımali, acı tatlı geçmiş bir olaylar zinciri hafızanızın çengeğinde hep asılı durmalı ve siz bütün bu ağır, zaman zaman ürpertici, hatta ağlatıcı, zaman zaman kuş kanadı gibi hafif ve sevinçle titretici yükü taşıya taşıya yazının yokuşunu çıkmalısınız!

Onun bir parçasını canınız acıyarak ve yana yana bırakmanız gereken tek hal, görev şuurunuzun o parçayla yüzde yüz uyuşmazlığı olabilir! Yüzde yüz diyorum, zira ufak tefek, eksik gedik bir uyuşmazlığı tammış gibi sanıp sayarak, o his parçalarının bir kısmından silkindiğim olmuştur ve buna sonraları hep yanmışımdır!

Dost kırmaların bu yanlışın sonucu, arkadaş üzmelerim aynı yanılmanın hâsılasıdır!

Doğrusunu isterseniz, İsmet Paşa'nın o küçük iğnesini Falih Rıfkı Bey kadar rahat ve sakin ele alabilmeyi çok da istemişimdir. Ama alamamışımdır ve alamazdım. Zira önce bunu hak etmediğim inancındaydım, sonra da İnönü benim yazı hayatımda tanıdığım en büyük tarihî şahsiyetti.

Dahası da, siyasî görüş ayrılıklarıyla, tenkitler, tarizler ve ya hatta hicivlerle, yürekteki emanetin hırpalanabileceği gibi bir ihtimale aslaa yer vermiyordum. Kafanın kalpten de kuvvet alabileceğini düşünürdüm ama kalbin kafadan kurşun yiyeceğini, hele onun ateş hattında devamlı duracağını hiç düşünmemiştim!

Bugün kırk yılı aşkın bir aradan sonra, her türlü kişisel eğilimin ve iltimasçılığın izleri dahi kalmamış bir rahatlık içinde geriye dönüp baktığım zaman, kendimi yine de fazla haksız bulamıyorum. Ama İsmet Paşa'nın tarizlerinden, kırgınlık ve kızgınlığına kadar her reaksiyonunda, onun devlet adamı anlayışının gerisinde bir parça olduğuna da inandığım anlar çok azdır!

İhtilalin sonlarına yaklaşılırken, özellikle de seçimlerden sonra, İsmet Paşa'ya en yakın olması gereken asker yuvalarında, ona tam karşı bir havanın belirmesi bizi elbet şaşırtmıştı. Hem şaşırtmış, hem de sıkıştır. Böyle bir havayı, İsmet Paşa'nın kendisinden başka hiçbir gücün dağıtmasına imkân olmadığını da, her gün biraz daha yakından görmekteydik. Aleyhindeki askerlere ne söylesek boşunaydı. En güçlü örneklerin, en canlı anekdotların havada sallandığını çok görmüşüzdür.

İnönü daldığı koalisyon heyecanı içinde ve koalisyon gereği olan ortak koruma ve kollama helecanı arasında, aleyhindeki havayı körüklediğinin ya farkında değildi yahut da buna hiç aldurmıyordu!

Bu yüzdendir ki, kendisine iletilen haberlerin hiçbirine itibar etmemiş, o devrede çok kolayca yapabileceğine inandığımız temas tatlılığını gösterme yerine, tam aksini yeğlemiştir. Bir yandan da, koalisyonla birlikte sağda solda intikam emareli çıkışlar yapan ortak kadrolarını savunuyor, onlara karşı çıkanları demokrasi düşmanlığı ile itham yolunu seçiyordu!

Seçimle birlikte, Prof. Ali Fuat Başgil'in cumhurbaşkanlığı

ğ i ihtimali ufukta belirir belirmez, hiçbir partinin cumhurbaşkanı adayı göstermemesi şartını, en ufak bir itiraz sayhası dahi koparmadan kolayca imzalamış olan bir İnönü'nün, koalisyon başbakanı olur olmaz, diklenivermesi, geniş bir asker çevresini de ayrıca şaşırtmıştı.

Hiçbiri, tam tersine, asıl böyle bir belgeyi imzalamak zorunda kalmasının, onu bu acıyı mutlaka çıkarmak isteyeceği gibi bir ruh haline sokacağını düşünmüyordu. Doğrusu bunu biz de o anda düşünmemiştik. Ama sonra gördük ki, en azından yarı yarıya böyledir ve İnönü, aleyhindeki hiçbir kanadı, tarafı tatlılıkla yatıştırma yanlısı olmadığı gibi, bunların büsbütün ortaya salınıp kendilerini besbelli etmelerini istemekte ve bunu sağlamaya doğru hızla gitmektedir!

Harp Okulu'nda İnönü cesametinde bir şahsiyetin törensiz karşılanması, turist gezdirir gibi, boş salonların, dershanelerin kendisine gösterilip izahat verme oyunu yapılması normal miydi? Elbette hayır! Hoş muydu? Elbette hayır! Ve İnönü gibi bir kurdun giderken böyle bir ihtimali kestirememesi mümkün müdür? Elbet ona da hayır!

Fakat gene de gitmiş ve karşılaşmıştır! Niye? Bu soruya bugün Harp Okulu yönetimini âleme göstermek ve millete teşhir etmek arzusundan başka bir cevap bulamıyorum!

Nasıl ki, Harp Akademisi'nde de "Ordu halk indinde itibarını kaybetti, bunu ancak ben kazandırırım" yollu nutku atarken de, aleyhindeki bazı unsurların büsbütün meydana salınacağı düşüncesinde pek değilse de sonucun böyle çıktığını görünce sanırım hesabına devam buyurmuştur!

Halbuki, İnönü'nün kendi öz ocağında sevilmediğini ve hakkında durmadan yeni yeni iğneler, dikenler oluştuğunu görerek üzülen bizler ne yapıyorduk? Ona haber ulaştırma gayreti içinde çırpınmakta, çok ama çok kolayca hemen değiştireceğine inandığımız bir ağır havayı dağıtması için çabalamaktaydık. Kendimi hiç kaale bile almayacağım, merhum Avni Doğan bu gayretin içinde çırpınıp durmuştur. Bir yandan da temas ettiği askerlere İnönü'yü anlatıyor, onu yanlıs tanıyanları düzeltmeye çabalıyordu! Ama İnönü'nün çevresini saranlar marifetiyle, tam aksine yorumlanmış ve sonunda partisinden ihraca kadar gelip dayatılmıştır!

"9 Şubat İhtilal Protokolü" meydana çıktığı zaman, bunu

öğrenen tek gazeteci olduğumu rahatlıkla söyleyebilirim.

Bir ihtilal kararı alırken, toplantıya hiçbir zabıt unsurunun alınmaması gerektiğini düşünen yeni ihtilalciler, protokollerini el yazısıyla ve üç nüsha olarak düzenlemişlerdi. Yazı, Yarbay Osman Deniz'indir.

Bana gösterilip okumama izin verilen sayıda isimlerini yazmamış, sadece imzalarını atmakla yetinmiş çoğunluğu "21 Ekim Protokolü"nde adları bulunan general ve albaylar vardı.

Telefonla yetinemedim ve Falih Rıfkı Bey'in teşvikiyle Ankara'ya koştum. Falih Bey "Avni Doğan'a anlat İnönü'yü o uyarsın" demeseydi de öyle yapmaktan başka çarem yoktu. Zira İnönü'nün çevresi beni de, Falih Rıfkı Atay'ı da çoktaan karşılarında kim varsa onlarla birlik görüp göstermenin adeta şehvetine düşmüştü.

Avni Doğan Bey Ankara Palas'ta söylediklerimi dikkatle dinledi. Tabii gazetecilik ahlakı gereği, ona dahi hiçbir isim vermemiş, sadece bir protokolün katiliğini söylemekle yetinmişimdir. Bence İnönü'nün anlayışlı ve tatlı bir yatıştırıcılığı yapmasının hâlâ tam olarak zamanı geçmemiştir ve "21 Ekim Protokolü"nü suya düşürmekte hayli payı olan ağırlığının bu defa uzakta kalarak etkili olması mümkün değildi. Mutlaka harekete geçmeliydi!

Avni Doğan Bey'in telaşla ve heyecanla Ankara Palas'tan ayrılışı hâlâ gözlerimin önünde... Ve yalnız o değil, ondan daha da acılı ve canlı olarak dönüşünü de hatırlıyorum. O kendine has, boğuk sesiyle:

"Bedü Bey, boşuna! Her şey boşuna! Neredeyse beni bir ihtilal kararı alınmasının teşvikçisi olarak görmesine ramak kaldı diyebilirim. Bir ihtilal kararına değil de, onu benim nereden öğrendiğime takıldı ve 'Hadi canım sen de'sini söylemedi ama, tavrından bir darbeye önem vermemekten çok, henüz inanmadığı sonucunu çıkarıyorum..."

İnönü o günlerde Ankara'da pek fazla dolaşan bir "Albaylar Cuntası" söylentisine takılmış ve Avni Doğan Bey'in uyarısını da bu çevrenin eseri saymıştır.

Aslında "Albaylar Cuntası" söylentisi böyle bir cunta olmadan ve oluşmadan çıkarılmış ve sonunda giderek adeta zorla da oluşturulmuştur!

“9 Şubat Protokolü”nde tepelerinde cunta sıfatı sallandırılan o Ankara’daki albay grubunun adları ancak rütbelerinin sırasındadır. Başlarda, önlerde falan değil.

“9 Şubat Protokolü”nde 21 ekimdeki adaşı gibi suya düşürülünce, geriye o albaylar grubunun tepesindeki cunta sıfatı kalmış, onlar da sırtlarına geçirilmiş buldukları bu kisveyi çıkarmaya pek gerek duymamışlardır!

Halbuki “9 Şubat Protokolü”nde de Hava Kuvvetleri dışında, tam bir ordu bütünü vardı. Şart olarak da ordunun başı olan Genelkurmay başkanının da havacılarla birlikte katılmasını saymaktaydılar. Yani Genelkurmay Başkanı Sunay kabul etmezse ondan sonraki büyük rütbeye razı olunmuyor, o kabul etse bile işe Hava Kuvvetleri katılmadan gene rıza gösterilmiyordu. Tabii bu arada Millî Birlikçilerimizi de söylemeliyiz. Zira “9 Şubat Protokolü” Millî Birlik Komitesi’ni ortadan kaldırıyor ve üyelerini kuracağı güvenlik konseyini seçip seçmemesi şartına düğümlüyordu. Yani böylece protokolün karşısında yalnız Genelkurmay, sadece hükûmet yok, bir de bu, ortalık karıştırmakta usta, söylenti yayıp sonuç kollamakta gerçekten behre sahibi üstelik de yine askerî olan güç vardı.

Zaten protokol tam da bu sırayı izleyerek sarsılmıştır. Önce Cevdet Sunay Genelkurmay başkanı olarak onun bacaklarını bir güzel kırdı, hem de okşaya okşaya... Arkadan Millî Birlikçiler, tıpkı Genelkurmay başkanı gibi henüz bir harekât tarafıslı olmayan Hava Kuvvetleri’ni tahrik ederek, onun kollarını büktiler... Ve nihayet politik kanat, kâh bu tarafa “sensin” kâh o tarafa “asıl sen” diye diye onu çürütüp işi tamamladı!

Cevdet Sunay 17 şubat günü bir emir vererek, ertesi sabah bütün kuvvet komutanlarının, ordu ve kolordu komutanlarını da alarak Genelkurmay’da hazır bulunmalarını bildirmiştir.

18 şubatta Genelkurmay’da hepsi de hazırda ve önce Genelkurmay başkanı olarak Sunay’ın, sonra da bir bütün olarak Hava Kuvvetleri’nin hiçbir müdahaleye taraftar olmadıkları bütün açıklığı ile belli olmuştur.

Toplantıdan sonra, bütün yüksek rütbeli zevatın, “9 Şubat Protokolü”nün bittiği noktasına geldiği de açıktır. Bunu

sadece Ankaralı o albaylar grubu kabul etmemiştir ki, böylelikle de kendilerine yakıştırılan cuntacılık sıfatına pekâlâ uygun olduklarını göstermekten öteye de bir sonuç alamamışlardır!

Önce “Madem Genelkurmay başkanı kabul etmiyor, orgeneral olarak siz üstlenin” diyerek General Tulga’ya ısrar etmişler, onun kabul etmemesi üzerine daha alttaki generallere yönelmeye çalışmışlar ve sonunda da generallerden ümit keserek, Harp Okulu’nda toplantılar düzenleme yoluna sapmışlardır. Ankara’daki bütün birlik kumandanlarını Harp Okulu’nda toplamaya muvaffak olmadılar da değil! Ama bu faaliyetlerinin, ordu bütününe veya büyük ağırlıklı kanadına yüklemenin güçlüğüne gören, hatta korkusuna da düşmüş olan politikacılara nasıl bir fırsat sunduğunu bir türlü kavrayamamışlardır!

Nasıl ki, Cevdet Sunay da bu fırsatı hemen değerlendirdi ve kolunu kanadını kırmış olduğu bir ihtilal protokolünü canlı tutmakta direnen böyle küçük bir grubun bir kısmını hemen Genelkurmay’a çağırıp bir güzel enterne ettikten sonra, diğerlerinin çıkışını bekledi; yani arkadaşlarının saliverilmesi isteğini ne yolla bildireceklerini gerçekten ustalıklı kolladı. Dışarda olanlar yani Talat Aydemir, Dündar Seyhan ve arkadaşları bu isteği, kendilerine bağlılık bildirmiş olan kuvvetleri alarına geçirerek yapar yapmaz da, adı 22 Şubat ihtilaline çıkarılmış olan ve bir tank taburunun Ankara caddelerinde dikilmesinin ötesinde, bir ihtilal için gereken hiçbir stratejik noktada belirtisi görülmemiş, ne radyoevine ne de herhangi bir devlet yuvasına veya komutanlık kapısına uğradığı işitilmemiş o yersiz ve anlamsız harekât başlamış sayıldı!

Ne gariptir ki, o sıralarda her gece havacıların çeşitli yerlerde alarmları vardır. Ve Mucip Ataklı Paşa ile Haydar Tunçkanat emekliliklerini hiç sayarak, üniformalarını sırtlarına geçirmişler ve bu havacı alarmlarını idareye yönelmişlerdir. Genelkurmay bunları da elbet bilir. Üstelik de bu havacı kanat, o tarihte İnönü’ye en yakın unsur olma vasfını taşıyan Turhan Feyzioğlu’na bütün faaliyetlerinin raporunu vermekte ve İnönü’ye aktarılması gerektiğini de eklemektedirler! Yani Genelkurmay’a ek olarak İnönü de bu usulsüz, yersiz havacı alarmlarını bilmektedir ama onlar demokrasi

karşısı sayılmaz, cuntacılık olmaz ve hele zararlı mararlı hiç bulunmazlar!

22 Şubat'ı ille de bir askerî ihtilal hareketi olarak gösterme çabası o derece yaygın bir tarzda olmuş ve bu damga öylesine insaf dışı bir gayretle onun alınına vurulmuştur ki, ordusundan siyasî partisine, onu sevinçle karşılayanından hiçbir zaman hoş görmemiş olanına kadar, pek büyük ve şüphesiz pek de kudretli bir kitlenin, daha ziyade omuriliği ile vurduğu bu boyayı kazıyarak ardındaki gerçek rengi göstermek hayli güç artık!

Ama o günleri anlatırken yazdığım gibi, yanlış bir damgayı bir olayın üzerinden almaktaki güçlük ne kadar çetin olursa olsun, onu öylece bırakıp seyretmekten daha yakıcı olamıyor!

Evet, 22 Şubat alarmına kumanda edenlerden hiçbiri bir ihtilalin ilk hedefleri sayılması gereğini, artık ilkokul çocuklarının dahi bildiği, yuvalardan hiçbirine karşı en küçük bir hareket emri dahi vermemişlerdir. Ama 22 Şubat yine ihtilal sayılmıştır!

22 Şubat alarmına kumanda eden veya edenler, Ankara'daki ateşli askerî güçler toplamının yüzde doksanı kendi saflarında olduğu halde, hiçbirinin bir gösteri alarmı çerçevesinden fırlamasını da istememişler ve bunu ısrarla da koruyup kollamışlardır. Ama 22 Şubat yine de bir ihtilal, hem de dehşetli bir ihtilal sayılmıştır!

Ama hayır, 22 Şubat'a usul dışı bir alarm densizliği denebilir. Hatta 22 Şubat'a arkadaş dayanışmasını askerlik kurallarının üstünde görmenin ve asta küçük düşmektense üste kafa tutar olmanın tersliği, yanlışlığı, kabahati, suçu da denebilir. Ama bir askerî ihtilal aslaa!

En haklı iddia şu idi elbet: birkaç albayın çağrılarak enterne edilmesine karşı, alarma geçmek ne demek? Yasalar, kurallar, gelenekler böyle bir davranışa izin verir mi?

Hiç şüphesiz vermez! Fakat aynı yasalar, kurallar, gelenekler ve görenekler aynı albaylarla sabah akşam karşılıklı ihtilal racunu kesmeye, ihtilal planı ve pazarlığı yapmaya da yetmiyordu ama, yapılmıştır!

Aynı yasalar, kurallar, gelenekler ve görenekler o enterne edilen veya dışarda onlara destek olan albaylara, ordu tâyin-

lerinden kumandan emekliliklerine kadar karar verme gücü tanınmasına da hiç cevaz vermiyordu ama bu da yapılmaktaydı!

Bir hata daha yapılagelmıştır: 22 Şubat alarmının komutanı Talat Aydemir değil, Dünder Seyhan'dı! Seyhan anılarını yazdığı kitabında bunu apaçık belirmiştir ama, damga nedense ısrarla ötekinin üstünde kalmıştır.

22 Şubat'ın bir askeri ihtilal olmadığının çok kuvvetli bir delili daha var: İnönü'nün kendilerine verdiği yazılı söz!

Alarm duyulur duyulmaz, hükümetin bir tarafı Çankaya'dan Mürted'e, bir kısmı da Hava Kuvvetleri karargâhına kaçmıştı. Saatler ilerleyip de, bir tek tüfek sesinin dahi duyulmaması ve tank taburunun kendilerinden çok uzakta mihlanıp kaldığı haberinin gelmesi üzerine, yavaş yavaş betleri benizleri kanlanmaya başlamış ve nihayet karşılıklı haberleşmelerin İnönü'nün yazılı bir taahhütte bulunması noktasına gelip dayanmasıyla da "oh"lar çekilmeye, soluklar büsbütün düzgünleşmeye başlamıştır.

İnönü'den istenen, alarmcılara hiçbir cezaî kovuşturma yapılmayacağını hükümet adına taahhüt etmektir.

Hemen de yapmıştır ve alarm da hemen sona erip kıtalar rahata geçmiştir!

İnönü'nün taahhütnamesi aynen şu idi:

"Silahlı Kuvvetler başkomutanının emirlerine uymak ve girilen harekâta derhal son vermek şartıyla, şimdiye kadar kan dökülmesine meydan verilmemiş olması göz önünde tutularak, harekâta katılanlar hakkında hiçbir cezaî takibat yapılmayacağına hükümet başkanı olarak söz veriyorum. 23 şubat 1962. Saat: 01.30. İmza: Başbakan İsmet İnönü."

Ne hazindir ki, İsmet Paşa bu taahhüdü, sadece madde olarak tutmuş ama mana olarak tutmamıştır. Ve böylece cezaî takibat yaptırmamayı taahhüt ettiklerini, bir itham ve suçlama sağanağı altına almış ve hep böyle tutmayı da uzun süre sürdürmüştür.

Devlet adamı olarak verdiği sözü politikacı İnönü'ye aktarıverdi ve o da çevresini ve partisini, anaç bir tavuk ustalığı ile etrafında halkalayıp, itham üstüne itham, damga üstüne damga yağdırdı durdu.

Meclis kürsüsünde dahi budur ve böyledir:

"Kumanda ettikleri kıtaları aldatan... Mektep çocuklarını maceralara sürükleyen, itaatsiz, disiplinsiz... Serkeş..." Evet, kullandığı dil budur ve bütün bu ithamların geçerli ceza karşılıklarının hiçbirini, onlara karşı uygulamama sözünü veren de yine aynı dilin sahibi!..

Öyle sanıyorum ki, İnönü o grubu kendisini böyle bir tahhütnameyi imzalamaya mecbur bırakan unsurlar olarak görüyor ve bunu unutamıyordu. Bir de, onları kırbaçlaya muştalaya ille de bir başka teşebbüse zorlayıp, bu ikinci seferde cezalarını vermeyi hedef kılmıştı sanıyorum.

Tabii bu arada, ortağı olan AP'ye kendisini ihtilali bastıran ve gelecek olanları bastırmaya kadir tek güç olarak gösterme isteğini de unutmamalıyız.

İnönü, bu tahrik planını hiç aksatmadan sonuna kadar sürdürmüştür.

21 Mayıs harekâtı bu planın yekûn çizgisi idi. Ve 22 Şubat albaylarından hiçbirinin o tahrik oyununa kapılmayıp kenara çekilmiş olmalarına karşılık, sadece birini Talat Aydemir'i sürükleyebilmiştir!

Bakınız 21 Mayıs harekâtı, istediği kadar zayıf, istediği kadar kolay bastırılır ve istediği kadar gevşegin gevşegi bir harekât da olsa, bir ihtilal teşebbüsü sayılmanın pek çok şartını taşıdığı da açıktır! Hemen radyoevleri işgal edilmiştir. Hemen kıta komutanları toplatılmıştır. Hemen tanklar, zırhlı araçlar şehre yayılmaya geçmiştir.

21 Mayıs harekâtının ihtilal niteliğinden en fazla ayrılan tarafı, ona liderlik edenin, aylar boyu hep birlikte yaptıkları birtakım ihtilal masturbasyonlarını, ciddi bir verimlilik sayıp, benzer bir davranışla mahsul derlemeye kalkışmasındadır!

Hiçbir harekât yapmaması kendisine söylenmemiş de değildir. 1. Ordu'nun görüşü olarak bunu ona bildirmemi, Ankara'ya gitmemden faydalanarak Kurmay Başkanı Emin Aytekin istemişti, bildirdim de. Hava Kuvvetleri'nden bir grubun Prof. Cihat Abaoğlu vasıtasıyla ilettiği tavsiyeyi de iyi bilirim ve Cihat'ın, Ankara dönüşü "Bence laf dinlemez, başka bir yol bulmalı" deyişini de unutamam!

Tuhafı iki üç ay kadar önce İstanbul'a gelmiş ve benimle Falih Rıfkı Bey'i ziyaret edeceği bana bildirilmişti. Bir pazar günüydü. Geldi ve çok az oturarak, hemen Moda'ya Falih

Rıfki Bey'e gitmeyi istedi. Birlikte gelirsem çok sevineceğini de eklemiştir. Falih Rıfki Bey de zaten böylesini istemişti. Kalkıp gittik. İnanınız, ne bir harekât belirtisi göstermiş, ne de bir ihtilalcilik emaresi vermiştir. Falih Rıfki Bey esasen dinlemeyi sevmeyen tabiatının gerektirdiği şekilde, daha çok konuşmuş ve Atatürk'ten güzel anekdotlar aktarmış, memleketin şöyle böyle görülse de sivil bir hükûmete kavuşmuş olmasının yararlarını anlatmış, o da saygı ile dinleyip üstelik hak da vermişti. Hele Falih Rıfki Bey'in, Fransız başbakanlarından sanırım Clemenceau'nun "Harp sanatı, askerlerin eline bırakılmayacak kadar ciddi bir iştir" sözünü gülererek naklettikten sonra,

"Harp sanatı belki değil, bunda abartma olabilir ama, memleket yönetimi askerlerin eline bırakılmayacak kadar incelik isteyen bir iştir" demesine uzun süre o da gülmüş ve bayılmış gibiydi!

Ondan birkaç hafta sonra da, bir dost evinde bulunduğu Avni Doğan Bey'den daha da şiddetli bir karşılık görmüş ve bir teşebbüse geçerse kalacağı yalnızlığı nasıl düşünemediği kendisine anlatılmıştır. Ama o ihtilal diye ortaya salınıp, ne yapacağını bilmez bir halde yakalanınca, Mamak'ta kurulan askerî mahkemenin ilk celsesinde,

"Ben yalnız değilim. Sivillerden de taraftanım var..." diyerek, Avni Doğan Bey'i, Cihat Abaoğlu'nu, beni, Kâzım Dağyolu'nu ve daha birçok arkadaşımızı sıralamaya koyulmuştur. Aklınca böylece meseleyi çok yayıp büyütecekti ama ne kazancı olacaktı, onu hâlâ bulabilmiş değilim!

Askerler, Aydemir'in bu kabak gibi açık oyununu hemen fark etmiş ve bütün dış dürtülere rağmen içine düşmemişlerdir.

Onun ilk ifadesine bayılanlar şüphe yok yine CHP ile İsmet Paşa'nın yakın halkasıydı. Bir de basındaki, bilir bilmez pek çok meseleye dair satıhtaki görünüşüne bakıp ahkâm kesen bazı kalemcikler!

İnönü, mahkemeyi CHP milletvekillerine izletiyordu. İlk celsede bizlerin adları geçmesine son derece sevindiğini de Turgut Göle'den dinlemişimdir. Davayı izleyen genç milletvekili, benden de bahsedildiğini söyler söylemez, paşanın ilk reaksiyonu,

“Falih yok mu ?” demek olur. Falih Bey Aydemir’in çalışmada yoktu ve hiç olamazdı da, ama İnönü bazı söylevlerinde onu varmış gibi ele almayı da hiç ihmal etmemiştir!

Bu arada Millî Savunma Bakanı İlhami Sancar’ı, Mamak mahkemesinin “adli amir”i olan Amiral Celal Eyiceoğlu’na gönderdiğini de hemen söylemeliyim. Aydemir’in ilk ifadesinde adları geçen siviller hakkında ne düşünüldüğünü öğrenmek için!..

Rahmetli Celal Eyiceoğlu bu teması, yıllar sonra Saithalim-paşa Yalısı’nda Turizm Bakanı Ahmet Kırımlı arkadaşımızın verdiği bir kokteylde bana tatlı tatlı anlatmıştı ki, sahnenin fotoğraflarını daha çok bu anı dolayısıyla hâlâ saklarım.

İlhami Sancar, Eyiceoğlu’na sorar:

“Amiralim, adları geçen siviller hakkında ne düşünüyorsunuz? Herhalde onlar da mahkemeye çağrılacak değil mi?”

Eyiceoğlu cevap verir:

“Hayır, biz hiç de böyle düşünmüyoruz ve bunu Aydemir’in kabaca ortaya atılmış bir oyunu olarak görüyoruz!”

İlhami Sancar sarsılmıştır:

“Hiç değilse şahit olarak dinlenmeleri gerekmez mi?”

Eyiceoğlu gülümser:

“Bu, mahkeme ilerledikçe ortaya çıkabilir ancak ve gerek görürsek elbette onu da yaparız.”

Eyiceoğlu, Sancar’ın kendisinden ayrılırken,

“Kuzum paşam, en azından onu yap, şahit olarak olsun dinlenmelerinde bizce sayısız fayda var” deyişini anlatırken, elini dizime vurup,

“Yaaa... İşte böyle sizleri hırpalatmanın öylesine hırsı içindeydiler ki, bu arada bu hırsı pek belli ettiklerinin farkında bile olmuyorlardı” demeyi de unutmamıştı!

Basında bu hırsı daha da budalaca belli edenler çıkmıştır. Bunlardan birinin,

“Madem sizi mahkeme çağırıyor, siz başvurup çağrılmanızı sağlasanız” yollu yazısını hiç unutamam!

Biçare bilmiyordu ki, daha ertesi günü Amiral Eyiceoğlu’na telefon eden Avni Doğan merhum, hepimizin şahitliğe hazır olduğumuzu bildirmiştir. Ve ben de hemen çıktığım telgrafta “Sonucuna katlanmaya hazır olduklarını sanmadığım CHP’lilerin isteklerine uyarak mahkemeye çağrılmamı

sağlamanızı rica ederim" demiş ve Eyiceoğlu'nun Avni Doğan Bey vasıtasıyla verdiği cevabı çoktaan almıştım. Bu cevabında Amiral Eyiceoğlu, kendilerinin itibar etmediği bir oyuna benim düşmeme de izin vermeyeceklerini bildirmekle yetinmişti.

Bütün bunlar olurken *Dünya* tabii çıkıyordu ve bu defa biraz daha İnönü'ye karşı olarak ve bunun gereklerini de hiç ihmal etmeden yapa yapa!

Mesela Bal Mahmut'u araba vapurunda taa elli adım uzaktan kollarını açarak "Gel... Gel seni kucaklayayım" diye bağırta "Kin" yazım tam o günlerde çıkmıştır:

İsmet Paşa 1920'lerin modası, askılı mayo ile denize girerdi. O yaz yeni bir moda (!) bulmuş, askılarından birini indirmeye başlamıştı. İşte bundan yararlandım:

"Bikini bilirsiniz

Monokini de var

Bu sendeki ne kini?"

Cihat Baban o tarihte *Ulus*'a başyazar olmuştur. Çoktandır hedeflediği beni ve *Dünya*'yı artık büsbütün meselesi yapmış ve "Görülüyor ki, susmaya niyetli hiç değil" cümlesiyle de asıl maksadın bu olduğunu hemen meydana salmıştır!

Hiç aldırmadım. Ne ben, ne Falih Bey neyse o kalıp, inandığımız yolda yürümeyi sürdürdük.

"Atatürk reformcuydu, İnönü kloroformcu" yazım da o günlerde çıkmıştır. Yetmedi, Mamak mahkemesi sürüp giderken, "Daha başka ihtilal hazırlığı olmuşsa ve başka cuntalar, gruplar varsa bunların da meydana çıkarılmasının tam zamanıdır ve biz bu konuda da her türlü yardımı yapmaya hazırız" diye koskoca çerçeveli bir yazıyı baş sayfaya oturtmam da gene o günlerde oluyordu.

Bu çıkışın ne çare ki bir faydası, bir de zararı oldu. Fayda, birkaç gün sonra Dragos'taki evime gecenin hayli ilerlemiş saatinde gelen iki arabanın birinden çıktı. Öndeki arabadan inip, bahçe kapısını geçen uzun boylu ve hayli yapılı genç adamın elinde şişkin kocaman bir zarfı gören rahmetli annem hayli heyecanlanmışsa da, ben karşıladığım gencin zarfı uzatırken gösterdiği saygılı tavrı görüp, özellikle de getirdiği selamın sahibini öğrenir öğrenmez sadece sevindim ve o ölçüde de meraklandım.

Bu, bir süre sonra ihtilal anılarımı yazarken açıkladığım ve o tarihe kadar sahiplerinin gizli kalmasına çok dikkat ettikleri ve nihayet öyle kalacağından da emin oldukları “11 havacı subay olayı”dır ki, tam bir ihtilal belgesiydi! Ve daha da önemlisi, baştan sona CHP'lilerle ilgili, ilintili ve hatta damgalıydı!

Çok heyecanlandığımı saklamayacağım. Sabahın ilk ışıklarına kadar dosyayı inceledim. Hele üç dört sayfalık bir not eki vardı ki, onu okur okumaz, önümdeki havacılar cuntasından İnönü'nün haberi olduğuna inanmak ve marifetleri olan şu ihtilal hazırlığını bilmemesine, duymamasına imkân bulunmadığını düşünmek için kırıntı zekâyâ bile lüzum yoktu. Gerçi yedi sekiz ay önce gazetelerde bir hava cuntası haberi çıkmış ve Hava Kuvvetleri Komutanı Org. İrfan Tansel'in bunu yalanlamadığı, fakat fazla önemli saydırmamaya da dikkat ettiği görülmüştü. Dahası da, 21 Mayıs harekâtından bir ay kadar önce Talat Aydemir, İrfan Tansel'in doğrulamasını yerinde bulan ve bu cuntadan İnönü'nün de haberi olduğunu açıklayan bir demeç de vermişti. Ama hemen hepimiz, önüne gelene cuntacılık sıfatının pek kolayca yapıştirıldığı o devrede bunu da o cinsten bir karalama sayıp fazla önemsememiştik. Hele o cuntacılığı her gün her saat ya bir gazetenin ibiş yazarından yahut da bir CHP'linin yüreğinin yangınıyla dumanları tüten kokar nefesinden yüzüme atıldığını gören benim için, havacılar cuntası lafı öylesine umuru adiyeden idi ki, neredeyse bunları savunacaktım!

Halbuki şimdi ne görüyordum, bu defa cunta sıfatı laf ola beri gele tertibinden bir yakıştırma değil, tam isabetli bir vuruşun ta kendisidir!

Güneşin ilk ışıkları üzerine vurmaya başlamış dosyayı kapattığım zaman, yorgunluktan acıyan gözlerime parmaklarımı bastırarak,

“İşte şimdi hesap sırası zatı âlinizde” diye söylendiğimi unutamam!

Bu dosyanın sıcaklığı öylesine içime yayılmıştı ki, gazete-ye geldiğim zaman, heyecanımı ilk fark eden Hikmet Çağlayan olmuş ve odasına döner dönmez arkadaşlarına,

“Patronun şevki de, neşesi de yerinde. Sanırım bugünlerde daha ateşli çıkışlar yapacak, bana öyle geldi” demekten

kendini alamadığını, hemen yazdığım uzun fıkrayı kendisine verdiğim zaman söylemişti.

Gerçi bu son yazıda ne havacılar cuntasından bahsediyor, ne de CHP'nin oyunlarına dokunuyordum. Ama *Ulus*'u hedef alarak, bize karşı girişilen karalama yaygaralarına karşı, kendilerine ait bence bir iki utandırıcı örneği sıraladıktan sonra Cihat Baban'a açıkça sesleniyordum:

"Haydi... Eğer kendinize o kadar güveniyorsanız, sizler benim aleyhimdeki delillerinizi şu anda bir ihtilal teşebbüsünü sigaya çekmekte olan mahkemeye götürünüz. Ben de hakkınızda bildiğim ve elimde tuttuğum delilleri götüreyim, kimin cuntacı, kimin ihtilalci, kimin müfteri, kimin kara çalıcı olduğu ayan beyan meydana salınsın."

Bu yazıyı kaç kişi duyabildi bilemem. Zira aynı gün *Dünya* sözde Sıkıyönetim'ce, ama aslında bal gibi İnönü'ce kapatılmış ve bununla da yetinilmeyip hemen toplatılmıştır.

Ve onlarla da yetinilmedi. Devlet radyosu, Sıkıyönetim Komutanı Refik Yılmaz Paşa'nın imzasıyla, iki gün boyunca her haber bülteninin sonunda Falih Rıfkı Atay ile benim vatan hainliğimi ilan buyurdu!

Bir Sıkıyönetim, iki vatan haini tespit eder ve bunu millete gümbür gümbür günde en az altı defa bildirir de ne yapar? Mantık hemen yakalanıp askerî mahkemeye çekilmemizi söyler değil mi? Hayır, sadece radyo ithamcısı kesilmiş ve gazetenin süresiz kapatıldığını tekrarlamakla yetinmiştir!

Damgayı vur veya vurdur, bu yayılsın yeter! Nitekim biz gazeteleri kapatılmış iki ortak olarak, Falih Rıfkı Bey'le o tarihte nereye gitsek hayretle açılan gözlerle karşılaşmış ve bunlardan bazılarının "Geçmiş olsun, ne zaman çıktınız?" yollu sorgularına hedef olmuşuzdur!

Hatırlarsanız, size Çetin Altan'ın Refik Yılmaz Paşa'ya,

"*Dünya*'yı bakkal dükkânı kapatır gibi nasıl kapatırsınız?" diye haykırdığını nakletmiştim. İşte bu kapanıştı o! Ve ben, Beylerbeyi Sarayı'ndaki aynı davette vardım ve tuhafı vatan haini damgasını vurmaya yeltenen aynı emir kulu komutanın, bir gazetecinin azarı önündeki çaresizliğini gene de içim sızlayarak seyretmekteydim.

Çetin Altan'ın çıkışından sonra, paşanın etrafını almış olan bütün gazetecilerin çekilivermeleri ne saklayayım, doğ-

rusu pek de hoşuma gitmişti. Ve sanıyorum, belediye başkanımız vefalı Necdet Uğur'un koluma girip beni Refik Yılmaz Paşa'ya doğru götürmesi, onun da bu yalnızlığı fırsat sayması sonucudur.

"İşte paşam Bedii Faik Bey bu" sözü, paşa hazretlerini hafifçe sararttı. Uzattığı eli sıkarken, gözlerini gözlerimden kaçırmaya çalışmasından, yaptığı işi pek beğenmediği, en azından kendine mal edilmesinden artık hoşlanmadığı gibi bir hava sezmek de zor değildi! Hele,

"Başkanın takdimi eksik paşam, adımın başına lütfettiğiniz sıfatı, vatan hainliğini de koymalıydı" dediğim zaman, benzinin kül gibi olduğunu fark etmemek kabil değildi.

"O tebliğin lüzumundan fazla ağır olduğunu imzalarken fark etmemiştim ama sonradan bunu ben de gördüm." derken, sesinin de bir askerde az görülür bir kırılgılık içinde olduğunu iyi hatırlıyorum. Fırsatı hemen kullandığımı da:

"Üzülmeysin paşam, Falih Rıfkı Bey de, ben de çalışma odalarımıza 'Bu da geçer yahu' levhalarını çoktaan astık. Ama zatı âlinize de izin verin de 'Mustafa Muğlalı'yı unutma' yazısını salık vereyim."

Refik Paşa, keşke boş bulunup, "Neden o?" demeseydi de, laf oradan dönebilseydi... Ne yazık ki, dedi ve bana açıklamaktan başka yol kalmadı.

"Şundan paşam" dedim, "aynı zat tarafından 'Eti senin kemiği benim' denerek doğu illerimizin mukadderatını teslim alan rahmetli Muğlalı da, ihtimal önüne getirilen ve hemen imzaladığı 33 idam kararının sonradan çok ağır olduğunu fark etmişti ama sıra hesap vermeye gelince, arkasında kimseyi bulamamıştır! Çok aradı ama eti çıkarıp kemiği teslim ettiği zatı bile bulamadı!"

Gerçek dost Necdet Uğur'un, herkes eteklerine doldurduğu taşları fırsat bulur bulmaz asker başına yağdırmaya kalkışırken, benim onları savunma uğruna nelere katlanmak zorunda olduğum yollu, gerçekten sımsıcak bir atılışı o anda yaptığını hiç unutamam. Hiç şüphem yok onun bu saplaması sayesinde ki, Refik Yılmaz Paşa ile konuşmamız bir çekişme havasının hemen dışına atlamıştı. Gazetenin bir an önce açılmasını yürekten isteyen Necdet Uğur, yersiz bir sürtüşme ile şu kapatılma süresinin büsbütün uzaması ih-

timalini hemen hesaplamış ve Refik Yılmaz Paşa'ya, beni biraz daha yakından tanırsa, tebliğinin ağırlığını daha da fazla hissedeceğinden emin olduğunu, gerçekten tatlı ama ben-
ce pek de dokunaklı bir üslupla anlatmıştır. O konuşurken, bu defa artık etrafımıza hayli kalabalık bir grup da birikmiş-
ti ve bunların çoğu yüksek rütbeli subaylardı. Bir yandan Uğur'u dinlerken, bir yandan da gruba katılan her ünifor-
malının benim elimi sıkmasını yan gözle incelediğini fark et-
tiğim Yılmaz Paşa, sonunda son sözünü söyledi de:

"Mücadelelerle geçmiş hayatınızda bunu da ayrı bir safha olarak alacağınızdan eminim. Tabii nihayet düzeleceğinden de..."

Ama hayır, daha uzun bir süre düzelmedi. Yani gazete ka-
palı, bizler elleri kolları bağlı kaldık!

Falih Rıfkı Bey işte bu sıralardadır ki, Dragos'taki evime gelerek, başta İnönü olmak üzere bütün hükümet kanatla-
rına ve tabii Sıkıyönetim komutanına da birer telgraf çekme-
mizi teklif etmiştir.

Her türlü geliri durmuş ama giderlerinin çoğu sürüp gi-
den bir gazeteyi, şayet açılma ümidi yoksa sürüklememize imkân olmadığı açıktı ve bir buçuk ayına sıkışarak da olsa katlandığımız bu ağırlığın, ikinci ayı dolarken büsbütün zor-
lanacağımız, belki de evlerimizi, arabalarımızı satmamız ge-
rekeceği ortadaydı.

Telgrafı birlikte yazıp hemen gönderdik. İnönü'ye, başba-
kan yardımcılar Ekrem Alican ile Turhan Feyzioğlu'na ve Sı-
kıyönetim Komutanı Orgeneral Refik Yılmaz'a!

İlk cevap, İnönü'nün müsteşarı Haldun Derin'den gelmiş-
tir. İnönü adına telin "aidiyeti cihetiyle" Sıkıyönetim komu-
tanına havale edildiğini bildiriyordu. Diğerleri içinde de yal-
nız Alican meseleyi kabineye götüreceğini bildirmek nezake-
tini göstermiştir.

Gerçekten götürdü de... Hatta bu konuda Feyzioğlu'nun yardımını da gördüğünü bizlere açıklamıştır. Ama kabinede, iki yardımcısının bir gazetenin batmak tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu bildirmelerine karşılık, İnönü'nün söyle-
diklerini duyduğumuz zaman Atay da ben de hançerlenmiş gibi olmuşuzdur:

"Onlar (yani Falih Rıfkı ve ben) benim hakkımda gayet ga-

liz şeyler söylüyorlarmış, ölümümü bekliyorlarmış!"

Ekrem Alican çok sonra bize bunu anlatırken, Turhan Feyzioğlu'nun pek efendice karşı duruşunu da nakletmeyi unutmamıştır:

"Aman paşam" der Feyzioğlu, "Faliş Rıfkı Bey size bizden yakındır ve arkadaşlığınız çok eskidir. Onun bu çeşit sözler söylemeyeceğini şimdi bizim size karşı savunmamız çok tuhaf oluyor. Ben eminim ki, bunlar uydurmadır ve gerek Faliş Rıfkı Bey, gerek Bedii Faik bu ithamlardan çok uzaktırlar."

Fakat kurt bir defa suyunun bulandırıldığına inanmıştır. Dünya ve sahipleri istedikleri kadar o suyun aktığı yönün sonunda bulunsunlar, yenilmelidirler!

Böylece açılışımız daha on beş gün uzar!

İnönü'nün hakkımızdaki düşünceleri, doğrusu ya bu defa Faliş Rıfkı Bey'i de sarsmıştı. Âdeti veçhile eline geçirdiği kâğıdı büke büke parçalara ayırırken söylediğini hiç unutamam:

"Doldurulmuş, hem bu defa çok da fena doldurulmuş. Böyle bir yakın çevreyle sarıldığı sürece ondan hayır ummak boşuna hayaldir."

Ve hemen eklemişti:

"Bunların İnönü'yü bile yediklerini görürsem şaşmam."

O hükmünü böylece yapıstırıp geçmişti ama ben çok, hem de pek çok sarsıldığımı söylemeden geçemeyeceğim.

Konuşmaya bile mecalim kalmamış gibiydi. Hep İnönü'yü, onunla beraber olabildiğim günleri, anları, anıları düşünüyor ve nasıl olup da ölümünü isteyeceğimiz bir platoya kadar bizi sürükleyenlere inanabildiğine şaşıyor ve isyan ediyordum!

Büyük oğlu Ömer'in Belediye Gazinosu'ndaki düğününde sıcak karşılaşmamız gözlerimin önünde capcanlı... İki elimi birden tutmuş konuşuyor:

"Her sabah yazılarınız bizim için bir ziyafet..."

Cevap veriyorum:

"Afiyet olsun paşam."

Kahkahalarını atarken verdiği cevabı unutabilir miyim?

"Mutfağınızın çok bereketli olduğunu da biliyor ve görüyorum."

Biricik kızı Özden'in evlenme belirtilerini görür görmez,

damat adayı hakkında fikrini istedikleri kişilerin başında da gene ben varım. Hem de oğlu o daima candan, daima sevimli Ömer'i bizzat göndererek...

Gözlerimin önünde Heybeliada'daki evinin sokak üstündeki salonu... Ateş gibi yanan sımsıcak ellerle elimi tutup, küçük oğlu Erdal'ın evlenmesi gerektiğini anlatıyor ve birden kolumu sarsarak, bu konuda münasip adayları görmekte biz gençlerin daha ileri olduğumuza inandığını söyleyip, "Yardımlarını isterim" diyor...

Hiç, ama hiç duraksamadan cevap verişime de önce şaştı, sonra sevindi de:

"Aman paşam, en uygun, en güzel, en kaçınılmaz aday yanı başınızdaki evde yaşıyor, nasıl görmezsiniz?" demiş ve Ali Sohtorik arkadaşımızın büyük kızı Sevinç Sohtorik'i söylemiştim.

O tarihte Ali Sohtorik, İstanbul CHP il başkanıydı. Köşkleri bitişikti. Sevinç Sohtorik'in, akranlarından farklı ciddiyeti, konuşurken hafif kızaran güzel yüzü ve hep sevimli ve saygılı tavırları bizim ailede de daima sevgiyle konuşulurdu. Bunları İnönü'ye anlattığım zaman, hafif bir coşkunun izleri gözlerinden okunuyordu. Nasıl ki bu heyecan içinde,

"Yemekte hanımefendiye bu konuyu birlikte açalım ama adayını da sen söyleyeceksin" demiş ve gerçek bir hanımefendi olan eşine sofrada,

"Hanımefendi, Bedii Bey'in Erdal için bir düşüncesi var" deyip sözü hemen bana aktarıvermişti.

Mevhibe İnönü'nün bana hep Meryem tasvirlerini anımsatmış, durgun berrak bir sudan akseder gibi, insana hep gerçekle hayal arasında duruyor hissi veren çehresine pek hafif bir tebessüm ilâştirerek verdiği cevabı da hiç unutamam:

"Kısmetse niçin olmasın efendim?" demiş ve bu cevap paşaya yetip de artmıştı bile...

Dragos'taki evimin balkonundan ufka dikilen gözlerim artık yaşlı... Ne adaları, ne uzaktan süzülüp geçen gemileri görüyorum. Gözlerimin önünde İnönü'nün o günkü heyecanlı kıpırdanışı var.

Yemekten sonra ikimiz gene baş başa kalınca, Ali Sohtorik'in parti ilişkileri dolayısıyla bir baskı hissetmemesi için,

benden onun ağzının aranmasını isterse çok bulup bulmayacağımı soruyor ve bunu severek kolaylıkla yapacağımı söylemem üzerine de,

“Ama bir ricam var” diyor, “meseleyi kendi düşüncen olarak söyleyecek ve beni sonradan haberli kılacağını bildireceksin. Böylece her tesirden uzak gerçek fikrini öğrenebiliriz.”

Evet, galiba artık ağlıyorum. Ali Sohtorik'in meseleyi bir tek kızına sorup fikrini almak dışında bir mahzur bulmak şöyle dursun, büyük bir gurur ve iftihar vesilesi sayacağını bildiren cevabını ertesi akşam paşaya iletişim ve boynuma sarılıp teşekkür edişi içimi öyle bir yakıyor ki...

Erdal İnönü'nün fikrine nasıl ulaşıldığını, Sevinç Sohtorik'le nasıl tanışıp nasıl kaynaştıklarını tabii bilemem. Yalnız bildiğim, hanımefendiyle paşanın Sohtorikleri bu konuda ziyarete gidecekleri akşamın Sohtorik'e yine tarafımdan duyurulduğudur! Bir de Heybeli'deki nişana aile dışından hiçbir kimsenin, ne politikacı ne şu ne de bu çağırılmaması kararına karşı, yalnız dışardan benimle eşimin çağırılmamız inceliğidir!

Böyle sıcak bir anılar yığınına aşarak veya içinden boş vererek bir yazar, siyasî ayrışma düşüp o kaynağı tenkit edebilir, kendi görüşüne göre yanlışları bulup yüze vurabilir ama küfür, ama galiz sözlerle dopdolmuş bir kalem oynayışına sapmak! Aslaaa... Hele o sıcak anılar kaynağında duranın ölümünü istemek ve bunu bağıra çağıra haykırmak gibi bir iğrençliğe düşmek! Kata!

Balkonda artık iyiden iyiye koyverdiğim gözyaşlarımı gören eşim, getirdiği kahveyi hemen bir kenara bırakıp mırıldanıyor:

“Bir zamanlar İnönü'ye yapılan hücumların sıkıntısı... Şimdi de İnönü'nün bizzat yaptığı hücumların üzüntüsü!.. Daha bu İnönü'den çekeceğe benzeriz!”

Kahveyi bırakıp uzaklaşırken arkasından baktım... İnönü'yle ilk tanıştığı gün gözlerimin önünde renkleniyor... İnönü sormuştu:

“Kaç çocuk?”

Eşimden cevap:

“Bir efendim.”

"Kız mı, oğlan mı?"

Ve henüz kızımız olmadığını öğrenir öğrenmez de, eşimi kulaklarına kadar kızartan sözünü kahkahalar atarak söylemişti:

"Olmaz... Kız da gerek! Kızı buluncaya kadar atışa devam!"

Heybeli'de oturduğum eve eşiyile birlikte ne zaman gelmek nezaketini göstermişse, annemle de çok ilgilenmiş ve ona nendense daima evde de yazılarımda olduğu gibi sert ve hırçın olup olmadığımı hemen her seferinde sormuştu.

Annemin "Hayır paşam, asabidir, titizdir ama bizleri kırmaz" deyişine de hep aynı yolda karşılık verirdi:

"Bunu eşine sormuyor, hep size soruyorum. Bilirim ki ana kırgınlığı aslaa saklanılamaz, anaların ağzından aksi dökülse, o gözlerinde durur."

Eşimden sonra balkona gelen annem de bunu hatırlamadan olamamış ki boynuma sarılırken,

"Üzülme" diyor, "adam ana gözü okumakta çakılıp kalmış, etrafındaki gözlerle besbelli bakmıyor bile... Baksa da herhalde bir şey okuyamıyor!"

Annemin gözlerine bakıyorum. İçimden "İsmet Paşa, eğer hâlâ ana gözlerindeki anlam fırtınalarını okuyabiliyorsa, keşke şunları görebilseydi..." diye geçirdiğimi iyi hatırlarım!

O geceyi İnönü'lü bir karabasan içinde geçirdim diyebilirim. Sultanahmet Cezaevi'ne ziyaretime gelmiş İnönü... Bu defa hüznü değil, gülüyor. Getirdiği çikolata dolu kutuyu da elime vermedi, kafama vuruyor ve kutunun içinden böcekler, karafatmalar, yarasacıklar fırlıyor...

Heybeli plajının o zamanki basit restoranında yemekteyiz. Dünya'nın ilk kurucu ortaklarıyla beraber... İnönü masanın başında, tam karşısında da ben... Bu sahnenin gerçeğinde o, çevredekilere sesini biraz da yükselterek "Biz bu gazeteyi Falih Rıfkı'nın sesini duyurmak üzere çıkardık. Şimdi bu sese bir de Bedii Faik'i katıp kazanmak gibi bir imkânı yakalamışızdır. Bunu hiç gözden uzak tutmayın ve aklınızdan hiç çıkarmayın" diyordu. O akşamın karabasanında ise bu da tersine dönmüş, etrafa bağıyor:

"Parçalayın onu, her bir parçayı da tekrar bölüp ufalatarak balıklara yem yapın!"

Gözlerimi açtığım zaman başımda arkadaşlarım Prof. Dr.

Cihat Abaoğlu ile Prof. Dr. Kâzım Dağyolu vardı. Ateşimin çok yükseldiğini fark eden eşim onlara bildirmiş ve hemen koşup gelmişler!

Hep iyimser olan Cihat,

“Yok bir şeyin, birazı yorgunluk, birazı da hafif bir üşütme. Hazır gazeten kapalı, iki gün dinlen hepsi geçer” dedikten sonra eklemişti:

“Bana kalırsa, yakında *Dünya*’yı açacaklar, o zaman daha çok çalışmaya, dolayısıyla daha sağlıklı olmaya ihtiyacın var. İyisi mi şimdi dinlen de enerji depo et...”

Yatağımda doğrularak *Dünya*’nın açılmasına imkân görmediğimi, yaptığımız müracaata İnönü’nün verdiği karşılığı, Alican’ı, Feyzioğlu’nu anlattım.

Cihat da, Kâzım da biraz irkilmediler değil, ama önce Cihat kendini toplayarak parlamış, arkasından da Kâzım güzel bir fıkra yapıştırmıştır. Cihat Abaoğlu,

“Yahu” demişti, “sen İnönü’nün bir gazeteyi, hem de böyle sadece şahsî bir mesele öne sürerek ebediyen kapalı tutabileceğine nasıl inanırsın?”

‘Bunları açmam çünkü onlar bana küfrediyorlarmış!’ Nerede? Gazetede mi? Hayır, kendisine bunu nakledenlerin uydurdukları yerlerde! Böyle şey olur mu? Bu mantığın üzerinde uzun süre durulabilir mi?

‘Bunları açmam, çünkü onlar benim ölümümü bekliyorlarmış!’ Laf mı bu? Farz et ki bekliyorlar, nesi suç bunun? Ve ne tarafı gazete kapatmayı haklı gösterir?”

Tam “Sen İnönü’deki kini bilmez misin?” diyordum ki, Kâzım Dağyolu, nurlar içinde yatsın o sükunet dolu, rintlere has olgun ve rahat tavrıyla,

“Bak” dedi, “sana bir fıkra anlatayım. Çobanın biri, bir koluğun dibinde yorgunluğa dayanamayıp, kendi kendine ‘Yahu’ demiş ‘şurada biraz uzansam ne çıkar. Koca köpeğim var, hayvanlara kim ne yapabilir ki...’ Ve başlamış uyumaya. Ama onun iyice daldığı bir sırada iki tilki de usulca sokulup birer kuzuyu sürüklemeye başlamasınlar mı? Köpeğin bağirtisından çoban hemen uyanır ama, bir türlü de aklını başına toplayamayıp, bir yandan da homurdanır:

‘Bu köpek beni uyandıracağına tilkinin peşinden koşmıyordu. Böyle yapmadığına göre ya uykuma düşman ya da til-

kiye dost!' Ve koskocaman bir taşı tam köpeğin kafasına indirecekken gaipten bir ses duyar:

'Koy o taşı yerine... Ne zaman uyuyacağını bilmeyen bir çoban kadar hiç kimse tilkiye dost olamaz!'

Ve Dağyolu dostum, sözün sonunda eklemişti:

"Hiç merak etme, belki de şu anda gaipten bir ses İnönü'ye de sesleniyordur:

'Koy o taşı yerine, dostunu düşmanını karıştırmak kadar ağır bir küfrü başkasından duyamazsın ve böyle bir kargaşaya düşenin ölümü ancak kendi çevresinden olur!'

* * *

Gazetenin açılacağına dair söylentiler çoğaldı. Falih Rıfkı Bey Moda Kulübü'nde, açılış iddialarının kadınların ağızlarında dahi dolaşmaya başladığını söylerken gülüyor:

"Bana kalırsa, bu da CHP'lilerin oyunu, bizi bir tasfiye fikrinden uzaklaştırmak için bundan güzel tertip olmaz herhalde."

Aslında o, gazeteyi kapattığımızı açıklamamız gereğine öylesine inanmış haldeydi ki, her rivayeti bir oyuna bağlamakta hiç duraksamıyordu. Nasıl ki, Prof. Cihat Abaoğlu'nun Sıkıyönetim kumandanıyla bir davette yaptığı konuşmadan da gazetenin yakında açılacağı intibahını alması karşısında dahi şu oyun şüphesinden ayrılamamıştı. Ama ben bir defa ümidimi veya şevkimi onun kadar kaybetmemiştim, sonra da değil gazeteyi kapatıp bütün bir arkadaş hevangini sokaklara dökmek, içlerinden bir tekinin dahi kırılıp ayrılmasını gönlümün kapısına dahi yaklaştıramıyordum!

Tabii aramızdaki yaş farkını, şöhret farkını, kalite farkını, kudret farkını göz önünden ayırmamak gerek! Bir Falih Rıfkı Atay'ın gazetesiz kalmasıyla, benim gazetesiz olmam o kadar farklı şeyler, öylesine kıyaslanmaz aykırılıklardı ki, endişe payının bana düşmesi, korku bölümünün de yalnız bende durması kadar tabii bir şey olamazdı!

Bir "doymuş"la, hein de eski deyimle işba haline gelmişçesine şöhrete, ilgiye, beğeniye, itibara "doymuş"la, bunlara artık pek aç olmasa da, kendini tam olarak doymuş saymayanın elbet farkı vardır!

Ve hele söyledikleri ve yazdıkları binlerce yoldaşının daha yıllar boyu söyleyeceklerinden ve yazacaklarından fersah fersah ilerde duran bir yazarla, daha çok yazması gerektiği şeyler olduğuna inanan ve ötekinin o doygunluğuna karşılık, bu açlığı duyan bir yazar elbette farklıdır!

Falih Rıfkı Atay sık sık, "Of... Haklı çıkmaktan bıktım" derdi.

Hiçbir söz, onun memleket gerçeklerini görüp haykırmaktaki kudretini anlatmakta bu ince iğne kadar güçlü olamaz!

Halbuki ben, henüz haklı çıkmaktan değil bıkmak, onu tatmışsam da doymamış, tanımışsam da kanamamıştım!

Ve işte aramızdaki bu farklılıklar yumağıdır ki gazete açılır açılmaz, Falih Rıfkı Bey'i, gazetede hissesini bana satıp, sahiplikten çekilme fikrine kolayca götürmüştür sanıyorum.

Şüphesiz ufkunda bir maddi sıkıntının ve mücadelenin bütün belirtileri duran bir gazetenin yükünden de çekinmişti! Hele benim ne yapıp edip bir kredi bulmamız gerektiğini söylemem karşısında bu endişesini hemen söylemiştir de:

"Bak Bedii, bu yaştan sonra ipotekli bir evde oturmak veya haczedilmiş arabasının arkasından acılı gözlerle bakmak gibi bir duruma düşmek istemiyorum. Sen gençsin, önünde uzun bir gelecek var. Devam kararında, mücadele kararında haklısın. Sana ben en büyük yardımı bu gazetenin başyazarlığını sürdürerek yapabileceğim düşüncesindeyim. Hissemi olduğu gibi sana satayım, sen bana başyazarlığımın karşılığını maaş olarak ver, hissem değerini de yine aramızda kararlaştıralım olsun bitsin!"

Doğrusu sarsılmadım diyemem, ama bence Falih Rıfkı Bey'in aslanan imzasıydı, yazılarıydı. Onlar kaldıktan sonra onun sahiplikten ayrılması her teşebbüsümde ona da gelebilecek zararı düşünmekten beni kurtaracağı için, hatta öyle fazla acılı da değildi.

"Pekâlâ emrinizi bekliyorum, her şeye siz değer biçin, benim için verebileceğiniz en büyük huzur lütfu bu olur" demem karşısında da hiç düşünmeden,

"Maaş olarak altı bin verebilir misin?" diye sormuş ve arkasından da eklemiştir:

"Hissemi de sermaye değerinin üzerinde bir pay bul, mesela gazeteyi kurduğumuz günle bugünkü altın değeri ne

ise, o ölçüden hatta az bir farkla ödeyebilirsen sevinirim.”

Tabii dediği hemen oldu, imzalar atıldı ve tam 46 gün kapalı kalmış bir gazeteyi yeniden çıkarıp canlandırmak için paraya çok ihtiyacım olmasına rağmen, Falih Rıfkı Bey'in gerçekten son derece diğerkâm bulduğum teklifini sürünce-medede tutmayı çok büyük saygısızlık ve hatta anlayışsızlık saydığım için, muhasebece hesaplanan hisse alacağını da hemen ödedim!

Kucaklaşırken söylediğini de unutamam:

“Artık senin gazetenin başyazarıyım” demiş ve benim,

“Ama ben sizin aslaa patronunuz değilim” demem karşısında da başımı göğsüne bastırarak,

“Arkadaşım, hem de en güvendiğim ve birlikte savaşamayacağım hiçbir hedef olmadığına inandığım arkadaşımsın! Bu bana yeter” deyip gözlerimi sulandırmıştır!

Falih Rıfkı Bey çıkar çıkmaz gazetenin eksiksiz bütün kadrosunu toplayıp, durumu anlattıktan sonra:

“Falih Rıfkı Bey şeklen gazetemizin sahipliğinden ayrılmıştır dedim, işte bu kadar! Onu bundan sonra, hatta daha çok saymanızı ve her emrini hatta eskisinden de daha fazla bir dikkat ve gayretle yerine getirmenizi istiyorum. Bunu yapacağınızdan emin olduğum halde, bunu sırf hatırlatmak için yapmaktayım ve hepinizin anlayışına güvenim tamdır.”

Gerçekten de hep böyle kaldılar ve hep öyle yaptılar... O kadar ki pek ender de olsa, isteklerimiz çatıştığı zaman da-ima Atay'ın dediğini yapmışlardır!

Böylece benim için *Dünya*'daki üçüncü aşama başlamış oluyordu. Sade yazarlıktan ortak sahipliğe, oradan da şimdi tek başına sahipliğe!

Gazetenin logosu altına Atay'ın başyazarlığının konması ve künye dizilişinde de sahip olarak yalnız benim görünüşüm aslında pek dikkat dahi çekmemiştir. Tutumda, yolda, gidişte, gidişatta bir değişme olmadı mı, ötekiler bir gazete için ilgi toplayacak unsurlar dahi olmayabilir!

Biz sadece mevzuat gereği, durumu Basın Yayın'a, Vilayet'e, Ticaret ve Sanayi Odaları'na bildirmiş ve bunlardan sadece Ticaret ve Sanayi Odaları'nın klasik mutat hayırlı olması dileklerini almışızdır. Onun dışında her şey bizim için de okurlarımız için de, eski hamam eski tıstı! Ve Falih Rıfkı

Atay'ın *Dünya* ile bağı eskisinden asla farklı bir sağlık içinde görülmez olmalı ki, ondan yazı istemeye kalkışan dergi yöneticilerinin benim aracılığımla dilemek alışkanlıkları aslaa değişmemiştir!

Dünya'nın o çok uzun bir aradan sonra yeniden çıkışı itiraf edeyim ki çok zor oldu. Hiçbir gazete, sahip olduğu okur kitlesinin bir buçuk ay kendisini bekleyerek ve gözleyerek, başka bir gazete ile eğreti bir okurluk bağı kurmasını ümit edemez. Etmemelidir. Şüphesiz sadık bir okur bölümü, bazı yazılara ve yazarlara tiyaklık edinmiş bir sıcak okuyucu faslı vardır. Ama bunların yanı sıra, yeni tanıştıkları gazetelerde bir şeyler bulmaya başlamışlar, o gazetelerde belki de bambaşka faydalar görmenin hesabına geçmiş olanlar da vardır ki, bu iki gruptan hangisi çoğulsa, gazete ona göre sıkıntının çoğuna veya biraz daha azına düşer!

Biz, yeniden çıktığımız ilk günde, bunlardan birincisinin dahi biraz da olsa azaldığını görmenin acısına düşmüştük. Bir buçuk ayı aşan bir zamandan beri hakkımızda yazılmadık şey bırakmamış olan aziz ve leziz meslektaşlarımızın etkisiz olmaları mümkün müydü? Hele bu yazılı hengâmeye, başta İsmet Paşa Hazretleri olmak üzere, Sıkıyönetim komutanı paşa hazretlerinin ve İsmet Paşa'nın çok yakın, yakın, az yakın çevresini teşkil etmekle gururlu bir lafazanlar grubunun zararlı olmaması kabil miydi?

Dahası da var; İnönü 22 Şubat olayını nasıl siyasî rakiplerine karşı, rejimi yalnız kendisinin koruyacağı ve yürüteceği inancını vermenin bir vasıtası olarak kullanma hırsına düşmüşse, 21 Mayıs olayını da asıl alışık olduğu idare şeklinin, sıkıyönetimle hükümet etmenin bulunmaz fırsatı saymış ve ortada hiçbir sebep kalmadığı hallerde dahi sıkıyönetimin uzatılmasını yeğlemiştir. Üstelik 21 Mayıs sıkıyönetimlerinde acayip bir özellik de vardı. Ankara'daki komutan Cemal Tural sanki Türkiye'deki bütün sıkıyönetimlerin başkumandanı gibi bir tavır içinde, hepsine emirler yağdırabiliyordu. Aynı Cemal Tural'dır ki, Ankara'ya gazete götüren Gameda kamyonlarını sabahın alacasından önce çok defa bizzat durdurup *Dünya* paketlerini ayırtıp tekmeleyerek satışa sürdürmemekle de müfthirdir!

Bitmedi, Demokrat Parti devrinde *Dünya*'ya abone olan

öğretmenlerden ve memurlardan, amirlerine curnal edilmeleri tehlikesine karşı, kendilerine gönderilecek gazeteleri adını içerde bırakacak şekilde katlamamızı isteyen mektuplar, telefonlar alırdık. Bu defa ne görelim, aynı istek CHP hışmına karşı uyanmıştır ve gene gazeteyi, adı görünmeyecek şekilde katlıyoruz!

Daha da bitmez. Hemen bütün ilan kaynakları ya muştalanmış ya da ne olur ne olmaz rahatlığını kendileri kuşanır olmuşlardır. Sahipleri pek yakın arkadaşım olan firmalarda bile aynı soğukluğu fark edip irkiliyorum. Cesaret gösterip verebilenlerin dostlarıma anlattıkları baskı hikâyelerini de dinlemekten bıkip usandım.

Yeniden çıkışımızın haftasındaydı ki, Falih Rıfkı Bey gazeteye geldi. Sıkıntısı yüzüne öylesine işlemiş ki, ister istemez lüzumundan fazla neşeli ve rahat görünme gayretine geçiyorum. Ama o ne yapsam yutmadı:

“Kuzum Bedii diyor, “kendimi bütün yükü senin üzerine yıkıp bırakmış hissetmekten bunaldım. Moda Kulübü’ne dahi gidemiyorum. İlle bir zehiri herkes bana uzatmaya memurmuş gibi... *Dünya* şöyle batıyor... *Dünya* şöyle baltalanacak... Yok ilan veren yanar, yok satışa süren tutuşurmuş! Sarıldığımız, daha çoğu da elbet senin sarıldığın şu düşmanlık kuşağını parçalamanın bir yolu var mı, yok mu bilemiyorum. Ama şayet yoksa, senin daha fazla devam etmeni de doğru bulmuyorum.”

Aynı sıkıntılar ve üzüntüler benim yüreğimde de kaskatı ve ateşten bir yumru olarak oturuyordu ama Falih Rıfkı Bey’in daha fazla üzülmesini istemediğim ve güçsüzlüğü de bir türlü içime sindiremediğim için,

“Herhalde bir çare bulacağız, buna mecbur hatta mahkûmuz” demeden duramadım.

Aslında sıkıyönetim olmasa, bu çarenin fazlasıyla elimde olduğunun bilincindeyim. “11 havacı subay”ın elimdeki ihtilal dosyalarını yayımladığım anda kıyametin nasıl kopacağını ve o ihtilal hareketiyle göbeği kördüğüm olmuş bir CHP’nin gireceği halleri pekâlâ kestirebiliyorum ama bizi henüz açmış bir sıkıyönetimin buna izin vereceğini ummak için insanda aklın zerresi bile olmamalı! Nitekim Falih Rıfkı Bey’e meseleyi açıp da bir iki belgeyi gösterir göstermez

heyecanlandı fakat bir yandan bağırdı da:

"Aman şimdilik dokunma, sakın ha! Valla bu defa hiç açılmamak üzere kapatırlar!"

Evet, böylece kasamda duran ve her aklıma gelişinde beni heyecanlandıran dosyaya birkaç yıl hiç dokunamadım. Onun yerine Falih Rıfkı Atay imparatorluğun batış yıllarına ait harika anılarıyla dolu bir diziyi hemen yazmaya başladı; tabii tiraj kazandık. Arkasından unutulmaz diplomatımız Fuat Canım'ın o güne kadar kimsenin bulup erişemediği kaynaklardan çıkardığı Türklüğe ve Türklere ait birbirinden nefis dizileri gene geldi, tabii okur yakaladık. Ben daha hınçlı ve hırslı, Atay daha kızgın ve ateşli, diğer bütün arkadaşlar daha coşkun ve alevli velhasıl bütün bir kadro neyimiz var neyimiz yoksa ortaya koyarak yürüdük, koştuk, aksadık, tökezledik ama az sonra bir de baktık ki pekâlâ ayakta yız, pekâlâ yol almakta ve gene banka kredisi pek olmadan, gene devletin resmî reklamlı atıfetine hiç erişmeden ve gene özel ilancının çoğu kendi uydurması olan derelerden getireceği suyun beklentisine fazla düşmeden varız!

Eğer gazeteyi sadece fikirlerinizin, inançlarınızın ve görüşlerinizin yayma aracı sayıyorsanız, eğer gazeteyi hep halk için, hep vatan için ve sadece de onlar için söylemek istediklerinizin bir taşıma aracı bellemişseniz ve eğer gazeteyi bu yalın maksatlar dışında başka hiçbir getir götürün hesabına da dayamamışsanız, mutlu olmanız, rahat durmanız ve huzurlu kalmanız için ne tirajın sunturlusuna, ne de ilanının katmerlisine ihtiyaç vardır! Her gelirin onu ayakta tutacak kadarı yeter de artar bile!

Tabii öküze bakıp özenerek kabara kabara çatlayan kurbağa gibi değilseniz!

Türk Hava Yolları'nın biletini cebe koyup gitmenin keyfini az bularak, "Kendi jetim neden olmasın?" dediniz mi yahut "Ne demek Devlet Denizyolları'nın yahut British Maritime'in kamarası, benim yatum neden yok?" diye yutkunmaya başladınız mı, tabii hiçbir tiraj sizi tatmin etmez, hiçbir ilan yığını da gözünüzü doyuramaz!

Bu hırsla da yürünmez mi? Tabii yürünür. Ama gazeteyle beraber, aslaa! Ya siz yürürsünüz, gazete peşinizden ancak sürünür ve sürüklenir yahut da gazetenin tabiatındaki

ağırlık, hırsın zorladığı ayaklarınıza takılır ve birlikte yuvarlanırsınız!

Bir zenginin gazeteci olmaya kalkışmasında anlaşılmayacak hiçbir taraf yoktur. Paranın temin edemeyeceği pek çok imkânın ve itibarın gazetecilikte bulunması, bu hevesi anlamaya yetip artar bile!

Ama bir gazetecinin mesleğinin üstüne basarak ille de zengin olmaya kalkışmasında anlaşılamayacak pek çok taraf vardır! Paranın getirmesine ve erişmesine imkân olmayan bir manevî zenginliği, paranın altına itip ona yedirmeye, ona yenik düşürmeye akıl erdirilemez! Ya da, yerini tamı tamına bir hırs yumrusuna bırakmış bir akıl ölüsünün dışında, ufak bir beyin kıvrıntısı dahi bunu anlayamaz!

Doğan Nadi Park Otel'de birikmiş bar borçlarına karşılık kapıda duran Paccard arabasını, barmen küçük Aram'a verdiği zaman ben yanındaydım. Aram'ın uzattığı Park Otel antetli kâğıdı şahit olarak da ben imzaladım. Saatler sonra Doğan'la birlikte Park Otel'den çıkarken, içkinin tesiriyle sallanan arkadaşım,

"Beni eve bırakırsın değil mi?" dedikten sonra birden irkilip arabam olmadığını hatırlamış olmalıydı ki dili dolaşarak eklemişti:

"Canım, bütün taksiler senin ya... Seç bakalım birini de beni eve bırakıver!"

Evet, Doğan sırf birikmiş bar borcuna karşılık bir Paccard araba verirken, benim henüz arabam yoktu ama bir an bile bunu kirli bir tezat gibi görmedim. Bir hırsın ve hasedin zeresini dahi hissetmedim. Birlikte gülmüşüzdür! Alayını, hicivini, eğlencesini de birlikte çok yapmışızdır ve ben belki de Doğan'dan da fazla duygulanmışımdır ama aslaa "Neden onda bir bar borcuna bile karşılık olarak dökülüp saçılacak kadarı var da, bende eşimi, anamı içine oturtup gezdirecek gibisi dahi yok?.." diye hayıflanmamışımdır!

Ne oldu? Az sonra benim de arabam oldu! İşte bu kadar! Bu kadar yani, ölçüde azmamışsanız, hasede düşüp kıvranmadan da pekâlâ olabilir! Kıskanıp kudurmadan da erişilebilir! Yokluğunu olağan sayıp rahatça içinize sığdırabildiğiniz şeyin, varlığını da aynı rahatlıkla olağan sayabildiniz mi, hırs size ancak uzaktan bakar ve hasedin de, ruhunuz-

daki sağlık karşısında sadece salyaları akar!

Dünya, hiçbir devresinde büyük tiraj yakalayamadı. Atay'ın *Çankaya*'sını yayımladığımız aylar hemen iyi satış platosuna yükselmiş, DP ile amansız kavga günlerinde de aynı seviyeyi yakalamış ve hele ihtilalin patlamasıyla, beni baskıya kâğıt yetiştirememeye telaşından kıvrandıracak kadar satış kazanmıştır. Ama genel olarak hiçbir zaman büyük, çok büyük satışı gazete olmadı ve böyle olmasına da aslında ne imkân, ne de gerek vardı!

Onun sahiplerince önemli olan satış ağırlığı değil, tesir gücü, moral ağırlığı idi!

Bunu kazandığını ve daima da kuşandığını sanırım düşmanları dahi inkâr edemez!

Erol Simavi'ye Kanlıca'daki evinin bahçe barında,

"Yahu ağabey, senden belki yirmi misli fazla satıyorum ama gene de *Dünya*, bakan düşürüyor, başbakan sarsıyor, bizde bunun yarısı bile yok!" dedirten işte bu ağırlıktı!

Sanırım bu imrenip yutkunmanın tesiridir ki, onu *Hürriyet*'ten daha ciddi, daha magazin ağırlıksız bir gazete çıkarmaya götürmüştü, *Yeni Gazete* denemesine böylece geçmiştir.

Çok da para döktü. Kurduğu kadro ne istemişse hepsini de hemen verdi. Ama olmadı!

Ciddi gazete, başına az gülen bir eleman getirmekle ve çevresine de ciddiyetin, tabiatları gereği değil, sadece taklit heveslerinin mahsulü olduğu besbelli unsurları sıralamakla yapılabilseydi, dram tiyatrolarından ne başyazarlar, ne yazarlar fişkırdı!

Her neyse, *Dünya*'nın o uzun kapanıştan sonra şu yeniden çıkışını anarken, hafızamda uyanan komşular ve "refikler" faslını bir tarafa bırakmazsam bu konu öylesine uzayabilir ki doğruca gene *Dünya*'ya haksızlık olur.

Ben size şimdi hemen anılarımdaki ihtilal faslının son düğümü olan ve uzun süre kasamda bekleyen "11 havacı subay" olayını da özetleyeyim de bu gerçekten bunaltıcı konu kapansın artık!

İsmet Paşa'nın o koalisyonlu ihtilal sonu iktidarında, bir MDO densizliği ve hatta dehşeti vardır ki, onu anlatmadan 11 havacı olayına geçmek yanlış olur.

22 Şubat serkeşliği (İnönü ve CHP'ye göre ihtilali) arkasın-

dan 21 Mayıs hareketi (hepimize göre bal gibi ihtilal teşebbüsü) olmuştu ya, ve özellikle ihtilal sonrası yapılan seçimde Demokrat Parti taraftarlığının hiç mi hiç azalmadığı, buna karşılık CHP yandaşlığının da gene hiç mi hiç çoğalmadığı görülmüştü ya, bu tabloyu katlanılmaz bulduğu apaçık olan bir kaynaktan, bütün yurda yayılan bir bildiri hengâmesi de hemen başlayıvermişti.

Başta gazeteler, ajanslar olmak üzere, siyasî parti merkezleri, üniversiteler, sendikalar, dernekler, hafta geçmiyordu ki bir MDO bildirisiyle sarsılmasınlar!

Bildirilerin hepsinde de devrim ve devrimcilik adına her an hedef seçilen yuvaların, ister parti olsunlar ister kişi, susmadıkları, akıllarını başlarına almadıkları takdirde silinip yok edilecekleri yollu dehşetengiz tehditler, uyarılar vardı. MDO'nun "Millî Devrim Ordusu" demek olduğu da hemen yayılmış ve doğrusu ya istediği korku havasını uyandırmakta hiç de başarısız olmamıştı.

Öyle ki, MDO bildirilerinde ilk anda yok edilerek leşleri yerlere serilecek olanların listeleri dahi vardır. Vatandaşlık haklarının bile ellerinden alınarak sınır dışı edilecekleri sıralananlar olduğu gibi!

Bunlar, tam tamına her biri birer kanlı ihtilal işaretleri idi!

İsmet Paşa başbakandır. Ama hiç tınmaz! Bütün gazete-lerde tehditleri, kan dökme iddiaları, velhasıl kapkaranlık bir teşkilatın bütün takımı takalavatı hemen her hafta boy gösterdiği halde, hiç aldırmaz!

Şüphesiz anormaldi bu!

İsmet Paşa gibi, devlet adına rutubet görse yağmur telaşına düşen bir titizliğin bu umursamazlığı elbette tuhaftı, elbette şüphe uyandırıcıydı!

Ve bir kısmımız bu şüphe duraksaması içindeyken, Parlamento'da "Kimdir bu MDO, nedir, neyin nesidir hükûmet açıklasın." diyen bir AP milletvekiline karşı kürsüye çıkan başbakan yardımcısı Prof. Turhan Feyzioğlu,

"Kim olduklarını söylersem ayağa kalkarsınız yahut kordudan dudaklarınız uçuklar" demez mi?

O anda, İnönü'nün umursamazlığının ve CHP çevrelerinin MDO bildirilerinden, değil rahatsızlık duymak, hatta keyifle gerinmelerinin anlamı su yüzüne çıkıverdi!

Besbelliydi ki, en az CHP'li bir kanat, hem de kanatların belki en güçlüsü MDO ile irtibatlıdır, belki de MDO'nun tam anlamıyla içindedir!

Feyzioğlu'nun o çıkışına karşılık, bir küçük yazımda "Sakin MDO'nun maskesi ardında Turhan Feyzioğlu ile Ekrem Acuner'in suratları çıkmasın?" diye takılışımı az daha ağır ödüyordum. Beni hemen Balmumcu'daki askerî hâkimliğe çağırmışlardı ve orada ancak gene Dâhi Paşa'nın bir buluşu sayesinde kurtulmuştum. Hâkim albaya, "Yaz" demişti, "Ekrem Alican yerine yanlışlıkla Ekrem Acuner yazılmış olduğu anlaşıldı."

İhtilalci kanadın en güçlü askerlerinden biri olan Acuner ile Alican'ın hiçbir şekilde karıştırılması mümkün değildi ve hele böyle bir MDO yakıştırmasında bunu yapmak hamakatin de ötesindeydi ama, Dâhi Paşa "Aldırma" demişti, "gazetede açıklatacak değilim ya, dosyasında otursun dursun."

İşte o gün Balmumcu'daki askerî kanadın da tepeden tırnağa MDO'dan rahatsız ve hele Feyzioğlu'nun o açıklamasından sonra büsbütün huzursuz olduklarını iyice görmüşümdür.

"Kim olduklarını söylersem ayağa kalkarsınız yahut korkudan dudaklarınız uçuklar" sözünden herkesten önce ve fazla ordunun anlaşılacağı gerçeğini gören bizler gibi, onlar da huzursuz idiler!

Pekiy, ya gene İsmet Paşa? Hayır ondan bu defa da ses yoktur!

Kendi başyardımcısının kim ve ne olduğunu bildiği ve bunu gerine gerine de açıkladığı bir yanda dururken, öte yanda İnönü'nün bundan habersiz olduğunu düşünmek mümkün müdür?

Ey pekiy, haberli olduğu, ne ve kim olduklarını bildiği halde, onca kanlı tehdide omuz silkmesi ve bir ihtilal hazırlığının bütün işaretlerini bağıra çağıra vermekte olan bir gizli teşkilata hiç aldırmmaması?

İşte bunu anlamak büsbütün imkânsızdı!

Ve böyle bir umursamazlığın, ya izni alınarak oluştuğunu yahut da kendi partisinin de katkısıyla vücut bulduğunu düşünmekten başka akla yakın bir ihtimal de gelmiyordu.

Tam o günlerdedir ki İsmet Paşa'nın pek yakın çevresin-

den "Ordu + CHP = iktidar" formülü ortaya atılmış ve damadının dergisinde durmaksızın tekrarlanmıştır.

Aksi gibi Türk Genelkurmayı da ordunun bir partiyle ortak kılınmasındaki bu gerçekten zararlı ve çirkin iddiaya karşı en ufak bir tepki göstermez! Alın size işte MDO'nun da, onu sevenlerin ve destekleyenlerin de, hatta ondan diledikleri atmosferin yaratılması verimini aldıktan sonra istedikleri yönetimi kurmayı hesaplayanların da, önlerine sürülmüş en yağlı ekmeğin ta kendisi!

22 Şubat serkeşliğini tam bir ihtilal gibi göstererek onu bastırma çalımını elden bırakmayan bir İnönü, 21 Mayıs ihtilal karikatürü karşısında kolayca galip gelmiş bir İsmet Paşa, şimdi ortalığı kasıp kavuran bir MDO önünde bıyık altı gülüşlerle durur ve böyle bir korku unsurunun ardında ordu varmış gibi davranılması karşısında, hiç aldırılmaz olur da, Genelkurmay'dan "Ordu + CHP = iktidar" formülü önünde rahatsız olduğunu bildirmesi artık kolayca beklenebilir mi?

Aslında bunun o anda yapılmasında sayısız fayda vardı ve bu sonradan zuhur eden pek çok rahatsızlığı daha yuvalarında oluşmadan yok ederdi ama ısrarla yapılmamış ve aksi de inadına ısrarla tekrarlanmıştır!

CHP ve o günkü yardakçıları, önlerine gelene "cuntacı" damgasını vurmakta pek aceleciydiler. Bundan fazlasıyla nasip alanlardan biri de benim.

Cuntacılık... Cuntacılık ha? Aslında hiçbir iddia, hiçbir belge, hiçbir delil şu "Ordu + CHP = iktidar" formülü kadar cunta damgasına çanak tutucu değildir! İktidarın ancak orduyla gizli nikâhlı bir siyasi hengâmeden doğabileceği gibi bir iddia kadar, her iki tarafa da zararlı bir başka düsturun bulunabileceğini de sanmıyorum!

Ama Genelkurmay'ımız "Ordu + CHP = iktidar" formülüne karşı hiç ses çıkarmaz, hükümet başbakan yardımcısının ağzından MDO methiyesine kolayca dalar ve MDO da bu kara kaosta kanlı beyanname göbeklerini rahatça atıp oynarken, Ankara'daki Hava Kuvvetleri karargâhının üçüncü katının en dipte olan kumandanı odasının tam bitişiğindeki ve kumandan odasıyla irtibatlı bir de kapısı olan odada, bir su-bay grubu toplantı üstüne toplantı yapmaktadır.

İşte gide gide kısa zamanda sonu ihtilal kararına kadar varan ve yeminli belgelerle tespit edilen havacılar cuntası budur ve burada doğup yeşermiştir!

Dört kademeli bir hava cuntası oluşturmuşlardı. Birinci kademesi "Planlama Koordinasyon Grubu" olan cuntanın elemanları Hava Kuvvetleri Kurmay Başkanı General Hüsnü Özkan'ın başkanlığında Kur. Alb. Halim Menteş, Kur. Alb. Fevzi Arsın, Kur. Alb. Tufan Akkoç, Kur. Alb. Refik Yurtsever, Kur. Alb. Yusuf Parmaksız, Kur. Alb. Halit Elgin idiler.

Planlama grubunun esas icra komitesi Kurmay Başkanı General Hüsnü Özkan ile Albay Halim Menteş ve Fevzi Arsın idi.

Bu icra komitesinin üçü de CHP sempatisini ve üçü de Milli Birlik üyesi ihtilalcilerimizden Mucip Ataklı, Haydar Tunçkanat ve Emanullah Çelebi'ye tam anlamıyla bağlı idiler!

(Başkanları Özkan Paşa'nın cuntalarının ipliği bizzat Hava Kuvvetleri komutanı tarafından pazara çıkarılır çıkarılmaz. CHP'ye kaydolup milletvekilliği için liste başı yapıldığı ve Meclis'te de CHP'nin en itibarlı ve çalılımlı üyelerinden iken, bu defa benim kalemime toslayıp nasıl ufalandığı belgelerle ortadadır.)

Neyse, bu hava cuntası özetle söyleyeyim, küçük komite, koordinasyon grubu, İstanbul irtibat komitesi falan diye dal-lana budaklana ilerlemiş ve sonunda Hava Kuvvetleri karar-gâhında görevli ve yeminli iki sekreter hanımın manikürlü parmaklarıyla daktilo ettikleri 22 kopyası çıkarılmış ihtilal dosyasına kadar varmışlardır. "İhtilal memlekete hayır getirecekse ihtilalciler yaşasın, getirmeyecekse ihtilalciler kah-rolsun" diyen bir de pek cafcaslı bir sonuç işaretleri vardır!

Hepsi aynı olan dosyaların ilk ve esas sayısı General Özkan'ın kasasına kilitlenmiş, diğerleri de ilgililer arasında bölüşülmüştür!

Her dosya üç bölümdür. Birinci bölüm yeşil kâğıtlara yazılmış memleket problemleri bölümü ki, sözüm ona çeşitli sosyal ve ekonomik sorunlar ele alınıyor ve analiz tuhaf-lıkları içinde çare ve tekliflerle sonuçlandırılıyordu. Özel arabaları dahi şahıs mülkiyetinden çıkaran parlak tekliflerin bu bölümün çare fasılları arasında olduğunu söylersem, değer-

leri hakkında kâfi bir fikre varılabilir sanırım.

İkinci bölüm pembe kâğıtlara yazılmıştı ve harekât ile harekât sonrası yapılacak işler gösteriliyor ve rejim, temelini CHP'liler teşkil etmek üzere, tamamen solda ama güya da partisiz bir iktidara teslim ediliyordu !

Evet, doğru okudunuz; ihtilal dosyasının ikinci bölümünde CHP ile irtibat böylesine sağlam ve böylesine açık seçik yazılmaktaydı.

Ve hele üçüncü bölümde ise hizalarına güvenlik derecelerine göre yıldızlar konmuş CHP'lilerin, Parlamento içinden ve dışından, isimleri sıralanmıştı !

Tam 70 kişinin adı vardır bu listede. Ve aslaa onların seviyesine inip demem ki hepsi haberli idi, irtibatlı idi ve dolaşısıyla cuntacı idi. Hayır hiç şüphem yok, hiç haberleri dahi olmadan o listeye konmuş olanlar vardır elbet. Ve sanırım adları yanına tek yıldız konmuş olanları bunlardan saymakta fazla yanlış da yoktur. Ama çiftli, üçlü yıldızlarla donanmış olanlar vardır ki, onların tutumları, sözleri, iddiaları da işe katılınca haklı olarak orada yer aldıkları hemen meydana çıkmaktadır !

Şöylece bir tomanı çekip alarak huzurunuzda çıkarayım:

Listenin en başında Turhan Feyzioğlu vardır. Arkasında İnönü kabinelerinin pek değişmez Milli Savunma bakanı İlhami Sancar. Bunlar üç yıldızlıydılar. Arkalarından iki yıldızlılar geliyordu: Suphi Baykam, Orhan Eyüboğlu, Kemal Satır, Bülent Ecevit, Turan Güneş, Coşkun Kırca, Muammer Erten, Turgut Göle... Sonra tek yıldızlılar Lebit Yurdoğlu, İbrahim Öktem, Kenan Esengin, Nedim Müren, Kemal Yılmaz... Ve uzar da uzar...

Pekiy, yeminli sekreter hanımlar getirilerek ve bir alay yüksek rütbeli subay hem de bitişindeki kurmay başkanının odasına üşüşerek dosyalar dolusu bir ihtilal kararına varırken, duvarın öbür dibindeki Hava Kuvvetleri Kumandanı Orgeneral Tansel uyuyor muydu ?

Hayır, aslaa uyumamıştır. Önce MDO'nun havacı ihtilalciler yararına yarattığı hava bahane edilerek, herhangi bir ordu müdahalesi zarureatine karşı alınacak tedbirleri görüşmek izni kendisinden alınmış ve kumandan bir süre bu izin gereğinin yapıldığını sanarak sessiz kalmış, ama sonra iki

arkadaşı Hava General Muhsin Batur ve gene Hava General Süleyman Tuncel'in uyarıları üzerine, bir akşamüstü tek başına karargâha gelerek cuntayı toplantı halindeyken tam anlamıyla basmıştır!

Baskına girişmeden önce cuntadan ikisinin yerlerini değiştiren bir tayin kararı çıkarmış ve bunun akislerini ölçüp biçmiş ve nihayet odaya dalıp hepsini tam yerinde deyimle cürmü meşhut halinde yakalamıştı! Hareketinden bir gün önce, orduda yarattıkları huzursuzluğu öne sürerek, bizzat Genelkurmay Başkanı Sunay'ın da hava cuntasının dağıtılmasını istediğini hemen söylemeliyim.

Böylece Tansel daha da güçlenmiş ve o güvenle de büsbütün rahatlamış bir halde cuntanın karşısında dimdik dikiliyordu.

Doğrusu ya önce şaşırmışlar ama sonra hemen toparlanıp, son görev değişikliği emrine neden uymadıklarını, bunun haksız ve yanlış olduğunu söylemeye başlamışlar ve sonunda da istifalarıyla birlikte bütün Hava Kuvvetleri'nin ayaklanacağını ve hükûmetin hemen devreye gireceğini hesaplayarak, hep birlikte istifa edebilecekleri tehdidini savurmuşlardır!

Aslında bu, Tansel'in arayıp da bulamayacağı bir rahatlıktı. Hemen atıldı ve derhal istifalarını yazıp imzalamalarını istedi!

Bu defa şaşıрма sırası ötekilerdeydi. Ama kendi tekliflerinden nasıl geri dönebileceklerdi ki? İstifayı onlar söylemişler, kumandan da "peki" deyip kabul etmişti. Çaresiz hepsi de yazıp imzaladılar. Ve Hava Kuvvetleri komutanı istifa kâğıtlarını toplayıp, güvenle odadan çıktı!

Size çok ama çok tuhafını söyleyeyim mi? Hava Kuvvetleri komutanının derhal gereğinin yapılması dileği ile Genelkurmay'a gönderdiği o istifalar var ya ve hele aynı cuntanın dağıtılmasını Tansel'den isteyen Genelkurmay da Sunay Paşa'nın temsil ettiği aynı Genelkurmay'dır ya, ne gelir akla? Daha o gün işleme koyulacakları değil mi? Hayır, bir türlü işleme konulmamışlardır!

Dahası da var, Milli Savunma Bakanı Sancar hemen bir demeç vererek, "Hava Kuvvetleri'nde sadece bir görev değişikliği bahis konusudur ve hiçbir ayrılma, çıkarılma mevcut

değildir!" deyivermiş ve onu gören Genelkurmay başkanımız da daha ne yapsa beğenirsiniz; 2 aralık 1962 tarihli birer yazıyla 11 havacıya 15 gün izinli olduklarını bildirmiştir!

Tam bu noktada Orgeneral İrfan Tansel'in vakarı ve soğukkanlılığı hiç elden bırakmadan, sabırla beklemeye geçmesindeki gücü, kudreti takdir etmemek mümkün değildir!

Genelkurmay Başkanı Sunay da aynı gücü ve sabrı biraz gösterebilseydi mesele herhalde biraz daha çabuk sonuçlanabilirdi. Halbuki iki gün sonra, yani 4 aralık 1962'de Genelkurmay başkanının bizzat yaptığı açıklamada hükûmetin tazyiki ve hava cuntacılarını askeri yönden olmazsa, siyasi açıdan temize çıkarıp methettirme gayreti öylesine görülüyordu ki, bu defa Hava Kuvvetleri komutanı ve çevresini saranlar infial ettiler.

"Sunay" imzalı son demeç aynen şöyledir:

"Hava Kuvvetleri komutanı ile kurmay başkanı arasında bir anlaşmazlık olmuştur. Komutan ve kurmay başkanı bir karargâhın ayrılmaz durumundadır. Bunların aralarında bir ihtilaf çıkması halinde birlikte çalışmayacakları pek tabiidir.

Fakat bununla beraber karargâhta ayrıca 7 subay ve birliklerden 4 komutan ki, ceman 11 subay emekliliklerini istemişlerdir. Bu subayların müracaatları Genelkurmay Başkanlığı'na gelmiş bulunmaktadır. İSTEKLERİNDE ISRAR EDERLERSE, arzuları yerine getirilecektir. Bu da usul ve disiplin icabıdır. Yalnız şu hususu herkesin iyi bilmesi gerekir ki, bu hava subayları HİÇBİR SURETTE BİR SİYASİ DÜŞÜNCE İLE İLGİLİ DEĞİLDİR. Vatansever ve DEMOKRASİYE SADIK kimselerdir. Ve bu uğurda hizmetleri görülmüştür."

İşte bu demeçtir ki Hava Kuvvetleri Komutanı Tansel'i hemen bir demeç vermeye zorlamış ve *Hürriyet* gazetesine açık söyletmiştir:

"Bunlardan birkaçı Mucip Ataklı'dan emir alır, askerliklerini kaybetmişler ve Hava Kuvvetleri ile Silahlı Kuvvetler'in bütünü için tehlikeli olmaya başlamışlardır. Kendilerini bu yüzden istemiyorum."

Daha önce benzeri görülmüş müdür bilemem ama bir Genelkurmay başkanıyla, bir Hava Kuvvetleri komutanının

birbirlerine bu derece taban tabana zıt demeç vermeleri tabii her ilgiliyi sarstı. Ve sonunda da Maraş AP Senatörü Nedim Evliyaoğlu hemen bir sözlü soru önergesi vererek, şu 11 havacı subay hakkında başbakanın açıklama yapmasını ve hemen bir Meclis tahkikatı açılmasını isteyiverdi!

İsmet Paşa artık başını kumda bırakamazdı.

Sıra Nedim Evliyaoğlu'nun sorusuna gelince, ister istemez kürsüye çıktı ve bakınız ne dedi:

"Hava Kuvvetleri içinde bir kısım subaylar toplanarak kendi komutanlarını tenkit ederler. Geçmiş hadiselerde kendi hizmetlerini üstün görürler. Bu subaylar ihtilal idaresi sırasında ve 22 Şubat hadiselerinde komutanları ile birlikte yakın vazife teması halinde başarı ile çalışmışlardır. Son tutumları her haliyle askeri usullere ve disipline aykırıdır. Hava Kuvvetleri komutanı, bu cereyanı hisseder ve tahkikat yaptırır. Bu subayların Hava Kuvvetleri'nde çalışmaya devam etmelerinin mümkün olmadığına hükmeder. 11 subayın memnuniyetsizlikleri kendilerine mahsustur."

İnönü şu tarifine pek uyan bir 22 Şubat için göstermediği hoşgörüyü ve meseleyi alabildiğine basite indirme ustalığını bu olaya kondururken aynı günlerde Paris'e NATO toplantısına gitmekte olan Orgeneral Sunay basına yeni bir demeç lütfetmekteydi:

"Onlar orduda bir sandalyeden diğerine geçmişlerdir!"

İşte bu kanat genişler ve konuyu basit bir itaatsizliğin ötesinde hiçbir siyasî maksada ve hazırlığa iliştiirmeme gayretleridir ki, Hava Kuvvetleri karargâhındaki General Tuncel'in tepesini attırmış ve hayli geniş olan çalışma odasını tam bir teşhir dekoru çerçevesine sokup, 11 havacının ihtilal dosyalarından yirmi tanesini orada sergilemek zorunluğunu ona duyurmuştur!

Sergi böylece her subaya açıldı ve az sonra da başta Hava Kuvvetleri elemanları olduğu halde, yavaş yavaş diğer bölümlerden bir subay akını Hava Kuvvetleri'ne yöneldi.

Dosyalar en can alıcı yerleriyle hepsinin gözleri önündeydi. "İhtilal memlekete hayır getirecekse ihtilalciler yaşasın, getirmeyecekse kahrolsunlar" düsturu bıyık altı gülümsemelerle okunuyor, çareler ve tedbirler faslındaki saçmalıklara şöyle bir göz gezdirenler de hemen mırıldanıyorlardı: "Bel-

li belli, pek hayırlı olacakmış doğrusu.”

Ve General Süleyman Tuncel'in sırf etrafı görmek için arada bir uğradığı “sergi odası”na geldiği bir sırada, genç bir hava teğmeni CHP'liler listesinin isimleri yanındaki yıldızları incelemiş ve sonra elindeki gazeteyi işaret ederek “Gazetede ki demeçlere bakınca insan ‘Amma isabetli yıldız koymuşlar’ demeden kendini alamıyor generalim” deyivermiştir.

Hiç şüphe yok, hâlâ görev değişmesinden dem vuran Millî Savunma Bakanı Sancar ile Feyzioğlu'nu kastediyordu!

General Tuncel'in olayı naklederken “İsmet Paşa ile Sunay'ı neden listelerine almamışlar?’ diyecek diye ödüm koptu” dediğini ben gene havacıardan dinlemiştim!

Ama genç bir hava subayı işte bu dosya teşhirini ibret ve dehşetle seyrettikten sonra Alb. Turan Çağlar'a en güzelini söyler:

“Hayır, ‘Ordu + CHP = iktidar’ değil, bu tertip yanlış olmuş demek, ‘Ordu + CHP = ihtilal’ olmalıymış!”

Haydi biraz daha da acısını söyleyeyim:

Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral İrfan Tansel Millî Güvenlik Kurulu toplantısında İnönü'ye 11'lerin ihtilal dosyasını kendisine göndermek istediğini söyler söylemez ne cevap almıştır bilir misiniz:

“Gönderme, iade ederim!”

Bunu evinde tam beş gazeteciye açıklayan da bizzat İrfan Tansel Paşa'dır!

Şu 11 havacı subay olayı benim gazetecilik hayatımda hep yürek sızılı bir yer tutar! Şu anda hatırlarken ve yazarken dahi aynı sızıyı duymaktayım. Hemen itiraf edeyim ki, ben meslekî kıskançlığın ne olduğunu hiç bilmemiş ve tatmamış olarak bu olayı yaşamadım. Elbet biliyordum, görüyordum ve pekâlâ ve rana tatmış da bulunuyordum. Ama şu 11 havacı subay olayını yazdığım günlerdeki kadar meslektaş küçülüşünün ve meslek kıskançlığının ednasına ve açığına rastlamamıştım ve hatta bunu aklımın ucundan dahi geçir-memişim.

Olayı kamuoyuna bütün açıklığı ile ilk ve tek sunan benim. Dosyaların içeriğini, yazıldıkları kâğıtların renklerine, imzacılarının hüviyetlerine kadar açıklayışımı da ortada!

Fakat hayır, hemen bütün gazetelerde adım geçmez, onun

yerine “bir gazeteci” sıfatı kullanılır ve yazdığım gazetenin adı da söylenmez, o da “bir gazete” olmuştur.

Neden? Çünkü *Dünya*, biçare yaralı *Dünya*, tam 46 gün İsmet Paşa’nın hışmına uğrayıp kapalı kalmış *Dünya*, 11 havacı olayı yayınıyla birden burnunu kaldırmış bir uçak gibi biraz yükselişe geçmiştir ya, “aman reklâmı olmasın, aman Bedii Faik’in de adı geçmesin”.

Üstelik yayının daha ilk gününde hemen Hava Kuvvetleri komutanının evine üşüşmüşlerdir:

“Doğru mu bunlar? İddialar için ne dersiniz?”

Orgeneral Tansel’in cevabı çok açıktır ve elbette içinde *Dünya* da, benim adım da vardır ama, onlar formüllerini tatbikte hiç duraksamazlar. Tansel’in cevabı şuydu:

“Hüsnü Özkan dahil, 11’lerin ihtilal hazırladığı yolunda el yazılarıyla dolu dosyalar vardır. Sanırım bu dosya Bedii Faik’te var, fakat orijinali, Hüsnü Özkan’ın kasasındaki bendedir. Bedii Faik’in yazdıkları elbet doğrudur, çünkü dosyaya dayanmaktadır.”

Gazetelerin hemen hepsindeki bu demeçte adım hep “bir gazeteci” olarak çıkmıştır.

Sorgularında dahi şüphesiz adım vardı ve cevapta da vardır ama gene ısrarla “bir gazeteci”yimdir.

“*Dünya* gazetesi ve Bedii Faik size göre bu dosyayı nasıl elde etmişlerdir?” diye sorulduğu mutlak olan soru, gazetelerde, “Gazete ve gazeteci sizce dosyayı nasıl elde etmiş olabilirler?” şeklindedir. Ve tabii cevap da aynen,

“Gazetecilerden hiçbir şey saklanamıyor. Bedii Faik bunları herhangi bir menbadan almıştır, ben onu bilemem” şeklindeyken,

“Gazeteci bunu herhangi bir menbadan almış olabilir” tarzında verilmiştir.

Ama tabii mızrak çuvala ne kadar sığarsa, bir iki gün bu da o kadar sığmış ve sürmüş, sonra gene Ankara’daki meraklı bazı muhabir gençlerin aynı Tansel’e, hiç şüphe yok bu defa CHP’nin dürtüsü veya fısıltısıyla sordukları bir soru üzerine dağılıvermiştir.

Soruları şuydu ve güya beni zora sokmak için yapılıyordu:

“Dosyanın basına aksettirilmesi yolunda bir tahkikat açılmış mıdır?”

Tansel Paşa bu defa galiba biraz sinirlenmiş olmalı ki cevabı, soranları da sorduranları da pişman etmeye yetmişti:

"Tahkikat benden ziyade hükûmeti ilgilendirir. Ben Milli Güvenlik Kurulu toplantısında İnönü'ye 11'lerin ihtilal dosyasını vermek istediğim zaman "Gönderme, iade ederim!" dedi. Neyin tahkikatını kim yapacak? Tekrar ediyorum Bedii Faik Bey o dosyayı herhangi bir kaynaktan elde etmiş olabilir, bunu ben bilemem, kendisine sorunuz."

İşte bu cevap üzerinedir ki, bana yönelebilmek için şüphesiz bir kısmı bu defa beni belki güç duruma sokabileceklerini de düşünerek, adımı yazabilmişlerdir!

İlk telefon, o tarihte Nadir Nadi ile Doğan'ın ve onu tutan kız kardeşlerinin çekişmesi sonucu, *Cumhuriyet*'in yönetimi Nadir Bey ile Cevat Fehmi'den alınıp Doğan grubuna verilince, gazeteye genel yayın yönetmeni yapılan Ecvet Güresin'den gelmişti:

"Acaba" diyordu, "şu dosya ve onu sana ileten ellere dair biraz bilgi vermende bir sakınca görür müsün?"

"Bunu bana niye soruyorsun? Benim adım Bedii Faik dedim, sen bu sorunu 'bir gazeteci'ye sorsana..."

Ve telefonu tabii hemen kapattım.

Bizim yazı müdürü rahmetli Hikmet Çağlayan da kendisinden bu konuda bilgi sızdırmaya kalkışan bir arkadaşına,

"Yahu kardeşim burası *Dünya* gazetesi, bizim ne ilğimiz var bu meseleyle? Sen telefon rahberini aç, B harfinden 'bir gazete'yi bul ve hemen oraya telefon et!" deyip telefonu hızla kapatmıştır!

11 havacı subay olayı ile anılarımda zaman zaman, hâlâ hafifçe de olsa dumanları tüten şu ihtilal faslının sonuna geldiğim için rahatladım diyebilirim.

Kırk yıl önce olduğu gibi, bugün de geriye baktığım zaman 27 Mayıs 1960'tan bu yana geçirdiğimiz tecrübenin ve atlattığımız bunca badirenin avuçlarımıza bıraktığı hâsıla olarak ben yine, ihtilalci bir toplumdan fersah fersah ilerde olarak demokrasi bağımızın sağlığını ve sağlamlığını görüyorum!

Ve kırk yıl önce ihtilal anılarımin sonuna yerleştirdiğim sözleri bugün de rahatlıkla tekrarlayabileceğim inancındayım:

Biz ihtilalci bir millet değiliz. İster üniformalı, ister ünifor-

masız olalım, cesuruz, vatanseveriz, hürriyete âşık değilsek de hayli “sulanık ve özenik”iz ama, ihtilalcilik apayrı bir yaradılış ve döküm işi ve bizde yok!

Mussolini, sanatçı İtalyan milletinden çıkarmaya çalıştığı “asker millet” hülyasını, İkinci Dünya Savaşı sonunda aynı milletin ayakları altında ezilerek nasıl kaybetmişse, biz de 27 Mayıs’la birlikte şu heyecanlı Türk milletinden çıkacağı sanılan ihtilalci varlık hülyalarının veya palavralarının çoktaan eridiğini iyi bilmeliyiz.

Şüphesiz aramızda bunu anlamayanlar veya anlamamakta direnenler vardır ve daima da olacaktır. Böyle olmasaydı 27 Mayıs’ın peşinden 12 Mart’ın, onun ardından da 12 Eylül’ün gelmesine imkân var mıydı?

Geçmişte bu gibilerle zaman zaman ilişkili sanılmış, hatta onları teşvikle itham edilmiş bir yazar olarak aldığım dersi burada sizlere aktarmak isterim:

“Biz siviller için pek alışık olduğumuz tenkitler, tartışmalar, hatta memleket konularını günlük heyecanlar ve kaygılar içinde ele alan konuşmalar dahi, yüreklerinde her şeyden faydalanarak ille de tepeden inme bir şeyler yapma hırsı yatanlar nazarında, çok zaman bambaşka bir anlam taşıyabiliyorlar. Böyleleri, mümkün olduğu kadar dayanak bulmak ve saçaklanmak ihtiyacında da oldukları için, artık sizin sözlerinizi veya yazılarınızı, hep o kendi değişik maksatlı yorumlarının etkisiyle ele alacaklar ve kendi çevrelerine olduğu kadar dışarıya da bir fikir ve kader birliği içinde olunduğu intibainı vermeye özellikle özen göstereceklerdir.”

Bu, Türkiye’de daha uzun bir süre, sözlerin, sohbetlerin ve yazıların “Acaba kötü bir maksada hizmet oluyor mu?” kaygısı ve dikkati içinde söylenmelerinin ve yazılmalarının şart olduğunu gösterir.

Fakat yalnız yüreklerinde bir ihtilalci böcek veya karga yatanlar için değil, adına yurt sevgisi dediğimiz memleketçilik aslanı yatan ordu mensuplarımıza karşı da konuşmalarımızda ve yazılarımızda bu dikkati hiç elden kaçırmamak zorundayız. Zira, o memleketçilik aslanının yelelerini de günün birinde kabartarak bir ihtilali veya müdahaleyi doğru yol saymasının pekâlâ mümkün olduğu görülmüştür!

27 Mayıs’tan sonra, onun gadrine uğramış olmayı, devri-

len bir kitle kendi açısından haklı olarak adeta bayrak yaptı. Zulümler yapıldığı iddiası, dayaklar, zindanlar, tevkiller, mahkûmiyetler ve nihayet idamlar... 27 Mayıs'tan zarar görmenin kanlı ve acılı bir bilançosu olarak hâlâ da zaman zaman tekrarlanıyor ve tarihin yapraklarında dumanları tütüyor. Ama bunun bir de karşıtı var ki, onun hesabı nedense hep gözlerden kaçırılmış gibidir:

27 Mayıs'tan hiçbir kitle veya zümre ordumuz kadar zarar görmemiştir!

Karşıda üç ölüm... Dört yüz küsur hapis ve elbette doğru "büyük bir ıstırap", pek büyük sıkıntılar... Korkular!

Ama bir de orduya bakalım: üniformalarından koparılmış sekiz bin insan, daha sonra gene üniformalarından kopmak zorunda kalmış yüzlerce değer... Sonra 27 Mayıs'ın şirazelelerinden çıkardığı geleneklerin, kaidelerin ve alışkanlıkların sonucu olan o 22 Şubat'ların, 21 Mayıs'ların acısı ve gene asılanlar!

Hemen bir farkı belirteyim: Celal Bayar, hakkında yaş haddi uygulamasının geçersiz olduğuna dair bir alay profesörün ortaklaşa imzaladıkları fetvaya rağmen, gene de ölüm cezasından uzak tutulabilmiştir. Ama 21 Mayıs'ın suçlusu olmuş, malul binbaşı Fethi Gürcan karşısında kanunun açık hükmü bile hiç görülmemiş, gösterilince dahi umursanmamış ve o tek ciğeri ile ipte sallandırılmıştır!

Sadece şu örnek dahi kayıp verme sırası orduya gelince, onun ne kadar ilerde olduğunu görmeye yeter sanırım.

Evet, bütün bu kurbanları da ordu vermiştir!

Bir ihtilalin gözden kaçmaması farz olan bilançosu doğru yapılacaksa, onun zarar hanesinde en büyük payı alarak bizzat ihtilalcilerin yattığını görmemek mümkün değildir!

Ve işte bu açık görünüş karşısındadır ki, sütten ağzı yanmış olarak, artık yalnız yağurdu değil, hatta her beyazı dahi üfleme kalkışanların dikkati içinde kalmak zorundayız!

Bu, şu demektir:

Eğer sivil iseniz, hiçbir askere, onu bir ihtilalin zorunlu olduğu inancına götürebilecek hiç ama hiçbir heyecan aşılamayınız!

Eğer asker iseniz, siz de biliniz ki, bir ihtilalle çözülebilecek pek az mesele olmasına karşılık, onun kendi küpüne za-

rarlı bir keskin sirke olarak, herkesten önce ve fazla sizi ve çevrenizi yakması muhakkaktır!

* * *

Fakaaat... Evet bir “fakat” a tam bu noktada yine de gerek var. Fakaat, ihtilalden elimize kalmış şeylerin topuna birden ille de “kötü” demek elbet doğru olmadığı gibi, mirasın bazı- sı karşısında hiçbir vicdan böyle bir kötölemeye imkân da bulamaz!

Bir defa, gazeteci olarak bir kısmımız yüzlerce davadan kurtulmuşuzdur. Hakkımda açılan ve sayısını unuttuğum dava yığınının tekinden dahi alacağım bir mahkûmiyet beni çürütmeye yeterdi.

Pek çok meslektaşım için de bu böyle olduğu gibi, üniver- site çevrelerinden, edebiyat hizmetlilerinden ve çeşitli sosyal kuruluş elemanlarından da niceleri ihtilalle birlikte zindan kâbusundan kurtulmuşlardır.

Haydi bunları şahsî meselelerimiz sayıp fazla önemli bul- mayınız. Fakat geride bir 61 Anayasası vardır ki, ne kadar reaksiyoner bir zıbının bütün sıkıntılarını taşırsa taşırsın, yi- ne de ülkeye bir hürriyetler meltemini, bir insan olduğunu duyma esintilerini getirdiği açıktır!

Müesseseler, kuruluşlar da var elbet. Eğer ihtilalcilerimi- zin ille de bir dokunulmazlık tamahı ve korkusuyla içine düştükleri o “tabii senatörlük” garabetiyle sulanmış olma- saydı, “Senato” mükemmel bir demokrasi makesiydi! İyi dü- şünülürse bugün dahi öyle bir kuruluşa muhtaç olduğumuz hemen anlaşılır sanıyorum.

Gazetecilik açısından ihtilalin getirdiği en tesirli ürünün 212 sayılı kanun olduğu nasıl rahatlıkla söylenebilirse, en faydalı eserin “Basın İlan Kurumu” olduğu da o kadar rahat- lıkla sıralanabilir.

Birincisiyle, çalışan gazetecinin kaderi patronun iki duda- ğı arasında durmaktan kurtarılmış, ikincisiyle ise gazete sa- hipliğinin “besleme basın” damgasıyla hırpalanması ortadan kaldırılmıştır!

İkincisinin birincisinden daha sağlam yapılı olduğu, hâlâ aynı haysiyet ve ciddiyet içinde durmasından ne kadar belliy-

se, ötekinin bir kısmı haklı olan patron tepkileri önünde dahi duraksaması ve hatta yan çizip baş çevirir oluvermesi de onun hayli çürük yapısını görüp göstermeye yeter sanırım.

Hiç şüphe yok, bunda Basın İlan Kurumu kanununun, Kurucu Meclis'te tartışıla tartışıla hazırlanmasına karşılık, ötekinin yani 212 sayılı kanunun, Millî Birlik üyesi Ahmet Yıldız'ın şahsî marifeti olması en büyük payı taşır!

Bu arada bir hakkı da yiğidine hemen verelim:

Basın İlan Kurumu'nun bugüne gelmesinde, hem de kiralık yapılardan arınıp kendi malına, mallarına kavuşmuş bir maddî platoya ve hiçbir dedikodu, itham, iltimas söylentilerine imkân bırakmayan bir mana seviyesine varacak kadar serpilip gelişmesinde elbet yöneticilerinin payı büyüktür.

Genel Müdür Gültekin Samancı'nın ve bütün çalışma arkadaşlarının bu konudaki hizmetleri unutulamaz, unutulmamalıdır!

Aslında "resmî ilan" konusu, Demokrat Parti iktidarında alevlenmiş, Adnan Menderes ve yakın çevresinin elinde adeta bir problem yapıp hem basın, hem de kendilerinin boynuna dolanmıştır. Tek parti devrinde tabii bunun söylentisi bile olamaz ve iktidar neyi isterse ve kime verirse ancak onarına gösterilebilirdi. Bu ayrı! Fakat çok partili devrede hem basın özgürlüğü olacak, hem de iktidarca bir ilan ve reklam iltimasçılığı yapılacak! Bu, mütearife olarak elbet mümkün değildi ama, iktidarda çok partili kafa yapısı yerine, yine tek partili beyin kargaşası olursa bunu kime anlattırsınız?

Üstelik Adnan Bey de, yakın çevresi de en çok basından rahatsızlık duyan bir yapıda idiler ve böylece de resmî ilana kendi ekledikleri bir de "resmî reklam" hengâmesini katıp, meseleyi büsbütün büyütmüşlerdir.

Hasan Âli Yücel'in sorusunu hep hatırlarım. Dragos'taki o güzel sohbetlerin birinde,

"Kuzum" demişti, "şu 'resmî reklam' da nedir? Resmî ilandan farklı mı bu?"

Hiç şüphem yok o tarihte sağ olsalardı da, aynı konu açılsaydı Refik Saydam'ın yahut Recep Peker'in veya Şükrü Saraçoğlu'nun da benzer bir duraksama içinde olacakları muhakkaktı. Veya herhangi bir eski yetkili de aynı soruyu pekâlâ sorabilirdi. Hiçbirinin konuya eğilmeye lüzum dahi gör-

düklerini sanmıyorum. Gereken görev yerini kurmuşlar ve işi ancak onda bırakmışlardır! Bir başbakanın veya yardımcısının gazetelere resmî ilan dağıtımını dahi eline alması gibi bir densizlik seviyesi ancak Demokrat Parti'nin malıdır! Hakçası bu!

Nitekim, Hasan Âli Yücel bana resmî ilanla resmî reklam farkını sorarken öylesine bir anlamamışlık içindeydi ki, bütün Milli Eğitim bakanlığı sırasında bir tek saniye olsun şu resmî ilanın ne biçim bir nesne olduğunu hiç düşünmediği hâlden besbelliydi.

Kendisine resmî ilanın kanunların emriyle, devletin ilan etmek zorunda bulunduğu nesnelere ait olduğunu, resmî reklamın da hiç kanunî bir zorunluk olmadan, KİT'lere veya resmî bankalara ait reklamlardan ibaret olduğunu anlattıktan sonra örnek vermek zorunu duyuşum da ondaki bu tatlı bilgisizliktendi.

"Mesela" demiştim, "bir mahkemenin gazetelerde ilan edilmesine karar verdiği bir hükmün yayını resmî ilandır. Ama mesela sizin o unutulmaz eseriniz klasiklerin gazete yoluyla reklamlarını yaptırmanız resmî reklam olur! Nasıl ki, Ziraat Bankası yahut Sümerbank veya Etibank "Ben de varım" dediler mi bu hemen resmî reklama girer."

Dedim ya, üstat bu konuya hiç mi hiç baş yatırmamış es-kilerdendi. Tabii yine sormuştu:

"İler ikisinin fiyatını da devlet mi ayarlar?"

"Hayır, resmî ilanını devlet ayarlar ama, öteki yani resmî reklam gazetelerin reklam fiyatlarına bağlıdır."

Ve işte ancak bu noktada idik ki, üstat meşhur kahkahasını atarak, çok satışlı gazetelerde neden hiçbir dernek veya mahkeme yahut ihale ilanına rastlamayıp, hep banka ilanı görmesindeki hikmeti anladığını söyleyebilmişti!

Fakat o tarihte dahi resmî ilanının gide gide önemini de, hacmini de, tesirini ve gücünü de kaybedeceğini kestirmek için fazla keskin zekâyâ da pek ihtiyaç yoktur. Bürokrasi aykındıkça bunun "ilan" faslı elbet ufalacak ve devlet ekonomiden eline eteğini çektikçe de "reklam" bölümü eriyecekti. Nitekim bu hayli de olmuş ve oluşmuştur. Ve yazılı basın giderek öylesine bir dev sanayi platosuna gelip dikilmiştir ki, devletin ilan gücü o devin dışı kavuğunda bile görülmez artık!

Rahmetli Falih Rıfkı Atay idi, Menderes'in adeta bizzat A,B,C diyerek sınıflara ayırıp resmî ilan ve reklam dağıtılmasında hep A payını alanlara "besleme basın" adını takan! Bugün sağ olsaydı "Basın İlan Kurumu" ile taktığı ismin artık geçersiz olduğunu görüp ne kadar sevinecekse, resmî ilan yerine Özal ile başlayan bir fon aybının zaman zaman büsbütün azıp, içine basını da almasını ve en sonunda banka peşkeşinden başlayarak, bütün kârlı ihalelerin, neredeyse ancak gazete sahiplerinden arta kalanlarının asıl iş sahiplerine verilmesi gibi bir devlet pişkinliğini görünce, herhalde "besleme"den daha ağır ve anlamlı bir deyim yakıştırıp yapıştırdı!

Marius, bir küçük balıkçı kayığının çalınması karşısında ah edip vah çekenlere bakmış bakmış da sonunda,

"Yahu bu bir şey mi" demiş, "bizim Marsilya'da hırsızlar tam dokuz gemiyi çaldılar ve sonunda bütün limanı çalıyorlardı ki, dalgakıranı sökerken yakalandılar!"

* * *

Hemen söylemeliyim: eğer Hasan Âli Yücel'i tanımışsanız, onu bir resmî ilan basitliğinin gölgesinde anıp geçmek denizsizliğin de ötesinde bir haldir.

Bir anılar denizinde seyreden tekne, Hasan Âli Yücel gibi bir adaya uzaktan düdük çalıp uzaklaşamaz!

Hasan Âli Yücel de nihayet *Cumhuriyet*'ten kopup *Dünya*'ya gelenlerdendi. Bunların ilki olan Cemil Sait Barlas'tan daha önce bahsetmiştim. Hasan Âli Yücel, Barlas'tan sanırım beş altı ay kadar sonraydı ki, sohbet ederken *Cumhuriyet*'i bıraktığını ve *Dünya*'ya yazmak istediğini söylediği zaman tabii çok sevinmiştim.

Ve hemen de başladı. Haftada bir yazıyor ve gerçekten de güzel yazıyor ve hele hele daima enteresan konular buluyordu.

Bir okurumuzun mektubunu unutamam:

"Bu mektubu size, Hasan Âli Yücel'i de biz okurlarınıza kazandırdığınız için şükranlarımı bildirmek üzere kaleme alıyor ve gönderdiğim reçeli, ki bahçemin meyvesinden eşimle birlikte yapmışızdır, lütfen kabul edip afiyetle yemenizi..."

Güzel tesadüf, aynı gün Yücel gazeteye gelmişti ve mektu-

bu sığağı sığağına kendisine okuduktan sonra,

“Bak üstat” demiştim, “sayende verdiğin manevî hazzın yanında, bir de maddî ağız tadına erişiyorum. İkisi bana fazla, onun için reçeli sen almalısın!”

Uzattığım kavanoza gülerek bir süre baktıktan sonra, masamın üzerine bırakıp söylediğini de elbet unutamam:

“Senin ağız tadını kaçırmak için çırpınan o kadar çok sapıtkan var ki, şu yürekten kopmuş tatlıyı senin elinden nasıl alabilirim. Afiyetle ye de biraz denge olsun.”

İhtilalden bir yıl kadar önceydi ve o günlerde iktidarın bütün baskı gücü *Dünya'nın* tepesinden aşağı inmekteydi.

Hasan Âli Yücel o devrede bana hep dayanak olmuştur. Güzel örneklerle, sakinleşmemde büyük rol oynar, tatlı sohbetleriyle ve rintlere has huzur telkinleriyle hep şevkimin devamını sağlamaya çabalardı.

İhtilalde askerler, Yücel'e büyük saygı göstermişlerdir. Ama o vakur bir mesafeyi hep korudu ve ne istek kırıcı, ne de coşku verici oldu. Sadece 14'lerin sürgününden sonra geriye kalanların, birdenbire coşarak ve ne akla hizmet olduğu anlaşılmayan bir saplantıya geçerek ortaya attıkları “ülkü ve kültür birliği” hamlesi karşısında biraz yanılmıştır. Onu da bir Avrupa gezisine hazırlanmakta iken, iki Milli Birlik üyesinin kendisini o telaş içinde bulup, maksatlarını pek şekerli bir lafebeliği içinde anlatmalarına bağlamak hiç de yanlış olmaz.

Aslında o “ülkü ve kültür birliği” hazırlığı, tam faşizan bir eğitim hamlesiydi. Kültürümüze de üniforma giydiriyor ve bütün ülke aydınlarını ve aydınlığını tek bir ülkü ordugâhına tıkıp orada şekillendiriyordu. Yani, Hasan Âli Yücel'in beraber olmasına aslaa imkân olmayan bir kültür yalınlığını ve kalıbını öngörüyordu.

Hiç şüphe yok, yol hazırlığı telaşı içindeyken kendisini ziyarete gelen iki Milli Birlik üyesi, ona ne hazırlanmış kanun taslağını vermişler, ne de onun değme faşiste ağız sulandıracak karalığından dem vurmuşlardır. Tam tersine, Yücel'e öyle bir eğitim ve kültür bahçesi imajı çizmişler, öyle parlak kuşlar tutup sunmuşlardır ki, üstat sevinmiş ve o haz ile de *Dünya'ya* istedikleri yazıyı göndermeden gitmeyeceği vaadini vermiştir.

Avrupa'ya hareketinden bir gün sonra, yazısı önümdeydi ve ben doğrusu ya şaşkınlık içindeydim. Bizim bir gün önce taslağını gördüğümüz "ülkü ve kültür birliği" karalığına en fazla kükremesi gereken bir insanın, tam tersine, onu öven bir yazısı karşısında şaşırılmaz da ne yapabilirdim? Üstelik üstat, yazısına bir de mektup iliştiirmişti:

"Bedî, hem sana allahaısmarladık diyor, hem de Milli Birlik üyelerinden içeriğini öğrendiğim bir hamle için, benden istedikleri yazıyı gönderiyorum. Giderayak aceleye geldiği için dikkatlice okuyup bir düşüklük varsa düzeltmeni rica eder gözlerinden öperim."

Yurtta olsaydı, hemen telefona sarılır yanıtıldığını söyleyebilirdim ama o imkânım yoktu ve Fransa'ya gitmiş olduğu dışında oradaki adresine ait bir bilgim de hiç yoktu. Ve bu arada eğer o yazıyı yayımlarsam, önce kendisinin, sonra da onu bilen ve sevenlerin ömür boyunca üzülecekleri bir durumun doğacağından da hiç şüphem yoktu.

Yazıyı da, mektubu da bir defa daha okuduktan sonra, makaleyi baştan sona kırmızı kalemle çaprazladım ve bir not iliştip çekmeceme attım:

"Üstat, mektubunda 'Aceleye geldi, bir düşüklük görürsen düzelt' diyen sensin. İşte ben de baştan aşağı düşüklük görerek yazını koymuyorum."

Dönüşünde yazıyı ve notu kendisine vermeyi beklemekte iken, bir hafta sonra Paris'ten telefondaki sesi geldi. Öyle telaşlıydı ki:

"Evlad, dün akşam büyükelçiyle yemekteydim, buradaki askerî temsilcilerimiz de vardı ve şu ülkü kültür birliği meselesine dair öğrendiklerim öyle canımı sıktı ki, seni hemen aramaktan ve aldatıldığımı itiraf eden bir yazıyı yazmak zorunda olduğumu söylemekten başka bir çare aklıma gelmedi. Şimdi senden ricam o güzel kaleminle böyle bir açıklama-yı hazırlamakta olduğumu gazetede duyurman ve böylece..."

Söylüyor da söylüyordu artık ve ben tabîî sevinçli bir sessizlik içinde sadece dinliyordum... Ama sonunda,

"Valla öyle üzgünüm ki, şu gezinin hiçbir keyif tarafı kalmadı ve ben taşı tarağı toplayıp dönmenin daha uygun olacağını sanıyorum" demesi karşısında patlayıverdim:

"Şimdi de beni dinle üstat, hiç üzülmene gerek yok. Gezi-

nin keyfini çıkar ve çok sevdiğin Paris'in zevkini sür. O güzel Paris'te de otel odasına kapanıp bir düzeltme yazısı yazma sıkıntısına da sakın girme! Girme, zira buna hiç gerek yok! Hiç gerek yok, zira o yazını ben koymadım, bir... Bunu da gene senin isteğin üzerine yaptım iki!..”

Öyle sevinmişti ki, adeta patlayan sesi kulağımı yaktı:

“Yahu sen ne müthiş herifsin! Sana nasıl teşekkür etmeli bilemiyorum.”

Ve tam “Beni bırak da, gezinin keyfini sür” diye tekrarlıyordum ki, cin gibi zekâsı araya girivermişti:

“Dur... Dur hele” demişti, “o yazıyı benim isteğim üzerine mi koymadın dedin? Ne demek bu? Ben böyle bir istekte bulundum mu ki?”

Şimdi gülme ve bağırma sırası bendeydi:

“Aman üstat” dedim, “mektubun önümde duruyor. ‘Acele-ye geldi, şayet bir düşüklük görürsen düzeltiver’ diyen sen değil miydin? İşte ben de o düşüklüğü gördüm ve düzelttim...”

Gezi dönüşü ayağının tozu ile gazeteye gelmiştir. Makalesini ve iliştiirdiğim notu alıp cebine koyarken,

“İkisini de saklayacağım. Benimki bana ağızdan dolma laflarla amel etmemek gerektiğinin yeni bir dersi olarak kalacak... Seninki de iyi dost edinmenin, vefalı kardeş sahibi olmanın pek parlak bir örneği olmak üzere...” deyişi ne zaman gözlerimin önüne gelse, içime hep tatlı bir ateş basar ve hoşgörünün, otokritiğin, gönül adamlığı kadar bilgi insanlığının güzel örneği olan Yücel'i minnet ve rahmetle anarım.

Portre

Hasan Âli Yücel

Kabataş Lisesi'nin onuncu sınıfındayız. Deniz tarafından bakılınca, “Kabataş Erkek Lisesi” yazılı koskocaman tabela bizim sınıfın pencere altlarına takılı. Yani binanın tam göbeğindeyiz ve eski saray yapısının yüksek ve geniş tam dört penceresinden bize boğazın en güzel tablolarından birini sunan sınıfımızla övünüyoruz.

Hele biz yatılılar için gündüzcü arkadaşlarımız gider gitmez, okulun verdiği akşam kahvaltısını kucaklayıp sınıfa koşmak ve geniş pencere içlerine oturup, ayaklarımızı sırt kenarı görünen tabelaya dayayıp, sohbet etmek gerçekten en büyük keyif... Bu arada ekmek parçalarını denize fırlatıp martı çırpınışlarını seyretmek, geçen boğaz vapurlarının şekillerinden hemen çıkardığımız adlarını bulup tartışmak da ayrı zevkimiz...

Ama o gün kapının camına vurulan bir anahtarın aşına sesiyle irkilip hemen toparlanarak geriye dönmüştük. Kapıdan içeri girenin, pek sevdiğimiz ve saydığımız başmuavin ve beden hocası Hamdi Saver olduğunu daha kendisini görmeden de anlamış bulunuyorduk.

Hamdi Bey, her zamanki çatık kaşlı ama aslaa korkutmadan, sadece saygı uyandıran asık çehresiyle hepimizi teker teker süzdükten sonra,

“Çocuklar” dedi, “yarın okulumuzu Milli Eğitim Bakanı Hasan Âli Bey ziyaret edecek. Saatini tam olarak bilemiyo-

ruz. Sizlerden ricam, yarın biraz itinalı bir kıyafette olmanızdan ibarettir.”

Hepsi yatılı öğrenci olan muhataplarını tepeden tırnağa süzmekte ve bunları söylemekte hayli de haklıydı doğrusu! Aslında, o yıllarda böyle bir hatırlatmayı ancak yatılı öğrenciler hak edebilir, neharî dediğimiz gündüzcülerin kılıkları genellikle düzgündür. Hele yatılılar arasında pek büyük çoğunluğu Milli Eğitim'in imtihanını kazanmış, çalışkan hatta çok çalışkan parasız yatılıların oluşturduğu düşünülürse, aradaki fark büyür de! Nitekim bizim pek azımız kravatlı, ama gündüzcülerin hepsi kravatlı, bizim pek azımız ceketli, ama gündüzcülerimizin topu birden ceketlidir! Pabuçlarda iş büsbütün bölünür, boyalı pabuçlar ancak evci çıkabilen yatılılar için vardır ve yatakhane de saklıdır, diğerlerinde ise eski tenis pabucundan, tabanı otomobil lastiğinden yapılmakaloşlara, mestli lastiğe kadar hepsi gırladır ve her gün ayakta yalnız onlar vardır.

Ne tuhaf... Bugünün öğrenci çapuluna bakınca, o günkü yatılı arkadaşlarımla topunu birden hayli şık bulmam hiç de zor olmuyor!.. Hatta bugünün gündüzcüleri dahi bizim süfli sayılan yatılılarımızdan kıyafetçe hiç de ileri görünmüyorlar!

Her neyse, o devrin disiplin kavramı ve büyük saygısı öylesine yüreklerimizdeydi ki, ertesi sabah yatakhanelerden yemekhaneye akan yatılı seli içinde bir tane bile kravatsız, ceketsiz, pabucu boyasız ve saçları dağınık çocuk yoktu.

Ve ders saatine on dakika kadar vardı ki, gene Hamdi Bey'in otoriter bakışları ve hiç bağırtısız sadece kaş göz işaretleriyle tanzim ettiği safları teşkil ettik ve Milli Eğitim bakanımızı karşılamaya hazırlandık.

Heyecanlı mıyım? Elbette! Bu, benim çok yakından görebileceğim, elimi uzatsam değebilecek kadar yakın olacağım ilk Milli Eğitim bakanı...

Daha önce İzmir'de küçük bir öğrenciyken Atatürk ile İran şahını karşılamıştık. Bize okulun müzik hocası Naci Bey, İran millî marşını ezberletmişti. “Öz düşmana budi perişan...” sözleriyle başlayan marşı hâlâ yarı yarıya hatırlarım ve İran şahı ile Atatürk, bizim misafir öğrenciler olarak götürüldüğümüz öğretmen okulunun yüksek merdivenlerinin tepesinde belirir belirmez, hocamızın işareti üzerine İran

marşını bağıra bağıra söylemeye başlayışımız, dev gibi bir adam olan Şah'ı da, Atatürk'ü de sanırım memnun etmişti ki, Atatürk gülererek yanımdaki arkadaşımın saçlarına dokunurken, İran şahının bana pek kocaman görünen yaba gibi elleri de benim başımın kısmeti olmuştu!

Hemen bir saplama yapayım, Atatürk'ün başını okşadığı o arkadaş, gide gide tam Atatürk karşıtı, sözüm ona dinci bir İrankârî teşkilatın elemanı olmuş ve ölünceye kadar da öyle kalmıştır! Atatürk'ün mübarek elinin teması yerine şehinşahın yabasına rastlayan benim kafam ise Atatürk'ün ışığı ile dopdolu, aklanmasını sürdürüyor.

Evet, Hasan Âli Yücel iki sıralı olmuş öğrencileri yüzünde gerçekten tatlı bir tebessüm olduğu halde sağlı sollu selamlayarak aramızdan geçti ve müdürümüz Nuri Onur ve diğer hocalarla birlikte, öğrencilerin kullanmaları yasaklı, beyaz boyalı demir merdivenin tam kavsinde bir daha durup bizleri selamlayarak gözden kayboldu.

Ve biz eski Acem özentisi deyimle bir "beyanı hoşamedî"nin tam bittiğini sanarak ilk dersimizdeydik ki, kapının vurulmasıyla coğrafya hocamız Saffet Bey'in, "Giriniz" demesi üzerine kapıdan girenin Hasan Âli Yücel olduğunu görüp bir daha heyecanlandık.

Bakan geldi geldi ve yerinden hiç kalkmayarak kendisine sadece,

"Gel bakalım 86 Hasan" diye hitap eden hocamızın önünde dikildi ve saygıyla elini öptükten sonra da,

"Affediniz hocam" dedi, "dersinizi bölmek istemezdim."

"Hayır... Hayır..." dedi Saffet Hoca, "Geç bakayım şöyle ilk sıralardan birine otur."

Hemen ön sıralardan birinde oturan arkadaşlar sıkıştılar ve bakan, çocukların yanına geçti oturdu.

Bu sahneyi hiç mi hiç unutamam. Bu kadar detaylı anlatışımı da hoşgörmenizi isterim. Bir Milli Eğitim bakanı... Ona yerinden kalkmayarak, öğrenciliğindeki numarasıyla seslenen bir hoca... O hocanın elini saygıyla, gösteriş olsun diye değil, tam bir saygıyla öpen bakan, hocaya yer göstermesini dileyerek bakan bir bakan ve bakana kendisine karşı gösterdiği saygının içtenliğinden emin bir şelkatle bakan hoca...

Biz ki, o tarihte yurtbilgisi derslerinde bakanların isimleri öğretilen bir tek parti düzeninin öğrencileriyiz! Bakanların adları öylesine yerlerinde çakılı! Kim Maliye bakanımız den- di mi, mesela hemen yapıştırılır: Fuat Ağralı! Ağralı değişmez ki! Veya Meclis başkanımız, Atatürk varsa Kâzım Özalp'tır, İsmet Paşa olmuşsa da Abdülhalik Renda! Hatta askerlik derslerinde ordu komutanlarımızı dahi adlarıyla sıralarız ve onlar da pek ender değişirler!

Böylesine taşlaşmış bir düzenin öğrencisi olarak ben, ne saklayayım bakanların da kalpleri olduğunu, duyguları, saygıları, sevgileri, coşkuları velhasıl pekâlâ ve rana insan- lıkları olduğunu en çok, en çok Hasan Âli'nin tavrından al- gıladığımı söyleyebilirim.

İsmet Paşa, siyasî hayatında, binlerce insan seçip binler- ce tayin yapmışsa, bunların en ama en isabetlisinin Hasan Âli Yücel'in Millî Eğitim bakanlığına getirilmesi olduğunu söylemekte hiç de abartma yoktur. Nasıl ki, demokrasi adı- na ayağa kalkarken, Köy Enstitüleri'ni kurban isteyen ağa- lığın ve büyük toprak sahipliğinin demagojik edepsizliği önünde, Yücel'i Millî Eğitim'in başından çekip alması da, onun siyasî hayatındaki "kara"ların en başında geliyor!

Hasan Âli Yücel aslında tam bir kültür ve maarif adamı- dı. Edebiyat Fakültesi'nin felsefe bölümünü bitirir bitirmez, pırlıtısı hemen fark edilmiş ve önce Kuleli, arkasından İstan- bul Erkek Lisesi, daha sonra da Galatasaray gibi önemli okullarda öğretmenlerin hep en genci olarak hizmet görmüş- tür.

Şairdi de... Dört başı mamur bir yazardı da ve hatta dinî musikinin doğum yeri dergâhtan başlayarak yürüye yürüye zevkine vardığı klasik musikinin saygın bir tenkitçisi ve hat- ta az da olsa sesli icracısı ve biraz da olsa bestekâriydi da!

Bu onun sadece sağ tarafı, Doğu kültürüyle hemhal yanı- dır. Solunda ise tam bir Batı kültürü ağırlığı ve ışıltısı durur. Goethe'yi bu tarafı anlatır ve *Bir Dehanın Romanı* eseriyle de kitaplığımıza tam bu Batı kültürü tarafını çevirir.

1938'de Millî Eğitim bakanı olur olmaz da Doğu yönünü, sahaflardaki bir eski kitap dükkânının kepengini indirir gibi kapatmış ve Millî Eğitim'imizi Batı'ya, yalnız Batı'ya, doğru- ca Batı'ya çevirmenin hamlesine girişmiştir.

Dünya klasiklerini, aslında en yetkili ve zevkli kişilere çevirtmesi ve o güne kadar kitapçılığımızda görülmemiş ak bir zarafet içinde milletine sunması işte bu hamlenin bir parçasıydı. Nasıl ki, Köy Enstitüleri, yani Türk köyünü cehaletin ve taassubun kara zilletinden çıkarıp, bilginin, hür düşüncenin, kızlı erkekli birlikte okumanın, birlikte düşünüp tartışmanın, müziğin, raksın velhasıl tam bir ileri toplum olma ışığının aydınlığına çıkarma hareketi de o Batılı hamlenin en büyük parçasını oluşturur.

Her ikisinde de ne yazık ki karalanmış ve azap çekmiştir!

Köy Enstitüleri tam verim çağına erişirken, dediğim gibi, İsmet Paşa tarafından "demokrato-demagojiko mütegalibato" bir rüzgârla devrin yeni gözdelelerine kurban olarak sunulmuş, dünya klasikleri ise yürümüş ama, yaratıcısına da, sırf tercüme yeteneklerine ve edebî zevklerine inandığı kişilerin adları ve yedikleri damgalar yüzünden "komünist" denmesine sebep olacak kadar azgın bir hücum sağanağı getirmiştir!

Kenan Öner'di bu ikincinin öncüsü! Devrin en ünlü davalarından biri olan Öner-Yücel davasında hukuk gerçekleriyle, sosyal bir alaboranın ve siyasî bir kasırganın sürüklediği taşlar, yapraklar, dallar çarpışmış ve sonunda hukuk görünmez, hak duyulmaz olup, o sosyal yaygara ile bu siyasal fırtına galip sayılmıştır!

Gerçek tam budur!

Kenan Öner, usta bir avukat olarak, fırtına tarafında, sosyal alabora kanadında olduğunu ve bu gücün hukuku görünmez kılacağını iyi biliyordu. Yücel'in hatası, tam aksini düşünmesi ve böylece Öner'i dava etmesidir. Avukatı o sevimlinin sevimlisi Prof. Bülent Nuri'nin yanılığı da, bir hukuk adamı olarak hep hukukun kazanacağı inancına saplanıp, demagojinin tesirini ölçememesindeydi elbet.

Her ikisiyle de yıllar sonra bu konuyu defalarca konuşmuşumdur. Her ikisi de, o günün sosyal ve siyasî dağdağasına önem vermeme yanılığını hep kabul etmişlerdir.

Kenan Öner, klasiklerin tercüme işleminde, bir kısmı komünistlikten mahkûm olmuş, bir kısmı böyle tanınmış kişilerin kullanılmasını, Hasan Âli Yücel'in komünist olduğunun en güçlü (!) delillerinden biri olarak mahkeme kürsüsü-

ne bağıra bağıra adeta fırlatırken, Bülent Nuri en şirin gülüşüyle ayağa kalkıyor ve “Böyle azametli bir iddianın, tam bir hiçliğe dayandığını bildiği içindir ki, sahibinin bu derece bağırdığını” söyledikten sonra “Adaletin gürültüye pabuç bırakacağını sanmak biz hukukçuların işi değildir” diye de ekliyordu ama, adaletin pabucunu, o gürültü çoktaaan çekip almış ve daha başında onu yalınayak bırakmıştı bile!

Böylece Hasan Âli Yücel, ak bir alın ve medeniyetçi bir kişilikle girdiği davadan, üzerine kırmızı boya sürülmüş bir kimlikle çıkmış ve tabii sarsılmıştır!

Ama bunu dahi, tıpkı İsmet Paşa tarafından silkilip atıldığı ve yerine getirilenin, en güzel eseri olan o Köy Enstitüleri’ni yerden yere vuran ve vurduran tavrına karşı gösterdiği gibi, vakur bir sükûnetle karşılamıştır.

Bahsini pek açmazdı ya, siz açmış olursanız da, hep hafif bir tebessümle dinler ve en fazla en fazla “Hayat tecrübe kaynaklarıyla doludur” der geçerdi. Bir tek defa dahi, halefi olan Reşat Şemsettin Sirer’e iliştğini duymadım. Onun Köy Enstitüleri’ni çok kötüleyen sözlerine ve gazetelere akıttığı sözde kızılık delili olan olay örneklerine karşı da sadece “O bakanlığı tekrar bana ver, ben sana bunların tam aksine ait binlerce örneği hem de aynı kişilere söyleteyim” der gülerdi!

Hasan Âli Yücel’le 1955’te o korkunç 6-7 Eylül olaylarının İstanbul’un üzerine çullanmış pis kokuları ve kara dumanları henüz dağılmadan, 7 eylül sabahı İngiltere’ye birlikte uçmuştuk. İngiliz hükûmetinin davetlisi olan heyetimizde Bahadır Dülger, Abdi İpekçi ve Fikret Adil arkadaşlarımız da vardı. Gerçek kişiliklerin, gezide ve içki sofrasında meydana çıkacağını söyleyen “tecrübe” yanılmış olamaz. Ben Hasan Âli Yücel’i, bütün üstünlükleri, tevazuu, esprisi, vakarı, şakacılığı, hoşgörüsü, sohbetçiliği, kültürü ve bilgisi ile asıl bu gezide tanıdım.

Kendisinin Dragos’taki unutulmaz bahçe veya balkon sohbetlerimizden birinde, eşime söylediği bir sözden, onun da beni aynı gezide hayli kayırmalı bir süzgeçten geçirdiği belliydi. Eşime,

“Bana kalırsa siz bu adamı mutlaka bir gezide beğenip sevmişsinizdir” dedikten sonra, İngiltere seferimize ait çeşit-

li örnekler sıralamış ve sonra da hep gururla hatırladığım şu iltifatı lütfetmiştir:

"Bir gezide, yaşlıların biraz çocuklaşması, hele gençlerle birlikte iseler, bunu hemen yapabilmeleri kolaydır da, gençlerin ağırlıkta ve olgunlukta yaşlıları aşması az görülür ve gerçekten de zordur. Sizin ki işte bunu yaptı ve ben onu böyle tanıdım ve sevdim."

Bu dostluk ve yakınlık onu kaybettiğimiz güne kadar da hep çoğalarak sürüp gitmiştir.

Eşime, "Teşvik edin, durmadan teşvik edin ki kitap yazsın. Gazetelerdeki o yazılar az sonra ya kesekâğıdı olup bir manavın ve bakkalın dükkânına göçerler yahut da kasket astarlarının altlığı olarak, rençper kafalarına veya köy çocuklarının başlarına oturdukları halde hiçbir ses duyurmadan solar giderler... Kitap yazsın kitap!" diyen ve bunu ikide bir eğlenceli örneklerle süsleyerek tekrarlayan da oydu!

Bir gün, kendisine o kızılık sakızını yapıştırmış olan Kenan Öner'in *Kadeh ve Bardak İçkileri* adlı kitabını gösterecek, sırf muziplik için:

"Al bakalım üstat" dedim, "işte bu da kitap! Herhalde bunun yazarı da eşi veya yakınları tarafından teşvik gördü. Acaba şunun gazete sayfelerinde kalması mı, yoksa böyle kitap olup karşımıza çıkması mı daha isabetliydi, ne dersiniz?"

Tepeden turnağa eğitimciydi dedim ya... Ne demiştir bilir misiniz?

"Kitap kitaptır evlat, kötüsünün dahi faydaları olabileceğini hiç aklından çıkarma! Kötü kitap, bir bakıma iyinin rehberi ve reklamıdır bir! İçindeki bütün çirkinlikler ve terslikler, bir yazıda nelerden kaçılması gerektiğini gösterir, iki! Eğer şu zatın yazıları gazete köşelerinde kalsaydı, onun karakteri ve kabiliyeti hakkında şu anda bir fikir edinebilir miydik? Bu imkânı bize ve geleceğe veren gene de kitaptır, bu da üç!"

Sanmayınız ki, lafa böyle girince ve konu Kenan Öner de olunca, artık ağzını açıp gözlerini yummuştur. Hayır, sadece "Kitap olmasaydı, yazarının kabiliyeti ve karakteri hakkında bir fikir edinebilir miydik?" demiştir o kadar! Doğru-

su ya, çok bekledim ama, orada durdu ve kendisine büyük azap vermiş bir insanın karakterine ve kabiliyetine dair edinmiş olduğu fikri aslaa söylemedi!

Nasıl ki, İnönü'ye karşı da kırgındır, hatta belki de kızgındır ama, bu onu ne Adnan Menderes'in aguşuna yaklaştırmış, ne de Demokrat Parti'nin bülbülü yapmıştır! İnönü hakkında hiç konuşmamıştır da! Bir gün İnönü ile geçen günlerini yazmasını isteyen Doğan Nadi'ye benim yanımda,

"Oğlum" demişti, "rahmetli babandan isteyemediğin bir şeyi, şimdi benden niye istiyorsun? O, üstelik gazeteciydi de... Yazdı mı ki?"

Yalnız bir gün, Mümtaz Ökmen, İnönü'nün bir gazeteciye, "Hasan Âli'nin klasikleri çevirtmesine çok destek olmuşumdur, ama onun tercüme işlerinde birtakım hükümlü ve zararlı kişileri kullandığını tabii bilemezdim" dediğini naklettiği zaman, kıpkırmızı kesildiğini ve uzun süre gözlerini adalara dikip öylece kaldıktan sonra mırıldandığını unutamam:

"Ya Rab, ne eksilirdi deryayı izzetinden ya aklım olmasaydı, ya dehre gelmeseydim."

Burada da o kadardır! Ne bir adım ileri gitmiş, ne de ters bir kelime hiddetin hızıyla ağzından dökülmüştür!

İngiltere'de bizlere bir tank fabrikası gösteriyorlardı. Öğle yemeğini de fabrikada yiyeceğimizi bildiren zarif davetiyeleri bir akşam önce odalarımızda bulmuştuk. Fakat bir küçük aksilik olmuş, Hasan Âli Yücel adı, üstadın davetiyesinde Bahadır Dülger arkadaşımızla karıştırılmış, "Hasan A. Dülger" şeklinde yazılmıştı. Hasan Âli Bey elindeki davetiyeye sadece gülüp geçmişti de... Ama mihmandarlarımız pek üzüldüler ve hemen düzelttiler. Fakat aksilik bu ya, fabrikadaki o pek resmî ve itinalı yemekte de Yücel'in adı tabağının kenarında yine "Hasan A. Dülger" şeklinde değil miydi? Bu defa mihmandarların telaşına, davet sahipleri de katıldılar ve yemeğin başında ayağa kalkan fabrika müdürü, bizlere hoş geldin demekten çok Hasan Âli Bey'i övdü ve upuzun bir özür dileme nutku çekti.

Hiç renk vermeden direktörün sözlerini dinlemiş ve sonunda hepimizin teşvik edici işaretleri üzerine ayağa kalkarak cevap vermiştir:

"İltifatınıza teşekkür ederim. O yanlışlığa gelince, buna hiç

şaşmadığım gibi, aslaa alınmadım da! Siz İngilizler, neredeyse Birmingham yazıp, Manchester okuyacaksınız. İmlanızdaki bu zorluk karşısında, benim adımın da Dülger yazılıp, Yücel okunmasının pekâlâ mümkün olduğunu düşünmekteyim..."

Öyle bir alkış koptu ki, üstat bile hafifçe kızardı. Ve yemek sonunda da bütün sohbet, İngiliz imlasındaki zorluklar üzerinde döndü durdu. Davetliler arasındaki bir "bishop"un Amerikalıların bazı kelimelerin yazılışında, sadelikler yapmaya başladığını örneklerle anlatan konuşmasını iyi hatırlarım. Aynı mübarek papazdır ki, tenis maçlarında kullanılan "berabere" anlamında ve "cüs" şeklinde okunan "deuce" kelimesinin daha önceleri iki sessiz harf daha taşıdığını söylemiş ve buna benzer şimdi hatırlayamadığım birkaç örnek daha verdikten sonra,

"Ama" demişti, "şu üç beş değişikliği biz tam iki asırda yapabildik. Bu konuda tek ümit yine Amerika'dadır. Zira onlar tam kırk kelimeyi bir senede değiştiriverdiler!"

Evet, latifесinin altından dahi bir kültür konusu çıkan, tam anlamıyla bir eğitim adamıydı!

Yücel'in bir kızı, bir de oğlu vardı. Şair olan Can Yücel'in en büyük hayranı ve hatta biraz da iz sürücüsü Bülent Ecevit'tir. Gençlik yıllarında ne zaman şiirden söz açılrsa, Can Yücel'siz ağız açmazdı diyebilirim. Ama ben Hasan Âli Yücel'in evine belki yirmi kez gittiğim halde oğlunu bir arada bir tek kez bile görememişimdir. Bunu sordum da. Sadece, "Yaramazdır biraz! Doyulmaz bir heriftir ama kabına sığmaz" demekle yetinmişti. Oğlunu çok ama çok sevdiğini yine de anlamak hiç zor değildi. "Yeni bir şiirini okudum, çok sevdim" deseniz, yüzünde güller açar, hakkında hep konuşmanızı ister gibi teşvikkâr bakardı.

Kendisine kızılığı pek yakıştıran McCarthy azmanı beşinci sınıf bir yazarın "Haydi senin mahkemece ispat görmüş komünistliğine az inanalım, ya oğlununkini ne yapacağız?" yollu bir yazısına fena halde kızdığını iyi hatırlarım. Kendisi için söylenenlere hep gülüp geçmişti ama sırtına basılıp oğluna dil uzatılmasına gerçekten köpürmüştür.

İlk ve son, o gün küfrettiğini gördüm!

Ve çok sonra ben de Can Yücel'in babasını anlatan o güzel

şürini önüme getirdikleri zaman, babasının o günkü hiddetini hatırlayıp, içim yana yana daha sunturlu bir küfrü savurduğumu sizlerden saklayamam. Gerçekten ne güzel şiidir o:

“Hayatta ben en çok babamı sevdim
Kara çalılar gibi yardan bitme bir çocuk
Çarpık bacaklarıyla –ha düştü ha düşecek–
Nasıl koşarsa ardından bir devin
O çapkın babamı ben öyle sevdim
Bilmezdi ki oturduğumuz semti
Geldi mi gidici –hep, hep acele işi–
Çağın en güzel gözlü maarif müfettişi
Atlastan bakardım nereye gitti
Öyle öyle ezber ettim gurbeti...
Sevinçten uçardım hasta oldum mu,
Kırkı geçerse ateş, çağırılar İstanbul’a
Bir helalleşmek ister diğmi oğluyla
Tifoyken başardım bu aşk oyununu
Oohh dedim, göğsüme gömdüm burnumu
En son teftişine çıkana değin...”

Evet böyle içten, böyle titretici ve ürpertici sürüp gider bu güzel oğul yakanışı...

Hasan Âli Yücel de buna layık değil, hayranlarından olan Latif Hoca'nın söylediği gibi “elyak”tı, doğrusu!

Onu anarken benim için en acı yön, kendisini çaya bekliyorken ve almak üzere giden şoförün gecikmesi karşısında eşimle birlikte sık sık pencerelere koşuşurken, telefondaki Hayri Alpar'ın kırık sesinden Yücel'i kaybettiğimiz haberinin gelmesidir.

Âdeti üzere, kışları Prof. Dr. Tevfik Salim Paşa'nın evinde kalırdı. Gene böyle bir kışlık İstanbul seferinde davetimizi kabul etmiş, ama yemeğe başka bir sözü olduğunu söyleyerek ancak çaya gelebileceğini bildirmişti. Ben de arabamı Hayri Alpar arkadaşım ile birlikte kendisini almaya göndermiştim.

Tevfik Salim Paşa'nın yaşlı gözlerle söylediğini nasıl unutabilirim ki:

“Size gitmek üzere hazırlanmak için odasına çekilmekteydi. Hatta uzun süre bana da göstererek, kravat seçmekle oyalanmış ‘Meraklıdır bilirim, zevklensin’ diye sizin giyim

merakınızı anlatıyordu ki birden fenalaştı ve bütün didişmemize rağmen..."

Hasan Âli Yücel'in, hafızamdaki derin izlere baka baka çizmeye çalıştığım resminin son çerçeve dilimini, şu içime oturmuş hüznün katılığı ile tamamlamak istemiyorum. Neşeli bir insandı. Bütün o ciddi görünüşü, daima koyu renkli itinalı giyinişi ve delici bakışlarına rağmen, bulunduğ her çevreye neşe vermiştir. "Büyükle büyük, küçükle küçük olmak" deyimi tam onun için biçilmiş gibidir.

Dragos denizine dadanmış yabancı gençlerden biri, bir gün kendisine yaklaşır ve sorar:

"Siz Can Yücel'in babasısınız değil mi?"

Yücel'den hemen cevap:

"Hayır, o benim oğlumdur."

Genç, ukala bir gülümsemeyle karışık üsteler:

"Ne farkı var ki?"

İşte o zaman üstadın cevabı patlamıştır:

"Oğlum sen ikisi arasındaki farkı idrakten âcizsen ne beni tanı, ne de Can'ı oku!"

Bir akşamüzeri de hayli patavatsız bir hekim arkadaş bizim bahçede kendisine sormuştu:

"İsmet Paşa'yı sahiden sevdiniz mi?"

Hasan Âli Yücel sorudaki garabet önünde geçirdiği hafif sarsıntıyı hemen atlatıp karşılık verdi:

"Demek size göre sevginin yalancısı da oluyor... Ben bunu pek tanımam ve ona sevgiden başka bir ad bulmanızı da size tavsiye ederim."

Prof. Dr. Muzaffer Şevki Yener de pek sevdiği dostlarından. Bazı kışlarda onun evinde de kalır, oradaki yemekli sohbetler daha da renkli ve hareketli olur... Bunlardan pek azını kaçırmışımdır ve her birinden ayrı bir zevkli yararla ayrılmışımdır. Bir akşam Celal Esat Bey de davetliydi ve beni görür görmez, kendisinden bir hafta kadar önce rica ettiğim ama pek tuhaf sonucu karşısında sormaktan da vazgeçtiğim bir konuyu, ne hikmetse açmak zorunu duyuyormuşum mu?

"Bedii Beyciğim" demişti, "mektubunuzla gelen o hanımın letafeti karşısında her tarafıma inme inmiş gibi oldum."

Ortalıkta bir sükût!.. Herkes hayretle bana bakıyor. Ben ne diyeceğimi şaşırmış, öylece Celal Esat'a bakıyorum... İşte

o sırada Hasan Âli Yücel imdadıma yetişiyor, boru gibi bir sesle bağırdı:

“Evlat, bu muhterem zata değil güzel kadın, dişi maymun bile gönderilemeyeceğini bilmiyor muydun? Şimdi anlat da dinleyelim bakalım...”

Tabii hemen ve telaşla anlattım: bir ressam arkadaşımın, gene ressam olan güzel eşi, eserlerini Celal Esat Bey’e gösterip fikrini almak istediğini söyleyerek benden bir mektup istemiş, ben de isteğini yapmıştım. Celal Esat o tarihte sanırım doksanına yaklaşıyordu ve aklıma hiçbir kötülüğün gelmesine imkân yoktu. Halbuki o, güzel hanımı karşısında görür görmez yere çöküp hemen dizlerine kapanmamış mıdır? Bir yandan da sarıldığı bacaklara başını yaslayarak bağırır: “Benim ol, lütfen benim ol, seninle evlenmeye hazırım.”

Genç kadın, olayı bana gülmekle ağlamak arasında garip bir ruh hali içinde anlatırken,

“Aman beyefendi, benim size hürmetten başka bir duygu beslememe imkân yok” dediğini de söylemişti.

Bunu da tabii bütün dostlara naklettim ve Celal Esat Bey’e biraz sokularak,

“Beyefendi umarım ki iftiraya uğramamışsınızdır” deyip lafımı noktaladım.

Ve işte o anda Celal Esat’tan önce cevap Hasan Âli Yücel’den geldi:

“Yok... Yok... Muhterem üstadımızın iftiraya uğramadığı muhakkak ya... Ben sana hazretin kadına verdiği cevabı da söyleyebilirim: ‘Hürmet mi? Aman efendim ne beis var, o da aramızda geçinip gider’ demiştir!”

Herkes kahkahayı basarken Celal Esat Bey hafif bir tebesümle Hasan Âli’yi süzüyordu. Neden sonra gürültünün kesilmesini fırsat bilip, ne dese beğenirsiniz:

“Ben” dedi, “şimdi anladım İsmet Paşa’nın seni neden istemediğini... Baksana ermiş gibisin, hiç ister mi?”

* * *

Falih Rıfkı Bey’in telefondaki sesinden sıkıntısını anlamak zor değildi:

“Kuzum Bedii, yanımda Emin Dirvana var, kendisini ta-

nırsın, çok üzgün ve üzölmekte de pek haklı, şimdi sana gelecek, ben meseleyi senin halledebileceğini söyledim. Lütfen elinden geleni yap..."

Atay'ın bir âdeti, telefonda söyleyeceğini bitirir bitirmez hemen ahizeyi kapatmaktır. Bunu bildiğim için atılıp sözünü kesiyorum:

"Meselenin ne olduğunu da lütfen söyleseniz..."

Falih Rıfkı Atay önce "Sana kendisi anlatsın" diye geçiştirmek istediye de, hafif bir duraksamadan sonra biraz açmadan da olamadı:

"Yalılarında misafir olan Dürrüşehvar'ın sanırım mayolu bir resmini çekmişler..."

"Kim çekmiş?" dememe kalmadan telefonu kapatıverdi de...

Dürrüşehvar Sultan son halife Abdölmecid'in kızı idi ve o tarihte Hindistan'da henüz yıkılmamış eski düzenin en zengin ve Müslüman toprak bölümünü oluşturan Haydarabad'ın nizamı olan zatın büyük oğluyla da evliydi. İki oğlu olmuştu ve dünyanın en zengin adamı sayılan kayınpederi, tutumluluğu kadar, ailesinin son derece gösterişsiz ve dedikodulardan uzak bir yaşayış düzeninde kalmasına dikkatıyla de şöhetliydi.

Doğrusu ya, Dürrüşehvar Sultan'ın da dünyanın en zengin adamının gelini olmakla, ne magazin atraksiyonlarına konu yapılmak, ne de Batı veya Doğu sosyete yumaklarından herhangi birinin içinde anılmak gibi bir hevesi hiç mi hiç taşımadan yaşadığı görölüyor ve bu davranışıyla kayınpederinin büsbütün saygısını kazandığı da biliniyordu.

Önce İnönü, ondan sonra Menderes cumhuriyetimizle birlikte konulan yasakları gevşetince ve böylece de Osmanlı hanedanının kadınlarına yurda girebilme imkânını kazandı- rınca bunlardan bir kısmının yurda gelip gitmeleri başlamış- tı ama en önemlileri sayılan Dürrüşehvar Sultan'ın geldiği görölmemiş ve merak da uyandırmış, fakat nedense uzun süre Neslişah'lar, Hanzade'ler, Ayşe Sultan'lar gazetelerimiz- de yer bulurken, Dürrüşehvar adı hiç mi hiç geçmemiştir.

İşte nihayet yıllar ve yıllar sonra o da gelmiş bulunuyor- du ama gene Haydarabad'daki kapalılığını ve kalabalıklardan, dedikodulardan ve daha çok da magazin sayfalarından

uzak kalma dikkatini koruyarak...

En fazla, en fazla sultanın, Boğaz'daki ünlü Kıbrıslılar Yalısı'nda misafir olduğunu biliyorduk ve ancak yalı sahiplerinin dost muhitiyle temas ettiğini duyuyorduk...

Gazetelerimiz, başta tabii en fazla magazin ağırlıklığımız *Hürriyet* olmak üzere, bu perdeyi yırtmaya, aralamaya çok uğraşmışlar ama başaramamışlardı.

Ben Emin Dirvana'yı beklerken bunları düşünüyorum. Emin Dirvana, ünlü Kıbrıslılar Yalısı'nın sahibi olan ailenin bir ferdi. Upuzun, dimdik boyu, bir İskoç subayına bir İskoçyalı'dan daha çok benzeyen çehresi, bıyıkları ve alına geniş bir parıltı imkânı vermek için hafifçe geriye çekilmiş gibi duran kumral saçlarıyla gerçekten yakışıklı idi. O ölçüde de kibardı, görgülüydü ve kültürlüydü. Kıbrıs antlaşması yapılır yapılmaz, Menderes tarafından oraya ilk Türk büyükelçisi olarak seçilmiş ve güzel hizmet de vermiştir.

Şimdi işte bu Dirvana'yı bekliyorum, ne yapabileceğimi bilemeden, meselenin ne ve nasıl olduğunu merak etmekten öteye geçmeden... Hiç şüphem yok, eğer Falih Rıfkı Bey'e söylediği bir şüpheden ibaret değil de, gerçekten Dürrüşehvar Sultan'ın resmi, hem de mayolu fotoğrafı çekilmişse, Dirvana üzülmekte hatta kahrolmakta haklıydı. Ama ben ne yapabilecektim. En çok *Hürriyet*'ten kuşkulu olduğum için, Erol Simavi'yi aramayı kuruyor, o "Bende değil" derse, diğerlerini kafamda sıralıyor, *Yeni Sabah* için Safa Kılıçlıoğlu'na gitmeyi tasarlarken, dergileri zihnimde sıralayıp sahiplerini, yazı işleri elemanlarını hatırlamaya çalışıyordum ki birden kapının vurulmasıyla irkilip,

"Giriniz" diyorum ve karşımda bizim genç ve ateşli Taylan Sorgun'u görünce önce biraz duraksıyor ve sonra elindeki henüz ıslak, kocaman fotoğraflara bakar bakmaz, talihin lütfuna ne diyeceğimi şaşırıyorum.

Taylan bütün heyecanı ve ciddiyetiyle, içimdeki çıkmazdan habersiz anlatıyor:

"Efendim, bildiğiniz gibi günlerden beri bütün basın Kıbrıslılar Yalısı'nın kapısında nöbetteydi. Nihayet dün, ümitler kesildi ve herkes dağıldı. İşte ben bunu fırsat saydım ve bir balıkçıdan aldığım bilgiyi doğrulamak için bir motor kiralarak denizden yalının uzağında durup gözlemeye geçtim.

Gerçekten de istihbaratım doğru çıktı ve Dürrüşehvar Sultan yalının iskelesinden denize girmeye hazırlanırken, motorla son hızla yaklaşıp üç poz resmini çekmeyi başardım. Bunlar sanıyorum Dürrüşehvar Sultan'ın ilk ve belki de son mayolu fotoğraflarıdır. Buyrunuz."

Fotoğraflar, bütün acele alınışlarına rağmen hayli de net ve güzeldi ve sultan siyah bir mayo ile iki tane oturur durumda, bir tane de eğilmiş bir halde tespit edilmişti!

Ben, her şeyden önce bir gazeteciydim. Taylan'dan taşan heyecanı anlamamam kabil değildi ve gazetecilikte varoluşa en büyük gücün bu heyecandan geldiğini biliyor, o anda da adeta elle tutup doyasıya tadıyordum. Ama beri yanda iki ailenin de ıstırapı, sızısı, sıkıntısı başlıyordu ve bunlara da kayıtsız kalmam mümkün değildi. Hiç şüphem yok, durumu hemen Taylan'a da anlatıp, anlayışını ister ve bunu içi yana yana da olsa kabulünü sağlayabilirdim ama o anda öyle heyecanlıydı ki, ertesi günü gazetenin ilk sayfasında yer alacağından emin olduğu fotoğraflar karşısında, atlattığı meslektaşlarının hallerini bile tarife girişmişti.

"Çok teşekkür ederim Taylancığım" dedim, "harika bir iş başarmışsın. Hemen idareden masraflarını al ve gel seni alnından öpeyim. Fotoğraflar bende kalsın, yazı işlerine kendim vereceğim. Sen yazını hazırla ve gene bana getir."

Taylan, yüreğimi burkan bir helecan telaşı içinde çıktı ve ben resimleri çekmeceme koymuştum ki, Emin Dirvana'nın geldiğini haber verdiler!

"İskoçyalı" âdeti veçhile topuklarını vurarak kendine pek yakışan bir asker selamından sonra, hemen de sadede girdi. Nasıl ıstırap içindeydi anlatamam. Böylesine aziz bir misafirlerinin, orta yaşı geçmiş bir hanımefendi oluncaya kadar dünyanın hiçbir ülkesinde en ufak bir dedikodu hedefi olmamışken, bugün hem de kendi ülkesinde, üstelik de mutaassıp kayınpederini çok ters kararlara mecbur etmesi adeta mutlak olan mayolu fotoğraflarla teşhir edilmesi...

Anlatırken heyecandan ellerinin titrediğini ve duyduğu acı ile de gözpınarlarının dolu dolu parladığını unutamam.

Doğrusu istenirse hemen sözünü kesip, "Hallettim üzülmeyin, alın işte resimler" diyebilirdim ama Taylan'ın da ikna edilmesine bence gerek vardı. Öbür heyecanı da bir hamle-

de geçemez, yok sayamaz ve Dirvana'nınkinden aşağıda göremezdim!

Dirvana'ya istediği kahveyi söylerken sadece,

"Biraz bekleyelim, arkadaşlarımızın hepsi seferber oldular, bence mutlaka bir sonuç alacaklardır" demekle yetindim.

Bekleyiş fazla da uzamamıştı ama Dirvana sık sık saate bakıp,

"Bedii Beyciğim, bulamazlarsa başka ne yapabiliriz acaba?" demeyi öylesine sürdürmeye başlamıştı ki, nihayet,

"Sizi bir iki dakika yalnız bırakacağım. Ben yazı işlerine çıkıyorum, bakalım neler yapabilmişler" deyip doğru istihbarata koşarak Taylan'ı Falih Rıfkı Bey'in boş odasına götürdüm.

Tam o anda bu defa da bu genç arkadaşımı, bir de bana güveni konusunda deneme fikrine kapıldığını da hemen itiraf etmeliyim. Nitekim sırf bu duyguyladır ki, önce hiçbir açıklama yapmadan,

"Dürrüşehvar'ın filmini istiyorum" dedim. Taylan da hiç duraksamadan yeni kurutulmuş filmi rulo yapıp kutusuna koyarak hemen verdi. Ve ondaki bu güzel tavır karşısındadır ki, saatlerdir sarsıntı içinde kalmış ruh halim hemen duruldu ve meseleyi, Falih Rıfkı Bey'in üzüntüsünden başlayarak, bir ailenin saadetine mal olacak noktaya kadar getirip anlatabildim.

Gazetecilik evet, heyecan amenna, meslektaşları atlatıp öne geçme gayreti vesaddakna! Amma, bunların topu karşısına insanlık çıktı mı, bütün akarsuların ve gazetecilikteki bütün çarkların duruvermesi kadar tabii de ne vardır ki! Ben bunu o gün yalnız Falih Rıfkı Atay'da ve kendimde değil, en az bizler kadar kuvvetli olarak o gencecik Taylan Sorgun'da da görmüş ve gururlanmış olduğumu hiç unutamam!

Alnından öpüp, odama yönelirken Taylan çekmecesine koyduğu hâlâ banyo ıslaklığı üzerinde duran tek pozu da bana vermeyi unutmadı.

"Aman efendim, birinin eline geçer de bütün dikkatimiz heba olur" demeyi de ihmal etmeden...

Tabii Emin Dirvana'nın sevincini anlatamam. Baygınlığa yakın bir gevşeme içinde, önce sessiz bakakaldığını sonra helecandan çatallaşmış bir sesle,

"Müthişsiniz Bedii Bey, siz ve kadronuz... Bütün arkadaşlarınız... Gerçekten inanılmaz bir şey bu. Nasıl teşekkür edebilirim ki..." yollu bir methiye ve şükran sağanağını durmadan tekrarladığını söyleyebilirim. Tabii ona fotoğrafı *Dünya*'nın çektiğini söylemedim. Ve "Acaba hangi gazete öğrenebilir miyim?" demesi karşısında da:

"Onu hiç bilmeyin daha iyi, zaten yaptıkları jestin bilinmemesini de şart koştu" deyip faili mesleğin koynunda bıraktım.

Emin Dirvana doğru Falih Rıfkı Bey'e teşekkür ederim. Atay bana sahneyi anlatırken,

"Çocuk gibi sevinçliydi, hele 'Ortağınız gerçekten müthiş bir adam, nasıl başardı bu kadar kısa zamanda ve hiçbir engel tanımadan nasıl buldu ve aldı?..' derken hayranlığını görmeliydin. Bizim Mehrüba (Atay'ın eşi) hatta dayanamayıp, 'Aman Emin Bey, bir daha sultan misafir etmeden önce Bedii Bey'i haberdar etmeni tavsiye ederim yahut da bu gibi tehlikelere hiç girmeyin' diyor ve kahkahalar atıyordu."

İnanır mısınız Falih Rıfkı Bey de bana fotoğrafı hangi gazetenin çektiğini sormamıştır. Sadece onun yanında idare müdürünü çağırıp,

"Taylan Sorgun'a bir maaş ikramiye ile Falih Rıfkı Bey'in ve benim teşekkürlerimi bildiriniz" dediğim zaman, hafifçe göz kırpmıştı.

Ama fotoğrafı çekenin mi, yoksa bulup getirenin mi Taylan Sorgun olduğunu düşündüğü, bu muzip göz kırpmışında dahi anlaşılamıyordu!

Dürrüşehvar Sultan doğduğu ülkeye bir daha gelmedi sanırım. Ama bunun Türk gazeteciliğinin rahat bırakmaz yapışkanlığından doğan bir "istiğna" olmadığından eminim. Ülkemizden ayrıldığı günün akşamı, ziyaretime gelen Emin Dirvana bana şöyle demişti:

"Filmi ve ıslak pozları kendisine verdiğim zaman 'Türk basınının özürleri ve saygılarıyla' demiştim. Heyecandan ve sevinçten yüzü pembeleşen sultan, gözleri dolu dolu ne dedi bilir misiniz? 'Başka hiçbir ülkenin basınında böyle bir anlayış görülebileceğini sanmıyorum. Heyecanlandım, üzuldüm ve korktum ama, kendi ülkemde bu başkaldığı görmek de hepsini örttü!'"

Biz, Dürrüşehvar Sultan'ın mayolu resmini basamadık diye tüy dökmedik. Okurlarımız da yurdundan uzak yaşamaya zorunlu bir Osmanlı asilzadesinin bacaklarını göremedikleri için elbet zırnık kadar bir kayba da uğramadılar! Ama bunların ötesinde ne olmuştur? Vatanının dışında nihayet yakalayabildiği bir huzuru, bir skandal patlağı ile kaybetmesi muhtemel bir kalp kurtulmuş, istediğimiz kadar inkâr edelim, ne yapsanız kanımızdan, ne etseniz canımızdan olan Osmanlı'nın adı bir magazin varyetesinin kirli eline düşürülmemiştir!

Bu olayı, bizim "basın devri"nde, yani medyadan önce yaşadık. En fazla, en fazla da dört kişi arasında kalmıştır o kadar! Ama medya devrinde ne zaman aklıma gelse, sıtma tutmuş gibi sarsılırım. Sadece bugün olsaydı ve sadece şu paparazi veya televole yahut bilmem ne Muhtar'dan birinin eline geçseydi diye düşünmem yetip de artıyor bile.

* * *

AP Genel Başkanı Orgeneral Gümüşpala'nın vefatını, Fahih Rıfkı Bey'in daveti üzerine gittiğim Moda Kulübü'nde öğrendim. Masamızda Atay'ın CHP'li dostları vardı ve onlardan biri çağrıldığı telefona gidip, kısa zamanda dönerken haberi getirmişti:

"Gümüşpala sizlere ömür."

Ve arkasından hemen de ahkâm kesimi başlamıştır:

"AP bölünür mü? Pek muhtemeldir."

"Bir genel başkanlık çekişmesi pekâlâ bölünmeye kadar varabilir!"

"Zaten bağları ne ki? Bir kısmı eski DP artıkları, bir kısmı irtica dürtükleri, bir kısmı da çıkar sürtükleri... Eh, şimdi bir başkanlık çekişmesinde göreceğiz bakalım, kim üste çıkıyor..."

Doğrusu ya, o anda bir noksanımızı fark edip içimin buluşunu unutamam. Biz saplantılarla kararlı gözlerimizi, "karşı"ya dikerken, görmeden baktığımızın nasıl da farkında olmamıştık!

Birkaç yıl önceki seçimde, ayaklarına bukağı, kollarına zincir takıp, ellerimizin bütün gücüyle ağzını tıkamaya çalış-

tuğımız bir partiydi bu ama, ne zincir vururken kollarına gelen gücü, ne bukağı takarken ayaklarını oluşturan kudreti, ne de ağzını tıkamaya uğraşırken diline egemen olan kaynağı görüp anlamaya geçebilmiştik!

Adalet Partisi, önüne yığılan bütün engellere rağmen, CHP'den aslaa geri kalmış sayılamayacak bir oy kudreti gösterdiği ve ordunun, basın, üniversitelerin, bir aydın çoğunluğunun ve tabii CHP'nin elbirliği ile çektiği ipin öbür ucunda, hiç sallanıp sürüklenmeden durabildiği halde onu gene de biraz olsun incelemeye gerek dahi görmemiş, sadece ihtilalin yıktığı bir kitlenin arta kalanlarından oluşmuş yusuvarlak, flu mu flu, grenli mi grenli bir fotoğraf gibi görüp bellemenin ötesine geçememiştik!

İşte şimdi genel başkanının ölümü karşısında, geride kimler var, başa kimler aday olabilir, parti asker bir lider kaybetmekten ne ölçüde etkilenip, ne ölçüde sıyrılabilir? Bu sorulardan hiç ama hiçbirini bilmiyorduk!

Görüyordum ki CHP'liler de öyledir. İşte hemen ahkâm yayınına geçmişlerdi ama hiçbir şey bilmeden, bir tek dişe dokunur ihtimali dahi kırıntısıyla olsun söyleyemedi...

Ertesi sabah, gene itiraf edeyim ki, önce kendi gazetemde aynı noksanı ve kusuru görmenin, sonra da pek çoğunda aynı açığı göstermekten öte bir etkisi olmayan bir uydurma-cılığın varlığını bulmanın sıkıntısını duydum.

Öğle yemeğinde buluştuğumuz zaman Doğan Nadi de aynı merak içindeydi:

"Yahu" diyordu, "amma iş ha... Adamlara karşı olmaktan öteye geçememişiz! Ön sırada duranların bile yüzlerini dahi seçmeden sadece karşı durmuşuz!"

Ve masamıza kim gelirse hemen soruyorduk:

"Senin bir bildiğin var mı? Sence AP'nin başına kim geçebilir?"

Tabii başka arkadaşlarda, meslektaşlarda ve dostlarda da aynı palavra:

"Valla... Belli olmaz ki... Ben içlerini pek bilmiyorum. Yalnız Gümüşpala'dan sonra bölünmeden yahut bir yerlere toslamadan gidebilsinler de..."

"Valla... Bence kimi seçerlerse seçsinler, bundan böyle işleri zordur. Şimdi askerler, başında kendilerinden bir liderin

bulunmadığı bir AP'yi sanmam ki rahat bıraksınlar..."

"Valla... Zor zor... Bir asker genel başkandan, mesela bir eski Demokrat genel başkana geçmek... Siz bunun kolay yürüyeceğine akıl erdirebiliyor musunuz?"

Evet, 961 seçiminde asker, sivil, yazar, çizer, aydın, kara, kızıl mızıl... Hep birlikte üstüne çullandığımız partinin şimdi de genel başkanının cenazesıyla birlikte, kendi tabutunu da yola koyma peşindeydik adeta!

Hele bir iki gün sonra Ankara bürolarımız, AP genel başkanlığını Dr. Sadettin Bilgiç adına yakıştıırıp, yorumlara geçince özellikle CHP fırınından sıcak mı sıcak, kabarık mı kabarık bütün söylenti somunları piyasayı tuttu!

Hepsi de Dr. Sadettin Bilgiç'in ve çevresinin laisizme karşıtlığı, Atatürk'e aldırılmazlığı ve eski Demokrat ruhunu, gidenlere rahmet okutacak bir katılıkla taşıdığı noktasında düğümlenmiş söylentilerdi ve gerçekten de ustalıkla yayılmaktaydı!

Ve hepsinin sonunda da bir "wishful thinking"ın bütün salıntısı, adeta göbek atıyordu:

"AP sanmam ki, kolay toparlansın ve Atatürkçü güçleri bir daha kolayca aşabilsin..."

"Atatürkçü güçler" evet, arkasına geçilecek kalkan o tarihte belirlemeye başlamış ve CHP, Atatürk'e karşı kendi işlediği suçları, kusurları ve ihaneti hiç kaale bile almadan, onu rahatlıkla gene yalnız kendine has bir silah gibi kullanmanın hesabına girişmiştir!

O günlerde sevimlinin sevimlisi Prof. Dr. Rüknettın Tüzün arkadaşşıma rastlamasaydım, ben de özellikle Sadettin Bilgiç adıyla birlikte, ağız açılmış bir fırından adeta taşan bu Atatürkçülük kaygısına pekâlâ kapılabilirdim.

Rüknettın,

"Yahu Bedii, Sadettin'i fakülteden hatırlamıyor musun?" der demez gözlerimin önüne onun o tarihte de bizlerden etli yapısı, yanından hiç ayrılmayan Faruk Sükan'ın yumuk gözleri ve Triumvira'nın üçüncü ayağı olan Rüknettın'ın daima ısıll ısıll gülen esmer çehresiyle ikisinin yanında biraz daha uzamış gibi görünen ince vücudu canlanıyor...

Rüknettın'e tabii sordum da:

"Ey pekiy... Bu Sadettin'in yobazlığı mobazlığı var mıydı ki?"

Rüknettin hep gülerek konuşurdu ama, bu defa kaşlarını çatmış ve gözlerini biraz açarak konuşmuştu:

"Yok be kardeşim, senin benim gibidir. İçki de içer, eğlen-ce sever. Bu sizin Halk Partisi (o tarihte de böyle söylemekte haklı idi, zira CHP ile hâlâ birlike anılıyorduk) önüne gelene kara çalmakta öylesine engel kabul etmez ki..."

AP'ye karşı gözümün iyiden iyiye açılması ve bu partiye karşı uyandırılan kaygılar, kuşkular, duraksamalar hengâmesinden mutlaka sıyrılıp, bunlardan CHP damgalılarının ayrılması gereğine sapanışım da işte böylece başlamıştır. Ve bu sayededir ki ben, Süleyman Demirel adı Dr. Sadettin Bilgiç'in önüne geçip, AP genel başkanlığı için konuşulmaya başlamadan çok önce, bu partiye karşı akıldan çok hislerimle davrandığıma inanmanın ve gazeteciliğimde duygularımı gemleyememekten doğan bir meslek yanlışı bulmanın sağlam kayasına yaslanmış haldeydim.

Ve bu sağlıklıdır ki, tam anlamıyla peşin hükümsüz, tam kavramıyla art niyetsiz bir duruluk içindeydim.

AP genel başkanlığı için Süleyman Demirel adını da bana ilk söyleyenin bir dedikodu yazarı olduğunu anımsıyorum. Galiba Cihat Abaoğlu ile beni bir akşamüzeri içkiye (belki de çaydı) davete gelmişti. Ankara'dan henüz döndüğünü söylüyor ve tabii daha çok AP genel başkanlığı etrafındaki söylentileri anlatıyordu.

Dedikodunun ille de kadın işi olduğu saplantısından olsa gerek, imzasına bir kadın adı yakıştırmış olan yazarı ilgiyle dinlemiş ve gerçekten de "kulağı delik" dediğimiz iyi haber alanlardan sayılmasının hiç de haksız olmadığını görmüş-tüm.

"Bedii Bey, hiç Süleyman Demirel adını duymuş muydunuz?" dedikten sonra, Menderes devrinin bu pek genç Su İşleri genel müdürünü anlatmış ve arkasından izlenimlerini özetlemişti:

"Benim istihbaratım, Sadettin Bilgiç'in değil, onun genel başkan olacağı noktasında!"

Misafirim gider gitmez yazı müdürünü çağırıp, Ankara bürosundan Süleyman Demirel hakkında ne kadar bilgi top-

larsa hemen bildirmelerini istedim.

Bütün gazetelerin Ankara haberlerinde Dr. Bilgiç hâlâ ön plandaydı ve bunların çoğunluğu başka hiçbir adaya henüz şans bile tanımamakta devam ediyordu ama biz Süleyman Demirel'i ön plana yerleştirmekte hiç duraksamadık.

Aynı günlerde, Sadettin Bilgiç ve çevresinin iyiden iyiye gerici oldukları fikrine saplanmış olan Falih Rıfkı Bey'in de, Demirel hakkındaki bilgileri alır almaz bana,

"Aman dikkatli olun. AP çevreleri bizi sevmezler, sevemezler... Bu genci fazla tutar görünmemiz tepki de doğurabilir ha! Adamın aleyhine bile olabilir haa!.." deyişini hep hatırlarım. Ama kendisine açıkça,

"Beyefendi, bu partiye karşı daha çok hislerimizle davrandık. Artık duyguları tekmeleyip akli kucaklamanın gereğine inanıyorum ve bu inançladır ki, tepki mepki hiç kaale almadan aklın yoluna sapmalı diyorum" dediğim zaman da düşünmüş, duraksamış ve sonra,

"Haklısın, biz beyaz sayfamızı açalım, kirletirlerse gerisini onlar düşünsün" demekten de geri durmamıştır.

Demirel'in çoğunlukla seçildiği haberini aldığımız gün de şöyle söyleyecektir:

"Artık besbelli ki Türk politikasının İnönü ve CHP yükünden kurtulmasının tek yolu bu zatın ve partisinin kuvvetlenmesinden geçiyor, inşallah başarr."

Demirel, tam deyimiyse Türk politikasına gerçekten misyonunu iyi kavramış bir gülle gibi de girdi!

Hiç vakit geçirmeden ve politikaya yok ısınma devriydi, yok alışma süreciydi yollu bir duraksamaya hiç düşmeden, hemen iktidara ulaşmak hamlesine girişmiştir.

İnönü, içinde AP'nin de bulunduğu bir koalisyonun hâlâ başbakanıydı ve gerçi ortaklarını kollar bir tavır içindeydi ama, öte yandan da adına "zinde kuvvetler", "devrimci güçler" tarzında yakıştırmalar ilişirilmiş bir şirretlik, parti merkezi taşlamaktan, gazete tehdit etmeye, yazar hırpalamaktan, hatta bakan tartaklamaya kadar bütün densizlikleri se-re serpe yapabiliyordu!

Demirel işte bu çarpıklıktaki gerçek çekirdeği iyi görmüş ve İnönü'nün mutlaka devrilmesi gereğine gelip dayanarak hemen bu hesaba geçmiştir.

Hele, bir yandan AP'nin, öbür yandan Alican ile partisinin ve tabii Bölükbaşı'nın artan şikâyetleri karşısında, Cumhurbaşkanı Gürsel, bütün parti liderlerini Çankaya'da toplayıp da meselelerini birbirlerinin yüzlerine söyleyerek bir çare bulmalarını istediği zaman, Demirel'in yolu büsbütün açılıyordu. Zira İnönü, kendisine yönelen bütün şikâyetleri rahatlıkla dinledikten sonra,

"Pekiy ama bütün bunların hal yeri Çankaya değil, Parlamento'dur. Bulursunuz orada 226'yı ve beni devirirsiniz" der demez, bu demokratik ders onun yoluna tutulmuş bir ışık oluvermiştir!

Gerçekten pek kısa bir zamanda 226'yı da bulmakta gecikmedi ve henüz hiç mi hiç politik deneyimi olmayan bir yeni yetme sayılıp durmaktayken, kendisine bu damgayı vurma'nın rahatlığı içinde dudak bükmekte olanların hepsinin, başta CHP olmak üzere, ağızlarını apaçık bırakarak İnönü'yü alaşağı ediverdi!

Demirel, parti genel başkanı olmuştu ama milletvekili değildi. Anayasa'mıza göre başbakan olamazdı. 226'yı parti parti dolaşarak bulmakta da gecikmemişti. Fakat şimdi de bir başbakan bulmakta ve bunu cumhurbaşkanına kabul ettirmekte gecikmemeliydi.

Onu da gene ağızları açtırıp, gözkapaklarını acıtarak kısa zamanda başarmış ve bağımsız Suat Hayri Ürgüplü'nün başbakanlığında, kendisi dışardan başbakan yardımcısı olarak ve İnönü karşısındaki diğer iki partiyi -yani Alican ile Bölükbaşı'nın temsil ettiklerini- de derleyip toparlayarak hükümeti de kurmayı veya kurdurmayı başarmıştır!

İnönü Meclis'te devrildiği açıklanır açıklanmaz keyifli görünmeye çabalayan bir yapay neşe içinde,

"Çok isabet oldu. Reform yapacağız, reform!" diye haykırmıştır ama bu devrilişin onu temsil eden siyaset parabolünün en keskin iniş noktasını oluşturduğu da açıktır ve bu parabol artık hep aşağı doğru bükülecek ve taa kendi partisinden Ecevit eliyle düşürülüşüne ve nihayet kaçırılışına kadar da durmadan sürecektir!

Gümüşpala devresinde Adalet Partisi'nin gösterebildiği gelişmeyi azımsamak mümkün değildir. Adeta bir uçak enkazı, o devrede onarılmış, kırık kanatlar düzelmiş, parçala-

nıp paslanması beklenen tıkalı motorlar temizlenmiş, pencereler takılarak, kuyruk, tekerler, gövde... Ne varsa hepsi ayarlanmıştır. Ama bu uçağın uçması, içinde bulunduğu filonun komutanı ve ona bağlı kuvvetler tarafından istenmiyordu ki! Adı İnönü olan bu kumandan aslında pilot değildi ve bu yüzden de koalisyon adı verilen filosundaki hiçbir uçağın uçmasından yana da değildi. Kendi uçağını nasıl ancak yerde yürütebiliyorsa, diğerlerinin de öyle olmasını istiyor ve uçakların yürüyerek de pekâlâ işe yarayacaklarına inanıyordu! Emrindeki kuvvetler de, ondaki bu tutuma hemen kapılmışlar ve filonun uyması gereken şartların başına uçma yasağını getirip yerleştirmekte hiç duraksamamışlardır!

Her satır CHP damgasını taşıyan o devrenin seçim kanunu budur. Ve üstün uzman sayılan Şefik İnönü'nün başı çektiği bir sözde "uzman manga"nın tam bir oy izmaritçiliği demek olan "milli bakiye" tuhaflığından, oy küpünü iyi dolduramayanın payını alıp, daha çok doldurana katmaya kadar bir alay acayıplığı taşımaktadır!

Demirel, Gümüşpala ile başlayan bir onarım ve silkiniş devresi sonunda, AP uçağının komutasını aldığı zaman, doğrusu ya uçak yürüyebilmekteydi. Hem de filo komutanı paşayı şaşırtıp, çevresini hasetten kıvrandıracak kadar da iyi yürüyordu.

1961 seçimi bu yürüyüşün gradosudur ve İsmet Paşa'yı ve çevresini daha dikkatli olmaları yolunda uyaracak, dürtecek, muştalayacak kadar da parıltılıdır.

Nitekim, hemen tedbirleri, önlemleri sıklaştırmışlar ve bu defa komutanın uçağı olan CHP hariç, bütün filoyu kazıklara bağlama gayretine geçmişlerdir.

AP Genel Merkezi'nin ikide bir taşlanması, derken kapılar, pencereler kırılarak birtakım uydurma gençlik grupları tarafından basılıp tahrip edilmesi, MDO (Milli Devrim Ordusu demek) azgınlığı, filonun hep CHP dışındaki birimlerine yönelik nümayişler, yürüyüşler, tehditler... Hepsi hepsi de işte bu önlemler cümlesindendir.

İsmet Paşa'nın bir güvencesi daha var: Filonun bütün uçaklarında, kendisi gibi karacılar komutandır. Şu son gelen, hani AP komutanının vefatı üzerine yerine geçen ise üs-

telik hem toy, hem de karacı olmaktan da fazla rahatlık verici; bu, üstelik "sucu" da!

Doğrusu ya o günlerde pek az kimse, hele CHP'nin başı çektiği bizim bölümde hiç kimse, bundan pek farklı bir inamış içinde değildi!

Üstelik CHP'nin bir de çiçeği burnunda bir TRT'si vardır ki, başına "ebaan ced" yani efendim soydan soptan gelme bir CHP'li Adnan Öztrak Bey oturtulmuş ve çevresine baştan aşağı CHP ve İnönü bağımlısı, tepeden turnağa kıpkızıldan toz pembeye kadar solun klasik tayfı üzerlerinde titreşen bir taifenin yerleştirilmesi bile yetmemiştir de, bir de atsan atılmaz, satsan satılmaz bir yasa teminatıyla da donatılmıştır!

Eh... "Ordu + CHP= iktidar" formülüne kızmak şöyle dursun, bayılmış görünen bir ordu elde bir; yurdun köye kadar uzanmış tek yayım gücü deste gül; basın dersin en az yarısı; dernek, sendika, cemiyet dersin onun da en az yüzde doksanı senin yanında... Var mı bundan daha rahatı artık?

Gerçi adı Demirel olan ve "sucu" rahatlığı içinde süzülüp hafife alınan genç, filo komutanını devirip yerine bir başkasını geçirerek ve onun yanına da bizzat oturarak, bu rahatın ateşini az çok söndürmüş ve hele biraz sonra da "seçim" diye tutturup, diğer "uçak"ları da aynı tempoya geçirince, İsmet Paşa'nın nevri dönmüştür ama, gene de ne gam! Ortada öyle bir seçim kanunu vardır ki, onun engeli karşısında hiçbir uçak tek başına uçamaz, hiçbir pilot levyesinin önünde acz içinde çırpınmaktan öteye geçemez ve pistte dönüp dolaşıp, en fazla en fazla, gene o eski komutanın ocağı önünde dikilip kalabilir!

O yıllarda bir başka partimiz daha vardır: TİP. Ve dip dörük değilse de dişe dokunur bütün unsurlarınca Marksisttir ama söyleyemez, doğuştan kırmızıdır ama bu halinin ülkenin kötü idaresinden doğma bir yüz kızartısından ibaret olduğunu haykırmaktan öteye geçemez. Ve baş hedefi Amerika olduğu için, bu hedefle gözüne kestirdiğini bağlantılı kılıp saldırırsa da en fazla AP'yi böyle sayıp, onu düşman bellemiştir. Bu yüzden de İnönü ve CHP'nin "elde var bir"leri arasındadır. İnönü, ilk seçimde hasmını hırpalayacak güçler arasında TİP'i de hesaplar ve kârlarından sayar.

İsmet Paşa, günler haftalar geçtikçe, Demirel'in farklı bir

tip olduğunu ve apaçık bir çalışma temposu içinde partisini gerçekten büyütüp, bütün bağlarından kurtarmaya başladığını görebilmiş miydi? Tam anlamıyla bilemiyorum. Önemsemediğini sanmam, daha doğrusu tabiatındaki dikkate ve zaman zaman vesveseye kadar gelip dayandığı çok görülmüş uyanıklığa uymaz bu! Ama saydığım o barikatların, önlemlerin ve güçlerin üzerine gelip yayılmış bir seçim kanunu engelini düşünerek rahatladığını ve uykusunu pek bozmadığını söyleyebilirim.

"Sucu"dan bir pilot... Odun dizili bir pist ve durmadan taşlanan bir uçak! Haydi canım sen de... Bu yumrudan bir salim uçuş çıkacak da ülke ufkunu turlayacak ha!..

Fakat İsmet Paşa şöyle veya böyle düşünsün ve zinde, yorgun, üzgün, düzgün kuvvetler, güçler de öyle veya şöyle gerinsinler, 1965 yılı ekim ayının 10'unda seçim yapılmış ve "sucu"nun müthiş bir pilot, o pırpır sanılan uçağın da dehşetli bir jet olduğu görülürmüştür!

AP'nin aldığı oy CHP'nin bir mislinden de fazla idi!

Ve seçim, sadece CHP ve yanındaki bütün o zinde, minde kuvvetlerin perişan olmalarıyla sonuçlanmıyor, düşürüldüğü gün "Reform yapacağız, reform!" diye ortaya saldıgı "ortanın solu" hamlesinin suratında da bir halk tokadı olarak patlıyordu!

Demirel ve çevresinden başka herkes hayret içindeydi. Biz bütün seçim kampanyası boyunca onu açıkça desteklemiş, bütün hareketlerini ve konuşmalarını ön plana geçirmiştik ama o seçim kanunu imkânsızlığı karşısında, bizim içimizde de AP'nin tek başına iktidar olacağına inanan hiç fazla değildi. Tabii sonuca şaşmaktan çok sevindiğimizi de hemen söylemeliyim.

AP bizim için, ahı çok alınmış bir mazlumdu. Bir yandan çok engellenmiş, çok çelmelenmiş bir yoksula karşı uyanması pek tabii duygularla sarılı olarak, öte taraftan da İnönü ve CHP'nin hep kendilerine yonttukları ve hele ihtilalden sonra bu yontmaya askerleri de karıştırmaya çabaladıkları demokrasiyi böyle bir sahiplik azabından kurtarmanın gereğine inanarak, seçimde AP'yi desteklemiştir.

"Alma mazlumun ahını, çıkar aheste aheste" demişler. 1965 seçiminde bu çıkmıştır, üstelik aheste maheste değil,

hızla, şimşek çakarcasına çıkmıştır!

Seçim sonunda en büyük perişanlık da TRT elemanlarında görülüyor, onların yanı sıra da *Cumhuriyet*, *Milliyet* gibi sola yatık "refikler"imizin şaşkınlıkları, hırsları sayfalarından âdeta süzülüp akıyordu.

Biz yıllar boyu, devlet ricalinin saltanatlı, cafcacflı, şatafatlı yaşamalarından şikâyetçi bir gazeteci kuşağıydık. Bizden sonra gelenleri de bu fikre ısındırmışızdır. Hele demokrasiyle beraber her iki kuşağın bu yoldaki feryadı ahenkli bir koro görüntüsünü almıştır.

Beyaz tren... Lüksün lüksü araba saltanatı... Saraya geçip kasılma... Oradan resmî köşklere, şalelere atlama... Gak dedikçe et, guk dedikçe su... Böyle bir devlet zümrüdüanka-lığı nerede vardı ki? Nerede kalmıştı ki?..

1946 yılında Norveç başbakanının içinde öğle yemeği olan sefertası elinde olduğu halde, tramvayda kalp krizi geçirerek öldüğü haberi geldiği zaman *Tasvir* gazetesine "Ah! Böyle bir gün görecektir miyiz? Böyle ölmelerini istemeyiz şüphesiz, ama böyle yaşadıklarını görmek isterdik. Aman tanrım! Tramvayda bir başbakan ha!.. Yok yok... Lafı bile bu defa bizim kalbimizi zorluyor!" diye yazdığımı hatırlarım.

Tuhaslığa bakınız ki, Isparta'nın İslamköy'ünden çıkma bir başbakan, Ankara'nın sokak içlerinden birindeki mütevazı evinde oturmaktan ayrılmayınca, en çok rahatsız olanlar basın kuşlarımız ile TRT bülbüllerimizdi!

Yıllar yılı köy röportajları yapmış, köylü anlayışını, köylü kaygısını, coşkusunu, acısını hem de onun ağzından haykır-mış bizim sevimli Fikret Otyam bile artık *Cumhuriyet*'tedir ya, Demirel'in ağzındaki bazı köy vurgularında şirinlik bulamaz, sıcaklık duyamaz da "Var mı?" yerine "Vaa mı?" demesini kalemine dolar...

Bir TRT ablasının da evinin bahçe kapısına dayanarak karşısındaki gazeteci yığının, teker teker cevap yetiştiren yeni başbakana dilediğini söyletememenin kızgınlığı içinde homurdandığını hiç unutamam. Etrafındakilere "Yahu çocuklar" demişti, "nedir bu köy evinin çiti berisinde durur gibi..."

Evet, saltanatsızlık onu da rahatsız etmişti. İlle de resmî bir yapının ağırlığını istiyor, başbakanın resmî yaveler yeri-

ne, içten ve özentsiz cümlelerini yadırgıyordu. Hele o başbakan köyden çıkıp, şehirdekini alaşağı etmiş, sağdan yükseleli soldakini ve orta soldakini yere sermiş olunca, haspanın ve benzerlerinin büsbütün gözüne batar olmuştu!

Bu hava, yani tepeden tırnağa önyargılardan oluşmuş, ayarlanan bütün tuzakların işlemediğini görmenin hırsıyla donanmış bu hava, Demirel'in peşini artık hiç bırakmayacaktır.

O, köprüler, barajlar, yollar, okullar yapacak, bu hava durmadan çevresinde dolanacak,

O, ülkeyi kendi kendine rahatlıkla yetebilen, yani dışardan ne giymeye, ne yemeğe, ne barınmaya yarar tek kırıntı almadan, sırtı pek, karnı tok olmanın güvenine yaslayacak ama o hava ufuklar boyu esecek,

O, emekli ikramiyesiyle rahatça yuva alınabilen bir ekonomi realitesini hep göz önünde tutan bir dikkatten ve kaygıdan hiç kopmayacak ama o hava hep uğuldayacak, hep esecek hatta başarı arttıkça ve eserler sıralandıkça fırtınaya dönüşecektir!

Tarihte ilk defa, Asya ile Avrupa'yı birleştiren köprüyü yapması karşısında dahi bu hava dinmemiş, kesilmemiş ve o köprüye "Hayır!" demek vatanseverlik, "Hayır" diyenleri de "Umudumuz" damgasıyla bezemek halkçılık oluvermiştir!

Besbelliydi ki, kaderinde devamlı taşlanmak, ezbere it-ham sağanağı altında kalmak ve nankörlük ile kıskançlıktan örülü bir siyasî coğrafyada yaşamak vardı.

Bence onun asıl başarısı, kaderindeki o havadan olduğu kadar bu coğrafyadan da yılgınlık duymadan yoluna devam edebilmesidir.

İt hep ürümüş, ama kervan da topla tüfekte yolunun kesildiği devreler dışında hep yürümüştür.

Süleyman Demirel ile ilk konuşmam, daveti üzerine gittiğim Ankara'da Atatürk Çiftliği'ndeki restoranda olmuştur. Daha önce, seçimin hemen ertesinde hiç aracısız telefon ederek, *Dünya'nın* partisine ve şahsına gösterdiği ilgiye teşekkür etmiş, böylece sesini duymuştum. Şevket Rado ile birlikte gittiğimiz Ankara'da da, kaldığımız Ankara Palas'ın kapısında işte şimdi kendisi karşımdaydı. Millî Savunma Bakanı Ahmet Topaloğlu ile birlikte bizi almaya gelmişlerdi.

Demirel elimi kuvvetle sıkarken, beni öndeki kendi arabasına davet etti, Şevket'i de Topaloğlu arabasına aldı.

Bildiğiniz gibi biraz uzun olan çiftlik yolu, ilk karşılaşmanın peşrev sayılabilecek konuşma kırıntıları için bana uygun görünmüştür. Ama kısa bir süre sonra fark ettim ki yeni başbakan hiç öyle duraksamalı falan değildir. Söze nereden ve nasıl gireceğini ille de ölçüp biçme merakıyla, ağızda cümle dolandırarak, kelime arayıp ya bir alayını birlikte söylemeye geçmek yahut hiçbirini bulamadan "İııhh... Hımın..."lı tereddütlere düşmek onun harcı değildir.

Cemil Sena merhum, "Açık söz açık yürekliliğin gereğidir" derdi. Ben Demirel ile ilk karşılaşmamda bu vecizeyi elle tutar gibi olduğumu saklayamam.

Hele restorandaki kocaman yuvarlak masaya geçip de sohbetin koyulaşmasıyla bu duygunun Rado'ya da saplandığını, aynı akşam kendisinden dinlemişimdir.

Şüphesiz bu bir halk çocuğu idi. Köyden çıkmış olmakla övünebilecek kadar ve dağ, taş, ova, yayla bütün bir Anadolu'yu olduğu gibi, fabrika, apartman, cadde, liman veya aşhane, restoraniyle şehir yaşayışını da tanıyan ve yüreğinde duyan bir halk çocuğu!

Muarızları yıllar sonra onun "Benim köylüm, benim işçim, benim gencim, benim yaşlım" demesine pek takılacaklardır. Bunda hayli ezber payı ve hayli sollu sağlı rüzgâr etkisi varsa da, yine de kendi görüşleri deyip geçelim. Ama biz o gün köylünün ve kentlinin, emeklinin veya işçinin o hiç "benim" demeden dahi, gene de Demirel'in olduğunu, Demirel'e çok yakıştığını görmüşüzdür!

Bu görüşten ve yakıştırmadan hiçbir devirde de uzaklaştığımı hatırlamıyorum. Biraz yutkunur olduğum devreler elbet vardır, biraz duraksadığım zamanlar da elbet olmuştur ama onu, halkını hiç düşünmez saydığım veya halkına karşı olmaya hiç aldırılmaz sandığım bir anı dahi hatırlamıyorum.

Adnan Menderes'le yirmiye aşkın görüşmem olmuştu. Bunların bir kısmı huzurlu, hatta tatlı, bir kısmı sinirli ve elektrikli ama hemen hepsi de hep ondan fışkıran ve muhababını atlayıp aşarak hasımlarına uzanan tek yönlü bir itham sağanağı halinde geçmiştir diyebilirim.

Şüphe yok bir zarafeti vardı. Hayli şıktı da... Ve ses tonundan mimiklerine, tavırlarındaki kendine güven edasından, harekâtındaki inceliğe kadar bir tesir radyasyonu yaymakta Demirel'den farklı ve ileri idi de! Ama içtenlikte, bilgede, sinir sağlığında, ülkeyi tanımakta, planda, programda, hesapta, kitapta ve hepsinin üzerinde, evet hepsinin her şeyin üzerinde "misyonunu kavramakta" Demirel, Menderes'le kıyaslanmayacak kadar öndedir!

İlk ve en baştaki görevinin ülkeye demokrasiyi yerleştirmek olduğu gibi bir misyonu Menderes asla kavramamış, anlamamış ve böylece de elbet yakınına bile gelememiştir.

Eğer Menderes, iktidarda kalmayı, demokrasiyi yerleştirmekten daha önemli saymasa ve hiçbir geleneğinin henüz kırıntısı dahi oluşmamış bir körpe demokrasiyi eze hırpalamaya yürümeyi asıl marifeti olarak görmeseydi, biz ne on yılda bir ihtilallere toslayan ülke olmuştuk, ne de yıllar yılı bir dövüşmenin ve sövüşmenin neredeyse aşılmaz ve vazgeçilmez bir demokrasi geleneği olduğunu sanmak gibi bir çukura düşmüştük!

Demokrasiyi kavramakta, sevmekte ve o nazeninin serpilip gelişmesini kendisinin ve partisinin çok üstünde görmekte, tam da gençlerin deyiimiyle söyleyeyim Demirel, Menderes'e "fark atar"!

Hem de bu fark, az buz değildir. En az, yetmişini aşmış bir İsmet Paşa'yı bile şehir kapılarından süngülerle çevirme despotluğu ile, yürüyüş densizliklerinin çok azması karşısında dahi "Yollar yürümekle aşınmaz!" diye haykırma hürriyetçiliği arasında ne kadar mesafe varsa, tam o kadardır!

* * *

Demirel kabinesini mümkün olduğu kadar çabuk kurdu. Bu hükûmette, daha önce Suat Hayri Ürgüplü'ye kurdurduğu koalisyonun AP kanadını oluşturan bakanlardan pek çoğu vardır. Bazılarına değişik görevler vermişti ama çoğunu da korumuştur. Mesela Cihat Bilgehan, Ürgüplü kabinesinde Milli Eğitim bakanı iken, bu defa Devlet bakanlığına geçmiş, İhsan Sabri Çağlayangil Çalışma bakanlığından alınıp Dışişleri bakanlığına getirilmişti. Her ikisini de özellikle anı-

yorum. Cihat; çok eski arkadaşımı, İhsan Sabri Çağlayangil'i de önce Bursa valiliği sırasındaki usta idareciliğini görüp severek, sonra da 1961 seçimlerindeki o deryadil, o daima yatıştırıcı ve sakin davranışlarını görüp beğenerek dost bellemiştim.

Her ikisinin bakan olur olmaz alaylı şikâyetçiliklerini de unutamam:

Çağlayangil, Ürgüplü kabinesinde çalışma bakanı olunca, işçilere ait bir konuyu konuşurken eski alışkanlıkla "amele" deyimini kullanmıştı. Bu tam anlamıyla "işçi" demekti ama, bir süredir işçi kesimimiz amele deyimindeki yabancılıktan çok, onu hakaretimiz bir söz olarak kabul etmekte, kendilerine amele denmesinden tam bir eski despotluk anlayışının hortladığı sonucuna varmaktaydı.

Bizim deryadil Çağlayangil'in bu tarakta bez kırıntısı bile yoktu ve o, işçi yerine amele sözcüğünü ağzının tabii seyri içinde sarf etmişti ama, gelin de bizim aslanlara, kaplanlara anlatın!

Aman efendim, *Cumhuriyet* başta, *Milliyet* peşinde ve tabii CHP TRT'si hepsinin önünde, öyle bir yaygara koparmışlardı ve sendika tomarını öylesine kışkırtıp ortaya salmışlardı ki, acımamak kabil değildi.

İşte tam o günlerde idi ki Ankara Palas'ta rastladığım Çağlayangil'in beni görür görmez ilk sözü,

"Yahu Bedii, lütfen sen söyle de anlayayım; amele dersem neden hakaret oluyor da işçi dersem hak kollayıcı sayılabiliyorum?" olmuş ve hemen eklemiştir:

"Benim dil bilgim iflas halinde."

Kendisine asıl iflas halinde olanın ondaki dil bilgisi değil, memleketteki hak duygusu olduğunu söyledikten sonra biraz da takılmıştı:

"Sen de amele deyimine o kadar meraklıysan bunu işçiler yerine mesela 'amelei ulum' diyerek profesörler için, hatta hatta 'ameli manda' halinde CHP için pekâlâ kullanabilirsin!"

Lafın sonuna hemen atlamış ve "Aman ha" dedikten sonra, yıllar boyu pek çok karşılaşmamızda hep gülererek andığımız cevabı yapıştırmıştır:

"Aman haa... Onun da anlamını bilemezler ve kendilerine

manda ishali dediğimi tutturup yakama yapışabilirler!..”

Cihat Bilgehan'daki daha da acıdır. Demirel başa geçip İnönü'yü devirir devirmez sol çevrelerde ve geniş bir basın yaygarasında “Morrison Süleyman” olmuştu. Bir süre Amerikan Morrison firmasında mühendislik yaptığı için. Ve buradan yola çıkarak ekibine ve arkadaşlarına da hemen “Amerikan uşağı” sıfatı yapıştırılmıştır. İnönü'nün damadı bu sıfatı biraz inceltti ve sömürgecilerle çıkar ilişkisi içinde olanlar için kullanılan “komprador” deyimini yeğledi.

Cihat Bilgehan ile buluştuğumuz o günü unutamam. Güya eski günleri, pek kısa sürdüğü halde ikimizde de derin bir dostluk izi bırakmış okul beraberliğimizi konuşacaktık. Hoş, konuşmasına tabii konuştuk da... Ama Cihat'ın gözle-
rindeki hüznü fark etmemem kabil değildi ve az sonra da elbet sormadan edememiştim:

“Kuzum neyin var? Bir şeye sıkılmışsın, konuşurken ne eski neşen var, ne de anlattığın konuya kendini kaptırman. Nedir bu halin bana söyleyemez misin?”

İşte o zaman Cihat cebinden bir tomar gazete kupürü çıkarıp önüme atıvermişti. Ve benim kâğıtları birbirlerinden ayırıp şöyle bir göz gezdirmeme vakit bırakmadan, kırık, evet ne kadar alaycı olmaya çalışırsa çalışsın kırık mı kırık, acılı mı acılı bir ses tonuyla,

“Yahu kardeşim” diyordu, “şunlara bak, bizi komprador yapıp çıktılar. Ben, yani Ankara Hukuk Fakültesi'ne kaydolduğu zaman yatacak yeri olmayan Cihat, yani tarih hocamız rahmetli Kâmil Su'ya rastlayıp da onun kefil olması sayesinde günde elli kuruş olan yurt parasını verebileceğine idareyi ancak inandırabilmiş Cihat, komprador ve Amerikan uşağı da, hayatları ekmek elden su gölden bir maddi rahatlık içinde geçen, hayatlarında bir gün sıkıntı yüzü görmemiş, bir gün kuru ekmekten ibaret bir yemekle karşı karşıya kalmamış bu beyler halkçı, bu beyler vatan koruyucu, bu beyler hem de bizlere karşı millet ve memleket koruyucu! Doğrusu buna katlanmak kolay değil!”

“Sen azgın Maria'nın hikâyesini bilmiyorsun anlaşılan” dedikten sonra “Hayır neymiş o?” cevabı üzerine de anlatmışım:

“Maria, günah çıkartmak için papaza gitmeye nihayet ka-

rar vermiş. Hücreye girer girmez de başlar sıralamaya:

'Papaz efendi, kocamı bir arkadaşıyla aldattım. Sonra başka bir arkadaşıyla yine aldattım. Daha sonra bir başkası çıktı, onunla da...'

Papaz sükunetle dinliyor... Maria devam eder:

'Bu bir şey değil papaz efendi, şimdi hem aldatmaya devam ediyorum, hem de bütün kadınları orospu gibi görüyor ve öyle de sayıyorum.'

Maria'nın sustuğunu gören papaz 'Bitti mi?' deyip klasik son sorgusunu da yaptıktan sonra,

'Bak kızım' demiş, 'şimdi pişmanlık duyar, kocana dönersen ben de senin için Tanrı'ya yalvarıp affını isteyebilirim. Böylece de günahın orospuluk faslını halledebiliriz. Ama öteki var ya öteki; hani bütün kadınları da kendin gibi sanman? Bak işin o tarafı beni aşar, bunun için papa hazretlerinin duası gerek.'

Rahmetli arkadaşım gerçekten keyiflenmişti. Yıllar boyu da bu, aramızda daima bir neşelenme vesilesi olmuştur. Ne zaman haksız ve çok densiz bir hareket görsek, hep mırıldanırdık:

"Ooo... Bunun için papanın duası gerek..."

Fakat *Günaydın* gazetesi Demirel'in eşine karşı basın tarihimizin en unutulmaz alçaklıklarından birine düştüğü zaman, bu defa benim:

"Yoo... Buna papanın duası da yetmez" deyişime nedense gülememiş, sadece eselle baş sallamıştır.

Sanırım kendi aralarındaki teşvikçileri biliyordu. Yahut da o üzüntüsünden böyle yaptı ama ben öyle anladım!

AP'nin tek başına iktidar olduğu o ilk günlerde bir de Tekel Bakanı İbrahim Tekin'in küçük ve gerçekten güzel bir çıkışı vardır:

Bir kokteyl partide hemen bütün arkadaşları rakıyı tercih ettikleri halde, İbrahim Tekin'in garsonun gezdirdiği tepsi-den bir bardak viski aldığını gören sol muhabirlerden biri, hemen fırsatı yakalamış gibi,

"Ne o sayın bakan" demişti, "bakıyorum viskiyi seçtiniz!"

İbrahim Tekin hafifçe gülümsedikten sonra "Morrison Süleyman" damgacılığını marifet saymış muhatabını o tatlı güney ağzıyla adeta ezmişti:

“Ne var bunda şaşacak? Amerikan uşağı deel miyiz?”

Evet, Demirel ve Adalet Partisi tek başına iktidar olur olmaz, bu Amerikan uşaklığı yaygarasını marifet sanmış olanlar gittikçe de azmış ve çoğalmışlardır. Hele Avrupa’da daha çok da Fransa’da peydahlanıp, bütün dünyaya yayılarak, değer hükümlerinin topunu birden tepetaklak, toplum dengelerinin nesi var nesi yoksa hepsini birden allak bullak etmeyi “yeni düzen arayışçılığı” sayan bir 68 kuşağı, Türkiye’imize de çöreklenip tıslamaya başlar başlamaz, Demirel ve AP’ye karşı yaratılmış husumet rüzgârları fırtınaya, boraya, tayfunu dönüşecektir!

Politikaya atıldığı andan başlayarak, siyasî hayatının hiçbir bölümünde kollarından ayaklarından çekilmediği tek dakikayı bulmak hemen hemen imkânsız olan bir Demirel ile Türk politikacılarından veya liderlerinden hiçbirini kıyaslayamazsınız! Ona reva görülen şart ağırlığı ve husumet seli hiçbirinde yoktur da ondan!

İnönü bütün hırsı ve hıncı ile vardı ve karşısındaydı! CHP bütün husumet takımı ve taklavatıyla vardı ve karşısındaydı. Ordu ne kadar saklamaya çalışsa da uzun süre karşısında olmuş, bütün sendikalar, dernekler, cemiyetler, fakülteler ve gazeteler karşısına dikilmiştir!

En iltimaslı gayretlerle dahi diğer bütün lider takımını tarasanız, böyle bir engelin yarısını dahi bulamazsınız!

Tek parti şartları ve daha sonra çok partili hayatta dahi aynı şartlarla az çok çevrelenmiş olan İnönü’yü geçelim, hangisi böyledir? Menderes pek az lidere nasip olmuş bir sevgi ve destek seliyle gelmiş, iddialarını birer ikişer suya attığı görüldüğü halde dahi, en fazla en fazla, bu selin eskisi kadar köpürmeden akışını görmüştür! Karşısında yalnız İnönü ve CHP vardı. On yıl sürmüş iktidarının en az sekiz yılında ordu tam yanında, üniversiteler tam ardında, basın en az yarısı tam ağzının içine bakan ve sendikalar ile derneklerin hemen hemen topuna yakını da gözlerinin rengine meftun idiler!

Grevin hak olması bir yana, söylentisi bile yasaktır! Yürüyüş, miting, toplanmak, yazmak, çizmek hepsi hepsi de kısıtlı mı kısıtlı ve hangisi biraz can sıkırsa, hemen ya sopalık ya da mahkemelik!

Başka kim var? Özal mı? Fakat onun bir el yağda öbürü balda bir lütuf çemberiyle sarılı hali, değil Demirel'in cender misal şartları, Menderes'in dikensiz gül bahçesiyle dahi karşılaştıramayacak kadar rahat döşekleri değil midir?

Gözlerini müthiş bir refaha açmış zengin çocukları için söylenen "ağzında gümüş kaşıkla doğmuş" sözü, aslında Özal'ın başbakanlık dünyasını teşrifi için daha da uygundur. Bir askerî rejimin bütün yasaklarına sırtını dayayarak icraat yapma kekâsı ve muhalefetin yasaklı, tenkidin kısıtlı, her türlü engelin, engebenin ayıplı olduğu bir ortamda şişinip dilediğine uzanma keyfi iyi düşünülürse, hatta Özal'ın gümüş kaşıklı teşrifini bir ağıza değil, daha başka taraflara da yakıştırabilirsiniz!

Siyasî hakları ellerinden alınmış bir siyasî rakipler topluluğunu ille de böyle bırakmak için yırtınma derecelerine kadar zorlandığı da unutulmamalıdır. "Efendim rahmetli Özal öyle bir hamle yapmış ki, Menderes bunu düşünemezmiş bile... Demirel böylesini hayal edemezmiş bile..."

Genç komedyenlerin bir dil pelesengini kullanmadan edemeyeceğim:

"Yok yav..."

Ne zamandan beri demokrasilerde yapılanlar veya yapılabilenler, askerî rejim cenderelerinin zorlu sükûnet, zoraki tasvip ve zorunlu tasdikten oluşmuş yağlı atmosferindeki marifetlerle kıyaslanır oldu ki?

Yalnız "köprü"yü ele almak bence yeter. Her ikisi de unutulmaz ve daima minnetle anılmalarına sebep olacak "aynı tip" eserde birleşmişlerdir. Demirel Atatürk köprüsünü, Özal da Fatih Sultan'ı yaptı. Ama haydi gelin de bir de şartlara bakalım:

Demirel, Boğaz'ın iki yakasını birleştirmek için yola çıktığı zaman, Ecevit'li bir kızıl muhalefetin bütün kementleri de onun boğazında idi. Teknik üniversitelerimizden bile bu kervana katılan meslektaşları sürüyledir. Bir ikisi hariç, bütün bir basın ordusu da karşısındaydı. Hem de Boğaz Köprüsü'nü "zenginler için yapıyor" damgasıyla karalamış Ecevit ve arkadaşlarının aynı parolasını haykırarak kadar küçülerek! Bütün işçi sendikaları aynı kervanın elemanları, üniversiteler, hatta liselere kadar uzatılmış bir kı-

zıl dürtüyle daha küçük öğrencilere varıncaya kadar sözüm ona bütün bir “eğitim ordusu”... Daha sayayım mı? Çok hazin ama gazetelere laf yetiştirme telaşına kapılmış yüksek hâkimler bile vardır. Baro yönetim kurulları, odalı, sofalı meslek kuruluşları... Hepsi hepsi gırladır! Ve tam bu hengâme içinde *Milliyet* arkadaşımız “Doğudaki Zap Suyu ıstırabı”nı haykırma kampanyasına geçivermemiş midir? Zap Suyu’nun üzerinde bölge çocuklarının gerçekten hayatları pahasıyla geçtikleri, bir ipli urganlı, tahtalı kıymıklı köprü rezaleti varken, Boğaziçi’nde zenginler için köprü yapmak ha!.. Seni fukara halk düşmanı, seni zengin hizmetkârı Demirel! Haydi çocuklar hep birlikte: “Köprüye hayır!”

Evet, bir resim çizmek gerekse Demirel’i ayakları bukağılı, kolları sımsıkı bağlı, boynunda kıpkırmızı bir kement, paçalarına cadı tırnakları geçmiş bir alay insan, eteklerine yapışmış bir sürü örgüt, hatta saçlarına asılmış bazı parti arkadaşları olduğu halde, yine de ayakta durabilen, yine de hepsini sürükleye sürükleye hedefine yürüyebilen bir Gulliver gibi çizmek gerçeğin tam kendisi olur.

Pekiy ya Özal’ınki?

O, köprüsünü yapmaya kalkıştığı zaman, liderleri bağlı, kadroları yasaklı, yani var olamayan bir muhalefeti elbet göremezdi! Ama var olan basından, varlıkları süren diğer kuruluşlardan da sadece alkış, sadece teşvik, sadece tasdik görmüştür!

Demirel’in köprüsüne karşı “zengine köprü, fakire kolera” yaygarasını koparanlardan bir teki bile, Özal “Ben zenginleri severim” diye hepsinin burunlarını fiskelediği zaman dahi “zengin dostluğu” parolalarını anacak bile halde değildir!

Onun da şu köprülü möprülü bir resmini çizmek gerekse, en doğrusu ve güzeli, geçtiği yolun iki kenarına iki büküm eğilmiş bir insan kitlesi yerleştirmek ve Özal’ı da koltuklarını kabartıp göğsünü şişirerek azametle yürür halde resmetmektir! Ağzından bir söz balonu çıkarıp, içine “Ben zenginleri severim, şimdi siz zenginler için köprü yapıldığını gelin de küçük Özal’a anlatın” diye de pekâlâ yazabiliriz!

Ve onun devrine sıra gelince daha konuşacağız ama, şimdi lafı açılmışken hemen söyleyeyim:

Özal yüzde yüz elinde olan bir parlamentoya dahi razı olamamıştı.

Parlamentolar ki, yaradılışlarının ilk sebebi vergi anlayışındır, yani keyfi bac alıp kullanma despotluğundan çıkıp, halk temsilcilerinin vergi kesmesi sağlığına erişmek asıl var oluş sebepleridir; Özal ülkeyi tepeden turnağa bir fon hengâmesiyle idareye kalkışarak, "parlamento" fikrini dahi tepe-taklak etmişti. O fikre ve anlayışa karşı da galiba gene "küçük Özal"ı işaret ederek!..

* * *

Kâzım Taşkent beraberinde Vedat Nedim Tör ve Şevket Rado olduğu halde, odamdan içeri girerken,

"Bedii Beyciğim, bu saatte yazılarınızı çoktan bitirdiğinizi Şevket Bey söylemeseydi, daha geç bir saati düşünüyordum" diye söze başladığı zaman ben yazılarımı mürettephane vereli gerçekten çok olmuştu da! Taşkent'in ne kadar samimi olunursa olunsun, habersiz gelmesinin mümkün olmadığını bildiğim için gene de meraklanmışım!

Vedat Nedim Tör'ün gözlerine bakıyorum, hiçbir kötü ışık yok. Şevket'e dönüyorum, gülümsüyor sadece. Ve biraz hal hatırdan sonra gene Taşkent'in tatlı konuşmasından anlıyorum ki, aralarında konuştukları konuyu benimle de paylaşmak gereğini duymuşlar ve "Haydi sıcaklığına gidelim" diyerek bana gelmişlerdir.

Konuştukları konu Demirel'di. Taşkent ve öbür arkadaşlarımıza göre, onun başarısına yardımcı olmak şarttı. Bunun ilk yolu da sarıldığı husumet engeli dışında kendi çevresinden doğacak tehlikeleri iyi incelemek ve kendisini uyar-maktı.

Taşkent'in heyecanlı konuşmasını ve diğerlerinin yaptıkları saplamaları böyle özetleyebilirim. Tabii hemen sormadan da olamamışım:

"Bir şeyler sezdiğiniz veya duyduğunuz anlaşılıyor' dersem, acaba fazla mı şüpheli olurum?"

Hayır, hiç de öyle olmamışım ve Kâzım Taşkent'e Ankara'dan gönderdikleri bir raporda bankasının elemanları, yüksek planlamanın baştan aşağı gericinin gericisi unsur-

larla doldurulmuş olduğunu ve durumun aydın çevreler kadar, iş âlemini ve hatta askerleri tedirgin ettiğini bildiriyorlardı.

Aslında Taşkent kendine has ihtiyatkârlıkla bunu ne kadar önemli saysa da yeterli bulmamıştı. Fakat dün kendisini ziyarete gelen biri kor diğeri tüm iki generalin de aynı yolda konuştuklarına şahit olması ve bu sabah Ankara'dan dönen çok güvendiği bir arkadaşının aynı havayı çalıp söylemesi ona yetmişti artık!

Bunları üzüntülü bir telaş içinde anlattıktan sonra,

"Bedii Beyciğim, bu zatı da yerlerse... Bu zatı da pis söylentilerin, irtica karası veya intikamcılık lekesi ile bulaştırıp, eritirlerse memleket çok kaybeder!" derken gerçekten sıkıntılı olduğu besbelliydi.

Hele Vedat Nedim Tör,

"Bak Bedii Faik, bu adam ne olsa tecrübesiz, kısa zamanda çok büyük bir başarı kazandı ve İsmet Paşa'yı önce Meclis platosunda, sonra da seçim meydanında yendi ama gene de siyasetin pek az labirentinin farkında sanıyorum! Ve ben- ce ona en fazla da bu devrede sahip çıkıp yardımcı olmak gerekir" dediği zaman Kâzım Taşkent'in içi içine sığmaz kıpırdanışı büsbütün artmıştı. Hemen söze girip,

"Bedii Beyciğim, Falih Rıfkı Bey ve siz, yolun doğrusunu hemen buldunuz ve hepimize de gösterdiniz. Bizler şimdi bu yolda mayınlar ve tuzaklar bulunduğunu duymuş veya sezmiş dostlar olarak karşınızdayız. İşte mesele bu ve bu kadar açık!" dediği zaman da tabii yine sorduğumu hatırlıyorum:

"Güzel de, Planlama Müsteşarlığı'ndan çıktığı anlaşılan koku dışında daha başka örnekler varsa onları da bilmemiz gerekmiyor mu?"

Tör de, Rado da Taşkent'in yüzüne baktılar ve birkaç saniyelik bir yutkunuştan sonra Kâzım Bey konuştu:

"Doğrusunu isterseniz, bütün teşkilatımızdan, yani yurdun her tarafından bize gönderilen bilgilerde sadece din istismarının başlamasından korkulduğu, bazı şehirlerimizde ve kaza merkezlerinde dinî kisvelerle AP binalarına girip çıkma- larını ve hatta bazı imam veya hocaların, hacıların AP il veya ilçe başkanlarına emir verir gibi konuşmalar yapmakla övündükleri ve bu yolda gösterişler yapmaya özen gösterme-

lerine karşı da hiçbir direnme görmedikleri yollu bilgiler varsa da, ben bunların önlenmesini yine de pek kolay bulmaktayım. Bence tehlike bu değil, yani şu yanılış veya bu zan ile ortaya salınmış hareketler kolay önlenir, hatta eğer yönetimden destek alarak doğmuş değillerse, kendiliklerinden bile sönebilirler. Asıl tehlike Demirel'in öz iradesiyle yaptığı icrada, tayinde, seçmede, ayırmada, herhangi bir yanılışın veya tersliğin bulunup bulunmamasında! İşte Planlama'ya parmak basışımız da bundan!"

Artık iyice anlaşılıyordu ki Devlet Planlama Teşkilatı asıl endişe kaynağıdır ve oradaki seçmeyi ve her türlü yerleştirmeyi yapan da Demirel olduğu için, onun bu mehenge vurulması gerekecektir. Bu ergeç olacağı ve eğer ters bir sonuç alınırsa fatura doğruca Demirel'e çıkacağı için de önceden uyarılması şart olmaktadır.

Bu sonucu hiç duraksamadan arkadaşlarıma söylediğim zaman Taşkent'in ayağa kalkarak beni kucaklamasından ve hemen,

"Ne zaman gidebilirsiniz?" diye sormasından da anlaşılıyordu ki hiç vakit geçirilmesini istememektedirler.

Taşkent,

"Aman Bedii Beyciğim, telefonla falan olmayacak şeyler bunlar... Takdir edersiniz..." diye eklemeyi de tabii unutmamıştı.

Doğrusunu isterseniz, ben Demirel'i tanıdığım günden, yani onun başbakan oluşundan beri, davetleri dışında onu ziyarete kendiliğimden hiç gitmemiştim. Benimle görüşmek gereğini duyuyorsa çağırabilirdi, çağırıyordu da. Onca hummalı işin arasında bir dostluğun vakit öğütücü kaybına uğramasını hiçbir zaman doğru bulmamışımdır. Buluşmalarımızın hemen yüzde yüze yakını da hep geceye doğrudur. İlk zamanlar dışarda ne zaman birlikte yemişsek, sanki bir meseleymiş gibi bazı Ankara gazetelerinin hedefli olmuşuzdur. Bunlardan üstelik de pek sevdiğim ve terbiyesine bayıldığım bir arkadaşın, İhsan Ada'nın yönetimindeki bir gazetede her buluşmamız resimleniyor ve resim altı olarak da "Bu kaçınıcı yemek?" yazısı ince bir buluşmuş gibi konduruluyordu!

İhsan Ada'ya bir gün rastladım ve ne anlatmak istediğini sordum. Dedim ya pek terbiyeliydi, hem de saman altı sol-

culuğunun bütün inceliklerine vâkıf olduğu halde yine de terbiyeli kalmayı başarmıştı, hafifçe kekelemiş ve sonra,

“Şu... Şu... Maksudımız şu” demişti, “yeni bir başbakanın dostlarını tespit ediyoruz ve tabii senin gibi mücadeleci bir yazara rastlayınca da büsbütün sebep arar oluyoruz.”

“Sana hemen yardım edeyim, başbakan düşünmüş taşınmış ‘Bu adamın bazı arkadaşlarına yardımcı olayım derken elinde avucunda galiba karnını doyuracak bir şey pek kalmıyor, bari arada bir olsun yemeğe götürüyüm de biçarenin benzi kanlansın’ demiş sanıyorum” dememle birlikte, rahmetlinin kıpkırmızı kesilişi gözümün önünden hiç gitmez.

Geçirdiği hayli uzun bir işsizlik devresinde hiçbir zaman yayımlanmamış ve yayımlanmayacak yazılarına hangi gazetenin ödeme yaptığını tabii pekâlâ biliyordu!

Bir daha yönettiği gazetede adımı bile andırmamıştır da! Ama biz Demirel ile çoktaan buluşma, dertleşme ve karın doyurma yeri olarak, onun sıcak yuvasını seçmiş bulunuyorduk!

Ve işte ben bütün bunlardan sonra şimdi Ankara’ya gitmek gereğini duyduğum halde hâlâ duraksamakta iken, Demirel’in telefondaki dost sesi yetiştirdi ve ertesi akşam, o zaman Buğday Sokağı’nda olan evinde yemek sonu kahvelerimizi içerken, ben Planlama Teşkilatı’ndan yayılan kokunun bütün yoğunluğunu kendisine anlattım.

Turgut Özal adını ilk duyduğum an da budur!

Demirel söylenenleri ilgiyle dinledikten sonra sormuştu:

“Size İstanbul’da söylenenleri burada da tekrarlayan oldu mu?”

“Bizim Dünya bürosundaki arkadaşlarım, sadece bir fotoğraf gösterdiler. Görkemlice bir merdivenin altında bir yığın çeşit çeşit pabuç ve takunya vardı ve Devlet Planlama binasına gelmiş bir yabancı bunlara hayretle açılmış gözlerle bakarken tespit edilmişti. Yabancılik resimden nasıl anlaşıyor demeyin; adamı özellikle gazeteciler çok iyi bilir, ben de hemen tanıdım: Sovyet Rusya’nın elçilik müsteşarı Aleksey idi.”

Demirel’in kısa bir süre gözlerini bir noktaya dikip daldığını ve sonra,

"Yarın sabah Turgut'la konuşurum" demişken birden vazgeçip,

"Yok yok... En iyisi doğruca Planlama'ya siz gidin ve hem Turgut'u tanıyın, hem de her şeyi gözlerinizle görüp hükmünüzü verin" deyişini iyi hatırlıyorum.

"Yarın cumartesi" diye hatırlatmam üzerine de fütursuzca,

"Hiç fark etmez" demişti, "Turgut cumartesileri de, hatta pazarları da çalışır. Ona sadece sizin geleceğinizi duyuracağım."

Ve sonra Turgut Özal'ın Hak vergisi saydığı matematik kabiliyetini, çalışkanlığını, tuttuğu işi koparmadan bırakmayan azmini, velhasıl birçok meziyetini sıraladı. Bir de güvencesi vardır:

"Onu tanıyınca seveceksiniz, bundan eminim. Söylenenlerin pek uygun olmadığını da tespit edeceğinizi umuyorum!"

Beni Planlama Müsteşarlığı'na yakın arkadaşım, Shell'in Ankara müdürü Haldun Aksüt kendi arabasıyla götürdü. Kapıda ayrılırken,

"Eğer otelde almadıysan abdestini burada alabilirsin sanıyorum" yollu şakasından anlaşıyordu ki, o da ya görgüyle ya da işitmeyle bir şeylerin farkında! Halbuki ne oteldeki sohbetimiz sırasında, ne de yolda gelirken bana bu konuda hiçbir şey söylememişti.

Arabasını çevirirken pencereden hafifçe sarkıp,

"Pabucunu sakın unutma!" demesiyle de büsbütün irkil-diğimi saklayamam.

Ama daha kapıya henüz adım atmıştım ki, pek ciddi ve çok da genç bir görevli,

"Bedii Faik Bey değil mi? Buyrun efendim, sizi bekliyorlar" deyip beni doğruca Özal'ın odasına, biraz da hızla götürdüğü için ancak onun ayağındaki pabuçlara bakabilmişim. Zaten antre öyle kalabalık bir görevli yoğunluğu içindeydi ki, onlardan başka bir şey görmem imkânsızdı.

Özal beni gerçekten içtenlikle karşılamıştı. Sahne hiç gözümün önünden gitmez. Üzerindeki ceket iğreti gibiydi ama onun bana uzanan eli sıcak, parmaklarımı kavrarken "Hoş geldiniz" deyişi ve daha oturmamızla birlikte "Ne dersiniz ceketleri çıkaralım mı?" diye sormasıyla o iğreti ceketten kur-

tuluşu... Evet hepsi bana gerçekten sıcak gelmişti. İlk karşılaşmalara has, o yabancılık duraksamalarından fazla hoşlanmayan ve onları hemen yok etmeye geçen bir tabiatı da hemen belli oluyordu. Kendisi gömlekle kalıp, benim hâlâ ceketli oluşuma da katlanamamış,

“Siz böyle hemen gidecekmişsiniz gibi oturursanız ben rahat olamam ki...” diyerek ceketimi de çıkarmamda ısrarcı olmuştur.

Şüphe yok, bütün bu içtenliğe rağmen “Aziz ve leziz müsteşar kardeş!.. Bu teşkilatı mescide çevirdiğinize dair rivayetler gırla, nedir bu hal?” diye söze giremezdim. Nitekim o da “Arkadaş!.. Niye beni görmek istedin, Planlama’da bir talebin mi var?” yollu bir kestirmeciliğe sapsmadan ilk söz olarak,

“Başbakan geleceğinizi bildirdiği zaman gerçekten sevindim. Yanımdaki iki arkadaşım da öyle. Hatta onlar belki basının ihtiyaçlarına dair bir talebiniz olabilir diyerek bu yolda bir hazırlık yapma gereğini bile duydular...” diyerek söze başlamış ve ardından da Planlama’daki hummalı çalışmayı, arkadaşlarının, ekibinin enerjisini sıralamaya koyulmuştur.

Bu arada telefonlar oluyor ve hepsine verdiği cevaplardan kendine olan aşırı bir güvenin belirtisi de hemen fark ediliyordu.

Bir tanesini iyi hatırlıyorum; ahizeyi eliyle kapatarak bana dönüp “Etibank genel müdürü” diye fısıldadığı için bu defa muhatabını da biliyordum ve sanırım elektrifikasyon konusundaydı. Adama bir hayli kilovatlı, kilovatsaatli dersler verdikten sonra bir güzel çıkmıştı:

“Kardeşim” diyordu, “Benim elektriğim yeterli’ demekle hâlâ neyi kastediyorsun anlayabilmiş değilim, hesap meydana ve sen de mühendissin!”

Çat diye telefonu kapatırken de soluk koyverir gibi bana dönüp,

“İşte bunlarla uğraşıyoruz. Başbakan ‘Enerji açığı istemem, sıkıntı kapıya dayanmış, hemen çare bulmalıyız’ diye bir yandan bize bağırır, öbür taraftan da bunlar hâlâ eveleme geveleme peşinde! Ne söyleyeceğini kestirdiğim için durumu iyi görmenize yarasın diye kim olduğunu sizce de fısıldadım” demiş ve ardından daha çoğu enerji problemine dair, Planlama’nın uğraştığı pek çok konuyu ve meseleyi anlatmıştı!

Doğrusu ondan adeta fıskıran bu enerji ve işine bağlılık aşkı karşısında bir defa ne için geldiğimi hemen hemen unutmuştum ya... Arada bir aklıma takılmış olsa da, bunu nasıl soracağımı kestirebilmiş değildim.

Allahtan ki, Özal'ın "Bir dakikada dönerim" diyerek odadan ayrılmasından çok kısa bir süre sonra, sırtında kolları iyice sıvanmış gömleği ve elinde renkli bir havlu olduğu halde bir zat göründü de ayıldım. Müsteşarın dışarı çıktığından habersiz hazret, kulaklarındaki ıslaklıkları kurularken seslenmişti de:

"Yoksa yine mi kazaya bırakacaksın?"

Ve sonra odada yalnız benim olduğumu görüp hafifçe kızardı ve başıyla belli belirsiz bir selam lütfedip hemen çekildi. Ve o anda da makamına dönmekte olan Özal'ın sesini duydum:

"Misafirim var, siz kılın ben yetişirim."

Hemen ceketime uzandım ve kalkarken,

"Biz yerine getiremiyoruz bari sizleri engellemeyelim" değişimi gülümseyerek dinlemiş ve bunda kastımın dinî vecibeler olduğunu tabii hemen kavramıştı. Beni koridora kadar da uğurlamaya kalkıştı ama "Lütfen... Allah aşkına" demem karşısında da kapının ağzında vedalaştık.

Kapısı açılan bazı odalara ya takunyalarını takırdatarak yahut da arkalarını ezdikleri pabuçlarını sürüyerek giren kolları sıvalı, paçaları yarım tı indirilmiş tek tük adamlar görüldüğümü iyi hatırlıyorum. Ortalıkta bir tek kadın görülmüyordu. Namaz vakti ortadan çekilmişlerdi sanırım...

Akşam yemekte, gördüklerimin hepsini Demirel'e anlattım. Önce Özal'ın pek belirgin zekâsını, pek aşikâr çalışma gücünü ve hemen meydana salınan iş heyecanını sıraladıktan sonra "Maalesef takunyalı, yarım pabuçlu yani söylenti çanaklarını hiç de boş bırakmıyan hava da var" demeyi de ihmal etmedim.

Hafif bir düşünme duraksamasından sonra Demirel'in verdiği karşılığı bugün söylenmiş gibi hatırlıyorum:

"Bedii Bey, ne cumartesi, ne pazar, ne bayram, ne tatil demeden çalışan bir adama ve aynı coşkuda ona katılmış bir ekibe, namazla kaybedilen bir çalışma vakti olduğunu nasıl söylerim, bu vicdana uyar mı?"

Ve başını, sık yaptığı üzere bir omzuna hafif yatırıp bana soruvermişti:

“Siz olsanız, söyleyebilir miydiniz?”

“Ben de tabii bunu söylemez veya söyleyemezdim ama sizler ‘can’ deseniz ‘Milletle canın çıksın demek istedi’ yaygarasıyla ortalığı ayağa kaldıran bir husumet karalığı karşısında, ibadette dahi dikkatli olunması gereğini söyleyebilirdim.”

Demirel, bunda haklı olduğumu hemen kabul etti ve söylediklerinden ve tavrındaki kararlılıktan kolayca anlaşıyordu ki gereken ikazları yapacaktır.

Ve yaptı da... Uyanları kabul gördü de!..

Nitekim çok değil, bir hafta sonra aynı Kâzım Taşkent Yeniköy korusunda adeta bağırıyordu:

“Oldu be beyim, hızla düzeltti bile!”

Ve o günkü yemeğe getirdiği bankarın genel müdürlerinden Emin Ansen’e dönüp,

“Anlatın efendim lütfen gördüklerinizi” demiş ve Ansen’in “Ne takunya, ne pabuç, Yüksek Planlama’da sadece çalışma, hem de tam medenî kalıplar içinde bir çalışma var” demesi üzerine, keyifle “Ben de biraz içeceğim” diyerek hepimizi şaşırtmıştır!

Demirel ile aramda geçen bu konuşmayı anlatırken kısa tuttuğumu hemen anladığınızdan hiç şüphem yok. Ama hemen söyleyeyim ki, hep de böyle olacaktır. Çünkü hep de böyle olması zorunludur! Lütfen unutmayınız ki ben bu satırları, Demirel’in çok uzağında yazıyorum ve gazetecilik ahlakı, söyleyenin izni alınmadan nakledilen konuşmaların ancak ve ancak bir hatırat tadı ve gradosu içinde kalmasına cevaz verir!

Hatırat ile ifşaat birbirlerinden çok farklı şeylerdir. Ve gazetecilikte ifşaatin dahi destur görmesi, sadece çok büyük vatan menfaatlerine, çok zorunlu adalet yanlışlarını engellemeye düğümlüdür!

Ben sadece anılarımı yazıyorum. Bunları aktarırken objektif olmaya çabalarım, bir ikinci kişiyle aramdaki konuşmaları da eğer o şahsın izni varsa aynen, bu alınmamışsa da en fazla bir ifşaatin sınırına dahi yaklaştırmadan yazabilirim.

Demirel’le yüzlerce, binlerce konuşmam olmuştur. Bunların hiçbirinde, onun üçüncü şahıslar hakkında tenkit öl-

çülerini aşır, küfür, itham, lanet veya taan sınırlarına dayandığını hatırlamıyorum. Bunu açık söyleyeyim; ben yapmışımdır ama o, hayır! Hele arkadaşları için söylenenleri evet dikkatle dinler, içlerinden ithamlar varsa evet irkilir, ama esen havaya kapılıp onlar hakkında kötü konuşmak!.. Hayır... Hayır... Buna rastlamışsam bile ne kadar az olmalı ki belirgin bir örneği hatırlamıyorum bile!

Gene şüphe yok, bazen şafağın sökmesiyle ancak kesebildiğimiz o geceler boyu süren acılı tatlılı, üzüntülü coşkulu sohbetlerimizin ona ait paylarını nakletmekte sayısız fayda vardır da! Bunların pek büyük bir hevenginin, ona karşı çıkmış peşin hükümlü ve çoğu güdümlü unsurların yanlış yorumlarla ülkeye yerleştirdikleri kanıları altüst edeceğini de biliyorum. Ama bunun yalnız ona ait bir hak olduğunu da biliyorum. O, bunları yazar veya yazmaz, yalnız kendi bileceği şey! Yazarsa son derece ilginç bir hatırat olur, ama ben yazmaya kalkarsam çirkin bir ifşaat olmakla da kalmaz, ayıp olur, saygısızlık olur ve gazetecilik ahlakının da içine tükürmek olur!

Tam burada Demirel'in Cumhurbaşkanlığı Köşkünde baş basın danışmanlığı görevini resmen yüklenmiş Cüneyt Arcayürek küçüğümüzü hemen sağduyunun ışığına tutmalıyım! Bütün görevi süresince Demirel ile arasında geçtiğini iddia ettiği ne kadar konuşma varsa hepsini yazmayı anı sanmış, yaptığını da gazetecilik saymıştır.

Daha tuhafı, yaşlı başlı gazeteciler gördüm ki televizyon ekranlarında azametle boy gösterip, bu durumu gazetecilik gereği saydıklarını bildiriyorlardı. Bunların sağcı olanları, aynı hal mesela Erbakan'ın, faraza Kutan'ın veya başka bir ağabeylerinin başına gelecek olsa, şüphesiz yay gibi gerilip ifrit kesileceklerdi! Nasıl ki solcu olanlarının da aynı hali Ecevit'lerine veya Baykal'larına yahut da daha uçtaki bir kızla yapışmış görür görmez ahlak arayışına çıkacaklarına da gene hiç şüphe yoktu!

Ama bahis konusu Demirel olunca, bir taraf gulguleli fetvasını, öbür taraf da "sel"li "sal"lı salyasını hemen lütfetmiştir! Ve asıl hakareti doğruca gazeteciliğe yaptıklarını hiç de fark etmeden bunu yaptılar ve yapıyorlar.

Ne diyorlardı ve hâlâ da ne demektedirler:

“Demirel, Arcayürek’in gazeteci olduğunu bilmiyor muydu?”

Tribün veletlerine taş çıkartan bir “yuh” dilimin ucuna kadar geliyor ve bağırarak için kendimi zor tutuyorum:

Vah gazetecilik vah! Yahu, asıl bundan dolayı yani sırf gazeteci olduğu için bir insana sır tevdi daha garantili değil midir? Gazeteci, yazmaması şartıyla kendisine söylenmiş bir sözü saklamakta, diğer bütün meslek unsurlarından daha da katı, sağlam ve dikkatli değil midir?

Demek bu çarpıkların anlayışına göre gazeteci ne duyar-sa yazan, ne verilmişse alıp yayan bir bozuk süzgeç!

Demirel, madem bir gazeteciyi başdanışman yapmış, artık katlanmalı. Onun yazacağını bilmeliymiş, hele onunla her konuşmasında “Bak bunları yazma haa...” dememişse olacağı buymuş ve bu, pekâlâ ve rana bir gazetecilikmiş!

Halbuki Demirel, adam gazeteci olduğu için, daha çok da asıl onun için, güvende olmalıydı, rahat olmalıydı, huzurlu olmalıydı! Her sözünün başına “Bak bunlar yazılmama kaydı taşıyor” diye bir not koymasına da hiç gerek yoktu. Zira o not, ayrıca gazeteciliğe eklenen memuriyet sıfatıyla devletin maaş bordrosunda kapkara bir çizgi halinde perçinlenmişti!

Cüneyt Arcayürek gerçekten deneyimli, her devrede acar, azimli ve haberin çok uzaklardaki kokusunu alıp hemen üzerine çullanan bir meslek kabiliyeti ve bunu sayısız örneklerle göstermiş bir gazeteciyken, mesleğinin gereklerini nasıl unutmuştur hâlâ kavrayamıyorum! İntihar gibi bir şey bu ve tabii bundan dolayı da daha çok acı duyuyorum.

Gençler siz bu ağabeylere bakmayınız! Doğru yol, gazeteciyi sarsılmaz bir meslek haysiyeti duyarlığına bağlamaktır. Gazeteciyi herkesten fazla sır paylaşılacak bir ahlak sağlığına erdirmektir.

Bizim gençliğimizde gazeteciye kız verilmezdi; parasız olduğu için!

Bu gidişle ona sır verilmeyecek; ahlaksız olduğu için!

* * *

Keban’ın temel atma törenine gidiyoruz... Falih Rıfkı Bey gitmemde çok ısrarcı oldu. Ona göre yeni başbakanın seçim-

den bu yana, halk mehenginde ne sonuç verdiğini de böylece yakından görebilecektim. Bence, mehengin rengi de, işareti de belliydi ve Demokrat Parti deneyiminden sonra, halk tarafından böylesine coşkuyla iktidar yapılmış bir siyasî gücün, değil bu kadar kısa zamanda, daha uzun seneler halk indinde değer kaybetmesi mümkün değildi.

Nitekim, Keban törenine giderken ve dönerken geçtiğimiz bir alay ilde, ilçede, köyde, kentte sadece halktaki sevginin arttığını gördük. Ve ben bu tarafta, yani Demirel yönünde, onu ilk tanıdığım gün saplandığım "halk çocuğu" inancımın ne kadar yerinde ve haklı olduğunu görmenin bir santim dışına çıkamadım.

Geçtiğimiz hiçbir köy, evet il değil, ilçe değil köy, hatırlamıyorum ki Demirel tarafından tanınmasın, meselesi, derdi, istekleri, ihtiyaçları bilinmesin!.. Yolun ucunda bir dirsek mi var? Demirel orayı aşar aşmaz karşınıza çıkacak köyü hemen söyler: "Bedüi Bey, su sıkıntıları var, şimdi toplanmışlardır, durup konuşmalıyım." Ve gerçekten de köy görünür görünmez bir kalabalık "Suyumuzu getir sayın başbakan" pankartlarıyla oradadır!

Bir yamacı aşmaktayken kendisine şaka yollu:

"Beyefendi, bundan sonra ilk rastlayacağımız köyün adını ve derdini de söylerseniz, Anadolu'muzu sizin kadar hiçbir coğrafyacının ve topoğrafyacının dahi tanımadığına gerçekten inanacağım" dediğimi iyi hatırlıyorum. Gözünü bir süre tırmandığımız yamaca dikmiş ve hemen köyün adını söylemişti. Ardından da açıklamaya koyuldu:

"Suları vardır, ekimde tohumda hiçbir sıkıntıları olduğunu da sanmıyorum. Pek uyanık ve çalışkan insanlardır. Güzel ve büyük bir de okulları var ve buradan il merkezine giden liseli çocuklarını da rahatça gönderebiliyorlar sanırım..."

Benim atılıp da,

"Demek ki hiçbir sıkıntıları yok" dememe karşılık verdiği cevabı da hiç unutamam:

"Yok ama, şimdi onlar hazır başbakan buradan geçiyor, gene de bir şey söyleyelim demişlerdir."

Ve "Ne isteyebilirler ki?" demem üzerine de biraz düşündükten sonra gülerek eklemişti:

“Bence olsa olsa ‘tek ders’ pankartı çıkarabilirler!”

Gerçekten de güzel köy görünür görünmez, kaynaşan kalabalığın başları üzerinde iyi yazılmış “tek ders” pankartları kolayca okunabiliyordu!

Ortaeğitimde tek dersten kalmak bir süre önce kaldırılmışken, tekrar eskiye dönmüş olan Millî Eğitim’e karşı, o sıralarda bu hakkın geri verilmesini istemek âdet haline gelmeye başlamıştı.

Gerçekten, coğrafyamıza ait bir illüzyonizma karşısında gibiydim!

Türk basınının büyük ağırlığı, Demirel’deki bu karış karış memleket tanınırlığı ve köy köy o dert bilmişliği hep görmezlikten gelmiştir.

Solcularımız ki, Anadolu dedikleri zaman ağızları ejderha dili gibi alevliydi, mesele yaptıkları ve dert küpü saydıkları bir coğrafyayı en iyi bilen ve tanıyan adanü değil de, ağzında kızıl sloganlardan başka bir tek gerçeği gezdirmeyeni yeğlemişlerdir. Böylece Anadolu’yu davalarının esası değil, ancak bahanesi saydıklarını ortaya sermiş oluyorlardı ama hiç aldırmamışlar, Derekızık köyünün veya Asmalıhöyük bucağının ihtiyaçlarını ve dertlerini bilene karşı çıkıp, Kadıköy’ün, Erenköy’ün dahi sıkıntısını fark edemeyeni, hatta Samandag’ın yerini dahi bilmeyeni “Umudumuz” yaygaralarıyla destekleyip durmuşlardır!

O gün temelini atmaya gittiğimiz Keban Barajı’nı bile Demirel’e mal etmemek için yırtındıklarını söylesem inanamazsınız belki! Ama böyle yaptılar ve Millet Partili Nurettin Ardıçoğlu’nun vaktiyle söylediği (belki de yazdığı) bir söze yapışıp “Bu fikir Demirel’in değil, Ardıçoğlu’nundur” yollu komikliklere daldılar!

Ardıçoğlu törende vardı da ve sanırım bir gazeteciye vaktiyle Anadolu’muzun büyük bir bölümünde eskiden var olan betin bereketin susuzluk sebebiyle kaçtığına dair bir yazısı olduğunu söylemişti. “Nee? Vaktiyle böyle mi yazdın? Demek sen şu Keban’ın gerçek sahibisin ve Demirel bu görüşü senden çaldı! Haydi çocuklar iş başına...”

Söylentiyi daha tören bitmeden kulaktan kulağa yaymaya da başlamışlardı bile!

Hoş, Ardıçoğlu’na yapışamasalar, Küçük Asya’da da bü-

yüğünde olduğu gibi bir içdenizin kurumasının yarattığı sıkıntıları sıralayan ne kadar tarihi yazı ve yazar varsa eteklerine sarılacakları muhakkaktı!

Yıllar önce bir köy çeşmesinin taşında,

"Tanrı lütfu su

O yok olursa

Kaçar köyün uykusu

Boşa akıtma

Tanrı'yı darıltma" mısralarını okumuştum. Altında imza yoktu, sadece 1930 tarihi vardı. Nurettin Ardıçoğlu'nun Keban'ın gerçek anası olduğunu bana da pek bilgiç bir eda ile bildiren *Cumhuriyet* muhabirlerinden birine bu çeşme kitabesini oracıkta yazıp eline tutuştururken,

"Al" demiştim, "bana öyle söylendi ama Ziya Gökalp'e ait olduğundan pek emin değilim, fakat her kimse yazan, 1930'da bunu yazdığına göre, Keban'ın asıl anası olmakta sizin keşfettiğinizden daha kıdemli! Bence ona yapışmanız daha uygun olur!.."

Verdiğim kâğıdı hızla okudu ve o hızla da çekti gitti. Yüzü kızardı mı, kızarmadı mı fark edemedim doğrusu!

Keban'ın temeli atılırken, Cevdet Sunay cumhurbaşkanlığının balayılarını yaşıyordu. Refakatinde Devlet Bakanı Cihat Bilgehan olduğu halde, o aynı hafta çıktığı yurt gezisinde Anadolu illerimizin bir kısmını kapsayan orta boy bir cvelan yapmış ve Keban bölgesine başbakanın kafilesinden önce gelmişti.

Cevdet Sunay Paşa'yla ordu hizmeti günlerinde hiç karşılaşmamıştım. Kismet, Keban töreninden önce onu cumhurbaşkanı olarak bulmakta imiş ve Demirel'in "Herhalde daha önce tanışmıştınız" demesine karşılık "Hayır, ilk defa göreceğim" deyişim üzerine başbakan, cumhurbaşkanının konakladığı hayli basit ve mütevazı yapıda beni Sunay'a tanıttı:

"İşte paşam, Bedii Faik Bey."

İlk anda Sunay'ı fotoğraflarında beliren gövde cesametinin çok üzerinde bir irilikte gördüğümü unutamam. Gövdenin böylesine, "uzun boylu"dan çok "iri" demek en uygunuydu sanıyorum. "Boy" tek başına onun için azdı, ille de "en'i tam yanına değilse de yakınına koymak şart gibiydi.

Ama elimi sıkarken söylediğine bakınca bu defa onun da

benim kalıbım üzerinde bir şaşkınlığı olduğu belirdi:

“Yazılarınızdan sizin çok boylu boslu, çok yapılı bir insan olduğunuz intibayı edinmiştim” demez mi?

Hiç duraksamadan,

“Aman pašam, gövdemle değil bununla yazıyorum” dedim ve elimi cebime atıp kalemimi çıkardıktan sonra gülümseyerek ekledim:

“İşte zatı âlinize iri intibayı veren bu olsa gerek.”

Bir süre elimdeki kaleme baktıktan sonra kocaman elini omzuma koymuş ve son derece ciddi bir eda ile:

“Kalem kılıçtan keskin olduğu gibi, demek vücuttan da iri olabiliyor!”

Cevap bence hoştu, başbakan ve çevresindeki çoğu bakan olan birçok insanın da yüzlerinden aynı beğeniyi görebiliyordum. Ve sanırım işte bu ilk karşılaşmanın üzerimde bıraktığı izledir ki, Cevdet Sunay, çeşitli halk fıkralarında geçtiği ve hepsinde de daha çok kavrama özürlü gibi gösterildiği zaman hepsini haksız ve uygunsuz saymışımdır.

Hiç şüphe yok, hatip değildi, en hoşlanmadığı şeyin de kalabalığa seslenmek olduğunu onu en iyi tanıyanlardan çok dinlemişimdir. Ama kavrama gücündeki üstünlük, Milli Birlik Komitesi'ne karşı kurulmuş olan Türk Silahlı Kuvvetler Birliği'ni hem benimseyip, hem de ustalıklı ağır ağır eritmesinden, 22 Şubat alarmı gibi bir uygunsuzluğu, ardından 21 Mayıs gibi bir ihtilal patlağını hemen bastırıp yerlerini yamamasından öyle bellidir ki, bunların zerresini bilenler dahi hakkındaki fıkra yakıştırmalarına ancak isyan edebilirler!

Politik sahnede Gürsel ile Sunay'ın aralarında Gürsel Paşa lehine olan tek fark birincideki konuşma rahatlığından ibarettir. Onun dışında özellikle sabırda, zekâda, teennide Sunay önde, hele kurnazlıkta fersah fersah öndedir!

Gürsel Paşa, ordumuzun “Cemal Aga”sı idi. Babacanlığından ve etrafına kanat geren bir korumacılığından aldığı bu lakabı politikada da taşıyabildiği zamanlar vardır.

İstanbul Vilayeti'nde yaptığı bir basın toplantısında “Çıkardığınız kararnamelerin çoğuna arkadaşlarınızın uymadıkları görülüyor, buna ne dersiniz?” sorusuna,

“Farkındayım, bizim arkadaşlar sanırım atlamışlar, he-

men geri aldıracağım" deyivermişti. Soruyu yönelten ben-
dim ve aynı günün akşamı beni yemeğe davet etmişti. Or-
duevindeki sofrada yer almış orgeneral ve korgenerallerin
yanında bana,

"Bizim arkadaşlar aslında halt etmişlerdir, bunu bütün
basının önünde söyleyemezdim ama şimdi size söylüyorum"
diyecek kadar da açık sözlü ve tam "aga" idi!

Nasıl ki, Falih Rıfkı Bey'in "Paşam bir korporatif sistemli
anayasa hazırlığı yapıyormuş, partileri önemsiz kılacak bir
demokrasi sizi ancak gülünç yapar" sözlerine karşı da dev-
let başkanı Gürsel'den çok Cemal Aga olarak gürlemişti:

"Merak etmeyin, onlar bizi gülünç yapmadan biz onlara
facia oynatırız."

Yerinde Sunay olsaydı böyle söyler miydi, daha doğrusu
hemen önler miydi, pek sanmıyorum. O meseleyi bırakır,
günlerin getirdiği çürümeleri kollar ve en sonunda artık tu-
tulacak tarafı kalmadığını görürse silkip atardı sanırım!

Her ikisine de rahmet diliyorum. Gürsel, 1965'te baş-
layan Demirel devrinin bir "sıkıntısı" olmamıştır. İnönü'nün
pek manidar imalarına, tehlike işaretlemelerine ve hepsi ta-
biî senatörlükte kasılıp oturan bir ihtilal yadigârlarının da
bütün tahriklerine rağmen, hiçbirine fazla kapılmadı ve he-
le hastalığının arifesinde agalığını tam takınmış bir baba-
canlık içindeydi.

Hastalığı kısa zamanda ilerleyip de ümitsizliğe doğru koş-
maya başlar başlamaz, hükûmetçe hemen Amerika'ya gön-
derilmiştir. Hem de Cumhurbaşkanı Johnson'un özel uçağı
ile...

Solcularımız, başta TİP yaygaracıları olduğu halde bir kı-
sım CHP'liler hemen de feryadı basmışlardır:

"İsveç'e gönderilmeliydi. Amerika'ya gönderilmesi aynı za-
manda siyasî bir gaftır."

Amerikan cumhurbaşkanının uçağını göndererek, kendi
başkanlarını aldırmasındaki anlamlı jest umurlarında bile
değildi.

Ne tuhaftır, Cemal Gürsel'in artık görev yapamayacağına
karar veren, yani onu ıskat ettiren tıbbî heyet, tam 38 dok-
tordan ibarettir. Aynı Gürsel'i devlet başkanı yapan komite-
cilerin sayısı da gene tam 38'dir.

38'le geldi, 38'le gitti.

27'de gelip, 27'de gitmesi gibi!

İhtilalin başlaması 27 Mayıs, Gürsel'i düşüren tıbbi raporun tarihi de 27 marttır.

Emir subayı rahmetli Agasi Şen'in bir makalede yazdığına göre, eğer Menderes'in seçime gitmesini beklemekle oyalanmasaymışlar, ihtilalin başlangıcı da 27 mart olacakmış!

Gürsel'in hastalığı ümitsizliğe döner dönmez, siyasi partilerimiz Cevdet Sunay'ın cumhurbaşkanlığında hemen anlaşmışlardır. Gürsel'in seçiminde önlerine dayatılan bir Çankaya protokolü zorlaması vardı. Bu defa böyle bir şey yoktur, kendiliklerinden, sırf başka çare göremedikleri için Sunay'da karar kılmışlardır.

O tarihte bir senatomuz ve senatomuzda da bir kontenjan bölümü vardır. Yani efendim, Parlamento'ya dışardan adam yerleştirmek, ille seçime bağlı değildir. Devlet başkanı veya ona vekâlet eden Senato başkanı, kontenjan boşluğunu bir kararla hemen doldurur. Nasıl ki aynen böyle de olmuş ve Cevdet Sunay ordudan istifa edişinin ertesi günü cumhurbaşkanı vekili olan Senato başkanımız İbrahim Şevki Atasagun tarafından Senato'ya atanmıştır.

İki hafta sonra da Gürsel'in iyileşmesine imkân kalmadığı damgalandı ve onun yerine hemen seçildi!

Tam burada, başka bir ihtilalcimizin, Evren Paşa'nın kulağına ateşten bir küpe de vardır:

Parlamento'nun ağır topları olan partilerimiz yani AP ve CHP Cevdet Sunay üzerinde anlaştıklarına göre, cumhurbaşkanlığı için başka hiç kimsenin şansı yoktu! Ama buna rağmen, CKMP yani Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi, Alpaslan Türkeş'i aday göstermiştir! Yani Sunay rakipsiz, tek başına bırakılmamıştır. Aynı akşamüzeri, Ankara Palas'ta karşılaştığımız bazı CKMP'lilere Hayri Alpar ile Şevket Rado sormuşlardı:

"Kaybedeceğini bile bile başkanınızı neden aday gösterdiniz?"

"Kendisi istedi" dediler, "sırf asker bir cumhurbaşkanını rakipsiz bırakıldığı bir seçinle gelmiş olmak lekesinden korumak için!"

Değil rakipsizlik lekesine aldırarak, kendisini 12 Eylül

Anayasa oylamasının ayrılmaz bir parçası yaptırıp, "yasa sığıntısı" olmayı dahi umursamayan bir Evren'in -sanmıyorum ama- kulakları fena yanmalı, Türkeş'ten uzanan dersi -gene inanmıyorum ama- ahir ömründe olsun almalı!

* * *

Cevdet Sunay'ın cumhurbaşkanı olmasıyla, Genelkurmay başkanlığı Orgeneral Cemal Tural'a geçmişti. Ordumun geleneği ve kökleşmiş hiyerarşi inancının gereği olduğunu bildiğim halde, bu tayin karşısında içimin sızladığını söylemeden geçemeyeceğim.

İhtilal sonrasında Cemal Tural'ın pek çok davranışındaki zıtlıkları, yakışıksızlıkları hatta hatta zaman zaman bükülüşleri iyi biliyordum.

Sonradan silinmelerine veya asılmalarına gerek duyulmuş bir albaylar demetinin ordu tayinlerine kadar her şeyin hâkimi sayıldığı devrede, üzerindeki korgeneral rütbesiyle "Çocuklar artık beni orgeneral yaparsınız, değil mi?" diyen oydu!

Ankara Sıkıyönetim komutanıyken şafak sökmeden yola çıkıp, gazete kamyonlarını durduran ve sırf Halk Partisi'ne ve İnönü'ye yaranmak için, *Dünya* paketlerini ayırtıp tekmeleyen de o!

Ey pekiy, korktuğu albaylarla dostluğumu fark edince Dolmabahçe Stadi'nın şeref tribününde hiç tanımadığı kardeşimi hep ben zannederek ayakta selamlayan da o değil miydi?

Genelkurmay başkanı olduğu gün, Süleyman Demirel'e "Densizlik yapabilir, inşallah yanılıyordumdur ama şüpheliyim" dediğimi biliyorun. Nitekim çok uzun bir süre geçmeden, başladı da...

Biliyorum güleceksiniz ama kendi kendine cumhurbaşkanlığı talimine geçmiş, her gün bir kuruluşu, hayır askerî değil, hepsi de sivil olan kuruluşları denetleme atraksiyonuna başlamıştı.

Bir gün İş Bankası Genel Merkezi'ne gidiyor, anlar anlamaz sorular sorup etrafı dolaştıktan sonra, asası koltuk altında ve refakatçileri arabasının çevresinde olduğu halde

uğurlanırken, iri burnu ne kadar can sıkığının ortalığı tutan kokusundan zerreyi dahi alamadan, ertesi gün başka bir kuruluşun kapısına dayanıyordu!

Her gün dolaşmış, Etibank'tan Elektrik Kurumu'na; Odalar Birliği'nden Ticaret Sanayi, Mimarlık odalarına; barolar-
dan Adalet Bakanlığı'na ve meyve sebze halinden mezbaha-
ya kadar gezip kurcalamadık yer bırakmamıştır!

Demirel'e karşı olmayı vücutlarının hikmeti olarak kabul buyurmuş basın çoğunluğu, gene güleceksiniz ama bu durumda en küçük bir anormallik, komiklik veya acılık bulmamış ve hatta için için desteklemiştir de!..

Tural'ın o çirkinin çirkinini ve gülüncün de en gülüncü var-
yeteresi her gün sayfaların başköşesindeydi ve o tarihin en yı-
kıcı kuruluşu olan TRT'nin de baştacısı idi.

"Genelkurmay Başkanı Tural dün Etibank'ı inceledi... Genelkurmay Başkanı Tural yurt çapındaki incelemelerini sürdürüyor..." dedikleri zaman ağızlarından masal yaratık-
ları gibi alev diller fışkınyordu adeta.

Hani yok mu ya, "Geliyor... Geliyor... Kendini sakınabilir-
sen sakın ey CHP karşıtı iktidar! Ey sol karşıtı Demirel!.." di-
ye açıkça bir bağırmadıkları kalmıştır ama, yüreklerinin
böyle çarptığı ve heyecandan kendilerini dahi aşır, bir Tu-
ral'da bile kurtuluş görecektik kadar sapıttıkları aşıkârdır!

Elbette bu hal süremezdi.

Gerçi ihtilalden bu yana Genelkurmay başkanlığından cumhurbaşkanlığına atlamak gibi bir yol açılmaya başla-
mıştı ama, bu yolun bütün zamanlar için açık olması gibi bir
rahatlık ve terslik de mutlaka engellenmeliydi.

Cemal Tural göreve başladığı ilk günden eline emeklilik belgesi tutuşturularak gönderildiği son güne kadar, adeta bu kaidenin avaz avaz tellalı gibi davranmıştır.

Mademki Genelkurmay başkanı oldum, bundan sonraki yerim cumhurbaşkanlığıdır. Ver elini teftiş, ver elini bu kaideyi perçinleyip halk yüreğine ve politikacı kafasına çakıp perçinleme hamlesi!

Hiç iz bırakmadığı da söylenemez! Yıllar sonra bir başkası, Orgeneral Faruk Gürler, 12 Mart müdahalesine sırf bu art düşünceyle kapılmış ve az sonra da cumhurbaşkanlığı adaylığı ile zahirini adeta ilan buyurmuştu! Hesabı tutma-

yınca da hastalanması elbet gene de acıdır ve hele bunun kahrından olması elbet büsbütün hazin mi hazin idi!

12 Mart'ın, işini parlamento kapatmadan yürütmeye çabalaması ve o açık Parlamento'nun da Faruk Gürler Paşa'yı cumhurbaşkanı seçmemek gibi bir direnç sabıkası olmasaydı acaba 12 Eylülcüler parlamento kapatırlar mıydı? Hiç sanmıyorum! Seçilebileceğine zerrece inancı olsa, Evren Paşa'mızın hazır bir parlamentodan kolayca vazgeçebileceğine benim aklım, sizden saklayacak değilim ya, bir türlü yatmıyor!

* * *

Aylar geçtikçe, AP iktidarı ve özellikle Demirel ile halk arasındaki bağın sağlamlığı meydana çıkıyordu. Nasıl ki, her geçen gün de CHP hırçınlığı artmakta ve onun üniversite, sanat, sendika, dernek, cemiyet ve basın çevrelerindeki temsilcilerinin hırsları azmaktadır!

AP içinde, çoğalan bir halk sevgisinin sıcaklığından önce sarıldıkları bunaltıcı bir husumetin dondurucu soğukluğunu duyarak şevkleri kaçanlar da elbet vardı. Ama Demirel, hayır! O, sanıyorum karşısına dikilen engelleri ve tepesinden aşağı durmadan yağdırılan husumeti işinin gereği saymış ve bunların hiçbirinden yılgınlığın zerresini dahi duymamıştır.

Ondaki bu moral sağlığının ve görev şevkinin karşısında kileri büsbütün azdıracağına elbet şüphe yoktu. Nitekim böyle de olmuş ve hele doğum belgesi ve iffet zaafı Fransa, insaf noksanı İspanya, edep yokluğu İtalya ve utanç fıkdanı da Almanya damgasını taşıyan bir "68 Kuşağı" hareketi ülkemizi de işgale başlar başlamaz göz gözü görmez oluvermiştir...

Başlangıçta Sovyet Rusya'nın ve onunla birlikte Avrupa komünistlerinin büyük bir başarısı gibi görülen "68 densizliği" evet girip yayıldığı her ülkede yıllar boyu değer hükümlerini altüst etmiş ve toplum dayanaklarını kemirip çoğunu yere sermiştir ama, gide gide öylesine azmış ve sonunda gelip dayandığı terör batağında öylesine kanlanıp kararmıştır ki, kendini doğuran anayla dahi uyuşmaz ol-

muş ve kendini besleyen sütanalara dahi çirkin görünmeye başlamıştır!

De Gaulle kalesini yıkmalarına ramak kaldığını gören Fransa, uyanmakta daha fazla gecikmemiş ve Fransız komünistleri bu sayede gerilemiş ve itibar kaybetmişlerdir. Keskin sirke küpünü çatlatmıştır!

Aynı küp, İspanya, Belçika, Hollanda, Danimarka ve daha kuzeyde de az çok çatladı. Gide gide Sovyet Rusya'nın masum bir fikir doğurganı saydırılmasının artık imkânsızlığı noktasına kadar gelinmiş ve oradan hareketle Rusya'nın tam anlamıyla bir terör kaynağı, yayıcısı ve teşvikçisi olduğu inancına varıp dayanılmıştır!

68 hareketinin salkım saçak azgınlıkları ve kan dökücülüğe kadar uzanan zulmü olmasaydı, Sovyet Rusya'nın yıkılışı ihtimal daha da uzayabilirdi. Açılmamakta direnen bütün gözleri, bombalar, molotovkokteylleri ve yarattıkları kan gölleriyle patlatırcasına açtıran bu maşerî densizliktir ki Sovyetler Birliği'ni üzerine serilen bütün sahte libaslardan ve alnına vurulan tüm yaldızlardan giderek sıyrılmış ve tam anlamıyla "üryan" bırakmıştır! Çırılçıplak kalmış bir Sovyetler Birliği'nin ise varlığını sürdürmesine elbet imkân yoktu!

Berlin Duvarı'nın yıkılmaya başladığı gün, olayı bütün detaylarıyla veren İTV televizyonunda bir Alman genci duvardan koparılmış bir avuç taşı göstererek,

"Bu duvarı 68'de daha sağlamlaştıracaklarını sananlara şimdi şu taşlardan yedirmek isterdim" derken ağlıyordu.

68 azgınlığının sonuçlarını iyi kavrayanlardan olduğu besbelliydi. Nitekim Almanya'ya dazlak belasının ve nazizm hortlamasının gelmesini de aynı harekete bağlamakta hiç duraksamamıştı.

68 sapıtkanları hiç utanıp arlanmadan, hareketlerinin faşizme karşı olduğunu ve böyle doğduğunu söyleyip durmuşlardır ve hâlâ da bunu gevelerler ama aksiyonun kendi zimmetlerinde olduğunu ve karşılarındakilere ancak reaksiyonun düştüğünü saklamalarına imkân yoktur!

Olaylara onlar başlamışlardır. Üniversiteleri onlar işgal etmişlerdir. Okullarının bahçelerinde şen şakrak oynayan çocukları bombalarıyla kolsuz, bacaksız onlar bırakmış-

lardır. Nöbet kulübelerinde görevlerini yapmakta olan polisleri kurşunlayan onlar, tarlalarında ter döken, fabrikalarında emek harcayan, yollarda, meydanlarda yürüyüp dolaşan nice masum insanları açtıkları kan göllerine düşüren onlardır!

Böyle bir azgınlığın hep biteviye ve hep de çizdiği yönde hiç karşılık bulmadan sürmesine imkân var mıydı? Elbet yoktu ve o karşılık hemen oluşup da taşta taş, dişe diş, kurşuna kurşun, bombaya bomba vuruşmaya başlayınca da bu defa 68 solu, klasik solun sıkılmazlığı ve pişkinliği içinde, kendisini aksiyonun değil de reaksiyonun sahibiymiş gibi gösterme hesabına girişti!

Pek büyük (!) hamileri de vardı: Ecevit! Pek haşmetli hoş görenleri de vardı: İsmet Paşa! Ve pek coşkun bir de partileri vardı elbet: CHP.

Ve aslında Türkiye'de işte bu üçlü sayesinde ki daha fazla yakıcı ve yıkıcı olabilmişlerdir!

Pek çok rektörden, dekandan ve profesörden adeta yardım görmeleri ve hareketlerinin hafif gösterilmeye çalışılması gibi ibiş bir himaye bulmaları dahi gene bu üçlünün marifeti sayılabilir. Zira o rektörler, dekanlar ve profesörler ya İnönü'nün ağzına bakmakta, ya Ecevit'in eteklerine yapışmakta ya da CHP'nin mensubu olmakta idiler!

Üniversiteleri, hem de hocalarını kapı dışarı atarak işgal ediyorlardı. Ama bu açık seçik "işgal" hareketinin adı üniversite rektörü Ekrem Şerif Hoca'mızın ağzında sadece "fiili durum"du. Bir türlü ama bir türlü "işgal" sözünü, hani her Türk'ün, köylüsünden işçisine, öğrencisinden emeklisine kadar her Türk'ün anlamını da, acısını da hemen kavrayacakları "işgal" kelimesini bir türlü kullanmamıştır. "Fiili durum" gibi kırk anlama gelebilecek, en az kötüye olduğu kadar iyiye de çekilebilecek bir "münasebetsizliği" marifet saymıştır. Kendisini *Dünya*'da o kadar sıkıştırmıştık ve hakaret sınırına dayanmış öyle ağır hücumlar yapmıştık ki, nihayet İnönü imdadına yetişmek zorunu duydu ve bu defa da o başka bir uygunsuzluğu yeğledi. Ne dese beğenirsiniz:

"İşgalle boykot birdir" deyip çıktı işin içinden!

Kendisi için DP mücadelesi devresinde yazdıklarımın da-

hi üzerinde sert bir küçük fıkrayı bu hikmeti (!) üzerine yayımlamışındır:

“Tevekkeli Atatürk milli mücadele için Anadolu’ya koşarken, paşamız İstanbul’da kalmakta bir sakınca görmemiştir. Anlaşıyor ki İzmir’i işgal eden Yunanlıların orada boykot yaptıklarını sanıyormuş!”

Tuhafı gazetelerimizin çoğu da *Milliyet*, *Cumhuriyet* ve birkaç yıldır aramıza katılan *Günaydın* başta olmak üzere, hep bu koruyucu hava içindedirler. Üniversiteleri işgal edilmiş saymazlar da, ya rektörün ağzına bakıp “fiilî durum” yaratılmış halde yahut da İnönü’nün peşine takılıp boykot içinde gösterirler.

Ama sağcı reaksiyon doğup da serpilir serpilmez, onların her yaptıkları “adlı adınca”nın da üstünde, yeni adlar takılarak gösterilir. Bir kişi yaralasalar topluca katil, bir duvar yöksalar topyekûn yok edici, bir avuç kan dökseler kan ırmağı sahibi sayılırlar!

Elbet bu tarafın, yani ister reaksiyoner olsunlar isterse damarlarındaki karanın etkisiyle coşmuş bulunsunlar, yaptıkları da tasvip edilecek, beğenilecek şeyler değildi.

Kan dökmenin soldaki neyse, sağdaki de odur elbet! Bomba sol elde ne kadar iğrençse, sağ elde de öyledir elbet!

Ama tuhaf olanı, fena olanı ve aklı isyan ettireni kendilerine tarafsızlıktan başka bir sıfatı aslaa layık bulmayan bir basın hengâmesinin, bombayı sağ elde görünce isyan etmesine karşılık, sol eldekini fark etmemesi, saklaması, hatta yerinde bulmasıydı!

O devrenin basın şaşkınlığının ve tersliğinin pek belirgin bir örneği olarak *Günaydın* gazetesinin ilk sayfasında koskocaman bir molotovkokteyli krokisinin yayımlanışını göstermek yeter sanırım.

“Molotovkokteyli nasıl yapılır” başlığı ile takdim edilen şemada, bir konserve kutusuna, nereye kadar yanıcı madde, ne şekilde fitil ve patlatıcı konacağı çok açık gösteriliyordu.

Yani efendim, bilmeyenler de öğrenmeli ve sokakların kanla yıkanmasına katılmalıydı!

Daha da fenasını söyleyeyim: bomba veya molotovkokteyli ile yakılmadık okul, araba, ev, mesken bırakılmayan o günlerde İstanbul’da, Ankara’da veya herhangi bir merkez-

de gene savcılar vardı. Bunlar ki “Köprü dubaları eskidi, tehlike arz ediyor” diye yazsanız, halkı endişeye sevk etmekten, “Köprü ücretleri fazla, boykot yapmalı” desanız, halkı isyana teşvikten sayısız davalar açabilmışlardır ama bir teki olsun, halka bomba yapmayı öğretmekte kanunsuzluk, nizamsızlık, utanmazlık bulmamıştır!

Son yıllarda bir sahne sanatçısı hanım, üzerinde ay-yıldızlar olan balonların ayaklarına takılması üzerine onları hafifçe itti diye “Türk bayrağına hakaret” yaygarasıyla savcılarını harekete geçirmeye çabalayan zat, o tarihlerde ihtimal doğmamıştı sanırım. Yoksa, bu derece masum ve tabii bir davranış karşısında dahi isyan edebilen yüreği, polis öldürürken katledilmiş veya asker kurşunlarken vurulmuş nice solcunun Türk bayrağına sarılmış cesetleri önünde herhalde çatır çatır bölünürdü! Ve bugün, ay-yıldızlı balonu ayağı ile itti diye bir hanım sanatçıyı sorguya çeken savcıyı da o günlerde ara ki bulasın! Ne azgınlık sırasında sık sık paralanmış Türk bayraklarının, ne de ölüm mukadder olunca kıymete binip kahpe cesetlere örtü yapılan ay-yıldızlarımızın hesabını sormak akıllarına gelmiştir!

Ama yine de Sezar'ın hakkını vermeli:

Komünizm en belirgin makesinde yıkılıp parçalanmış ve genellikle dünya solu her yerde ve alanda apışıp kalmıştır ama, bir büyük başarısı da meydandadır ve bu, sağ hâlâ şaşkın, hâlâ avanak ve hâlâ ağzı açık bir halde tutuyor...

Ne midir o? Şudur: isterseniz parmaklarınızın ucundan kanlar damlayan bir komünist olunuz, isterseniz dilinden yakmaktan ve yıkmaktan başkası çıkmamış veya kaleminde kan dilemek ve enkaz yaratmak ötesinde bir marifet sadır olmamış bir solcu olunuz; sizin için hiçbir sabıka kaydı olamaz! Sicil solda ancak su üzerine yazılır! Kayıtlar, siciller, hatırlatmalar hatta unutulmaz ve silinmez izler, hepsi hepsi ancak sağ için geçerlidir! İşte solun en büyük ve kıskanılacak asıl başarısı bu!

Bir Kurt Waldheim'in Birleşmiş Milletler genel sekreterliği bahis konusu mu? Fakat nasıl olur? O gerçi Avusturya'ya cumhurbaşkanı bile olabilmıştır ama, eskiden bir nebze Nazi subaylığı da vardır... Haydi doğru aşağı!

Ama bir Solano yaramazı, şu 68 densizlerinden ve İspan-

ya'da "NATO'ya hayır" bayraklarını en başta taşıyan azgınlardan olsa da, onun sicili aranmaz ve hatta üstüne üstelik tam da NATO'ya genel sekreter olabilir!

Aynı Avusturya, bir sağcıyı başbakan yaptı mı gelsin kıyamet, gitsin rezalet. Avrupa'nın uykusu kaçır da kaçır... Adamı taa yiyip bitirinceye kadar... Çünkü sağ sicildir bu efendim, dosyalarda alev alev, raflarda hevenk hevenk durmaktadır ve ille de işlemelidir. Ama İtalya bir azgın komünist seçti yahut Fransa bir kızıl geçkini baştacı etti mi bütün diller ruşen olur çıkar!

İşte komünizm için belki de en büyük başarı bunu he-men bütün dünyada geçerli kılabilmesinde yatıyor! Ve her doktrin, akım, iddia, izm bu açıdan ona ne kadar haset duyarsa azdır artık!

Canım efendim, bizde dahi başka türlü mü ki? Siz bana bir tek anti-komünist gösterin ki, mesela Ticaret Odası'nda iş bulabilsin yahut sanayicilerden birinin, şöyle bir kez olsun koluna girebilsin? Ama size Deniz Gezmiş'le birlikte asılması pekâlâ mümkün olan bir Cavit Kavak gösterebilirim ki, en sağcı partiden milletvekili olabilmiş, o parti liderinin de yıllar yılı sağ kolu, yârı azizi kesilmiştir.

Gene aynı "Gezmiş darağacı"nın müşterisi olsaydı hiç de fazla şaşılmayacak bir Celal Doğan biliyoruz ki, Amerikan donanmasını hangi limanda görse, iri gövdesini "Go home" yaygarasıyla titretir ve Amerikan bayrağına kırmızı görmüş boğa gibi tos vururdu... Bugün Gaziantepspor'dan futbolcu satarken, Türk lirasına tuvalet kâğıdı gibi bakıp "Dolar... Dolar..." diye kükrüyor! Ve ilamaşallah Gaziantep Belediyesi'nde kırk yıllık milliyetçi gibi kasılıp oturmaktadır!

Doğrusu ya, Cavit Kavak'a, Celal Doğan'a, baro başkanımız Yücel Sayman'a ve enselerini sıkısanız kışlarından trilyonlar dökülecek işadamlarımızın ünlü TÜSİAD'ına başdanışmanlık dahi yapmış bir Tanör'e bakınca, insanın asılmış bir Deniz Gezmiş'i ve arkadaşlarını içi burularak hatırlaması imkânsız oluyor. Bunların hepsi, adeta onlara rahmet okutmak ve insanı akıbetlerine yanıp tutuşturmak için tertiplenmiş gibi!

Deniz Gezmiş asılmamış olsaydı bugün ihtimal, bilgisi ki-

fayet etmediği için TÜSİAD'da baştacı olamazdı ama pekâlâ Gaziantep'e veya Kahramanmaraş'a veya Şanlıurfa'ya belediye başkanı olabilir, pekâlâ ve rana Mesut Yılmaz'la kol kola gezebilir, ANAP'ın baş sıralarından da milletvekili seçilebilirdi!

Yazık olmuştur, yooook yine de pek onlara değil de, kanun hışmından kurtarılıp bazı baş tacı edilmeler yüzünden millete!

* * *

İsmet Paşa, 68 densizliğini ekmeğinin yağı saymıştır. Ecevit ve peşindeki CHP için ise bütün o azgınlık ve taşkınlıklar, yalnız onlara hizmet, yalnız onların canına minnetti!

Toplumun altını üstüne getiren bir kasırgadan çok başka köşelere tesirler düşebileceği ihtimalini hiçbir zaman düşünmediler bile!

Bu noktada İnönü, İkinci Dünya Savaşı sonlarındaki Roosevelt gibidir.

Öteki, Rusya'yı Avrupa'nın ortasına kadar sokmakla sadece faşizmin ezileceği hesabına saplanmış, doğruca Rusya'nın getireceği ve doğuracağı belaların hiçbirini görememişti. Beriki de, azgın solun bütün takımını taklavatını haklı ve yerinde saymakla sadece rakibinin sarsılıp yenileceği hesabına dalmıştır!

Aksi gibi az sonra, yani 1969 seçiminde, rakibi yani Demirel, partisini yine tek başına iktidar yapabilmiş, ama buna karşılık İnönü bir daha değil iktidar, kendi partisinden liderliğini dahi bulamaz olmuş, daha sonra da üyelikte dahi kalamamıştır!

İnönü 68 kuşağı denilen densizlik ve kanlı hengâmenin günlük faydasına inanmak yerine, geleceğe uzanan zararlarını görüp tavır koyabilseydi, Türkiye PKK belasına bile o kadar çabuk ve kolay düşmez, CHP Ecevit'e yönelmek gibi bir yanılgıya o derece çabuk saplanmaz ve ülkemizin bir bölümünde ay-yıldızlı bayrağın yerine dış dürtülü bir kitlenin yeşilli sarılı âdet bezleri asılamazdı!

Daha tuhafı, İnönü sol saldırganlığın 69 seçiminde AP'yi geriletmediğini ve Demirel'in yine tek başına iktidar olması-

nı hiç de önleyemediğini gördüğü halde, yine de onu desteklemekte ısrar etmiş ve hele Ecevit'in bu yolda büsbütün gemi azağına almasını adeta desteklemiştir.

Sol kulvarda alabildiğine serbest bırakılmış bir Ecevit, elbet İsmet Paşa'dan daha hızlı olacak ve elbet onu aşır geçecekti.

Öyle de oldu ve onu istediği zaman ve istediği kadar koşturup, istemediği anda da durduracağını sanan İnönü, bir de baktı ki söz duyuracak kadar dahi yetişemiyor!

Seçim kanunundaki bütün engellere ve ordudan barolara, oradan okullara ve derneklere kadar ne kadar kuruluş varsa hepsindeki aksi tavıra rağmen, Demirel'in partisini ikinci defa tek başına iktidar yapması ise, Ecevit ve çevresi için bu defa büsbütün azdırıcı bir unsur olmuş ve İnönü'nün kaçırdığı ipin ucuna bir de bu tesir eklenince, Ecevit tutulmaz, uslanmaz bir halde coştukça saçmalayarak ve saçmaladıkça coşarak arzı endam eylemiştir!

Artık İsmet Paşa değildir, sol gençliğin, 68 uçkurunun ve asıl milliyetçiliği sola yıkıp, Atatürk'ü dahi sola çekebildikleri ölçüde var sayan muhalefetin gerçek lideri! Ecevit'tir bu ve önce Karaoğlu'nun bir çizgi roman gölgesinde barındırılıp, sonra oradan hemen alınarak "umudumuz" damgasıyla dağlara taşlara, ağaçlara budaklara adı yazılmış bir kırmızı lejand olup çıkmıştır!

Demirel ise bence en talihsiz devresini şu 69 seçim başarisından sonra yaşadı. İkinci defa bir rekorun sahibi oluyor ve bütün aksi düşünenleri tepetaklak etmiş bulunuyordu ama, memleketi saran yaygaraya bakınca, başarının sunuturlusu sanki Ecevit'in ve solun koltuk altında ve zaferin en ağdalısı da onların ayakları dibinde idi.

Başta TRT olmak üzere, o yılların pek çok yayın organındaki tutuma mide bulantınızı bastırmadan göz bile atamazsınız!

Ercüment Karacan'dan çok Abdi İpekçi'nin sayılan *Milliyet*'te bir gün dahi ve bir satırlık dahi solun haksız görüldüğü vaki olmadığı gibi, onda ve artık Nadir Nadi'ye kravatu bile burjuva işareti saydırıp boynundan ebediyen attıran bir "sol babalığı" hüviyeti getirmiş bulunan *Cumhuriyet*'te solun bütün kanlı eylemlerinin önüne gerilmiş kanatlar gırladır!

Demirel baraj temeli atarken, bunlar ve özentileri polis katillerinin veya küçük öğrenci canilerinin cenaze törenlerinin peşindeydiler!

Demirel fabrika, okul, yol, köprü, santral kurdelesini keserken, bunlar ve özentileri henüz vatandaş oyununun sıcaklığı kaybolmamış aynı seçim sandıklarının pek yakında kendi zahirlerinin maki olacağı iddiasıyla ahkâm kesmekteydiler!

Edepsizliğin edepmiş gibi tanıtıldığı ve şirretliğin sükunetmiş gibi yutturulmaya kalkışıldığı bir hengâmedir ki bu, derinliğine dalabilerseniz benliğiniz donar kalır!

Nasıl ki o günlerin idraklerine al vurmuş genç kahramanlarından yıllar ve yıllar sonra anılarını yazanlar içinde bombacılık yaptıklarını, nereye ve kime ölüm götürmek için terlediklerini yazanlar olduğu gibi, bayrak yaptıkları kahramanların adam öldürmek için köylere yaydıklarını ballandıra ballandıra anlatanlar da yine bugünün gazete sahifelerinde görülebiliyor.

Bir tanesini isterseniz gelin birlikte okuyalım:

“Ahmet hukukçuydu, İstanbul Üniversitesi’ni bitirdikten sonra hocası Prof. H. Nail Kubalı’nın teklifini kabul etmiş, anayasa kürsüsünde asistan olmuştu. Örgüt devrim için Ege’ye gitmesini isteyince üniversiteyi bırakmıştı. Anayasa kürsüsü asistanı Ahmet Anayasa’yı silahla yıkmak için dağa çıkmıştı! Söke’nin Beşparmak Dağları yamacındaki Avşar köyü merkez üsleriydi. Örgüt sempatisizni köylülerle tanıştırıldılar... Gündüzleri tarlada çalışıyorlardı. Geceleri köylüleri eğitmek için okul kurmaya karar verdiler... Bazen silah eğitimi için atış yapıyorlardı... Yörenin en zengin ağasını öldürmek için plan hazırlıklarına giriştiler. Kıvılcımın başlangıç ateşi bu suikast olacaktı. Ve soğuk bir gece bu oyuna son verdiler. İkisi pusuya düşürüldü. Bir köylü korkup ihbar etmişti. Ahmet şanslıydı, birkaç gün önce İstanbul’a dönmüştü. Ahmet’in talihi o karanlık ve acılı günlerde hep sürdü. Arkadaşları işkencelere rağmen adını vermediler. Ve anayasa kürsüsü asistanı Ahmet, arkadaşlarının bu onurlu tutumu sayesinde ne işkence tezgâhlarından geçti, ne de karanlık zindanlardan...”

Durunuz şimdi de, şu takma Ahmet adının ardındaki gerçek hüviyeti gene yazarının kaleminden öğrenelim:

“Son yıllarda bizim değerlerimizin içi boşaltılıyor. Dünya piyasalarında Che'ye yapılan, ülkemizde Nâzım Hikmet'e yapılıyor, sanki komünist oldukları yok sayılıyor, aşkları vb. gündeme getiriliyor hep. Benzer durumun Bülent Tanör'ün başına gelmesini istemiyorum. Tanör Hoca'yı salt bir akademisyen olarak tarıtmak yanlış olmaz mı?

Ahmet, Bülent Tanör'dü!”

İşte bu kadar! *Haber Türk* gazetesinin 4 ocak 2003 tarihli sayısından aldığım yazıyı kaleme alan zatı tanımıyorum. Ama ona teşekkür borçluyuz! Gerçeğin bütünlüğünü bozup, parça parça ele almanın yanlışlığına parmak bastığı için! Ve dağ başlarında köylüleri kıskırtırken yakalanıp da jandarma tarafından üniversiteye teslim edilen bir Bülent Tanör'ün tart edilmesindeki isabeti olsun perçinlediği için!

Halbuki ne tuhaf, yıllar boyu Bülent Tanör'ün tehlikeli bir anarşist olduğunu yazarlara ve söyleyenlere karşı çıkan *Cumhuriyet* veya *Milliyet* yahut *Akşam* ya da hatta *Hürriyet* yazarlarının birtakımı, onun salt bir akademisyen olduğu masalına yapışmış durmuşlar ve üniversitenin davranışını tepeden turnağa adaletsiz bir hareket saydırmak için yırtınmışlardır!

Demirel'in sarıldığı husumet atmosferini anlatırken, ona reva görülen sıkıntının hiçbir liderin rastladığı müşkülât ile kıyaslanamayacağını söylemiştim. Alın işte size şu önümüzdeki örnek. Bir örgüt vardır. Seneler boyu varlığı inkâr edilmiştir ama işte vardır. Bu örgüt üniversitedeki bir anayasa asistanına Anayasa'yı silahla kan dökerek, adam öldürüp etrafa dehşet saçarak değiştirmesi emrini verebilmekte ve bu emir de hemen tutulmaktadır. Hiç şüphe yok, bu hareketin yazıyla desteklenmesi, sözle sohbetle kuvvetlendirilmesi emrini de gazetelere verebilen, televizyona ve radyolara üfleyebilen de vardı ve ya aynı örgüt veya bir çıkıntısı idi.

Affedersiniz, dünyanın neresinde böyle bir tabloya demokratik hürriyet mücadelesi denebilir? Ve dünyanın hangi köşesinde her tarafından kan damlayan bir örgütlenmenin, karşılıksız kalması beklenebilir?

İstenilen söylensin ben Demirel'in, bu kanlı kavgalı sol çıkıştan bir sağ reaksiyon doğacağını ve onun da ergeç kanlı kavgalı olacağını içi yana yana görüp önlemeye çalıştığını yakından bilen ve görenlerdenim. Ama İsmet Paşa'nın "işgalle boykot birdir" diyebildiği, üniversite rektörlerinin hocaları yaka paça dışarı atılıp işgal edilmiş bir üniversiteyi ancak "fiili durum" yavesiyle tarif edebildiği, Ecevit'in "Toprak işleyenin, su kullananın" yaygarasıyla ortaya salılabildiği ve bir basın çoğunluğunun solun akıttığı kanda dahi hayır, bir örgüt ve sendika hengâmesinin de soldaki her patlayışta bir ilahî musiki bulduğu bir ortamda, bir başbakanın ellerini bağlı saymazsanız, dilini engelli, onu serbest sayarsanız ayaklarını bukağılı saymaya mahkûm değil misinizdir ?

Üstelik Demirel, 69 seçim zaferinden sonra, yalnız karşıyla uğraşmak zorunluğu altında değildi. Bir de kendi içiyle, o yoğun husumet sisinin etkisine kapılarak başkaldırmış olan bazı arkadaşlarıyla da uğraşmak zorundaydı. Bunlardır kırkı bir araya gelip, bütçesinin reddi için muhalefetle el ele verenler, bunlardır sağ reaksiyonu Demirel'in itidal isteğinin dışına taşıyıp coşturmak için her yolu muhah sayanlar ! Ve bunlardır askeri Demirel'e karşı kışkırtmayı marifet, muhalefete yarısı uydurma kozları el altından vermeyi necabet sayanlar !

Demirel, bu iki taraflı düşmanlık dalgasının ortasında yine de Boğaz Köprüsü'nü yapabildi, yine de Ambarlı'yı, Keban'ı, Seyit Ömer'i, Aliğa'yı, binlerce okulu, binlerce kilometre yolu, binlerce fabrikayı açabildi !..

Bir küçük çıkma yapacağım:

CHP Atatürk'ten kalma İş Bankası hisselerinin kudretine dayanarak, bankanın pek yağlı ballı geliri olan idare meclisi üyeliklerine karşı hep duyarlı davranmış ve orada özellikle kendi yakınlarını bulundurmaya dikkat göstermiştir.

Rahmetli Ahmet Muhip Dranas'ı, Ecevit'in hışmından bu sebeple kurtaramadık ! Ama 69'dan sonra Demirel'e karşı çıkıp, ona hep karşı olmayı da kendileri için vazgeçilmez hayat tarzı saymış olanlardan iki politikacı bilirim ki bunların İş Bankası'ndaki varoluşları CHP'nin aslaa kanına dokunmamış, hatta iltifat görmüş, hatta üyelikten başkanlığa uza-

muştır! Siz buna “değerleri gereği” diyebilirsiniz elbet, ama siz bunu söylemekte ne kadar özgürseniz, ben de “tutumların icabı” demekte elbet o kadar hürüm!

* * *

O dumanlı, yaygaralı, iniltili, feryatlı, tozlu topraklı devrenin ilk yıllarını anlatırken, basında bir unsurun, *Son Havadis*'in atlanması mümkün değildir. Nasıl ki az sonra *Tercüman* da öyle olacak ve o da ağırlığını *Cumhuriyet*'in, *Milliyet*'in, *Akşam*'ın hatta *Hürriyet*'in durdukları kefenin karşısına koyacaktır.

Son Havadis rahmetli Cemil Sait Barlas tarafından kurulmuştu. Ama Barlas'ın pek sınırlı maddî gücü onu ancak ayakta tutabiliyor ve gide gide de sallanıp devrilmeye doğru sürüklüyordu ki, Adana'dan bir el uzanıp onu kavrayıverdi. Elin sahibi Hacı Ömer'in Bossa'sının tam yarı ortağı Bosna'ların damadı Kemal Pekün'dür ve gazeteyi satın alır almaz da yükseltmeyi başarmıştır. Mümtaz Faik Fenik'in başyazarlığını yaptığı ve Orhan Seyfi Orhon Hoca'mızın fıkra yazarlığını sürdürdüğü *Son Havadis* ihtilalden sonra da yolundan sapmamış ve kelimenin tam anlamıyla Demirel'in yanında yer almıştı. Zaten asıl bu maksatla Pekün'ün olmuş ve asıl DP davasının yürütmesi uğrunda satın alınmıştı.

Son Havadis'in DP uğrunda saçlarını süpürge ettiği yıllarda, ben *Dünya*'nın saçlarını DP'nin devrilmesi yolunda süpürge etmekteydim. Böylece de çatışmamız mukadderdi ve oldu da! Ama hücum hep onlardan gelmiş ve ben hep cevaba zorlanmışımdır. Bunda Mümtaz Faik Fenik'e duyduğum sevginin payı elbet vardır. Ama ne saklayayım, o yıllarda o kadar sık ve çok dövüşmek zorundaydım ki, *Son Havadis*'e pay ayırmaya yetişemediğim, bunu biraz da hoşgörölü bir omuz silkmeye geçiştirdiğim çok olmuştur.

Ta ki Mümtaz'ın işi aczime bağlayan bir alaycılığa yönelmesi başlayıncaya kadar!

Hemen itiraf edeyim; yıllar geçince kendime kızdığım ve hatırladıkça sıkıldığım cevaplardır benimkiler. Ve daha önce gençlere seslendiğim gibi, şimdi yine bağıra bağıra söylemek ihtiyacını duyduğum aynı şey:

Bir muhatabı bir gün sevebileceğiniz, beğenebileceğiniz, hoşlanacağınız ihtimalini aklınızdan hiç çıkarmayınız. Nâzım Hikmet'in ünlü *Kafatası* oyununda hastasının uyuduğu odaya gelen ziyaretçilere karşı Dr. Dalbenezo'nun, "Kalplerinizi rugan iskarpinler gibi ayaklarınıza geçirip, öyle yürüyünüz" diye fısıldadığı gibi, ben de "Kalplerinizi yazı kâğıdının altına serin" demiyorum ama, "Kalemlerinizi koşturur veya parmaklarınızı tuşlarda coştururken, sık sık kalplerinizi hatırlayın. Arada bir olsa da, duygularınızı çalkalayıp durulmalarını bekleyin" demeden olamıyorum.

Rahmetli Kemal Pekün yakışıklı bir zattı. O koskocaman Bossa fabrikasında şoför iken, patronun güzel kızlarından büyüğü tarafından beğenilmiş, sevilmiş ve mutlu da bir izdivaç yapıp, patronlar bölümüne atlamıştır. Ne güzel değil mi? Fakat hayır, bir polemikte ille de sillerinin en tesirlisini atmanın coşkusu tabiatınızda boylu boyunca yatıyor ve böyle bir fırsatı yakaladığınız zaman da gözünüz en çok o sillerinin şiddetini görüyorsa, karşınızdaki hiçbir güzellik etkili değildir artık. Nitekim işte bende de tam böyle olmuş ve Mümtaz Faik, üniversite yıllarında anama, kardeşime bakmak için bir tütün şirketinde çalışmamı, beni küçültmeye yarar sayıp kullanmaya kalkışınca, fırsat önüme dikilivermiştir!

Bakın cevabımdaki insaf tanımazlığı:

"Sen ki benim muarızlarımin en iddialısısın, araya taraya geçmişimde bak alın terinden başka bir şey bulamıyorsun! Halbuki ben şöyle bir bakışta sadece apış arasını terleterek kapitalist olmuş ve seni de bu sayede hizmetine almış patronunu hemen karşına dikebilirim."

İnanınız gene kızardım. Nasıl ki yıllar sonra aynı Kemal Pekün'ün bir davette yere düşen kalemimi hemen eğilip aldıktan sonra bana uzatırken,

"Ne kadar can yakıcı olduğunu bile bile, gene de elinizden düşmesine gönlümüz razı değil" demesiyle de kızarmış ve elini sıkarken ancak,

"Size bir sır vereyim mi? Bu, bazen benim canımı yakmakta daha da ileri gider" diyebilmiş ve kendisine bir reklam şirketinden o gün aldığım mektubu uzatmışım. Mektupta filan filan firmaların reklamlarını bir süre *Dünya*'dan kestikleri bildiriliyordu ve arkadaşım olan reklamcı "Ah senin şu

kalemin!" notunu eklemeyi de unutmamıştı!

Kemal Pekün'ün yakışıklı çehresi, mektuba göz gezdirir gezdirmez hemen gölgelenmiş ve kâğıdı bana uzatırken,

"Bizimki geçti gitti, inşallah siz bunu daha da çabuk atlatırsınız" demek inceliğini de elden bırakmamıştır.

Pekün'den sonra *Son Havadis* Mustafa Özkan'ın oldu ve onun elinde ve gayretinde çok daha ilerledi, daha da ağırlıklı, daha da varlıklı oldu. Demirel'e dayanak olmak ve solla dövüşmekte *Son Havadis*'in hizmeti unutulamaz.

Mustafa Özkan güneyli tabiatının ateşiyle zaman zaman öfkeli, bazen keskin kararlı ve hükümlü olabilse de, hiçbir zaman saygıyı elden bırakmayan, hiçbir zaman da sevgisinden kopmaya kolayca yatmayan bir dökümdedir. Şüphesiz çekirdekten yetişmeydi. Muhabirlikte, foto muhabirliğinde hayli de acarlar sınıfında sayılır. Patronlukta ise ben sadece saygılı tarafını gördüm.

Son Havadis'in benim meslek hayatımda ayrı bir yeri de *Dünya*'yı sattıktan sonra, bana el uzatan ilk gazete olmasıdır. Tam bir yıl başyazarlığını yaptım. Hem de pek çok gazetecinin bir aylık maaşını bir tek başyaza ödeyecek kadar ağır maliyetli bir başyazarlık! Mustafa Özkan bu ağırlığı bir an bile hissettirmemiş ve ayrılacağımı bildirdiğim zaman da gerçekten üzülmüş ve *Hürriyet*'e haftalık sohbet yazmaya hazırlandığımı duyar duymaz da nazik eşiyle yine evime gelip *Hürriyet*'teki sohbetlerin kendisine başyazi yazmamı aslaa engellemeyeceğini söyleyerek gene yazmamı istemiştir!

Anılırken bir çırpıda kolayca söylenmiş görünen bazı hayat tablolarının derindeki izlerini ancak onları yaşayanlar bilir. Benim için de bu böyle elbet. *Dünya*'yı sattığım zaman teklif aldığım gazete sayısı hiç de az değildi. Şüphe yok, o benim alınganlığı biraz kabarıp, hassasiyeti hayli köpüklü bir devremdir. Belki de bu sebepten, her teklifin derinliğinden önce şekline şemailine takılmış kalmıştım. Ama Mustafa Özkan'ınki bana çok farklı bir içtenlikte göründü ve ona uymakta fazla duraksamadım.

Senlibenli çok ama çok samimi arkadaşlarınız, size doğruca değil de dolaylıca teklif yaparken, hele bir kısmı Avrupa seferlerinde sizi değil de gazetelerinin başına koydukları kişileri arayarak "Şu işi bitir" direktifleriyle patronluk taslar-

ken, ailece yuvanıza gelip, tepeden turnağa içten bir teklifi sunan kişi farklı bulunmaz ve kucaklanmaz da ne yapılır?

* * *

Sanırım üçü de madenci idiler. Ama üçü de pek nazik, pek kibar tavırlıydı.

Bir dostlarının tavsiyesine uyarak, kurmakta oldukları gazete hakkında konuşmaya gelmişlerdi. Tabii önce ilk soruyu yönelttim; neden böyle bir girişime ihtiyaç duymuşlardı?

Neden olacak, klasik dürtü işlemiş, bir gazete çıkarırlarsa memlekete şöyle şöyle hizmetler yapabilecekleri kendilerine bir güzel anlatılmış ve sonra efendim tabii bu arada da kazanacakları siyasî itibarın ve nüfuzun en parlak tabloları ustalıkla çizilip karşlarına konmuştu.

Hakçası bunları tam olarak anlatmış değillerdir. Ama dürtüyü yapanın Cihat Baban olduğunu söylemeleri bana yetmiş ve üst tarafını onlar söylemeden sıralamam kolaylaşmıştı. Misafirlerime, bu arada sadece söylediklerimi başlarını sallayarak tasdik düşüyordu!

Elbet, Cihat Baban'ın gazeteciliğin her türlü labirentini, girdisini çıktısını çok iyi bildiğini ve bu bakımdan bir kuşku-ları olmaması gerektiğini söylemeyi de elden bırakmadım.

Gazetelerini Beşiktaş'ta basabileceklerdi. Anlaştıkları Nuri Demirağ'ın basım tesisleri orada olduğu için. Ve bundan da biraz tedirgin idiler. Dağıtımda bir güçlük olması ihtimali kendilerine hatırlatılmış ve bütün gazetelerin yuvalandığı Babıâli'den uzak olmanın bu bakımdan sakıncalı olduğu söylenmişti.

Bu o tarihlerde öyle pek boşa atılacak bir eksiklik de değildi ama şevklerini kırmadım ve eğer ilk günlerin tedbirlerini iyi alırlarsa, gazete beğenildiği takdirde bu engelin kendiliğinden kalkacağını, hatta ihtimal faydalı bile olabileceğini söyledim.

Tuhafı, birkaç gün sonra Cihat Baban'ın da çıkagelmesi ve onun da aynı kuşkuyla Beşiktaş'ta olmanın mahzurlarını araştırır olmasıdır!

Baban'ı uzun süredir görmemiştim. Nedense bu defa ba-

na daha durmuş oturmuş gibi göründü. Hışımsızdı, bu az değildi! Hasetsiz gibiydi, hele bu hiç mi hiç az bir değişme veya oturma değildi. Ve üstelik bir de mültelitti ki buna durulma, değişme falan az gelir, ancak ters kepçe olma diyebilirdiniz!

“Duydum, tebrik ederim, hayırlı uğurlu olsun” demem üzerine,

“Ah! Şimdi *Dünya* olmasaydı veya sen onun sahibi olmasaydın, ‘Gel bana yaz’ derdim ve öyle de ısrar ederdim ki dayanamazdın” diyerek beni şaşırtması yetmezmiş gibi, bir de eklemişti:

“Bilirsin, seni az sever fakat çok takdir ederim. Hele yazarlığına el uzatarın elini, dil uzatanın dilini koparabilirim.”

Doğrusu ya, hemen kuşkulandığımı saklamayacağım. Cihat Baban’ın maksatsız, hesapsız adam methetmesi bence mümkün değildi! Ama konuşmanın sonuna kadar şüphemi besleyecek en küçük bir işaret görmediğim gibi, Baban,

“Ama arada bir bazı konularda yardımını isteyebilirim” diyerek beni büsbütün şaşırtmıştır.

Nitekim gazetesini çıkardığı ve hayli sıkıntılı günlerden sonra düzlüğe de ulaştırdığı devre içinde pek çok görüşmemiz olmuş ve bunların hepsinde Baban’ın Babiâli’den uzaklaşalı uzun yıllar geçmesi yüzünden noksan kalmış taraflarını doldurmak için elimden geleni yapmışımdır. Bunların hemen hepsi kâğıttı, matristi, dağıtımdı, madrabazdı, başbayı idi yollu idarî konulardı ve ancak bir tanesindeydi ki yazarlığımdan bir şey istemiştir. Gazetesinde bir yazarlık yarışması açmış ve kazanan iki kişiye sütun vermeyi de vaat etmişti.

Tabii pek çok katılma oldu. Doğrusu ya, yarışma adeta bir gelecek garantisi gibiydi. Kazanacak ve hemen sütun sahibi bir yazar oluvarecektiniz. Hangi meraklı, hangi hırslı amatör bunu kaçırmak ister?

Baban’ın benden istediği de işte bu yarışmanın jürisine girmem olmuştur. Ama hemen de eklemişti:

“İşlerinin yoğunluğunu biliyorum, eğer bunu yapamam dersen hiç değilse sonucu ilandan önce fikrini alayım yeter. Böylece binlerce yazı yerine üç tanesini okursun, olur biter!”

“Bak bunu seve seve yapabilirim” demem üzerine de kahvesini içip, çıkmıştı.

Doğumevinin sahiplerinden başlayarak, ebesini, lavtasını anlattığım bu gazete *Tercüman*'dir.

Sonra, hem de o kadar uzun değil, biraz sonra denebilecek kadar kısa bir devrede madenci kurucularının elinden çıkmış, Cihat Baban'ın avucundan uçmuş ve biraz dalgali ve karışık bir serencamdan sonra da en nihayet Kemal Ilıcak'ın eline geçmesiyle palazlanmış, güçlenmiş ve gide gide de çok satışlılar sırasına girebilmiştir.

Size ben bu arada belki küçük ve basit ama, basın tarihi denince pekâlâ önemli de olabilecek bir olayı nakledeyim:

Cihat Baban, bahsettiğim o yazı yarışmasının sonucu belirlenmiş ama henüz ilan edilmemişken bana bir mektuba ilıştirdiği üç yazıyı göndermişti. Mektubunda "Fikrini hemen bana yazıyla bildir, bir tesiri olmayacağını da sanma, senin-
kini üstelik iki oy sayacağım, sonucu da elbet ona göre hesaplayacağız" dediği için de büsbütün dikkatli olmak zorunu duymuştum.

Bana bildirilen ilk sonuçlara göre, birinci durumdaki yazar bir gençti ve adı Emil Galip Sandalcı idi. İkinci durumdaki zatın ise ondan iki oy eksik aldığı işaret edilmişti ve bu da "lisede edebiyat hocası" notu adının altına yazılmış Ahmet Kabaklı idi. Üçüncüsünün adını, bağışlayın tam olarak çıkaramıyor ve yanlış bir şey söylemekten çekiniyorum. Zaten onun önemi kalmamıştı, zira gazete birinci ve ikinci gelenlere sütun verecek ve imza sahibi yazarları arasına ancak bu ikisini koyacaktı.

Yazıları tekrar tekrar okumuşumdur. Sonunda da hiç duraksamadan Cihat Baban'a yazdığım kısa mektupta adlarını bilmediğim (çünkü galiba açıklanmamıştı) jürisini tebrik ettiğimi, verdikleri nota aynen katıldığımı bildirdim. Yani bence de Sandalcı birinci, Kabaklı ikinci olmalıydı ve zaten öyle de ilan edildiler!

Emil Galip Sandalcı kısa zamanda acar tabiatının etkisiyle *Tercüman*'dan ayrılmış ve başka gazetelerden teklifler almış ve çeşitli yerlere yazmıştır.

Ahmet Kabaklı ise *Tercüman*'da hep kaldı ve hele gazete Ilıcak'ın malı olunca *Tercüman*'ın vazgeçilmez unsuru, elemanı, ağası, ağabeyi oldu.

Bu arada gide gide bir garip şey de olmuştur:

Ondaki ağdalının ağdalısı sağcılık, aynı renkte ve yoğunlukta olan birtakım sağcı kuruluşları da coşturmuş ve Burhan Felek'in vefatı üzerine fırsatın zuhur eylediği kanısına varan bu yumak, bir gün bir de ne görelim, el öpmeler, libas giydirmeler ve "huuu"lu, tekbirli, "amenna"lı, "temenna"lı törenler arasında Ahmet Kabaklı'yı "şeyhülmuharririn" ilan edivermesin mi?

Önce fesuphanallah soluklanmaları içinde hayli şaşırdığımı saklayamam. Ama az sürdü bu, ardından hayli sevinmem ve hatta böbürlenmeye yakın şişinmem gelmiştir.

Öyle ya, kaç kişi kendisi ve bazı yaşıtları hayatta iken, yazarlığa başlaması için destur verdiği bir yazanın, pardon muharririn, yaşayan yazarların piri üstadı unvanını kuşanmasına şahit olabilmıştır ki?

Nasıl gururlanmam?

Her neyse, bu önemsiz ve küçük tespiti geçelim de yine *Tercüman*'a devam edelim.

Kemal Ilıcak'ı ben ilk defa 27 Mayıs ihtilalinden önce arkadaşı Sadettin Çulcu ile birlikte geldiği *Dünya*'da tanıdım. O zaman gazete sahibi falan değildi, yanılmıyorsam daha çok matbaa malzemesiydi işi. Gazetelere matris, metal, asit gibi malzeme teminine çalışıyordu. Nitekim bize de *Son Telgraf*, *Gece Postası* ve daha birkaç gazete için söz verip de henüz temin edemediği bazı malzemenin Ticaret Odası aracılığı ile alınıp alınamayacağını araştırmaya gelmişti ve çok iyi hatırlıyorum, Ticaret Odası idare meclisinde olan bir arkadaşım ile konuyu görüşmemi istiyordu.

Yanında telefon ettiğimi ve arkadaşımın "Hemen bana gelsin, bir şeyler yaparız" deyişini de iyi hatırlıyorum. Ve tabii Kemal'in o kendine has çarpıkça gülüşüyle,

"Sen gerçek bir ağabeysin!" deyişini de.

Kemal Ilıcak bu matbaa ünsiyetini sanırım sadece malzeme bırakmamış, *Son Telgraf* ve *Gece Postası* gibi sönmeye yüz tutmuş bazı gazetelerde bir ara muhabirlik de yapmıştır. Patron olduktan sonra, hayatının bu bölümünü hafif bir övünüş örtüsü altında anmayı da nedense pek severdi.

Tam bir köy çocuğu, Anadolu adamı iken *Tercüman* sahipliğinde işinin gereği olan şehir tavırlarını kuşanmakta hiç acemilik çekmemiş ve kendini fazla yadırgatmamıştır. Hele

İsviçre tahsilli, saygın bir eski bakanın kızı, görgülü bir hanımla, Nazlı Ilıcak'la da evlenince Kemal'in köyden şehre atlamış benliği bu defa şehirde de duramaz olur. Hazır elbise-den terziye, kebabçıdan restorana ve alaturka komşuluk ve yarenlik yerine de sosyete de çalım atmaya kadar uzar...

Buracıkta bir hakkını hemen, ama hemen teslim etmeliyiz:

Biz, Kemal Ilıcak'ın giyinişinden tavırlarına ve davetlerinden davranışlarına kadar hemen bütün ilerlemesinde ve değişmesinde eşi Nazlı Ilıcak'ın etkisi olduğuna inanmıştık. Bunda en çok payı da gene kendisi taşır ve Nazlı Ilıcak sayesinde terlikle dolaşmaktan, misafir karşılarken şöyle yapıp, uğurlarken böyle yapmaktan kurtulduğunu söyler dururdu... Dahası da var; çok ama çok mutaassıp bir din bağımlısı iken, onun gittikçe daha ölçülü ve Batılı bir tavır içine girdiğini ve böyle olmakla din bağının ilgisizliğini de devamlı haykırdığını çok görmüşüz ve asıl bu tarafı Nazlı Ilıcak'ın tesirine bağlamışızdır.

Halbuki şimdi neredeyse tam aksine imiş diyeceği geliyor insanın! Kemal Ilıcak'ın vefatından sonra Nazlı Ilıcak'ın Merve'li, Necmettin'li, tecvitli, gulguleli atraksiyonlarına bakılırsa, asıl onu Batılı görünüşte tutanın Kemal olduğunu söylemek daha uygun olmuyor mu?

Ama hemen bir başka hakkı da burada gene teslim edelim:

12 Eylül darbesinden sonra Evren ve arkadaşlarının üniformalı baskısı, Özal ve taifesinin de donlu gömlekli etkisiyle memlekette gık çıkmazken, basın suskun ve dalkavuk olmanın çıkarı peşinde, aydını, yarı aydını Özal'ı kurtarıcı saymanın yararı ardında koşarken, ülkede tek erkek sesi hep bir kadın çıkarmış, yazmış, söylemiş, yargılanmış gene yazmış ve nihayet bir iki erkeğin kendilerini hatırlayıp ortaya salınmalarını dahi sağlamıştır. Bu erkek sesi çıkaran Nazlı Ilıcak'tı! Bu unutulmamalıdır! Ve bir türban dürümüyle örtülemeyecek kadar da büyüktür!

Ben *Tercüman*'a da yazdım. Hem de iki devrede. Birinci si bir yıl kadar sürmüş ve 12 Eylül Anayasası'nın yapılip halkoyuna sunulması arifesinde istifamla son bulmuştur. Anayasa'nın, hani o Türkçe'si evlere şenlik, her maddesi yüzünüze güller değiştirile değiştirile düzelemeyen Anayasa'-

nın gerçek anası olan Prof. Orhan Aldıkaçtı Kemal Ilıcak'ın taifesindendi. Kendisini ve anayasasını hırpaladım tabii! Ankara'dan böğürdü ve Kemal ile yakınlığını ima ederek, *Tercüman*'dan atılabileceğim yollu birtakım yaveleri de sıralamasın mı? Hemen Kemal'e "Böyle adamlarla bir arada olmayı sen kendine yakıştırabilirsin ama ben aslaa!" dedim ve ayrılacağımı bildirdim. Hiç duraksamadan karşı çıkmış ve böylelikle "şu sersem"ın (tabir onundur) dediğini doğrular gibi olacağımı söylemiştir ama kararım kesindi.

"Bırak Kemalciğim o da bununla övünsün ve hayatında bir tek dediği de doğru çıkmış görünsün" dedim ve ayrıldım!

Tercüman'a ikinci gelişim, Özal'ın başbakanlık saltanatı, Evren'in de devlet başkanlığı azameti devrine rastlar. Kızım Leyla'nın nikâh töreninden çıkarken beni yakalayan Ilıcak'ın iki gün süren ısrarına dayanamayıp, sadece küçük fıkra yazmak konusunda "evet" dememle başlamış ama ancak on gün kadar sürmüştür. Garip bir devredir bu da! Kemal Ilıcak ilk fıkramın çıktığı gün, Dr. Mükerrerem Sarol'un yanında boynuma sarılmış ve vokabülerinin yetebildiği kadar methi-yeyi sıralamakla da kalmayıp, bir de yeni teklif uzatmıştır: "Haydi gel bir de haftalık sohbette anlaşalım." Aynı akşam Nazlı Ilıcak'ın gönderdiği devasa çiçek yığını ise evimin her köşesini doldurmaktaydı ve bukete iliştirilen Nazlı Ilıcak imzalı karttaki yazı geçen gün gene elime geçtiği için tekrarlayabiliyorum:

"Kalemin böylesini uzun zaman susturmak sadece yazık değil, okurlarınıza ve hepimize karşı en büyük haksızlıktır. Devamınızı bütün kalbimle diliyorum..."

Çok değil, bir hafta kadar sonra Ankara'ya gidip dönmüş olan genel yayın müdürünün telefondaki sesi ise şöyledir:

"Bedii Bey, okurlarımız sizi yadırgadılar. Bir süre onları ısındırmak için acaba Özal'a dokunmadan yazsanız..."

Hiç devam ettirmedim:

"Tamam kardeşim" dedim, "anladım, okurlarınızı hatta daha da rahat ettirelim; hiç yazmayacağım!"

Ve telefonu kapattım.

Adam *Tercüman*'da yeniydi. Hatta genel yayın müdürlüğünde dahi yepyenyidi. *Tercüman* okurlarına yabancı olmadığımı biliyordu. Ve hele Kemal Ilıcak'ın "tavşana kaç, ta-

ziya tut"larını hiç mi hiç bilmiyordu.

Nitekim aynı akşam Kemal Ilıcak'ın telefondaki sesi,

"Ne olmuş ağabey kızmışsın?" diyor ve benim alayla "Sen karışma, bu benim *Tercüman* okurlarıyla aramda bir şey... Yayın müdürünün söylediğine göre beni yadırgayan onlar-mış" demem karşısında da güya gürlüyordu. Bir sözü sadece hatırımdadır:

"Sen *Tercüman*'a yazarken, o ipten kazıktan kurtulmanın telaşı içindeydi, senin *Tercüman* okurlarının yabancısı olmadığını bilemez tabii."

Ne demek istediğini o anda anlamamıştım ve sadece gü-lüp geçerken, yazmama kararının kesin olduğunu bildir-mekle yetindim.

Gene kendisi üç dört gün sonra evime geldi ve genel ya-yın müdürü gencin, sanırın Milli Hareket Partili devresinde-ki adalet serencamına ait bir şeyler söyledi ama hiç üstünde bile durmadım.

Pek çok arkadaşım meseleyi iktidarın yazılarına katlana-madığı noktasına götürüp düğümlemek istemişlerdir. Aslın-da bunun dışında pek ihtimal kalmıyor, hele "okur yadırga-ması" gibi bir iddianın çürük çarık duruşu pek zavallı bir gayret olarak görünüyordu ama ben bir defa bu taraklarda-ki bezimi çoktan parçalamıştım. Sonra da beş on günlük bir yazı serüvenini, adımı etrafında bir gürültüye döndürmenin bana bir şey sağlamayacağını, buna karşılık *Tercüman*'a pe-kâlâ dokunabileceğini düşünmek, gene benim yaşımın başı-mın, meslek sevginin gereği idi!

Nasıl ki, bir süre sonra Nazlı Ilıcak'ın başına aynı hal bu defa ayan beyan söylenerek gelip de gürültü koparıldığı za-man, onun dahi lüzumundan fazla uzatılmasını hoş karşıla-mamışımdır!

* * *

969'da 68 dalgasının Türkiye'ye uzanan köpükleri, cüru-fu, gürültüsü yetmezmiş gibi bir kısmı AP'nin içinden çıkan, bir kısmı ona destek olması gereken çevrelerden fişkırın, bir kısmı da tabii CHP'nin oyunlarından doğan daha başka dertler, belalar, arızalar, sıkıntılar da vardır!

Erbakan bu devrenin AP'den kaynaklanan meselesi, Celal Bayar'ın huysuzlukları ve densizlikleri aynı devrenin sıkıntısı, yasaklı DP'lilere siyasî hak verilmesini önce söyleyip sonra bu yoldaki iktidar teşebbüslerini orduyu tahrik yolunda kullanmak da başka bir belanın CHP'den kaynaklanan belirtisi olarak sıralanabilir.

Bunlardan birincisi, yani Erbakan hariç, diğerleri önce üzmüşler, sıkırmışlar, çeşitli tartışmalar hatta dövüşüp sövüşmelere kadar uzanmışlardır ama, zaman gide gide hepsinin üzerinden silindir ağırlığını geçirmiş ve zor da olsa topunu birden eritebilmiştir.

Celal Bayar, İnönü'yle girdiği flört coşkusunun tesiriyle, AP'yi inkâra, sonra aforoza girişmiş, ardından bütün DP'lileri seçime katılmamaya çağırıp seçimi çökertmeye, Demirel'i kötülerken, İnönü'yü kollamaya geçip partiyi bölmeye çabalamış, ama sandıklar açılınca ilk arzusunun suya ve hükûmet kurulur kurulmaz da ikinci hevesinin havaya karıştığı görülmüştür!

"Siyasî hak", "mağdurlara af" feryatlarının ordudaki akisleri de öyledir. Önce şişmiş köpürmüş ve yayılmış, ama ardından gelen her yeni günde biraz daha durulduğu görülmüş, biraz daha makule, yakışana ve gerçeğe doğru yönelip, nihayet erimiştir.

Bu noktada en uzun direnç, Genelkurmay başkanlığından alınmasını ve dolayısıyla da cumhurbaşkanlığı hayalinin yok edilmesini bir türlü içine sindiremeyen Cemal Tural Paşa'da görülür ki, onun davranışı bu alanda da yine gülünçtür. Mesela o, eski DP'lilerin affı için anayasa değişikliği yapılmasına ordunun hiç itirazı olmadığını söyler ve bunu gittiği her toplantıda tekrarlarlarken, İnönü "Ordu bundan rahatsız, beni görmeye gelen generallerden bu yoldaki şikâyetleri dinlemekten usandım" diye açıklama yapıyordu ve Tural Paşa'ya bu hatırlatıldığı zaman dahi hazret, AP'yi Demokratları affetmekten kaçan ve orduyu bahane eden bir halde göstermenin yurtnuşından vazgeçmiyordu!

Ama dedim ya, bunların hepsi zamanın törpüsüyle ufalanmış ve yok olup gitmişlerdir. Ama şu 69 dertlerinin bir tanesi; birincisi var ki onu zaman eritememiş, tersine günler birbirleri ardına devrildikçe bu sıkıntı büyümüş, yıllar peş

peşe gelip yuvarlandıkça bu dert de çığlaşmış ve sonunda memleketin tek başına bir meselesi, tek başına bir siyaset ve sosyal problemi olarak her an, her konuda kendini duyurmaya kadar gelip dayanmıştır!

Problemin adı Erbakan'dır ve doğrusu istenirse zuhur eylediği zaman pek az kimse tarafından bu derece çığlaşıp büyüyeceği düşünülebilmıştır.

Demirel'in hoşgörüsü, belki de isteği dışında, seçilmesi için dişe dokunur bir tek sebep dahi gösterilemeyen Odalar Birliği genel sekreterliğine geldiği zaman, bunu onun varabileceği en yüksek nokta olarak sayanlar elbet çoğunlukta idi. Hele oradan ayrılması isteğine ve bu yoldaki yasal karara direnerek, nihayet yaka paça polis marifetiyle atılması karşısında, Erbakan'ın siyasi hayatındaki düşüşün de başladığına inananlar daha çoğalmıştı.

Ne düşmesi? Ne azalması? 69 seçiminde Konya'dan, hem de "AP'yi en az otuz kırk kişiyi peşime takarak böleceğim" diye bağıra bağıra bağımsız olarak seçilebilmiştir. Ama gerçekte hâlâ ciddiye alınmaz ha!.. Nitekim Millet Partililere koşmuş ve kendisine katılırlarsa hemen bir parti kuracağını söylemiştir ama "Aklın varsa sen bize katılırsın" cevabıyla kapıyı yüzüne kapatmışlar, oradan AP içindeki kırgınlara, huysuzlara, kıskançlara yönelmiş, oradan da eli boş dönmüş, üstelik de mesela Dr. Sadettin Bilgiç tarafından "ace-mi politikacı"lıkla damgalanmıştır. Olsun, o hiç kırılmaz, hiç yılmaz! Partisini ille kuracak, ille memleket uskunda yeni bir siyasi gezegen olarak boy gösterecektir!

Partisine önce "Büyük Anadolu" adını düşünmüş ve bunu gazetelere duyurmuştu da, ama sonra sanırım bu adın dinî bir iddiası, manevî bir iması ve şer'i bir ihsası olmadığını görüp "Millî Nizam" adında karar kılmış ve 1970 yılının ilk ayı dolarken partisini kurup ilan etmiştir. Yanında on yedi arkadaşı vardır ve Millî Nizam, ülkeye İstiklal Marşı yerine tekbirler, aminler arasında gelmiş ve yasa saygısından çok önce, şariat titreşimleriyle dopdolu bir nizam anlayışının ilk işaretlerini de hemen vermiştir!

Ama hayır, yine de fazla ciddiye alınmaz.

Ve aslında bunda dahi 68 densizliğini kulağından tutmak mümkündür!

Yurdu baştan başa sarmış ve günden güne yoğunlaşarak ucu kanlanmaya kadar varmış bir kaosun, her kesime yığıldığı dert yükü, hiçbir çevreyi üzerine abanmış ağırlıktan önce, kendi dışındaki dertlere, meselelere yöneltemiyordu ki!

Bir ülkenin ufkuna terör gelip oturmuş ve benizlerden kaçan kan yerde, başlardan uçan akıl hilede kaynaşır olmuşsa, o ülkede her gizli maksat, her sinsi arzu rahatı yakalamış demektir.

Affedersiniz, o yıllarda görülemeyen, görülse de ardı fark edilemeyen yalnız "Millî Nizam" tehlikesi miydi?

Orduyla bazı CHP bölümü ilişkilerinin, Millî Nizam'dan üç ay sonra bir askerî darbeyi doğuracağını kaç kişi görebilmiştir?

68 azgınlığının yarattığı kızıl karalık, ihtilal çalışmalarını ve teşviklerini dahi pek kolaylaştıran bir perde olmuş ve böylece de demokrasimiz ikinci süngü yarasını almıştır!

Erbakan, "Millî Nizam" damgasını Türk siyasetinin göbeğine değilse de en azından tabanları altına vurduğu zaman bir tek Falih Rıfkı Atay,

"Bu adama dikkat ediniz, onda bir derviş vahdeti özentiğinin çok üstünde bir inat, bir şeriat denemeciliğinin çok ilerisinde de bir yayma, yerleştirme azmi ve kararlılığı var" diye yazmıştı ama herkes kendi derdinde, kendi havasındayken kim dinler?

Böylece Erbakan, her geçen gün güçlenmiştir, büyümüş, önemini duyurmuş, hatta ve hatta 12 Mart darbesinden korkup İsviçre'ye, evet Suudî Arabistan'a veya Libya'ya falan değil, doğrudan İsviçre'ye kaçtığı zaman dahi tam olarak ne silinmiş, ne de unutulmuştur!

12 Mart'ı hem yapıp hem de yaptıklarının sonucundan ürkmeye başlayanlar, gerçekleştirmek zorunu duydukları seçimden Demirel'in gene tek başına çıkacağı korkusuna kapılır kapılmaz, Feyzioğlu'larıyla, Melen'leri, Paksüt'leri ve saireleriyle can simidi olarak Erbakan'ı görmüşler ve 12 Mart'ın sözde başı Tağmaç Paşa'nın emriyle, hazret saklandığı İsviçre'den bu defa yeni bir parti kurma "ricasıyla" mest dönmüştür!

Erbakan'ın 12 Mart'tan sonraki devresinden herkes şikâyetinde haklı olabilir, yalnız ordumuz olamaz! 12 Mart'ta ken-

di kendini yok etmiş bir Erbakan'ı Demirel'in oylarını bölsün diye var eden ordu idi!

Ankara'da bir otobüs şirketinin merkezinde toplandıkları haberini aldığım Feyzioğlu, Melen, Paksüt ve arkadaşlarının Erbakan'ın İsviçre'den getirilmesi kararını aldıklarını öğrendiğim zaman pek şaşırmamıştım ama, 12 Martçı da olsalar, Genelkurmay Başkanı Tağmaç ve çevresinin buna kolayca kapılacaklarına da aklım yatmamıştı. Yanıldığım kısa zamanda ortaya çıktı ve Erbakan âlâyı vâlâ ile getirilip, hemen parti kurma hazırlığına da başladı.

Doğrudur; 12 Eylül'den sonra Özal'ın partisi de askerî izinli ve himayeli idi.

Doğrudur; Turgut Paşa'nın partisi de üstelik daha ileri askerî destekliydi de!

Ama hiçbirininki 12 Mart sonrasında Erbakan'ın partisi kadar askerî destekli, izinli, himayeli hatta dualı, dilekli değildir!

Ve kim ne derse desin, kim alınırsa alınsın, Erbakan'ın varlığı üzerinden ordunun o izin tezkeresini ve arzu çelengini çekip çıkarmak mümkün değildir!

Ben bu gerçeği, pek değerli dost ve tanıdığım en kültürlü, en içten ve en mert asker Emin Aytekin'in kızının Kalender Orduevi'ndeki düğününde, beni oturdukları köşeye götürdüğü Memduh Tağmaç ve arkadaşlarının yüzlerine de söyledim.

Tağmaç'ın acı ile gülümseyerek karşıladığını ve hiç ses çıkarmadan sadece arkadaşlarına dönüp baktığını unutamam.

Kim bilir, daha sonra gelenler biraz da bu yükü gördükleri ve o ağırlığı duydukları içindir ki, Erbakan'a hep karşı olmuşlar ve bunu bu defa ordunun değişmez ve vazgeçilmez bir geleneği yapmanın gereğine inanmışlardır.

Böylece de Erbakan'ın Odalar Birliği genel sekreterliğinde başlayan yaka paça gönderilme çizgisi gide gide derinleşmiş ve o artık her kurduğu partiyle birlikte ille de yaka paça gönderilmek gibi bir kadere gelip dayanmıştır.

Fakat ne olursa olsun, nasıl giderse gitsin hiçbir zaman silinmedi, hiçbir gidişinde de bir daha gelemeyeceği gibi bir inancın zerresini uyandırmadı!

Hakçası bu: hep vardır, gider yine var, gelir yine var, devrilir yine ayakta, savrulur yine odakta, hâsılı yine var, yine vardır!

Gene kim ne derse desin, buna başarıdan, buna güçten, buna kudretten daha kolay hiçbir sıfat yakıştırılamaz.

Bu başarının, gücün, kudretin kaynağı din duygularıyla iyi oynamayı bilmekten geçiyormuş. Geçebilir, o zaman bu oynamayı keseceksiniz! Kesemiyorsanız da sonucuna katlanacaksınız! Hem kaynağı kurutama, hem de sonucunu anormal sayıp isyan et... Yok böyle şey!

* * *

12 Mart diğer iki askerî darbeden hayli farklıdır. Bir defa haksızlık ve yersizlikte 27 Mayıs'tan fersah fersah ilerde, 12 Eylül'den de oldukça ötededir. Ama bunun dışında ötekileri sükûnetçe aşan, ihtilal sıfatından alabildiğine uzaklaşmaya özen gösteren tarafları da vardır. Öbürlerindeki parlamento kapatıp, kafasına göre yeniyi kurma, parti dağıtıp, çıkarına göre yenilerini kurdurma bunda yok... Lider hapsedip ya yenilerini bekleme yahut da eskileri uslanmaya zorlama da görülmez!

Ama sulfata ne kadar şekerlenirse şekerlensin nasıl yine de kinin ise ve o nasıl zor yutulur ve aslaa yenemezse bu da öyleydi ve bal gibi darbe idi!

12 Mart'ı planlayanlar, onu sabahın alacasında radyoevlerini, vilayet yapılarını ve kavşak başlarını tanklarla sarak "dikkat dikkat" bağırtılarıyla ilan etmeyi de istememişler ve böylece de onu ihtilalden büsbütün uzağa taşımış olacaklarını hesaplamışlardı ama bu gösteriş rahatı dahi halkı kandıramamış ve onu ihtilal damgasından kurtaramamıştır!

Daha önce yazdığım gibi, daha doğrusu 12 Mart'ın asıl plancısı Sadi Koçaş'ın yazdığı gibi, ertesi sabah bütün gazeteler alkuşçıdır ve bütün yazarlar da ya tam siper ya da meth ü senâ yarışçısı!

Harekât radyolardan duyulduğu zaman saat öğleye yaklaşıyordu ve ben ertesi günü çıkacak yazımı çoktaan yazmıştım. Ama olayı duyar duymaz, konuyla ilgisiz olan onu he-

men geri çektim ve 12 Mart'ı açıkça kınayan bir yenisini yazmakta hiç duraksamadım.

Bana göre, yapılan bir pire için koskoca bir yorganın yakılmasından başka bir şey değildi ve Türkiye'deki anarşik olayların benzerleri ve bazen çok daha ağırları, mesela İrlanda'da, mesela Fransa'da, mesela İspanya'da hele Bask bölgesinde olup bittiği halde ne İngiliz ordusunun aklına, ne Fransa'dakinin ne İspanyol'un kafalarının köşesine bir darbe hevesi düşüyordu!

Ve böyle sürüp giden yazının ilkini ertesi gün bir başkası izlemiş ve bu zincir hiç kesilmeden uzayıp gitmiştir.

Falih Rıfkı Atay'ın ne yazık ki ikinci enfarktüs kıvrantısı içinde yatağa düştüğü günlerdir o devre.

Ama doktorların heyecanlanmaması gerektiğini söyleyerek, kendisine gazete okumayı dahi yasak etmelerine rağmen darbeyi duymuş ve ertesi sabah yazımı da okumuştur. Sabahın erken saatinde odasına girdim, hafifçe gülümsediyse de yüzünün sarılığı içimi ezdi bitirdi. Ama sesi yine de capcanlıydı, gazeteleri işaret ederek,

"Hepsini gözden geçirdim, karşı durmakta yapayalnızsın" dedikten sonra hemen ekledi:

"Devam edecek misin?"

Hiç duraksamadan atıldım:

"Evet, hem de sonuna kadar, hem daha da şiddetle..."

Yorganın üzerinde hareketsiz duruşları içimi buran iki elini birden uzatıp ellerimi tuttu ve sonra soluk koyuverir gibi:

"Sana yakışanı yapacağın muhakkak! Ama gene de dikkatli olmanı isterim. Hele yalnızlığın uzarsa bu adamlar sana yönelebilirler!" dedi.

"Siz bunlarla kendinizi üzmeyin, bana bir şey olmaz. Üstelik yalnızlığımın da birkaç günden fazla süreceğini sanmıyorum. Başlar kumdan ergeç çıkacaktır" dedikten sonra eğilip yüzünü öptüm ve odadan çıktım.

Tahminim hiç de şaşmadı. Kimisi iki, kimisi üç günlük duraksamalardan sonra, bizim yazar takımı birer ikişer sahada yerlerini almaya başladı. Ama hakçası istenirse hiçbirisi tam ateşli değildir. Bir kısmı hatta kıvılcımlı bile değildir ama ne olsa sestiler ve böylece de 12 Martçılar yavaş yavaş

bir tenkit ve hoşnutsuzluk dalgasının serpintilerini olsun suratlarında duymaya başlamış oluyorlardı.

Ama bunda dahi beni suçlamayı elden bırakmamışlar ve önce telefonlar ve mektuplarla başlayan tehditler gide gide çoğalmış ve nihayet bir geceyarısı matbaanın bodrum katında patlatılan bombayla noktalanmıştır.

Size tuhafını söyleyeyim mi?

Bomba *Dünya*'nın bodrumuna konmuş ve orada patlamıştır. Allahtan geceyarısı idi ve matbaada gece nöbetçilerinden başka kimse bulunmuyordu, onlar da iki kat yukarıda idiler. Bu sayede kimse yaralanmamış, sadece binanın bütün cephe camları tuzbuz olarak etrafa saçılmıştır.

Gazeteci olsanız da bu olayı yazmanız gerekse ne diyebilirsiniz? Yani "*Dünya* matbaasında bomba patladı" veya "*Dünya*'da infilak oldu" yahut "*Dünya*'ya yerleştirilen bombanın patlaması sonucu..." gibi apaçık gerçekler dışında ne söylenebilir?

Yook... Bizim Babiâli'de her şey söylenebilir efendim, hem de ne kadar ipe sapa gelmez şeyler varsa hepsi de marifetmiş gibi söylenebilir! Yeter ki yüreklere "Eyvaah büsbütün ilgi çekecek... Eyvaah büsbütün dikkat toplayıp öne geçecek... Eyvaah şöhreti artacak... Eyvaah satışı çoğalacak..." hasedi dolmaya görsün!

Nitekim hepsi ama hemen hemen hepsi ne yapmışlardır bilir misiniz? Bizim bir sokak ötemizde, ama sırtını tam karşımıza dirsek teşkil edecek şekilde dönmüş binada *Akşam* gazetesi çıkmaktadır. "Hah" demişlerdir, "tam fırsatı" ve hemen döktürmüşlerdir:

"*Dünya* ve *Akşam* gazetelerinin bulunduğu sokakta ve iki gazetenin arasında bomba patlamıştır."

Hele bir tanesi komikliği daha da ilerletmişti:

"Bombarın *Dünya*'yı mı, *Akşam*'ı mı hedef aldığı anlaşılmamıştır, tahkikat devam ediyor."

Halbuki aksilik bu ya, *Akşam* arkadaşımızın bu arada bir camı dahi çatlamadığı gibi, 12 Martçıların canını sıkarak değil onlara karşı olmak, methiyeden şöyle biraz olsun uzaklaşabilen ne yazarı vardır, ne de davranışı!

Fakat daha da gülüncü var. Tabii yapışkanlığından rahatsız olmazsınız:

Ertesi gün, nasılsa geçmiş olsun gelmiş Abdi İpekçi'ye, "Akşam'a da uğrayacak mısın?" diye sormuş ve alayımı fark ettiğini görmenin rahatlığı içinde de eklemiştim:

"Sahi neden işe Akşam'ı da karıştırmayı düşündünüz?"

Ne dese beğenirsiniz:

"Aman ağabey" dedi, "seni tek başına hedef gibi göstermemizi bizden nasıl beklersin? Bu, bundan sonrasına senin için davetiye çıkarmak olmaz mıydı?"

Dondum kaldım. Ve o akşam koştüğüm Falih Rıfkı Bey, "Kuzum Bedii bizim matbaaya bomba mı koymuşlar?" diye sorduğu zaman da bu havayla,

"Aldırmayın, bomba bizim bodrumda patlamış ve kırılan dökülen bizim camlar olmuştur ama, siz yine de 'Akşam'ı hedef almışlardı' deyip rahatınıza bakın" demekten kendimi alamamıştım.

Büyük yazar, kalbini hiç düşünmeden sağlıklı günlerini hatırlatan bir kahkahayı hemen basmış ve adeta bağırmişti:

"Babiâli yüreğine haset bastı mı bombayı bile kıskanır ve onu önce kendi tıynetinde patlatır."

Şu bomba olayında unutamayacağım ilgiler, jestler de vardır.

Hemen bütün kadro, cam kırıklarını itina ile toplama seferberliğinde adeta güle oynaya çabalıyorduk ki, odama giren tulumlu bir zat, kulağına ilâştirdiği kalemi çıkararak,

"Beyim" demişti, "camları getirdim. Sizler odaları terk edin de çocuklarla hemen işe başlayalım."

Şaşırmıştım. Biz camcı temini için ambar görevlimiz Cemal Ağabey'i (Foto Cemal Göral) bekliyorduk. Onun ise evinden gelmesi için daha en az bir saat gerekiyordu. Halbuki bu adam "Camları getirdim" diyordu.

Arkadaşların yüzlerine baktım, onlar da şaşkındılar. Nihayet öğrendik ki camcıyı büyük dost Ahmet Sarmaz göndermiştir.

Çok değil, öğleye doğru istisnasız herkes yeni takılmış camlarla donanmış odasında oturuyordu. Tabii bombacıya ve bombacılar gerekenleri döküp saçarak ve Ahmet Sarmaz'ın ilgisini de tatlı anılarına katmayı unutmuyarak...

Akşama doğru pastalar da sükün etti ve hiç ardı arkası kesilmeyen telgraflar...

Pastaların en büyüğü arkadaşım Salih Binbay'ın kartını taşıyordu. Diğerleri Sıtkı Koçman, Hayri Baran, Abdullah Lokantası sahibi Hikmet gibi unutulmaz dostlardandı. Ve tabii çiçekler... AP il başkanlığından, TİP il başkanlığından, Türkeş adına parti yönetiminden, Millet Partisi'nden... Evet çoğu siyasilerden gelen ama hiçbirisi meslek kuruluşlarından olamayan çiçekler...

Akşamüzeri odama gelen karikatürist Nehar Tüblek,

"Her taraf çiçek, her masa pasta dolu, insanın bir bomba daha isteyeceği geliyor" demiş ve sonra eklemiştir:

"Arkadaşlar, Gazeteciler Cemiyeti'nden ve sendikamızdan bir ses çıkmayışına üzölmüşler ama bence haksızlar. Cemiyet de, sendika da telgrafı veya çiçeği bize mi yoksa Akşam'a mı göndereceklerini hâlâ kestirememiş olsalar gerek!"

* * *

Kızılarımız da, karalarımız da başlangıçta 12 Mart darbesinin hangi tarafa yatkın, hangi tarafa uygun olduğunu anlayamamışlardır. İki taraf da bekleyişe geçti. Hatta 12 Mart'ı geleneğindeki itaat ve saygı duygularıyla vakar içinde kabul etmiş ve bütönlüğünden en ufak bir fire vermemiş olan orduyu da bekleyiş içinde sayabiliriz. Onlar da başlarına geçip bir iddia tomarını ellerinde sallayarak hükümet devirmiş olan kumandanlarından ve onların görev verdikleri sivillerden hüner istiyorlardı, sözlerinin ardında durup icraat yapmalarını diliyorlar ve ancak böylece haklı çıkabileceklerini bilmenin şuuru içinde bekliyorlardı.

Doğrusunu isterseniz başlangıçta Ecevit de pek çok hürriyetçi aslanlarımız gibi, tereddüt ve dolayısıyla da suskunluk içindedir. İsmet Paşa'mız mı? Aman efendim, onun şikâyetçi olması için ne sebep vardı ki? Hükümet yani Demirel çekilmişti. Gelenler en büyük itibarı kendisine ve partisine gösteriyorlardı. Hatta pek çoğuyla içli dışlı idiler... Geriye ne kalıyordu? Engellenen birtakım hürriyetlerle birtakım mağdurlar mı? Eh, o kadar kusur kadı kızında da vardır. Ve hele bu engeller ve kısıtlamalar daha çok karşıya yönelikse, pekâlâ "Beni sokmayan yılan bin yaşasın" rahatlığına dahi geçilebilir.

12 Mart darbesinin siyasî liderleri işten alıp, şu kıtanın mahpesine veya bu sınıfın kafesine sokmadan, sadece evlerine tıkmaması da İnönü için ayrı bir dayanak olmalı ki, olayı duyar duymaz (sanki önceden bilmiyormuş gibi),

“Hiç kimsenin burnu kanamadı ya?” diye sorduğu ve Demirel başta, diğer liderlerin evlerinde olduklarını öğrenince de,

“Çok sevindim, böyle giderlerse yardımcı olurum” dediği yine çevresindeki politikacılar tarafından yayılmıştı!

Evet böylece bir hafta kadar kızılarımız kararsız, karalarımız kararsız, özgürlük aslanları, demokrasi devleri, anayasa devaleri kararsız oldukları halde geçmiş ve 12 Martçılar tarafından yerinde bırakılmış tek kişi olmak sıfatını nasıl ve niçin kazandığı anlaşılamayan Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın, başbakanlığı CHP'den birine, Nihat Erim'e vermesiyle birlikte de gözler ve çeneler açılmıştır!

Nihat Erim'in tayini ile beraber ilk uyanan Ecevit'tir. Ve gerçekte de sözlerinde tam bir uyku sersemliğinin damgası vardır:

“12 Mart bana karşı yapılmıştır!”

Uyanır uyanmaz, kendi partisinden birinin, ama aksi gibi tam da karşısındaki hizibin temsilcisi olanın seçildiğini görünce 12 Mart'ın kendisine karşı yapıldığı hükmüne varmakta hiç duraksamamıştı!

Böylece bir muhalefet partisnin lideri dahi değil de, liderin altında görevli bir politikacıya karşı ihtilal yapılacağı gibi bir komikliğin sahibi de oluyordu ama, o günlerde hiç kimsede gülecek hal kalmadığı için bu gerçekten Şarlo'luk at-raksiyon güme gitmiştir!

Ama meseleye tabii bir de zamanın Ecevit'indeki o ölçüsüz, sınırsız kızıl hırs hesaba katılarak bakılmalıdır. Ve o takdirde de şu 12 Mart'ın kendisine karşı yapıldığı damgasında bir komiklikten çok, bir direktif havası, bir cephenin tereddütlerini yok ederek harekete geçirme arzusu pekâlâ görülebilir!

Galiba böyle de oldu.

Kızılarımızın militan kanadı hemen harekete geçmiş, öbürleri yani devleti ne pahasına olursa olsun solun en ucuna kadar kanırtıp bükme sevdasında olan kızıl fikir takımı

ise, sevmelerine imkân olmayan bir Nihat Erim'e dahi hemen hizmet arz etmişlerdir. Erim de ilamaşallah böyle bir hulule pek uygun bir haldeydi. Bir defa azametinden, kendisine salık verilende çürük bir taraf olup olmadığını anlamaya, aramaya vakti yoktu. Sonra da asıl görevinin Demirel'in tesirini, izlerini ve ağırlığını mutlaka yok etmekten geçtiği gibi bir inanca saplanmış veya saplatılmıştı!

Kendi anlatımıyla, devleti yere düşüp paramparça olmuş bir vazoya benzetiyor ve Cevdet Sunay'ın kendisine başbakanlığı verirken "Al vazo işte yerde ve hali bu, onu hemen onarmaya başla" dediğini televizyonda anlatırken, gururu ekranlardan taşıp odalarımıza adeta akıyordu!

Cevdet Sunay'ın cumhurbaşkanı olarak, o vazo bu derece yerlerde yuvarlanıp paramparça olurken nerelerde gezdiği pek çok akla elbet gelmiştir ama nedense soran olmadı.

Bir küçük fıkrada "Aman sayın başbakan! Vazoyu yapıştırırken eksik parça olursa cumhurbaşkanımıza ait koltuğun altına bakmayı sakın unutmayın" diye yazdığım için ben de mahkemeye falan verilmedim ama bizzat Nihat Erim'in, şu zor devrede cumhurbaşkanını olsun hiçbir meseleye karıştırmamak gerektiğini, en az kendisi kadar benim de bileceğimden emin olduğuna dair upuzun telefon mesajına nail oldum!

Ve derken efendim, birdenbire güüüüm!.. Bir sabah, önce Nişantaşı sakinleri, arkadan bütün Türkiye ve dünya öğrendi ki militan kızılarımız pek değerli ve istikbal vaat eden bir diplomat olan İsrail başkonsolosunu evinde takır takır taramış ve kanlar içinde yere sermişlerdir! O zamana kadar çok cinayet işlenmiş, çok polis, çok asker öldürülmeye başlanmıştı ama Türkiye'de ilk defa bir diplomat öldürülüyor, hem de diplomatın da en gürültü koparacak olanı, en anlamlı sayılacak olanı seçiliyordu!

Yahudi düşmanlığı en çok karanın malı olduğuna göre kızıları suçlamak zorlaşsın mı istenmişti, yoksa Yahudiliğe karşı daima alesta olan Batı itinasının meseleye vereceği önem düşünülerek, büsbütün dikkat çekilip yönetimin daha da kötülenmesi mi hedef tutulmuştu? Hiçbiri tam olarak anlaşılamadan hükûmetin köpürdüğü görüldü ve bütün köpükler başbakan yardımcısı gene CHP'li ve üstelik de eski

asker Sadi Koçaş'ın ağzından dünyaya saçıldı.

Çook ağır bir kanunu hemen Meclis'e sevk edecekler ve terör cezalarını bin kat artırmakla kalmayacak, bir de geçmişe yöneltecek yani hukuk deyimiyle "makable teşmil" edeceklerdi!

Tabii iddianın son bölümüne yani hukuku tepetaklak gezdirecekleri o makable teşmil faslına herkes gülmüş ve bu hızla da Sadi Koçaş'ın adı hemen "Makable Şamil Sadi Bey"e dönüştürülmüştür. Ama birinci fasıl, yani teröristlere göz açtırılmama iddiası sadece tasvip görmüş, sadece "İnşallah" "Hele şükür" "Ha şöyle" mırıltılarıyla karşılanmıştır.

İsrail Başkonsolosu Efraim Elrom'un öldürülüşü ordudaki sabırlı bekleyişe de son vermiştir.

Ne yazılıydı 12 Mart'ın fezlekesinde:

"Parlamento ve hükümet süregelen tutum, görüş ve icraatıyla yurdumuzu anarşi, kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuzluklar içine sokmuş..."

Ey pekiy şimdi ortada ne vardı? Gene anarşi, gene kavga, gene kan... İstanbul örfi idaresinde görevli Albay Ahmet arkadaşımın o günlerde söylediği gibi:

"Süregelen tutum... Hımın... Demek ki aynı tutum hâlâ sürüyor ve sürdüren de bu defa bizimkiler oldu."

Hak verilmemesi imkânsız bu tespitin, ordunun da 12 Martçılara ve Martçılığa karşı dikleşmeye geçebileceğinin bir işareti olduğu söylenebilir ve nitekim günler geçip de iş Faruk Gürler Paşa'nın cumhurbaşkanlığı isteğine kadar gelip dayandığı zaman, 12 Mart'ı yapanların da, yaptırانların da ordudaki tesirleri artık hiç mesabesindeydi. Hele 1. Ordu'da, hele Orgeneral Faik Türün'de ve yakın çevresinde bu karşıtlık hiç saklanmayacak, apaçık, erkekçe ve askerce söylenecek kadar yoğunlaşmış bulunuyordu.

Gerçi hepsi başlangıçta vakarla beklemişler ve Elrom olayı patlar patlamaz da, "Aman haklı çıkalım, aman başarı kazanalım da 12 Mart'ı yerinde bir hareket kılalım" diye yırtınmışlardır. Bu hızladır ki, Elrom'u öldürenlerin Mahir Çayan ve arkadaşları olduğunu hemen meydana çıkardılar. Bu hızladır ki kısa süre sonra, onların topunu birden Kızıldereli'de kıştırıp, saatler süren karşılıklı silah çatışmaları sonunda öldürdüler! Ve gene bu hızladır ki, mırın kırımla kızılıkları

hoşgörülen ve demokrasi bahaneli bir çıtkınlımdımlık içinde marifetlerine arka çıkılan pek çok militanı, sözde fikir veya sanat adamını, hatta sözde işçiyi, sendikacıyı gerçeğin göz-lükleriyle görüp tesirsiz kıldılar. Ama iş, bunca didişip yıpranışın sonunda içlerinden birinin, Faruk Gürler Paşa'mızın cumhurbaşkanlığı hevesine gelip dayanınca, tabii pek de haklı olarak karşı çıkmışlardır!

O günlerde, yani Cevdet Sunay'ın görev devresinin dolup, cumhurbaşkanlığı makamının boşalmasıyla başlayan gün-lerde, o vakte kadar 12 Mart'ın liderleri ne istemişlerse he-men hepsini yapmış siyasî partilerin bile gemi aزیya aldıkları görülmüştür. 12 Martçılar "Anayasa değişsin" dediler, Meclis hemen değiştirdi idi. 12 Martçılar "Şu karar, bu ka-nun çıksın" der demez de kararlar ve kanunlar derhal orta-ya salınıyordu. Ama sıra cumhurbaşkanlığına gelip de 12 Martçılar "Faruk Gürler" der demez, önce partilerin elleri bayraklanmış, sonra da askerlerin içinde dahi başka heves-ler kabarmaya başlamıştır.

Sadece ön saftaki gazetelerimizde yürek Selanik'tir. *Cum-huriyet* Gürlerci, *Hürriyet* bal gibi Gürlerci ve *Milliyet* de mis gibi Gürlerci idiler!

Rahmetli Ecvet Güresin'in yanında sevimli Yılmaz Çetiner olduğu halde, davet edildiği Genelkurmay'dan Ankara Ote-li'ne çalımla dönüşünü hiç unutamam.

Benim Erol Simavi ve Cüneyt Arcayürek'le birlikte otur-duğum köşeye kurumlu kurumlu yaklaşmış, sonra da,

"Bitti bu iş, sonuç Gürler'dir!" dedikten sonra da koltuğa otururken,

"Aksine uğraşmak bence boşunadır, bahse girerim" diye bir güzel de inanç perçinlemiştir!

Çetiner'in o kadar iddialı olup olmadığını doğrusu ya net hatırlamıyorum. Yalnız fazla bir itirazı olmadığını ve Genel-kurmay'dan aldıkları havanın onun da ciğerlerini hayli zor-ladığını söyleyebilirim.

Ben başından beri aksi fikirdeydim ve bu yolda da müca-dele halinde! Nitekim o gün çıkan yazım "Demokrasi dersle-ri" adını taşır ve demokratik bir ülkede Faruk Gürler'in cum-hurbaşkanlığını istemek kadar istememenin de hak olduğu söylendikten sonra, bu hakka dayanarak onu istemediğim

ve bunu temin için de sonuna kadar çabalayacağım yazılıdır.

Bir şey daha ekleyeyim; o sabah erkenden arabayla Ankara'ya gitmek üzere hazırlanıyordum ki yazımı okumuş olan Orgeneral Faik Türün'ün telefondaki sesi,

"Arkanızdayız, hiç endişeniz olmasın" diye beni güçlendirmiş bulunuyordu.

Ecevit'in teklif ettiği bahse girmekte hiç duraksamamışım. Tabii kazandım da! Bütün partiler, önemli olarak da ikisi; AP ve CHP önce kendi adaylarında direnmeyi yeğleyip de sonuç alınamayınca dahi hiçbiri Faruk Gürler'e yönelmemiş, mesele yine de biz gazetecilerin, Ankara Otel'i'ne Ecevit'i davet edip, Amiral Fahri Korutürk üzerinde karar kıldırmasıyla çözülebilmiştir. AP'nin Çağlayangil'in adaylığında ısrardan ister istemez vazgeçtiğini ve en zararsız aday olarak Korutürk'te birleşebileceğini, bir gece önce Demirel ile görüşmemden çıkardığım için, asıl Ecevit'in ikna edilmesi gerektiğini toplantıda bulunacak Erol Simavi'ye, Cüneyt Arcayürek'e, Ecvet Güresin'e, Yılmaz Çetiner'e ve hafızamı affetsinler, diğerlerine anlatmışım.

Öyle de olmuş ve davetimize yanında Turan Güneş olduğu halde ve İnönü'nün partideki tesirini artık iyiden iyiye silip süpürmeye başlamasının verdiği gururla dopdolu bir durumda gelen Ecevit, kısa zamanda Korutürk üzerinde birleşme noktasına gelmiştir.

* * *

12 Mart ve sonrasının benim için en acı olayı Falih Rıfkı Atay'ı kaybetmemizdir.

Biliyordum o heyecanlı kalbi ikinci defa gelen enfarktüs-ten bu defa kolay sıyrılamıyordu... Ama ölümle onu yan yana getirmek, Falih Rıfkı'sız bir gazeteyi çıkarmak, Falih Rıfkı'yı okuyamadan, sesini duyamadan yazabilmek, çalışabilmek, yemek içmek, gezmek bana onu tanıdığım günden beri hep imkânsız görünmüştür!

Hastaneden acele çağrıldığı zaman, ateşten bir burgunun tepemde başlayan acısının bütün gövdeme dağılışını, o günleri düşününce hâlâ duyar gibi olurum.

Odasına girmeden kapıda rastladığım iki doktor ve bir hemşirenin yüzlerinden ne için çağrıldığım kolayca anlaşılıyordu ama, yine de ufacık bir ümit ışığı arayarak üçünün de gözlerini taradığımı iyi hatırlıyorum.

Hayır... En fazla bir iki günlük ömrü vardı ve bunu doktorlar kadar bilerek veya sezerek beni çağırılmıştı.

Ellerini öptüğümü ve “Gel Bedii, otur şöyle” diyen sesindeki kudrete şaşıtığımı da unutamam. Gerçekten halsizdi, göğsü zorlanan bir körük gibi yükselip alçalırken insanın içini ezen garip, tarifsiz bir ses çıkartıyor ve ancak konuştuğu zaman bu derin ses yerini hançeresinden çıkan gerçeğine bırakır gibi duyulmaz oluyordu.

Fakat ben ölümü Atay kadar tabii ve onun gibi de rahatlıkla karşılayan insan görmedim, görebileceğimi de sanmıyorum.

Yazılarında ne kadar medenî ve medeniyetçi ise, yazılarında ve konuşmalarında ne ölçüde gerçeklerle hemhal ise, yüz yüze geldiğine inandığı ölüm karşısında da o derece gerçekçi ve o nispette medenî idi!

Başucundaki komodinden bir zarfı aldı ve “Al bunu, sonra okursun, kısa yazabildim ama bence gerekenler de kısaydı” derken, bizi görebilseler ebedi bir ayrılışın eşliğinde değil de günlük hayatın akışındaymışız sanırlardı.

Ve sonra tane tane, arada bir göğsündeki o garip sese de sıra tanıyan bir duraksama içinde konuşmuştur:

“Sana veda etmeden gidemezdim. Üzülme, acım kalmadı. Zamanın bittiğini de biliyorum. Bir geziye çıkar gibiyim, bunu sen de böyle kabul et. Şimdi hemen evine döneceksin, burada beklemen istemiyorum...”

Karşı koyan bir hareket yapmamı bir elini kaldırarak önledikten sonra, belli belirsiz gülümseyişi hâlâ gözlerimin önünde... Ve hemen de eklemişti:

“Bedii, gideceğimi biliyorum ama bunun zamanını tayin yetkim yok! Daha günlerce sonraya da akabilir. Onun için haydi beni huzur içinde bırak da git...”

O geceyi evde durmadan dolaşarak geçirdiğimi ve hep telefon çalacak, hep kapılar vurulacak, hep o acı haber gelecekmiş gibi kıvrandığımı hâlâ ürpererek hatırlarım.

Halbuki, o da yine Atay'ın dediği gibi oldu ve ölümün za-

manını tayin eden ilahî kudret, onu tam iki gün sonra bizden koparıp aldı.

Pek sevdiğim o güzel gazelin iki mısraını, top arabasına konmuş, bayrağa sarılı tabutunun ardından yürürken için için tekrarlayışımı unutamam:

“Gerçi kimse görmemiştir can bedenden gittiğin
İşte ben gördüm gözümle kendi canımdır giden...”

Evet, uzun süre tuhaf, tarifi imkânsız, insanı hem saran hem dayanaksız bırakan bir boşlukta yaşadığımı da unutamıyorum.

Ama zaman neyi çözmemiş, neyi alt etmemiştir ki? Biz de sarsıldık, avunulmaz olduğumuza inandık, üzüldük, çırpındık ama zaman kudretli kollarını benliğimizde dolaştıra dolaştıra geldi ve her şeyi yine yerli yerine oturtup, bu defa da bizleri Atay’sız yaşamının gerçeğine düğümleyip, gereklerini yapmaya ulaştırdı.

Falih Rıfkı Atay’dan sonra, çok söylenmiştir ve bütün arkadaşlarım tarafından da istenmiştir ama, asla onun başyazı sütununa geçmedim. Bu görevi *Dünya* imzasıyla kardeşim Prof. İlhan Akın yüklenmiştir ve gerçekten de tam anlamıyla başardı. Onun tam özlü ve devam sayfasına atlaması olmayan, başladığı sayfada biten ama gerçekten de olgun başyazılarını Atay da görseydi hiç şüphem yok beğenirdi.

Ben sadece rahmetli üstadımın, “Pazar konuşmaları” sütunlarına, cumartesileri onun teşvikiyle yazdığım sohbetleri taşımışımdır. Bunu da sağlığında bana layık gördüğü yer olarak bildiğim için yapabildim.

Atay’dan sonra *Dünya* elbette sarsıldı. Elbette okur da kaybetti, tesir de. Ama tekrar eski rayına oturtulması için bütün bir kadro çırpınmış ve güç de olsa sonunda bunu başarmışızdır.

* * *

Gene 12 Mart günlerinin benim için bir de tatlı anısı vardır ki, kısaca onu da anmadan geçemeyişimi bağışlamanızı isteyeceğim. Zira bunun bir övünüş gibi görülmesinden endişeliyim. Halbuki inanınız, asıl maksadım kendimden bahsetmek değil, Demirel’in gerekince nasıl bir edebî incelik

gösterebildiğini belirtmek, yani efendim ona daha çok kalın, daha çok yalın bir yazma, konuşma veya icra yakıştırmaya kalkışanların gözlerine dürtmek!

12 Mart darbesi olalı günler geçmiş, matbaa bombalanmış ve size az önce anlattığım olaylar, yazılar, sözler birbiri peşi sıra sürüp gitmişti... Ve ben bu arada Demirel ile her gün ancak telefonda konuşabiliyordum.

Ama bir akşamüzeri daveti yine o yaptı ve bir iki gün içinde Ankara'ya gidebilirim çok sevineceğini söyledi.

Tabii kalktım gittim.

Aylar önce aynı kapının ağzında başbakan olarak bıraktığım zat, şimdi halkın nefesi dahi üzerine değmeden, birdenbire unvanından sıyrılmış bir halde işte karşımdaydı!

Sarsıldığımı saklamayacağım. Hiçbir sürpriz yanı olmayan ve herkes gibi benim de bildiğim bir şey olmasına rağmen, sarsıldığımı iyi hatırlıyorum. O ise, inanınız ne durundu ne de kırgın ve kızgın görünüyordu. Yalnız salonundaki her zaman oturduğum yere yönelirken, kolumdan tutup durdurmuş ve sonra heyecanı adeta elle tutulur bir halde konuşmuştur:

"Bedii Bey, bir heykeltıraş bana gelse de 'Vefanın heykelini yapmak istiyorum, bir fikir verebilir misiniz?' dese, 'Git kardeşim hemen Bedii Bey'in heykelini yap' derim."

Duygulandığımı saklayamam elbet. Ama iki gün sonra aynı sözleri pek sevdiğim ve güvendiğim Ahmet Muhip Dranas gibi bir edebiyat adamıyla paylaşmaktan kendimi alamadığım zaman, onun tepkisi sanırım daha duygulu, daha da beğenili idi:

"Bir dostluğu" demişti, "bu kadar ince bir edebî buluşun kanatlarıyla yüceltmek, ancak şairlerin harcı sanırdım."

Tabii isteyen, Demirel'e inceliği, hele edebiyatla ilgiyi ve ilişkiyi hâlâ yaklaştırmayabilir. Ve dileyen de maksadımın acılı ve sıkıntılı günlerde içimi ısıtan bir tatlı anıyı nakletmekten ibaret olmadığı vesvesesine kadar uzanabilir!

Bu arada ben size bir küçük delil sunayım:

Abdi İpekçi'li devrenin *Milliyet*'lerini tarayınız. Onlardan bir dizisinde Abdi İpekçi'nin başyazı sütunlarında Demirel imzalı yazılar bulacaksınız. Abdi'nin yazılarına karşılıktır onlar ve *Milliyet* genel yayın müdürü, kanun gereğinden ön-

ce ve fazla, meslek ciddiyetinin icabını yapmış ve hepsini kendi sütununda yayımlamıştır.

Lütfen oradaki Türkçe'yi görünüz. Üslubu tadınız ve bir yazıda istif ne demektir, fikrin can alıcısıyla yardımcı teferuatı ustalıkla kullanış nasıl olmalıdır, konuya hâkimiyet ve kaleme hükmetmek ne demektir okuyunuz ve görünüz.

İsteyen gene elbet istediğini düşünüp söylesin, ama ben derim ki, Demirel politikaya girmeyip de Babîâli'ye gelseydi, yine de başa güreşirdi ve yine de önde olurdu.

Abdi'nin yayımladığı o cevap dizisindeki Türkçe güzelliğini ve üslup tadını Abdi'nin kendisi bile hiçbir zaman yakalayamamıştır.

Bunu sağlığında ona açıkça söylediğim için de burada da rahatlıkla tekrarlamakta bir sakınca görmüyorum.

"Yiğidi öldür ama hakkını ver" demişler, Demirel düşmanları, Demirel'i tanımadan, anlamadan, ona karşı olmayı neredeyse hayat tarzı yapmış onulmaz Demirel karşıtları da onu diledikleri tarzda, insafları, izanları ve vicdanları ne kadarını kaldırabiliyorsa o kadarıyla öldürebilirler ama ancak hakkını da vere vere...

Ben demem, diyemem ki Demirel kusursuzdur; hâşâ! Tanrı'nın uygun bulmadığı bir yaratılışı insanın yaratmak ne haddine! Elbet Demirel'de de bir alay yanlış vardır, hata vardır, kusur vardır. Ama onda yalnız hata vardır diye tutturmak, tepeden turnağa kusur olduğu iddiasına yapışıp orada donup kalmak... Yok, bunun yalnız insafla değil, izanla da bir ilgisi yoktur!

12 Mart'tan sonraki ilk seçimde, askerlerin ve 12 Mart kadrosunun istediği oldu ve Erbakan'lı, Ecevit'li, kırmızılı, karalı bir seçim ala ala heyi ile Demirel kazanmadı ve görev Ecevit'e verildi. Türkiye ne görmüştür? Silifke'nin aracısız İstanbul'a getirilip yirmi kuruşa satılacağı söylenen domatesinin tam yirmi kat zam gördüğünü! Ve doların Türk lirasına her gün eşşegi sudan getirinceye kadar dayak atması o devrede başlamış ve azdıkça azmıştır. Ve o iktidardadır ki şimdi pek çoklarının doğru dürüst bir istekle değil, adeta şehvetle sarıldığı Avrupa Birliği'ne girme imkânı, o devirde ayağımıza kadar getirildiği halde, biraz da Rusya'yı gücendirmeme ibişiği içinde geri çevrilmiştir!

Bütün bunlar yapılırken Demirel'e küfür, Demirel'i hırpalama, Demirel'i itham ve daima her kötülüğün altında ille onu görme sıtması da sürmüş gitmiştir.

Canım efendim bırakınız bunları, adamın yaptığı köprü-nün açılışı yapılırken o köprüye hayır demiş olanlar kurdele kesebilmişlerdir de, Demirel sıradan bir davetli olarak dahi çağrılmamış değil midir?

Ne hazindir ki, kendisinin çağrılmadığı o tören nankörlüğü ve adiliği sürerken, Demirel'in Ankara'daki evine gelen Batılı ziyaretçiler uluslararası karayolları teşkilatının başkarnı ve üyeleri-ydi ve Demirel'e yılın değil, yüzyılın karayolları başarısı plaketini takdime gelmişlerdi!

Demirel o tatsız tuzsuz günlerde kendisine gösterilen bu ilginin bile duyurulmasını istememişti. Ama ona rağmen ben belli başlı gazetelerin ilgililerine söylemekten kendimi alamamıştım. Hiçbiri koymamıştır ve nedenini sorduğum zaman da,

"Ağabey, Sıkıyönetim'le başımız belaya girebilir" diyerek, bu defa Demirel'in yanı sıra Sıkıyönetim'i de karalamaktan çekinmediler!

* * *

70'li yılların, hele onların sonlarına yaklaşmış faslı!

Tanrı hiçbir ülkeye böyle bir karabasanı göstermesin!

Bir patlama sesi duymak, klakson sesi duymak kadar sıklaşmış ve umur adiyeden olmuştu. Kanlı yüz, kanlı beden, kanlı beton, kanlı toprak... Bunlar da gündelik seyir defterimizin yaprakları gibidir.

Ve hepsinin korkuncu, analar çocuklarının, karılar kocalarının okullardan ve işlerden dönüp dönemeyecekleri, dönerlerse kanlı sargılar içinde olup olmayacakları korkusuyla bitkin, kocalar ve çocuklar da dönebilirlerse, semtlerinde bir facianın haberini alıp almayacakları endişesiyle yılgın idiler!

Hele, Ecevit'in yarısı milletvekili, bir kısmı da senatörleri kavrayan bir araseçimi adeta silinircesine kaybetmesi üzerine, istifa zorunu duyması kızıl taifeyi küplere bindirmiş ve ülke tam anlamıyla kan gölüne döndürülmüştür!

Aslında Ecevit'in başbakanlığı zamanında da anarşi dur-

muş değildi. Duramazdı da, zira artık kan dökmek, adam vurmak, bomba yerleştirip yapı veya insan paralamak bir tarafın elinde değildir. Kızılın karşısında bir de karalarımız oluşmuştur ki onlar da pekâlâ bombacı ve pek rana kan dö-kücüdürler!

Birbirlerine düşman iki orduyu yaratabilmiş ve karşı karşıya getirebilmiş bir ortamda çatışma için sebebe, bahaneye ne gerek vardır ki? Düşmanlık veya karşıtlık yetip de artan bir sebeptir ve ortamın da, eşyanın da tabiatında artık vurdan, kırdan, uçurdan, öldürden başka bir görüntüye elbet rastlanamaz!

O yıllarda neler kaybetmedik ki? Bir defa CHP İnönü deneyimini hiç umursamadan ve hatta aksine siyasi bir horanın tepinişleri içinde, üzerinden sıyırmış ve doğruca Ecevit'in dizlerine oturmuştur! Çok kritik zamanlarda dahi bazen işlememişse de, gene de bir İnönü freni vardı ve çok gerekli zamanlarda kendini hissettirmemişse de bir İnönü ağırlığı inkâr edilemez elbet!

CHP Ecevit'le birlikte işte bundan oluyordu ve üstelik de bunu bir yokluk, eksiklik saymıyor, tam aksine silkiniş kabul ediyordu. Türkiye, tarihinin en sıkıntılı badirelerinden birinin içinde çırpınır olmasaydı, adımlarını bir yeni çağın bir yeni anlayışın hızına uydurması çok zor veya imkânsız bir liderden vazgeçmekte yadırganacak bir taraf bulunmayabilirdi. Halbuki tam aksine, İsmet Paşa ağırlığının, İnönü deneyiminin günleridir o devre, ama yerinde Ecevit vardır ve lider gibi değil, tam bir sokak militanı gibidir!

İşte önümde bir fotoğraf yığını var. İbret ve dehşetle bakıyorum.

Ecevit bir mitingde bir yapının üstü çatılı balkonunda konuşuyor. Çevresi korumalarla, hayır hayır, daha çok milletvekilleriyle dolu. "Ne güzel" demeyin! Milletvekillerinin hepsinde tabancalar var. Ve şimdi sakın "Ne çıkar bundan, bu hep böyle" de demeye kalkmayın! Tabancalar ellerde ve nereye mi, doğruca halka dönük!

Bir lider konuşurken, çevresini sarıp tabancalarını halka çevirmiş bir çevreyi ne Che'nin ihtilal fotoğraflarında ne Zapata'nın isyan resimlerinde görebilirsiniz! Konuşma kürsüsünde halka silah göstererek seslenmek, kalabalık arasına

karşmış suikastçılar olabileceği iddiasıyla da izah olunamaz. Zira böyle birini fark etmek mümkün olsa, bu tarzda önlemek mümkün değildir ve hele en keskin nişancılarının bile zor başaracakları bu işi, silahlarını en fazla en fazla metreslerine çekmiş veya trafik polislerine göstermiş yahut da siyasî rakiplerini korkutmak için onları çeker pozlara girmiş milletvekillerine yaptırmak akıl alır iş değildir!

Hayır, bunlar halka dehşet saçmanın marifet sayıldığı ve korkuyu halk yüreklerinde daima canlı tutmanın yararlı sanıldığı o çirkin devrenin kirli mi kirli, acı mı acı tablolarıdır ki İnönü ağırlığından Ecevit hafifliğine gelip dayanmış bir CHP'nin ne hallere düştüğünü ve yalnız da onu görmeye ve göstermeye yararlar!

Falih Rıfkı Bey'in ölümünden sonra, biraz fazlaca sarsılan sağlığını kazanmak için çırpındığım, hem çok çalışmak zorunda, hem de sağlık dikkati içinde kalmak gibi bir zıtlıkla bunaldığım günlerdir onlar. Ve tabii beni büsbütün perişan etmeye yarar bir alay marifeti de her gün peşleri sıra sürüklerler! *Dünya*'nın hangi ilde veya ilçede bayiler tehdit edilerek satıştan düşürülmek istendiği haberini alıp oraya arkadaş koştururken, bir başka yerdeki muhabirimiz gazetedeki ilanı çıkan bir ticarethane sahibinin tehditler almaya başladığını bildirir, o henüz çözülemeden bir de bakarım bir yenisini; bilmem ne sendikası üyelerine *Dünya*'yı okumamalarını bildirmiş! Derken bir başkası; nöbet kulübesinde maki-neli tüfekle taranmış polislerden birinin dizleri dibinde bizim *Dünya* ve fotoğrafı basan gazetede de resim altı ahkâmı: "Soruşturmayı yönetenler maktulün *Dünya* okumasından hareketle, failerin solcu olduğu noktasında..."

Bir gün öyle bunalmış, öyle bıkip usanmışım ki dinlenebilecek bir yer hasretiyle gözlerim kapalı düşünürken, Şevket Rado'nun davudî sesi imdadıma yetişmişti:

"Var mısın Almanya'ya gidelim? Bir basın sanayii sergisi var, onu görür, döneriz."

Makine... Bir alay dev tesis... Elektronik icatlar... Çarklar... Çelik kütleler... Nikelaj pırıltısı... Silindir uğultusu... Zincir... Kayış... Gözümün önünde önce bunlar raks etmeye başlamıştı ve hiçbirini seyirden fazla hoşlanmadığım için tam reddetmeyi düşünüyordum ki, Şevket,

"Bak" demişti, "Kâzım Bey de yanımda, o da konuşacak..."

Ve Taşkent'in dost sesi de,

"Bedii Beyciğim" diyordu, "gitmelisiniz bence. Şevket Bey'le birlikte istediğiniz kadar kalabilirsiniz de... Hem sağlığınız, hem de mesleğiniz için bir fırsat sayılmaya değer bu."

İşte tam o andaydı ki, hayli yakınımızdaki bir patlama sesiyle irkilmiştim. Bizden üç beş yüz metre uzaktaki *Hayat* tesislerinde olan Kâzım Taşkent de aynı anda patlamayı duymuş ve biraz duraksadıktan sonra da eklemişti:

"Haydi Bedii Beyciğim, bitmez bu! Gene kim bilir nerele-ri uçurdular..."

Sözünü hemen kestim:

"Tamam efendim, Şevket'e söyleyin geliyorum!"

Sergi gerçekten muhteşemdi ve sanki bana gazete sahipliği devremin bittiğini göstermek için düzenlenmişti! Evet, o dev tesislerin, o elektronik cihazların, o kompüterlerin, o filmlerin, düğmelerin, tuşların, ısıltının, parıltının karşısında rotatif çocuğu ben, linotip veya entertip çocuğu ben, mürettiphane, hurufat, kumpas, katrat, matris çocuğu ben sadece ezildim! Gerçi bir süredir bizim Babıâli'nin *Hürriyet*'leri, *Milliyet*'leri, *Günaydın*'ları, *Yeni Sabah*'ları, *Hayat*'ları hatta *Tercüman*'ları bu yenilik yuvalarına ellerini uzatmaya ve alabildiklerini getirip çalıştırmaya koyulmuşlardı. Ama o sergide gördüklerimin yanında onlar dahi geride kalıyordu. Ve beni bir karara doğru götürmek için bütün cihazlar adeta gözlerini gözlerime dikmiş ve neredeyse kollarına uzanıp beni sallayacaklarmış gibi hain bir tavır takınmışlardı!

O akşam hiç uyuyamadım.

Sabah kahvaltıda buluştuğum Şevket Rado'ya,

"Bir karara vardım, gazeteyi satacağım" dediğim zaman önce biraz şaşırды, ama sonra sıraladıklarımı dinleyince bana hak verdi. Yalnız "Belki satmaktan başka bir çare de olabilir, hele acele etme" diyerek beni biraz sakinleştirmek istemiştir.

Satmaktan başka bir çare! Evet ama bu ne olabilirdi ki? Varlıklı bir ortak bulmak! Pekiyi ama ortağın en seviyeliyle çalışmak bahtiyarlığına ermiş benim için, batıcı olmayan bir ortağı bulmak artık mümkün müydü ki?

Satmaktan başka bir çare! Bu ne olabilirdi ki? Borç almak, kredi bulmak, banka kapısı aşındırmak, ipotekler, senetler... Ve bütün bunlar sürerken kadronuzu oluşturan arkadaşlarınızın artan ihtiyaçları, sendika istekleri, gürültüler, tartışmalar da elbet kesilmeyecek ve dahası var: tepenizden hiç eksilmemiş bir siyasî husumet ve meslekî huşunet de uzandığınız yerlerin çoğuna desisesini yetiştirmeye ve tıynetinin gereğini yapıp pireyi deve, deveyi pire yapmaya devam buyuracak!

Hayır hayır... Tek çarem kalıyordu; hazır borçsuz harçsızken, hazır herhangi bir bankanın kapıma, herhangi bir dostun, düşmanın, ilgilinin veya fırsatçının da yakama uzanmaları mümkün değilken, bunu çözmeli ve kararımı uygulamalıydım!

Şevket Rado ve Türkiye'ye döner dönmez de Kâzım Taşkent beni kararımdan caydırmaya çalışmışlar, kendi inançlarına göre de birçok formülü önüme uzatmışlardır ama hiçbirisi benim harcım değildi. Hiçbirinde ben kendimi şöyle hayal olarak dahi göremedim ve ilgilerine teşekkürle yetindim.

Bir meselem daha var: o aylar Ecevit'in iktidarda olduğu devrededir. Ve hazreti iktidardan tabanları yanmış gibi uzaklaştıran meşhur araseçimin de arifesindeyiz. Ben gazetemi hemen bir talip çıksa dahi satamam ki! Şom ağzı iyi tanırım ve ülkemdeki fâsıkı mahrum sıkılmazlığının sınırı olmadığını da çok yakından görmüşümdür. Daha satışı duyar duymaz Demirel ile dostluğuma yapışıp, "Ya elbet satacak, artık Demirel yok, dayanaksız kaldı! Kim bilir ondan neler neler elde ediyordu?" diyebilen çıkar ve çıktı mı benim kahırdan ölmem ve üstelik de ite uğursuza ağız paylarını verecek bir gazetem olmayışının kıvrantısını da bu kahıra katarak ölmem işten bile olmaz!

O araseçimi Demirel tulum kazandığı ve Ecevit de o zaman son devresindeki gibi, iktidarda ne pahasına olursa olsun, hatta bu haysiyet pahası da olsa, kalmak gerektiği inancına henüz varmadığı için hemen çekiliverdiği an, ben iki kat bayram etmişimdir:

Biri Ecevit'in o felaket iktidarından kurtulmak, öteki de gazetemi satabileceğim bir ortama kavuşmak!

Nitekim, Ankara Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Beyhan Cenkçi, İhsan Altinel adlı pek nazik ve sevimli bir müteahhit mühendisi bana takdim edip de gazeteyi bu zatın almaya hazır olduğunu söylediği zaman, "Her şeyi konuşalım ama bütün şartlarda uyuşsak dahi gene de şu araseçimin sonucunu bekleyeceğiz" deyip, bunun sebebini de açıklamış bulunuyordum.

Ve Ecevit düşüp Demirel çıkar çıkmaz da imzayı attık.

Altinel ile anlaşmamda kadronun aynen korunacağı şartı başta idi. O da buna karşılık, benim *Dünya*'ya başyazı yazmamı istedi ve böylece kadronun yanında politikanın da süreceğini söyledi ve tabii kabul ettim.

Altinel, işinde başarılı, uyanık, enerjik ve gerçekten de sevimli bir zattı. Gazete sahibi olarak da, çok satan başarılı gazetelere yetişmek ve onların yapabildiğini yapamamayı kendisine yakıştıramamak gibi pek normal bir iddia dışında hiçbir arzusu yoktu.

Tek kusuru, Beyhan'ı pek büyük, pek usta, pek dirayetli bir gazeteci saymasıdır. Vehmettiği bütün bu meziyetleri, Gazeteciler Cemiyeti başkanı olmanın gereği sayıyordu sanırım. Milyonları ve bütün hevesi de bu yolda uçtu gitti.

Başında benim olduğum bir *Dünya*'da huzursuz olmakta gecikmeyen Beyhan Cenkçi daha ilk haftamız dolmadan, sol köşede benim başyazım duran gazetenin sağ köşesine Kurtul Altuğ'un Demirel'i yerip Ecevit'i göklere çıkaran yazısını koyar koymaz, ben oyunu gördüm ve kararımı hemen aldım.

Altinel'e yazdığım mektupta kendimi değil, sadece gazeteyi sattığımı ve bu açık tavır karşısında yazmayı bıraktığımı bildirdim ve bir daha adımımı bile atmadım. Bir şeye; bütün kitaplarımı, evrakımı, belgeleri, mektuplar dolu dosyalarımı bırakmama yanarım. Nasıl olsa sonradan isterim, gönderirler diye düşünmenin acısını fena çekmişimdir. Bir çöp bile göndermediler! Buna karşılık Beyhan "Saklayacak yer yok, yere ihtiyacımız var" diyerek *Dünya* koleksiyonlarını ve arşivde sakladığımız her sayıdan on adedin birini dahi korumadan hepsini yaktırmış diye duyduğum zaman inanamadım. Ama doğru çıktı. Bir Gazeteciler Cemiyeti başkanı, araştırmacılar için, hatta gerekince mahkemeler

için, devlet için, adalet için bir gazetenin eski sayı saklama ve koruma gibi bir görevi olduğunu dahi bilemezse, ne yapılabilirdi !

Nasıl ki beni kaçırır kaçırmaz, *Dünya*'yı ciddiyetten alabildiğine uzaklaştırarak, *Günaydın* benzeri desen değil, *Hürriyet* taklidi desen hiç değil, dergi desen aslaa, broşür desen eh belki... Velhasıl tam bir maskaralık içine sokmuş ve böylece de eritip yok etmiştir. Altınel'e getirttiği yepyeni tesisin ve sarf ettirdiği milyonların tortularını Erol Simavi tabii devralmakta gecikmedi ve Allahtan *Dünya* adını ve imtiyazını da beraber alıp, kurtardı ! Az sonra da hepsini birden *Hürriyet* genel müdürlüğünden ayırdığı Nezih Demirkent'e vermiş, Nezih'in elinde ise siyasi hüviyetten, ekonomik kalıba aktarılan *Dünya*, yüzündeki Beyhan'dan kalma allıklar ve saçlarındaki jöleler yıkanarak ve sırtındaki sarılı kırmızılı, morlu sıklamenli kostüm sıyrılıp alınarak tam ciddi bir gazete görüntüsüne kavuşturulmuştur !

Onu Beyhan'ın fırçasından çıkmış, o hippî havasında son gördüğüm zaman duyduğum pişmanlık yüreğime iniyordu. Ancak Nezih'in elindeki ciddiyetini ve vakarını gördükten sonradır ki, satmanın o yakıcı pişmanlığından sıyrılabilirdim !

Ve artık gazetesizdim. Sadece kalemimle baş başa ve yine başladığım noktaya dönmüş olarak. Aynı akşam yazdığım "Kalemimle baş başa"yı izninizle buraya alacağım:

"Merhaba ! Benim yorgun ama hâlâ şevkli, hâlâ hırslı kalemim ! İşte istediğin oldu, artık aramızda ne gazete sahipliği, ne kadrolar, bordrolar, ne yapılar, makineler, ne bayiler, ne ilanlar, ne reklamlar var ! Tam baş başayız ! Artık ne sen benim gazete sahipliğimden sıkılıp bunalacak, ne ben senin bu yolda verdiğin zararlarla uğraşacağım. Yani güzelim, bir iş devinin kıcına batıp reklam engelleme oyununa sen paydos derken, ben de iş tartışmaları, sözleşme müzakereleri, tazminat davaları diyerek seni bir kenarda bırakmaktan ve çalışmanı engellemekten artık çok uzağım !..

İlk günlerimizdeki, hani o serazat gençlik yıllarımızdaki gibiyiz artık. Canla ten, ruhla beden gibi bütün !..

Hakkını aslaa ödeyemeyeceğimi biliyorum. Gırtlığımdan geçen lokma senin, anamın ak saçlarını ıslatan suyu, yıkanan sabunu sen sundun. Çocuklarımdan emdiği sütte, eşimin

sırtını ısıtan kürkte sen varsın!

Hakkın öyle çok, öyle yüklü, öyle çeşitli ki, anlatmakla bitmez! Ama kabul et ki, ben de seni hep saydım, hep sevdim ve hep üzerine titredim.

Kiralık bir adaşını gördüğün zamanki sarsılışlarını, hele satılmışlar önündeki o iğrenip 'Bırak beni kusacağım' diye bağırışlarını şimdi düşünüyorum da, benim de senin üzerinde az hakkım olmadığı sonucuna varıyorum.

Aramıza girmeye az mı çalıştılar? Ama seni aslaa bırakmadım. Ne zorbalık, ne çıkar tamahı, ne kâşane, ne hapis hane, ne tehdit, ne süngü bizi birbirimize daha çok kenetlemekten başka bir sonuç verdi ve hepsi de kuyruklarını kısarak çekip gittiler!

Aslında ben gazete sahibi olunca, sen her fırsatta benim o tarafıma zarar vermek için çırpınıp durmuşsundur da, ben yine ne kızmış, ne alınmış, ne de seni sevmekten ve saymaktan biraz olsun uzaklaşmışımdır!

Ve yalnız manada değil, madde olarak da senden başkasına dönüp bakmamışımdır. Yazı makinesi geldi, hayır, elim bir tek tuşa uzanmadı!

Senin kâğıt üzerinde sessizce akıp gidişini, hiçbir bale yıldızının dahi erişmesine imkân olmayan figürlerini, kıvraklığını, duruşunu, dönüşünü, bükülüşünü, kâğıda darbe üstüne darbe, sille üstüne sille indiren makinenin zalim gürültüsüyle nasıl değişebilirdim ki?

Ben sana sarılmanın ve düşüncelerimi senin ucundan renklenip kâğıda yayılırken görmenin hazzını hiçbir zevkle kıyaslayamazken, tek tek harfler vuran ve yazara kalp sesini duyurmamak istercesine onu taklide yeltenir gibi tepinen bir makineyle bunu elbet hiç mi hiç yapamazdım!

Daha sonra faks kolaylıkları, elektronik şeytanlıkları da sökün etti. Ama ben onların da hiçbirine dönüp bakmadım bile. Benim için 'varsa yoksa hep sen' olmuştur! Ve kim bilir daha ne şeytanî icatlar gelip aramıza girmeyi deneyecekler ama herhalde sen de benim kadar eminsin ki, hepsi boşunadır!

Fakat şu dönüm noktamızda, şu her ikimizin de yeni doğmuş, yeni buluşmuş gibi olduğumuz anda, eskileri bırakalım artık.

Gelecek neler getiriyor onu bekleyelim.

Şimdi sen ister cebimde, ister yazı masamın aşına koy-
nunda uyu... Yorgun bedenini vicdanındaki rahatlığın sı-
caklığına bırak ve huzur içinde uyu, dinlen!

Daha çok beraber, daha çok baş başa olacağız ve ben
seni eskisi kadar çok ve eskisi gibi çabuk koşturamasam da,
coşturabileceğimden hiç kuşku duymuyorum!

Kalemim benim ! Aziz ve mübarek bedenini minnetle
öpüyor, Tanrı'dan sana lütfettiği gücü eksiltmemesini dili-
yorum!"

Dördüncü kitabın sonu

BEDİİ FAİK

Bedii Faik Akın 1921'de Bandırma'da doğdu. Lise öğrenimini İstanbul Kabataş Lisesi'nde tamamladı. Tıp fakültesine girdi, tam doktor olacakken vazgeçip tütün ticaretine yöneldi ve yine tam başaracakken vazgeçip yazı hayatına atıldı. Orada kaldı. Hem de aşkla, zevkle, hırsıyla kaldı. Çeşitli gazetelerde uzun yıllar yazar olarak, daha sonra da Falih Rıfkı Atay'la birlikte çıkardığı *Dünya* gazetesinin sahibi olarak çalıştı.

Efendime Söyleyeyim, Yalancı, Hitler Anlatıyor, Rusya'dan, Bir Garip Ada, Sam Amca'nın Evinde, Pablo'nun Gülüşü, O Biçim, İhtilâlciler Arasında Bir Gazeteci, Akıl Cumhuriyeti İsrail belli başlı eserleridir.

MATBUAT BASIN derkeen... MEDYA (4. Cilt)

Matbuat Basın derkeen... Medya, Bedii Faik'in yalnız yazı hayatını anlattığı bir anı dizisidir ve Türk gazeteciliğinin altmış yıllık geçmişinin, bugüne, medyaya kadar gelip çakılan kaderinin çok renkli bir tablosu gibidir!..

Matbuat Basın derkeen... Medya'nın dördüncü kitabı, üçüncü kitabın kaldığı yerden başlıyor.... 27 Mayıs ihtilali olmuştur. Silahlı Kuvvetler'i övmekle geçen ilk günler, haftalar ve aylar. Millî Birlik Komitesi. 147'ler olayı. 14'ler meselesi. 212 Sayılı Kanun'a karşı *Akşam, Cumhuriyet, Hürriyet, Dünya, Yeni Sabah, Yeni Gazete, Tanin, Milliyet, Son Posta* gibi 9 gazetenin boykotu. Kurucu Meclis. 1961 Anayasası. CHP+ordu= iktidar formülüyle 1961 seçimlerinde CHP'nin, oyların yüzde 36'sını alması. 22 Şubat Olayı ve Albay Talat Aydemir. Ankara'ya gazete götüren Gameda kamyonlarının durdurulup, *Dünya* paketlerine el konulması. *Dünya* batıyor söylentilerinin kulaktan kulağa yayılması. 1963 seçimleri, AP'nin tek başına iktidarı. Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarı Turgut Özal. Yayın hayatına yeni katılan *Günaydın* gazetesi. 1969'da 68 dalgasının Türkiye'ye uzanan köpükleri... 12 Mart Muhtırası... Ve *Dünya* gazetesinin İhsan Altınal'e satılması... Bu olaylara o günlerin etkili kalemi Bedii Faik'in gözüyle bakacak Hasan Âli Yücel gibi unutulmaz bir simanın yazarın kendine has üslubuyla çizilmiş portresini bulacaksınız.

"Kapısı açılan bazı odalara ya takunyalarını takırdatarak yahut da arkalarını ezdikleri pabuçlarını sürüyerek giren kolları sıvalı, paçaları kıvrılmış tek tük adamlar gördüğümü iyi hatırlıyorum. Ortalıkta bir tek kadın görülmüyordu. Namaz vakti ortadan çekilmişlerdi sanırım... Gördüklerimin hepsini Demirel'e anlattım... Özal'ın pek belirgin zekâsını... iş heyecanını sıraladıktan sonra 'Maalesef takunyalı, yarım pabuçlu yani söylenti çanaklarını hiç de boş çıkarmayan hava da var' demeyi de ihmal etmedim."

"... bir Celal Doğan biliyoruz ki, Amerikan donanmasını hangi limanda görse, iri gövresini 'Go home' yaygarasıyla titretir ve Amerikan bayrağına kırmızı görmüş boğa gibi tos vururdu... Bugün Gaziantepspor'dan futbolcu satarken, Türk lirasına tuvalet kâğıdı gibi bakıp 'Dolar... Dolar...' diye kükrüyor !"

ISBN 975-293-114-6

